T.C.
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı
Radyo Televizyon Bilim Dalı

TELEVİZYONUN KAMUOYU İNŞASI: EL-MANAR ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

YENAL GÖKSUN

İstanbul - 2016

T.C.
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı
Radyo Televizyon Bilim Dalı

TELEVİZYONUN KAMUOYU İNŞASI: EL-MANAR ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

YENAL GÖKSUN

Danışman: F. NEŞE KAPLAN İLHAN

İstanbul - 2016

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA Anabilim Dalı RADYO TELEVİZYON Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi YENAL GÖKSUN'nın TELEVİZYONUN KAMUOYU İNŞASI: EL-MANAR ÖRNEĞİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 8.03.2016 tarih ve 2016-9/32 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...11.../...04.../...2016

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. FATİME NEŞE KAPLAN İLHAN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. ALİ MURAT YEL	
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. CENGİZ ANIK	
4.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. NESRİN TAN AKBULUT	
5.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. NİLAY ULUSOY	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Yenal Göksun
Anabilim Dalı	: Radyo Televizyon Sinema
Programı	: Radyo Televizyon
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. F. Neşe Kaplan İlhan
Tez Türü ve Tarihi	: Doktora - Nisan 2016
Anahtar Kelimeler	: Lübnan, Hizbullah, Şiddet Dili, Toplumsal Gerçekliğin İnşası, Göstergebilim.

ÖZET

TELEVİZYONUN KAMUOYU İNŞASI: EL-MANAR ÖRNEĞİ

Lübnan Hizbullahı ülkedeki geniş toplumsal desteği ve silahlı gücüyle bölge politikalarında rol alan önemli aktörlerden biridir. Hizbullah aynı zamanda İsrail karşıtı söylemi ve direniş politikasıyla Batı karşıtı bir duruş sergilemektedir. Suriye krizi, siyasi istikrarsızlık içindeki Lübnan için yeni bir kriz alanı yaratmıştır. Suriye'deki savaşa müdahil olan Hizbullah, bir yandan silahlı gücüyle sahada varlığını sürdürürken diğer yandan yayın organı El-Manar Televizyonu ile kamuoyunu inşa etmeye çalışmaktaıdr. Bu araştırmada El-Manar televizyonunun şiddet dilini kullanarak ne tür mitler ürettiği ve bu yolla izleyicilerin toplumsal gerçekliklerini nasıl yeniden inşa etmeye çalıştığı incelenmiştir. Araştırmada tv haberlerinde inşa edilen mitleri çözümlemek için Lübnan'da 2013 yılı sonunda yaşanan terör ve çatışma dönemi ele alınmıştır. Bu çatışma/şiddet sürecinde El-Manar televizyonu ana haber bültenindeki videolar göstergebilimsel analize tabi tutulmuştur. İnşa edilen mitler ele alınarak iktidar ve söylem arasındaki ilişkinin yeniden açığa çıkarılması hedeflenmiştir. Araştırma sonucunda El-Manar televizyonunun ürettiği mitler yoluyla yeni düşman imgeleri inşa ettiği ve bu düşman tehdidini bertaraf edebilmek için şiddet politikaları önerdiği görülmektedir. Ayrıca Suriye'deki savaşı cihat görevi olarak tanımlayan Hizbullah'ın bu politikasıyla bölgedeki toplumsal farklılıkları ve gerilimleri derinleştirdiği ortaya konulmuştur. Hizbullah'ın direniş söylemini kullanarak Lübnan sınırlarını aşan bir hegemonya alanı kurma çabasında olduğu vurgulanmıştır.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname	: Yenal Göksun
Field	: Radio Television and Cinema
Programme	: Radio Television
Supervisor	: Associate Proffessor F. Neşe Kaplan İlhan
Degree Awarded and Date	: PhD - April 2016
Keywords	: Lebanon, Hizbullah, Language of Violence, Construction of Social Reality, Semiotics.

ABSTRACT

TELEVISION'S CONSTRUCTION OF PUBLIC OPINION: AL-MANAR CASE

Hizbullah is one of the most important actors in the region with its wide popular support in Lebanon and its military capabilities. Hizbullah also adopts anti western attitude with its resistance politics and discourse against Israel. Syrian conflict has created another crisis for Lebanon who has long been politically destabilized. Hizbullah, who intervened the Syrian conflict, on the one hand fights on the field with its armed capabilities and on the other hand works on the construction of public opinion via its tv channel Al-Manar TV. This research aims to reveal how Al-Manar TV produces myths by using language of violence and how it works on re-constructing social realities of its audience. In this study, the period of terror and violence in Lebanon at the end of 2013 was chosen in order to analyze the myths constructed in TV news. Semiotic analysis was applied on Al-Manar TV's evening news videos during this period. It's aimed to reveal the relation between the political power and the discourse by analyzing the construction of myths. As a result of the study, it's concluded that Al-Manar TV constructs new images of the enemy by producing myths and offers violence politicies to eliminate them. Also it's argued that Hizbullah, defining its mission in Syria as jihad, has been deepening the social diversities and tensions in the region. By using the resistance discourse Hezbollah dwells on establishing hegemony beyond Lebanese borders.

ÖN SÖZ

Bu araştırma, bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun kamuoyu inşasını ele alan örnek olay incelemesidir. Televizyon haberlerinde yer verilen kod, simge ve göstergeler yoluyla inşa edilen mitler, izleyicilere gerçekliğin çarpıtılmış bir versiyonunu sunmaktadır. Özellikle televizyondaki şiddet dilinin izleyicilerin anlam dünyalarını yeniden inşa ettiği varsayımı, Lübnan'da yayın yapan El-Manar televizyonu örneği üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Televizyon haberlerinin analizi için toplumsal inşacı bakış açısıyla yapısalcı göstergebilimsel yöntem kullanılmıştır.

Araştırma amacıyla Lübnan Amerikan Üniversitesi'nde bir yıl boyunca ziyaretçi araştırmacı olarak görev yapılmıştır. Bir yıllık süre boyunca başta El-Manar televizyonu olmak üzere Lübnan medyasının farklı yayınları günlük olarak takip edilerek ülkeye özgü "medya dili" gözlemlenmiştir. Öte yandan bir yıllık süre boyunca Lübnan'da şahit olduğumuz intihar saldırıları, suikastler ve yerel çatışmaların ülke kamuoyunu nasıl etkilediği ve ülkedeki farklı topluluklar arasında ne tür tepkilere neden olduğu / nasıl anlamlandırıldığı gözlemlenmiştir. Bu deneyimler, bir metin analizi çalışması olan araştırmamızı daha geniş bir bakış açısıyla yürütmemize imkan vermiştir.

Bu çalışma için davet mektubu göndererek Lübnan'da bulunma fırsatını veren Lübnan Amerikan Üniversitesi'nden Dr. Yasmine Dabbous Nasser ve Dr. Khaled Nasser'a minnettarım. Lübnan Amerikan Üniversitesi Riyad Nassar Kütüphanesi ve Beyrut Amerikan Üniversitesi Jafet Kütüphanesi çalışanlarına da yardımları için teşekkür ederim. Televizyon görüntülerinin deşifre edilmesinde yardımcı olan Ahmad Ajjaq, Sara Ammar ve Mélissa Loukieh'ye de ayrıca teşekkür ederim.

Bu tezin oluşumunda çok kıymetli önerileri ile katkılar sunan ve bana ilham vererek cesaretlendiren değerli hocam Doç. Dr. F. Neşe Kaplan'a minnet borçluyum.

Akademik çalışmalarımda bana sonsuz özgürlük tanıyan ve yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Yusuf Devran'a ve tez yazım aşamasında değerli katkılarından

dolayı Prof. Dr. Cengiz Anık'a ve Prof. Dr. Ali Murat Yel'e teşekkürü bir borç bilirim. Saha araştırması konusunda her zaman bizi cesaretlendiren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Osman Gazi Özgüdenli'ye ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak tezde görünmeyen katkılarından dolayı kıymetli dostum Abulhasib Haj El-Salih'e özel bir teşekkür borçluyum. Bu süreçte yardımlarını esirgemeyen Nurdan Sakallıoğlu'na, Emin Salihi'ye, Atilla Yenigün'e, Yasin Atlıoğlu'ya, Abdullah Dilek'e, Ali Özcan'a, Fatih İnce'ye, Fatih Kılınç'a, Gül Dilek Türk'e, Büşra Turhan'a ve her zaman yanımda olan ve beni destekleyen başta annem Gülsüm Göksun olmak üzere tüm aileme şükranlarımı sunarım.

İstanbul, 2016 **Yenal GÖKSUN**

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **II**
ÖNSÖZ ..... **III**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **VII**
TABLO LİSTESİ ..... **IX**
1. GİRİŞ **1**
2. DİL, ANLAM VE MİT **8**
2.1. Dilbilim 8
2.1.1. Ferdinand de Saussure ve Yapısalcı Dilbilim 9
2.1.1.1. Dil ve Söz 11
2.1.1.2. Artsüremli ve Eşsüremli Dilbilim 13
2.1.1.3. Dilin İki Ekseni: Dizimsel ve Çağrışımsal 14
2.1.2. Prag Dilbilim Çevresi ve Roman Jakobson 16
2.1.3. Kopenhag Dilbilim Çevresi ve Louis Hjelmslev 19
2.1.4. Amerikan Yapısalcılığı 21
2.1.5. İşlevsel Dilbilim ve André Martinet 24
2.2. Anlambilim 25
2.2.1. Yapısalcı Anlambilim 26
2.2.2. Edimbilim 29
2.3. Göstergebilim 33
2.3.1. Gösterge Sistemi 35
2.3.2. Yananlam ve Mit 41
3. TOPLUMSAL GERÇEKLİĞİN İNŞASI VE KAMUOYU **51**
3.1. Kamuoyu ve Toplumsal Gerçeklik 51
3.1.1. Dil ve Gerçeklik 51
3.1.2. Bilginin Üretimi 54
3.1.3. Sembolik Etkileşimcilik 56
3.1.3.1. Sosyal Eylem Sürecinde Anlamın İnşası 58
3.1.3.2. Benliğin Gelişimi 60
3.1.3.3. Mead'in Bilgi Sosyolojisine Katkısı 62
3.1.4. Sosyal İnşacılık 63

3.1.4.1. Gerçekliğin Sosyal İnşası 68
3.1.4.2. Gündelik Hayatın Gerçekliği 69
3.1.4.3. Objektif Bilginin İnşası ve İçselleştirilmesi 72
3.1.5. Simgesel İnşa 75
3.2. Kamuoyunun İnşası 77
3.2.1. Kamuoyunun Tanımı 77
3.2.1.1. Klasik Dönem Tartışmaları 80
3.2.1.2. Modern Dönem Tartışmaları 81
3.2.1.2.1. Popülist Yaklaşım 82
3.2.1.2.2. Eleştirel Yaklaşım 82
3.2.1.2.3. İnşacı Yaklaşım 84
3.2.2. Kamuoyunun Oluşumu 87
3.2.3. Medyanın Kamuoyu Oluşumu Sürecindeki Rolü 88
3.2.3.1. Medyada Anlamın İnşası 90
3.2.4. Şiddet Dilinin Kullanımı 92
3.2.4.1. Şiddetin Tanımı 92
3.2.4.2. Medya ve Şiddet İlişkisi 93
4. EL-MANAR TELEVİZYONUNDA ŞİDDET DİLİNİN KULLANIMI VE KAMUOYUNUN İNŞASI 103
4.1. El-Manar Televizyonunun Kuruluşu ve Yayın Politikası 103
4.2. El-Manar Haberlerinin Yorumlanması 106
4.2.1. Haber Akışının Biçimsel Kodları 107
4.2.2. Suriye'de Silahlı Grup Liderinin Öldürülmesi 114
4.2.3. Bombalı Terör Eyleminin Ardından 118
4.2.4. Muhsin Dağı'nın Çocukları 120
4.2.5. El-Manar Sahadan Bildiriyor 124
4.2.6. Trablus'ta Ölümlü Çatışmalar 127
4.2.7. Trablus'ta Çatışmaların Devamı 130
4.2.8. Tekfircilerin Zihniyeti Üzerine 134
4.2.9. Suriye'de Alıkonulan Şii Esirler 138
4.2.10. Hükümetin Güvenoyu Alması Tartışması 140
4.2.11. Ölüm Arabalarının Geçiş Yolu 142
4.2.12. Şehit Töreni Ritüeli 145

4.2.13. El-Manar Muhabiri Suriye'de 152
4.2.14. Eski Bakana Suikast..... 156
4.2.15. Suikast Sonrası Hizbullah'a Eleştiriler..... 159
4.2.16. El-Manar Çalışanının Şehit Olması 163
4.2.17. Trablus'ta Orduya Yönelik Saldırı 165
4.2.18. Irak'ta Askeri Operasyonlar 167
4.2.19. Şehitler Kenti Hermel 171
4.2.20. Beyrut'un Mahallesinde İntihar Saldırısı 175
4.2.21. Siyasette Şiddetin Dili 178
4.2.22. Suriye'de Tekfircilere Karşı Tahkimat..... 181
4.2.23. Şehitler Kenti Hermel'de Patlama..... 184
4.2.24. Beyrut'ta İntihar Saldırısı..... 186
4.2.25. Saldırıların Arkasındaki Tekfirci Örgütler 190
4.2.26. Suriye'de Maan Katliamı 193
4.2.27. Bahreyn'de Ayaklanmanın Yıldönümü..... 196
4.2.28. Suriye'deki Muhaliflerin Saldırıları 199
4.2.29. Mısır'da Mursi Destekçisi Gösteriler 203
4.2.30. Lübnan Askerinin Cenazesi 204
5. SONUÇ 208
KAYNAKÇA 216

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Saussure'un İki Yapılı Gösterge Sistemi..... 11
Şekil 2: Peirce'ün Üç Yapılı Gösterge Sistemi 37
Şekil 3: Barthes'in Anlamlandırma Dizgesi ve Mit..... 45
Şekil 4: Bilginin Toplumsal Üretimi 74
Şekil 5: Televizyon Tarafından İnşa Edilen Kodlar 108
Şekil 6: El-Manar Ana Haber Bülteni Jeneriği..... 110
Şekil 7: 4 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Stüdyo Görüntüsü..... 111
Şekil 8: 21 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Sunucusu..... 112
Şekil 9: 18 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Sunucusu..... 112
Şekil 10: 20 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Sunucusu..... 114
Şekil 11: 17 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Sunucusu..... 114
Şekil 12: Siperin Ardından Ateş Eden Suriye Askerleri, 18 Kasım 2013 Tarihli El-Manar Haber Bülteni, 06' 25"..... 118
Şekil 13: El-Manar'a Özel Görüntüler, 21 Kasım 2013, 05' 51"..... 121
Şekil 14: Deir Atiyye Röportajı-1, 5' 40"..... 128
Şekil 15: Deir Atiyye Röportajı-2, 5' 50"..... 128
Şekil 16: Trablus'taki Keskin Nişancı-1, 7' 03" 133
Şekil 17: Trablus'taki Keskin Nişancı-2, 7' 04".....133
Şekil 18: Meryem Heykelini Kıran Saldırgan, 8' 42"..... 137
Şekil 19: Şehidin Törende Taşınan Posteri 151
Şekil 20: Tabutu Taşıyan Hizbullah Savaşçıları..... 151
Şekil 21: Barthes'ın Hjelmslev'den Aldığı Anlamlandırma Dizgesi ve Mit..... 153
Şekil 22: 24 Aralık 2013 Tarihli El-Manar Haber Bülteni 38' 29".....155
Şekil 23: 27 Aralık 2013 Tarihli Bülten 06'23" 159
Şekil 24: 27 Aralık 2013 Tarihli Bülten 06'45".....159
Şekil 25: 7 Ocak 2014 Tarihli Bülten 04'31" 166
Şekil 26: 7 Ocak 2014 Tarihli Bülten 04'52"..... 166
Şekil 27: 10 Ocak 2014 Tarihli Bülten 6'34"..... 169
Şekil 28: 27 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Bülteni, 31'10"- 31'14"..... 185
Şekil 29: 7 Şubat 2014 Tarihli El-Manar Bülteni, 6'17"- 6'23"..... 193
Şekil 30: New York Polisi, Usame Bin Ladin Aranıyor Yazılı Pankartın Yanında, 2001, New York, ABD..... 194
Şekil 31: 7 Şubat 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni, 8'04"..... 194
Şekil 32: 23 Ocak 2014 Tarihli Haber Bülteni 20'52".....207

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: 18 Kasım 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi 119
Tablo 2: 28 Kasım 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....123
Tablo 3: 29 Kasım 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi..... 127
Tablo 4: 1 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi..... 130
Tablo 5: 3 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....134
Tablo 6: 7 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....138
Tablo 7: 11 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....140
Tablo 8: 17 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....145
Tablo 9: 24 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....157
Tablo 10: 27 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....160
Tablo 11: 29 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....162
Tablo 12: 13 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi..... 170
Tablo 13: 13 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....172
Tablo 14: 17 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....175
Tablo 15: 17 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....176
Tablo 16: 21 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....179
Tablo 17: 23 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....182
Tablo 18: 4 Şubat 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....190
Tablo 19: 10 Şubat 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....197
Tablo 20: 13 Şubat 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....200
Tablo 21: 12 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....203
Tablo 22: 23 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi.....208

1. GİRİŞ

Bir kitle iletişim aracı olarak televizyon, anlamın inşa edildiği ve geniş kitlelere ulaştırılarak tedavüle sokulduğu bir aygıt olarak tanımlanabilir. Günlük hayatımızın her anında bize mesaj iletebilen ve bu etkinliği sayesinde dünyayı algılamamız ve yorumlamamız konusunda bize gerekli gerçeklik algılamasını sunan televizyon, bu özelliği nedeniyle bir eğlence kutusundan daha fazlasını ifade etmektedir. Her akşam izlediğimiz bir haber programı, bir belgesel ya da her hafta ekrana gelen duygusal bir drama, bize dünyada olup bitenler hakkında saf ve tarafsız bilgi verdiği ya da insan ilişkilerini nesnel biçimde açıkladığı iddiasında bulunabilir. Ne var ki kitle iletişiminin en etkili araçlarından olan televizyonda yayınlanan programlar potansiyel anlamları bünyesinde barındırmaktadır ve bu anlamlılığı özellikle baskın ideolojinin çıkarına uygun olarak kontrol edebilmektedir (Fiske, 2001). Gün boyunca maruz kaldığımız mesaj bombardımanının ardında ideolojik motivasyonlar ve biçimlendirilmiş anlamlar olması gerçeğinden daha büyük olan sorun, inşa edilen anlamın kendisini doğal ve nesnel olarak sunması ve ideolojik bağını gizleyebilmesidir. Dolayısıyla bir kitle iletişim aracı olarak televizyon, kitle kültürünü oluşturan temel aktörlerden biridir ve önemli bir inceleme konusudur.

Kitle kültürünü ve dolayısıyla kültürel araçların çıktılarını ele alan farklı bakış açıları mevcuttur. Hall'e göre bu kapsamda dört temel kavramsallaştırmadan söz edebiliriz: (a) kültür endüstrisinin bir ürünü olarak, (b) çalışan sınıfın kültürünün bir ürünü olarak, (c) bir mit olarak ya da (d) devletin ideolojik bir aygıtı olarak (1980:250). Kültür endüstrisi yaklaşımı kültürel ürünleri propaganda, reklam ve tüketim yapılarının kıskacında olan ticari mallar olarak ele almaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında hem Amerikan kitle kültürüne hem de Avrupa'daki faşizme tepki olarak ortaya çıkan

Frankfurt Okulu, kitle kültürünü halk kültürünün dejenere olmuş bir hali olarak ele almıştır.

İkinci bakış açısı ise işçi sınıfı kültürünü öne çıkarmış, bu kültürü sınıfın yaşanmış deneyimlerinin bir parçası olarak görmüş ve direniş ya da uyum şekilleri olarak ele almış, yazınsal eleştiri yöntemleri kullanarak analiz etmiştir. Hoggart, Williams, Thompson ve Hall gibi düşünürler, İngiliz işçi sınıfı üzerine yoğunlaşmışlar ve işçi hareketinin sosyal demokrat tutumuna yakın durmuşlardır (Hall, 1980:250).

Üçüncü bir yaklaşım, Levi-Strauss tarafından geliştirilen mitin yapısal ve göstergebilimsel analizini geliştirerek bunu kitle kültürüne uygulamıştır. Bu kültürel metinler, mitler olarak, yani anlamlandırma sürecinde toplumsal çelişkileri ortadan kaldıran araçlar olarak görülebilir. Dolayısıyla kitle kültürünün analizi yoluyla kolektif korkular ve fanteziler ortaya çıkarılabilir. Barthes'in Mythologies kitabı ile başlayan benzer bir yaklaşım popüler kültür objelerinin toplumsal ilişkileri mistifize ettiğini ve mevcut toplumsal düzeni "doğallaştırdığı"nı ileri sürmektedir. Bu akım, gerçekçiliğe güçlü bir eleştiri getirmiş ve gerçekliğin izleyicinin pasif konumunu sorunsallaştıran değil destekleyen bir rolü olduğunu vurgulamıştır (Hall, 1980:252).

Son olarak dördüncü yaklaşım, kitle kültürünü bir ideolojik mücadele alanı olarak görmekte ve Althusser'in "devletin ideolojik aygıtları" olarak adlandırdığı kavram çerçevesinde tartışmaktadır. Althusser'in tanımladığı ideolojinin doğallaştırıcı ve yeniden-üretici işlevi üzerinden kültürel ürünlerin anlatısal-ideolojik yapısı ele alınmaktadır.

Kitle kültürünü analiz eden bu dört yaklaşım arasında televizyonda anlam inşasını incelemek için göstergebilimsel analizin gerekli kavram ve yöntemleri elverişli biçimde sunduğu söylenebilir. Çünkü göstergebilimsel yaklaşım analiz sürecinin temeline gösterge kavramını almaktadır ve bizim hayatımızda deneyimlediğimiz şeyler, kullandığımız gösterge sistemlerinden bağımsız olarak ortaya çıkmamaktadır. Dolayısıyla gerçekliği sadece temsil ettiği iddiasında olan medya da aslında gerçekliği yaratmaktadır (Chandler, 2007:61).

Televizyon ile olan ilişkimiz küçük yaşlardan bu yana toplumun her bireyini etkileyen bir ilişkidir. Tarihsel, coğrafi, sosyal ve politik deneyimlerin yeniden tanımlanmasının ve bir araya getirilmesinin kültürde uyum, devamlılık ve birliktelik sağladığı bir ilişkidir bu. Televizyon, tıpkı Barthes'in tanımladığı mit gibi, hem düzenleyen, hem de düzenlenen bir yapıdır. Televizyon izlediğimizde aslında deneyimlerimizi sıralayan ve kategorilerini tanımlayan, ancak bunu yaparken bu deneyimlerin tarihsel koşullarının ötesine geçen bir dizi mesajı izlemekteyiz. Bunun nasıl gerçekleştiğini anlayabilmek için metni analiz etmemiz gerekmektedir (Silverstone, 1981:17).

Medya metinlerindeki göstergelerin yapısı ve dizilimi, kitle iletişim araçları tarafından aktarılan anlamları şekillendirmektedir. Metindeki göstergeler, sosyal ve kültürel bağlamdaki diğer metinlerde yer alan göstergelerle ilişkilendirilerek okunmaktadır. Medya metinleri, izleyicileri belli bir şekilde konumlandırırken izleyiciler de medyayı farklı biçimlerde algılamaktadır. Medya ve izleyiciler arasında anlam üzerinde süregelen müzakere, bireyin kendisini ve kültürünü anlama sürecinde de etkili olmaktadır.

Bu araştırmanın konusu, genel anlamda televizyon haberlerinde yer alan şiddet konulu haberlerde anlamın nasıl inşa edildiğidir. Özel olarak tez, belirli bir bölgedeki şiddet olayları üzerine kendine has bir söylem geliştiren televizyon kanalının, belli mitler yaratarak farklı gerçeklikleri nasıl inşa ettiğini ve bunu hangi görsel ve yazılı argümanlar ile desteklediğini konu edinmektedir. Çalışmada Lübnan'da yayın yapan El-Manar televizyonunun şiddete ilişkin yarattığı mitler ortaya konulacaktır. El-Manar televizyonu, Lübnan'da legal bir parti ve örgüt olan Hizbullah'ın yayın organı olması açısından önem arz etmektedir. Hizbullah örgütü, toplumsal desteği ve silahlı gücüyle bölgedeki dengelerde rol alan önemli bir aktördür. İsrail'e karşı direniş politikasıyla Lübnanın güvenliği için de kilit konumdadır. Ancak Suriye krizi Hizbullah için yeni bir varoluş mücadelesine dönüşmüştür. Böyle bir kriz döneminde Hizbullah'ın yayın organı olan El-Manar televizyonundaki haber metinlerinin çözümlenmesi, örgütün kendi kamusunu inşa etmek için ne tür simge, kod ve göstergelere başvurduğunu ortaya çıkaracaktır.

Şiddete ilişkin anlamlandırma, zihinsel anlamların inşa edilmesinde etkili olmaktadır. Bu nedenle izleyiciden ziyade şiddete ilişkin içeriğin konstrüksiyonu önemlidir. Mitin yaratılması, olaya ilişkin ideolojinin yeniden üretilmesini sağlamakta ve şiddete ilişkin algının nasıl olması gerektiğine ilişkin önermelerde bulunmaktadır. Şiddete konu olayın araçsallaştırılarak şiddet söylemini kullanan öznenin, hangi aktivitenin şiddet olduğunu göstererek kendi şiddetini görmezden gelmesi, ötekini ise şiddet olarak sunması söz konusudur. Bu nedenle çatışma ve şiddet sarmalı içerisinde bir dönemde El-Manar televizyon kanalının incelenmesi, hem kanalın hem de ilişkili olduğu Hizbullah örgütünün ideolojisinin şiddete ilişkin algısının ne olduğunu ortaya koyacaktır. Dolayısıyla mit, şiddetin öznelerini de bir şekilde gizleme, kurtarma işlevi görmektedir. Medya, şiddet eylemini haberleştirerek hem eylemi anlaşılır kılmakta hem de bazı noktalarını gizlemektedir.

Şiddetin haberleştirilmesi, otoritenin meşruiyetinin sağlanması için de kullanılabilmektedir. Şiddetin kim tarafından hangi amaçla gerçekleştirildiği, şiddetin mağdurlarının kim olduğu, haber metinlerinde anlam kazanmaktadır. Bu sebeple şiddet haberleri, sosyo-politik açıdan önemli birer araçtır; kurulu düzene karşı tehditleri sembolize ederler, bu tehditlerin nasıl karşılandığını, nasıl bertaraf edildiğini ve düzeni bozanların nasıl cezalandırıldığını gösterirler. Şiddeti tanımlama gücünü elinde bulundurmak, sosyal kontrolün sağlanması için önemlidir ve bunu yeniden üreterek kitlelere sunmak demokratik sistemlerin kültürel gücünü göstermektedir (Gerbner, 1992:98). Dolayısıyla mit, ya da ideoloji, hegemonyanın toplum üzerinde kurulmasında bir araçtır.

Arap medyasındaki çatışma haberlerini analiz eden Samia Bazzi, İsrail devleti kurulduğundan bu yana, Arap dünyasında İsrail'in güçlü bir işgalci varlık olduğu mitinin baskın olduğunu belirtmektedir (Bazzi, 2009:27). Bu mit Arap medyasında yer verilen görsellerde ve günlük anlatılarda görülebilmektedir. Diğer bir örnek olarak Arap medyasında *işgale karşı Filistin ayaklanması* mitinde *şiddet* söyleminin özellikle dışarıda tutulması, Arap izleyicisinin ayaklanmaya karşı olumlu bakışının, yani toplumsal yorumun televizyona bir yansıması olarak görülebilir. Bazzi'nin çalışması şiddet haberleri üzerinden yaratılan mitler hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Televizyonda yaratılan mit, toplumsal sınıflar tarafından benimsenen anlamlardan baskın olanını yansıtmaktadır ve diğer anlamları yok sayarak bunu tek gerçeklik olarak sunmakta ve ardındaki ideolojik eğilimleri gizlemektedir.

İdeolojiler, baskın grubun üyelerinin hak ihlallerinin temelini oluşturmakta, bu ihlalleri haklı çıkaran, meşrulaştıran ya da göz yuman bir işlev görmektedir. Ortadoğu'da şiddet içeren politikaların yerel ve uluslararası aktörler tarafından sıkça kullanılması ve bu politikaları haklı çıkarma çabası buna bir örnek olarak gösterilebilir. Abdelwahab El-Affendi, bölgedeki yabancı işgalciler ve yerel despotların, şiddeti meşrulaştırmak için aynı söylemi kullandıklarını belirtmektedir: "Ortadoğu, düzenin sağlanabilmesi için şiddet ve baskının kullanılması gerektiği vahşi bir orman gibidir" (El-Affendi, 2011:30). Eski İsrail Başbakanı Ehud Barak, bölgede uyguladıkları şiddet politikasına gerekçe olarak 1992 yılında yaptığı bir açıklamada, Ortadoğu'nun acımasız bir coğrafya olduğunu ve burada sadece şiddetin dilinin geçerli olduğunu savunmuştur (El-Affendi, 2011:12). Dolayısıyla mit sadece medya araçlarında yaratılan bir gerçeklik değil, tüm metinlerde okunabilecek bir olgudur ve mitin çözümlenmesi yoluyla medyanın ve iktidarın şiddetten ne anladığı okunabilmektedir. Dış politika bağlamında baskın sınıfların ideolojilerinin belirlenmesi çok önemlidir. Bu nedenle televizyonda yaratılan mitler bize ipuçları verecektir.

Ortadoğu'da şiddetin dilini meşrulaştıran söylem örnekleri çoğaltılabilir. Ancak ortaya çıkan sonuç, bu söylem ve uygulamaların bölgedeki demokrasinin gelişmesi önünde en büyük engellerden biri olduğudur. Bu noktada daha önce değindiğimiz gibi şiddetin bireylere doğrudan uygulanması gerekmemekte, şiddetin dilinin medya aracılığıyla aktarılması yoluyla güç, iktidar ve ideolojiler de aktarılabilmektedir. Uluslararası ve yerel medya Ortadoğu'da şiddetin dilinin okuyucuya nasıl aktarıldığı konusunda önemli bir role sahiptir. Medya araçları yoluyla yeniden üretilen baskın ideolojiler, politik metinlere son halini verebilmekte ve bu yolla okuyucunun pozisyonunu da etkileyebilmektedir (Bazzi, 2009:70)

Ortadoğu sorununun çözümünde şiddet mitinin çözümlenmesi önemlidir. Politikaların revize edilebilmesi için şiddet mitinin ardında yatan ideolojilerin doğru analiz edilmesi gereklidir. Medyada mitlerin yaratılması kadar, şiddet söyleminin

sürekli yer alması toplumun şiddet halinin devamına ve bunun gerçek olarak kabul edilmesine, şiddetin normalleşmesine neden olabilmektedir. Mitler, bireylerin günlük yaşamdaki algılarını ve pozisyonlarını etkileyebilmekte, toplumsal kutuplaşmaları sürekli canlı tutabilmektedir. Bölgedeki farklı kanalların şiddete ilişkin algılarının farklı olması ve bunun yeni bir çatışma yaratması, ortak dilin oluşturulamamasının bir sonucudur. Hamas, Hizbullah vd. örgütlerin terörist ilan edilmesi ya da Mısır darbesinin ortak anlam üzerinden tartışılamaması, çatışmaları derinleştirmektedir. Ülkeler sorunlarını ortak zeminde çözememektedir. Bu çalışma şiddet dili kullanılarak kamunun toplumsal gerçeklik algısına etki edebilecek anlam ve simgelerin nasıl inşa edildiğini ortaya çıkaracaktır. Ancak çalışma, şiddetin ortak bir tanımını yapmak ya da şiddetin bireyler üzerindeki etkisini ölçmek gibi bir hedef taşımamaktadır.

Bu tezin sorunsalı, esas itibariyle medya metinleri ve mit üzerine odaklıdır. Bununla birlikte hipotez özel olarak, farklı yayın politikaları olan kitle iletişim araçlarının çatışma/şiddet süreçlerinde farklı mitler yaratarak, izleyicinin zihninde farklı gerçeklikler inşa etmeyi hedeflediği yargısı üzerine kurulmaktadır. Diğer bir sorun medyanın aynı olaylara ilişkin görüntüleri kendi argümanlarının kanıtı olarak sunmasıdır. Bunu, hem görsel, hem işitsel hem de yazılı kelimelerin yer aldığı göstergeleri kullanarak yapmaktadır. Bu sebeple medya metinleri göstergebilimsel analiz yöntemiyle ele alınacaktır.

Araştırmada televizyon haberlerinin analizi için toplumsal inşacı bakış açısıyla yapısalcı göstergebilimsel yöntem kullanılmıştır. Gösterge sistemleri toplumsal gerçekliği doğrudan yansıtmak yerine inşasında rol oynuyorsa, gösterge sistemlerini kontrol edenler, toplumsal gerçekliğin nasıl inşa edildiğini de kontrol edebilmektedir. Barthes, doğal gözüken çeşitli kodların burjuva ideolojisinin yeniden üretimine katkıda bulunduğunu belirtmekteydi. Biz de El-Manar televizyonu haberlerinde kullanılan şiddet dili yoluyla üretilen anlam ve simgelerin Hizbullah örgütünün ideolojisinin ve kimliğinin yeniden inşa edilmesinde rol oynadığı varsayımından hareket etmekteyiz.

Bu araştırmada tv haberlerinde yaratılan mitleri çözümlemek için Lübnan'da 2013 yılı sonunda yaşanan terör ve çatışma dönemi ele alınacaktır. Bu çatışma/şiddet sürecinde Hizbullah örgütünün yayın organı olan El-Manar televizyonunun şiddet dilini

kullanarak ürettiği anlam ve simgeler yoluyla kendi kamuoyunu inşa etmeyi amaçladığı ortaya konulmaya çalışılacaktır. İktidar ve söylem arasındaki ilişkinin yeniden açığa çıkarılması açısından bu çalışma önem arz etmiş olacaktır. Bu yolla;

-Belli bir iletişim kanalının, aracısı olduğu iktidarın hegemonyasını güçlendirmek için farklı gerçeklikler inşa ettiği,

-Çatışma/şiddet süreçlerinde medya tarafından yaratılan mitlerin, izleyicilerin gerçeklik algısını yeniden tanımlamayı hedeflediği, bu yolla sınıfsal çıkar elde ettiği,

-Bireylerin bu gerçeklik çerçevesinde kendilerini konumlandırarak sürekli çatışma iklimi altında yaşadığı, yaratılan mitlerin bölge sorunlarının çözülemez olduğu gerçeğini empoze ettiği,

-Gerçeği yansıtma iddiasını güçlendirmek ve meşruiyet zemini oluşturmak için medyanın çeşitli kod, simge, gösterge ve mitlere başvurduğu,

-El-Manar televizyonu yoluyla üretilen simgelerin, Hizbullah topluluğunun üyelerinin anlam dünyalarını şekillendirerek topluluğun sınırlarını belirlediği,

-Medya tarafından yaratılan gerçekliğin yerel ve uluslararası kamuoyunu etkileme yoluyla iktidar tarafından bir dış politika argümanı olarak kullanıldığı, ortaya konulacaktır.

Bu bağlamda 2011 yılında başlayan Suriye krizinin giderek derinleşerek Lübnan'ı da içine çektiği ve ülkede terör ve şiddet dalgasının zirveye ulaştığı 14 Kasım 2013 - 14 Şubat 2014 tarihleri arası dönem araştırma evreni olarak seçilmiştir. Bu üç aylık dönem içerisinde basit rastgele örneklem seçimiyle 30 adet haber VTR'si belirlenmiş ve göstergebilimsel analize tabi tutulmuştur.

2. DİL, ANLAM VE MİT

2.1. DİLBİLİM

Sosyal bir fenomen olarak dil, tarihin en eski dönemlerinden bu yana varlığını sürdürmüştür. Dolayısıyla iletişimin en temel gereksinimi olan dil her dönemde üzerinde düşünülen ve tartışılan bir olgu olmuştur. Dil üzerine yapılan incelemeler ve tartışmalar daha eski dönemlere kadar uzansa da dilin kendisinin ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınması ve dilbilimin bir bilim dalı olarak ortaya çıkışı 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu dönemde Ferdinand de Saussure'un da aralarında bulunduğu birçok düşünür, edebi ya da diğer metinler üzerinde yoğunlaşan geleneksel filoloji ile dilin kendisiyle ilgilenen bir bilim dalı arasında ayrıma gitmişlerdir. Daha genel bir araştırma yaklaşımı getiren alanının temel çizgileri ve yöntemleri Saussure'un Genel Dilbilim Dersleri kitabında ortaya konulmuştur (Harris, 2001:118). Bu kitapta sunulan temel kavram ve ilkeler, dili bilimsel açıdan inceleyen dilbilimin doğmasına ve gelişmesine imkan vermiştir (Rifat, 2013:21).

Dilbilimin amacı karmaşık kurallar içinde varlığını sürdüren dili bu karmaşadan soyutlayarak bir açıklama getirmektir. Dolayısıyla dilbilim, dilin hemen fark edilemeyen özelliklerini açığa çıkaran bir sistem kurmaya çalışmaktadır. Benzer deneyimlerden yola çıkarak soyutlama yöntemine giden bir alandır. Bu süreç sonunda ortaya çıkarılan model de gerçekliğin idealize edilmiş bir versiyonudur.

Ferdinand de Saussure, dilbilimciler arasında çağdaş dilbilimin kurucusu olarak görülmektedir. Yazar, 1857-1891 yılları arasında dilbilim konusunda çokça yayın yapmıştır. Ancak bu tarihten itibaren eser kaleme almamış, Cenevre Üniversitesi'nde karşılaştırmalı dilbilgisi ve genel dilbilim dersleri vermiştir. Günümüzde dilbilimin temel eserleri arasında yer alan ve yapısalcılık ve göstergebilimin temel fikirlerini

ortaya koyan Genel Dilbilim Dersleri başlıklı kitap da Saussure'un bu dönemde verdiği derslerde öğrencilerinin tuttuğu notlardan derlenmiştir. İlk kez 1916 yılında basılan kitap, dil üzerine daha önce yapılan çalışmalara eleştiriler getirmekte ve dilbilimin sınırlarını ve görevini belirlemekte, yakın bilimlerle ilişkilerini belirlemekte ve dilbilimin temel kavramlarını ortaya koymaktadır.

2.1.1. Ferdinand de Saussure ve Yapısalcı Dilbilim

Saussure, dilbilim çalışmalarına devrimci bir bakış açısı getirmiştir. Saussure'un yapısalcı dilbilime ilişkin temel görüşleri, *Course in General Linguistics* başlıklı kitapta ortaya konulmuştur (1959). Saussure'a göre dil, düşünceleri ifade eden bir göstergeler sistemidir ve bu nedenle bir yazı sistemiyle, sağır-dilsiz alfabesiyle ya da askeri işaretler ile karşılaştırılabilir. Ancak bunlar arasında dil, en önemlisi olarak öne çıkmaktadır. Bu göstergeler sistemini açıklamak için göstergebilime ihtiyaç duyulmaktadır. Saussure, dilbilimi göstergebilimin bir alt dalı olarak konumlandırmıştır, böylece göstergebilim tarafından keşfedilecek kurallar dilbilimine de uygulanabilecektir (Saussure, 1959:16).

Saussure'un dil konusuna yaklaşımında Durkheim'ın düşünceleriyle ortak noktalar görülmektedir. Dilin öncelikle "toplumsal bir olgu" olduğu, toplum tarafından sahip olunan "kolektif bilincin" aynı zamanda toplumu tanımladığı fikri, Durkheim'in etkisini açıkça göstermektedir. Durkheim'ın toplumsal olgu kavramı, genellik ve dışsallık özelliği taşımaktadır; yani bireylerin iradesi dışında ve onları sınırlandıran bir kavramdır. Toplumsal inançlar ve pratikler bireyleri dışarıdan etkilemektedir. Bu bakış açısına benzer şekilde Saussure da, bireylerin, dilsel bir topluluk tarafından oluşturulan göstergeyi kendi başlarına değiştirme gücünün olmadığını belirtmektedir. Durkheim'ın toplumsal olgu kavramı gibi Saussure'un dil kavramı da bireylerin içinde bulundukları toplumdan öğrendikleri sistemlerdir ve bireysel olarak bu normları değiştirme güçleri yoktur (Aronoff & Rees-Miller, 2000:96).

Saussure dilin, şeyleri isimlendiren kelimelerden oluştuğunu söyleyen indirgemeci yaklaşıma eleştiriyle yaklaşmaktadır. Ona göre dilbilimsel göstergeler, bir şey ile bir ismi bir araya getirmez, bir kavram ile işitim imgesini birleştirir (Saussure, 1959:66). Böylece dilbilimsel gösterge, kavram ile işitim imgesinden oluşan bir yapı

olarak ortaya çıkmaktadır. Bu iki element birbirine sıkıca bağlıdır ve her biri diğerine atıfta bulunur. Saussure göstergeyi, bir kavram ile sesli imajın birleşimi olarak tanımlamıştır ancak genel kullanım göstergeyi sadece sesli imaj ya da bir kelimeye indirgemeye meyillidir. Bu nedenle Saussure, bütünü adlandırmak için gösterge (signe), kavramı adlandırmak için gösterilen (signifié), işitim imgesini adlandırmak için de gösteren (signifiant) kavramlarını kullanmıştır (Saussure, 1959: 67).

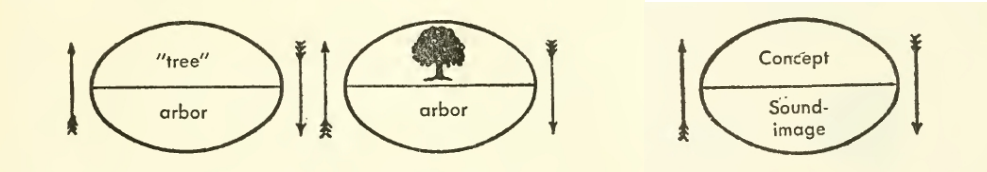

Şekil 1: Saussure'un İki Yapılı Gösterge Sistemi (Saussure, 1959:66)

Gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki, Saussure'a göre keyfi, nedensiz, buyrultusal bir ilişkidir. Dilbilimsel bir gösterge olarak "kedi"yi ele aldığımızda bu göstergenin ne ses olarak ne de şekil olarak gerçekte kedilerin ne olduğuyla ilgili bir ilişkisi vardır. Dilbilimsel göstergelerin anlam kazanmaları, toplumsal bağlamda uylaşımsal olarak kabul edilmiş olmalarına bağlıdır (Bignell, 1997:8). Saussure'un, göstergenin bir alt kategorisi olarak tanımladığı simge ise, anlamı tamamen nedensiz ya da uylaşımsal olmayan bir göstergedir. Simge tamamen nedensiz değildir çünkü gösterilen ile gösteren arasında doğal bir bağ ilkesi vardır. Örneğin, adaletin simgesi olarak bilinen terazi, başka bir simgeyle yer değiştiremez, aksi takdirde anlamını kaybeder. Bu noktada gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkiyi nedensiz ya da keyfi olarak tanımlarken Saussure, gösteren üzerindeki tercihin tamamen konuşmacıya bırakılmadığına dikkat çekmektedir. Çünkü bir gösterge, dilbilimsel bir topluluk tarafından kabul gördükten sonra bireylerin bunu değiştirme gücü yoktur (Saussure, 1959: 69). Dolayısıyla dilbilimsel göstergelerin nedensiz ve uylaşımsal olması ve dilin kurallara bağlı işleyen bir sistem olması Saussure tarafından ortaya konulan önemli argümanlardır. Göstergelerin buyrultusal özelliği, Saussure'a göre, tek başına toplumsal olgunun bir dilsel sistem yaratabileceğini göstermektedir.

Saussure'un tanımlamasında gösterge; gösteren ve gösterilen olmak üzere iki temel unsurdan oluşmaktadır. Gösteren, göstergeyi ifade etmeye yarayan bir araçtır ve

ses dizisinden oluşan bir kelime, bir objenin fotoğrafı, bir tuval üzerindeki çizgiler ve renkler ya da bir kitap kapağındaki imgeler olarak karşımıza çıkabilir. Dolayısıyla gösteren, göstergenin somut, görünen yüzünü ifade etmektedir. Gösterilen ise gösterenin çağrışımda bulunduğu kavramdır. Yani "ağaç" göstergesini ele aldığımızda, a-ğ-a-ç harflerinden/seslerinden oluşan kelime gösteren boyutunu oluştururken, bu kelimenin zihnimizde oluşturduğu ağaç kavramı ise gösterilen boyutunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda gösterge, gösteren ve gösterilenin ayrılmaz bütünlüğünden oluşmaktadır çünkü biri olmadan diğerinin var olması imkansızdır.

Gösterilen ile gösteren arasındaki ilişki anlamlandırma sürecini oluşturmaktadır. Ancak bu noktada vurgulanması gereken husus, Saussure'un dilbilimsel göstergeler üzerinde yoğunlaşırken özellikle konuşulan dile öncelik verdiğidir. Bu nedenle göstereni işitim imgesi olarak isimlendirmektedir. Saussure yazıyı, konuşmadan sonra gelen ayrı bir gösterge sistemi olarak ele almıştır. Dolayısıyla aslında yazılan kelimeler öncelikle konuşma dilindeki sesleri ifade etmektedir. Daha sonra konuşma dilindeki gösterenler, kavramsal gösterilenlere çağrışımda bulunmaktadır. Saussure'un bu yaklaşımını Derrida, "göstergenin göstergesi" olarak yorumlamıştır (Aktaran Chandler, 2007:16).

2.1.1.1. Dil ve Söz

Aynı dili kullanan topluluk üyeleri arasında uzlaşma sağlanan ve farklı diller arasında göreceli olarak tutarlı olan kodların varlığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla dili öğrenmek, bir çeşit toplumsal uyum eylemi olarak görülebilir. Dil kurallarının idealize edilerek genel kurallar bütünü haline getirilmesi, bireylerin dili kullanımındaki farklılıkları göz ardı ederek mümkün olabilmektedir. Toplumdaki uzlaşı yoluyla oluşan dilsel biçimler, tutarlı bir bütün olarak ortaya konulmaktadır. Ancak bireylerin kullanımına baktığımızda daha özel ve çeşitli biçimlerin varlığı görülebilmektedir. Saussure bu ayrımı *langue* ve *parole* kavramlarıyla açıklamaktadır. (Widdowson, 1996:20).

Saussure *dil* (langue) ve *söz* (parole) arasında bir ayrıma gitmiştir. Burada *dil* ile göstergeler sistemini, *söz* ile bu sistemin bireysel seviyedeki kullanımını işaret etmektedir. Saussure dilbilimsel araştırmanın ana konusunun göstergeler sistemi

olduğunu savunmakta, bu nedenle söz yerine dile odaklanmaktadır. Saussure'un bu iki kavram arasındaki diyalektik farkı ortaya koyması hem genel olarak dilbilimin gelişmesine, özel olarak da yapısalcılığın gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.

Dil, hem söz yetisinin toplumsal bir ürünü, hem de toplumsal yapının bu yetiyi kullanması için gerekli uzlaşımların toplamıdır (Saussure, 1959:9). Söz ise çok yönlü ve heterojendir, hem bireye hem topluma aittir, bu nedenle bütüncül olarak ele alınamamaktadır. Bunun karşısında dil kendi içinde bir bütünlük taşır ve tasnif ilkeleri vardır. Dolayısıyla dil, sözün toplumsal yönü olarak görülebilir; bireyin kendisi tarafından yaratılamaz ya da değiştirilemez. Dil, bir topluluk üyelerinin üzerinde anlaştığı bir sözleşme gibidir. Bireyler, konuşmalarında dilin kurallarından faydalanırlar, ancak kendi yorumlamaları ve bilgileri çerçevesinde bunu dile getirirler. Bu nedenle de söz, bireysel bir seçme ve gerçekleştirme edimidir (Barthes, 2012:31).

Dil ile söz arasındaki ayrım, göstergeler sistemini ve göstergelerin kullanımını nasıl ele almamız gerektiği konusunda temel bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Buna göre dil, hiçbir zaman elle tutulur ya da gözle görülür bir şekilde karşımıza çıkmaz, her defasında bireysel kullanıcıların mükemmele ulaşmayan seçme ve gerçekleştirme edimleri biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Dil ve söz karşılıklı bir içerme ilişkisi içerisindedir; bir söz ancak dilden aldığı veriler ile ortaya çıkabilmektedir, öte yandan dil de sözden hareketle olanaklıdır. Burada gerçek bir diyalektik söz konusudur.

Matthews, Saussure'un dil ile söz arasındaki bu ayrımını toplumsal görgü kuralları üzerinden örneklendirmektedir. Örneğin sofra adabını ele aldığımızda, her birey, içinde bulunduğu toplumun kuralları gereği sofrada nasıl oturacağını, yemeği nasıl yiyeceğini ya da kaşık ve çatalı nereye yerleştireceğini öğrenir. Bu kurallar sistemi bireyin kendisine özel değil, içinde bulunduğu toplum tarafından belirlenmiş kurallardır ve toplum içerisinde var olur. Hangi hareketin kabul göreceğini birey toplum içerisinde öğrenir. Yani tıpkı Saussure'un dil ve söz ayrımında olduğu gibi, kurallar sistemi daha karmaşıktır ve sınırları bellidir. Her birey, toplumun diğer üyeleri ile iletişimi yoluyla bu kuralları öğrenir. Ancak bu kurallar sistemi bireysel iletişim ediminin üzerinde bir konumdadır (Matthews, 2001:12). Bu açıdan bakıldığında Saussure'un dil-söz

ayrımının sadece dilbilim açısından değil yapısalcılık açısından da önemli bir katkı sunduğu görülmektedir.

Barthes ise dil ile söz arasındaki ayrımın farklı uygulamalarda değişime uğrayabileceğini belirtmektedir. Örneğin giysiyi ele alan Barthes, Moda dergisinde betimlenen giysiyi, dizgeli bir göstergeler ve kurallar bütünü olarak, dolayısıyla katışıksız bir dil olarak tanımlamaktadır. Ancak Saussure'a göre sözsüz bir dil olanaksızdır. Bu yüzden Barthes "yazılı moda giysisi, giyimsel bildirişim düzleminde *dil*dir, dilsel bildirişim düzleminde ise *söz*dür", diyerek yorum farkını ortaya koymaktadır (Barthes, 2012:39). Aynı ayrımı "besin dili" üzerinde uygulayan Barthes, dilyetisi düzlemindeki ayrım ile benzerlik görmektedir.

2.1.1.2. Artsüremli ve Eşsüremli Dilbilim

Saussure'un diğer bir önemli ayrımı ise artsüremli ve eşsüremli dilbilim üzerinedir. Saussure öncesinde dil üzerine yapılan araştırmalar karşılaştırmalı dilbilim ve filoloji üzerine yoğunlaşmaktaydı ve sesli ve sessiz harflerin evrimi gibi konuları ele almaktaydı. Saussure ise belli dilsel birimlerin yüzyıllar boyunca, dilsel sistemin bir bütün olarak aynı kalmadığı bir sürede, varlığını korumalarının varsayılamayacağını düşünmektedir (Harris & Taylor, 1997:212). Yani, dilsel sistemlerin varlığını sürdürmediği bir süreçte dilsel birimlerin evrimini takip etmek mümkün olamayacaktır. Bu nedenle Saussure dilbilimi iki farklı bakış açısıyla ele almanın zorunluluğu görmüş ve artsüremli (diachronic) ve eşsüremli (synchronic) dilbilim ayrımına gitmiştir. Artsüremli dilbilim, bir sistem olan dili kronolojik düzlemdeki değişimleri açısından incelerken, eşsüremli dilbilim verili bir zamanda birlikte var olan birimler ve bunlar arasındaki ilişkileri incelemektedir.

Eşsüremli dilbilim birlikte var olan kavramları birbiriyle ilişkilendiren ve konuşmacıların kolektif zihninde bir sistem oluşturan mantıksal ve psikolojik ilişkiler ile ilgilenmektedir (Saussure, 1959:100). Saussure pratikte bu incelemenin belli bir anda değil ancak bir zaman dilimi içerisinde yapılabileceğini söylemektedir. Ancak bu zaman dilimi içerisinde dilin değişim geçirmemiş olması gerekmektedir. Bazı diller daha hızlı değişim gösterirken bazıları daha yavaştır. Dolayısıyla dildeki değişim on yıllar, nesiller ya da yüzyıllar bile alabilir. Artsüremli dilbilim ise, eşsüremli dilbilimin aksine, kolektif

zihinler tarafından algılanan değil ancak bir sistem oluşturmadan birbirinin yerine geçen ardışık kavramları birbirine bağlayan ilişkileri ele alacaktır.

Eşsüremli dilbilim, herhangi bir dil sisteminin bileşenlerini ve temel ilkelerini ortaya ortaya koymaya çalışır. Bu nedenle Saussure eşsüremli dilbilimin, artsüremliye göre daha zor olduğunu söyler, çünkü birimler arasındaki değişim rahatça izlenebilir ve gözlemlenebilir. Ancak mevcut değerleri ve birlikte var olan ilişkileri idrak eden bir analiz daha zordur (Saussure, 1959:101).

Saussure'un artsüremli analizini, tarihsel dilbilim ile karıştırmamak gerekmektedir. Artsüremli analiz üç aşamayı içerir. Öncelikle dilin durumunu iki farklı zaman diliminde ortaya koymak gerekmektedir. Bunu yapabilmek için bu dönemlerde dil üzerinde ayrı ayrı eşsüremli analiz yapılarak temel ilkelerinin ortaya konulur. Daha sonra iki durum kıyaslanarak ikinci zaman diliminin öncekinden hangi açılardan farklı olduğu belirlenir. Son olarak iki durum arasındaki farkların nedenleri araştırılır (Holdcroft, 1991:71). Dolayısıyla artsüremli analizin temelinde de eşsüremli analizin yattığı söylenebilir.

2.1.1.3. Dilin İki Ekseni: Dizimsel ve Çağrışımsal

Dilsel öğeler, birbirleri ile girdikleri ilişkiler üzerinden bir sistem medyana getirmektedir. Saussure'a göre bu ilişki iki düzlem üzerinden gerçekleşmektedir: *Dizimsel* (syntagmatic, yatay) ve *çağrışımsal* (paradigmatic, associative, dizgesel, dikey). Kelimeler, dilin doğrusal yapısı gereği bir ilişkiler ağı oluşturmaktadır ve bir söz zinciri meydana getirmektedir (Saussure, 1959:123). Yatay düzlemde oluşan bu sıralanma biçimine *dizim* (syntagm) adı verilmektedir. Saussure'a göre dizimde bir kavram ondan önce gelen ya da takip eden şeylerle kurduğu karşıtlık ilişkisinden dolayı değer kazanmaktadır. Dizim kavramı sadece kelimelere değil, kelime gruplarına ya da her uzunluktaki karmaşık birimlere uygulanabilmektedir. Yani bir cümleyi ele aldığımızda kelimelerin sıralanışı ve birbiriyle ilişkisi söz konusu iken bir paragrafı ele aldığımızda cümlelerin sıralanışı ve birbiriyle ilişkisi söz konusudur.

Saussure'un çağırımsal (associative) olgu olarak isimlendirdiği dizgesel olgu ise dilsel öğelerin birbirleri arasındaki çağrışımsal ilişkilerinden ortaya çıkan öbekleri

tanımlamaktadır. Yani yatay biçimde dizimlenmiş her kelime, ilgili anda yer almamış ancak dilde var olan diğer kelimelerle çeşitli ilişkilere sahiptir ve cümle içerisinde bu öğeler birbirlerine tercih edilebilir. Bu bazen benzer bir kelime olabilir, eşanlamlı, zıt anlamlı bir kelime olabilir, ya da benzer ses ya da formatta bir kelime olabilir. Saussure'un çağırımsal olarak adlandırdığı olgu daha sonra paradigmatik olarak da kullanılmıştır.

Saussure dili değerler (value) sistemi olarak tanımlamaktadır. Karşılıklı bağımlı kavramlardan oluşan bir sistemde dilsel öğenin *değeri,* dildeki diğer öğeler ile girdiği dizimsel ve çağrışımsal ilişkiler sonucu belirlenmektedir (Holdcroft, 1991:114). Bu nedenle Barthes, Saussure'un değer kavramının en az anlamlandırma kadar önemli olduğunu belirtmektedir (Barthes, 2012:59). Saussure değer kavramını, dilin işlevindeki iki bileşen olan düşünce ve ses üzerinden açıklamaktadır. Buna göre göstergeler yardımı olmadan düşüncelerimizi aktarmamız imkansızdır. Saussure bu ikili arasındaki ilişkiyi açıklamak için ünlü kağıt metaforuna başvurur: "Dil bir kağıda benzetilebilir. Düşünce kağıdın ön yüzü, ses ise arka yüzüdür. Kağıdın ön yüzünü kestiniz mi, ister istemez arka yüzünü de kesmiş olursunuz. Dilde de durum aynıdır. Ne ses düşünceden ayrılabilir, ne de düşünce sesten. Böyle bir ayrım ancak bir soyutlamayla gerçekleşebilir" (Saussure, 1959:113).

Değer kavramı varlığını genel kullanıma ve topluluk tarafından kabulüne borçludur, bireyin kendi başına değeri belirleme yeteneği yoktur. Dolayısıyla bir öğeyi sadece belli bir ses ve belli bir kavramın bileşiminden ibaret görmek, öğeyi sistemden soyutlamak anlamına gelmektedir. Oysa öğeler karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisindedir ve ancak bu şekilde bir sistem oluşturabilirler. Her öğenin değeri, sistem içerisindeki diğer öğeler ile ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Göstergeyi oluşturan öğeler olan gösteren ve gösterilen ilişkisi anlamlandırma sürecini ortaya çıkarırken, göstergelerin birbirleri arasındaki ilişki de öğelerin değerini belirlemektedir. Dolayısıyla bir öğenin değerini onun ses ya da anlamıyla oynamadan, çevresindeki öğeleri yeniden düzenleyerek değiştirebiliriz.

2.1.2. Prag Dilbilim Çevresi ve Roman Jakobson

Saussure, geleneksel tarihsel dil araştırmalarından sıyrılıp eşsüremli dilbilim araştırmasına girişirken aynı yaklaşımı benimseyen Çek dilbilimci Vilem Mathesius da 1911 yılında ilk kitabını yayınlamıştır (Sampson, 1980:103). Mathesius ile aynı görüşü paylaşan B. Trnka, J. Vachek, B. Havranek gibi dilbilimciler 1926 yılından itibaren belli bir düşünce topluluğu oluşturmuşlar ve Roman Jakobson, N. Trubetskoy ve S. Karsevski'nin de katılımıyla Prag Dilbilim Çevresi'ni oluşturmuşlardır (Rifat, 2013:31).

Prag Okulu'nun en önemli özelliği dili işlev açısından ele almasıdır. Dil sistemi bünyesindeki her birimin hangi işlevi yürüttüğü ve birimlerin doğasının diğer birimlerin doğasını nasıl etkilediği üzerinde durmuşlardır. Bu nedenle örneğin; *fonem*, *morfem* gibi kavramlara başvurmuşlardır. Prag Okulu dilbilimcileri sadece dilin ne olduğuyla değil, neden öyle olduğuyla da ilgilenmişlerdir (Sampson, 1980:104). Sistemin işleyişi, birimler arasında genellikle karşıtlıklar şeklinde karşımıza çıkan ilişkiler üzerine kurulmaktadır. Saussure bu ilişkilerin türünü açık şekilde sınıflandırmasa da Prag Okulu dilbilimcileri bu konu üzerinde çalışmıştır. Trubetzkoy'un dört tip karşıtlık ayrımı ya da Jakobson'un karmaşık ilişkileri ele alırken kullandığı korelasyonlar buna örnek olarak gösterilebilir (Vachek, 2003:3).

Prag Okulu, Saussure'un artsüremli ve eşsüremli dilbilim ayrımından faydalanmıştır ve 1920 ve 1930'larda yaptıkları yayınlarda çoğunlukla dilin eşsüremli analizi üzerinde durmuşlardır. Okulun öncülerinden Mathesius'un, sadece çağdaş dil özelliklerinin araştırmacılara kontrol edilebilir materyal sağladığını vurgulayan görüşleri, bu yaklaşımı ortaya koymaktadır. Ancak yine de Prag Okulu dilbilimcileri dilin artsüremli boyutunu göz ardı etmemişlerdir.

Okulun en önemli isimlerinden Roman Jakobson, 1929 yılında yayınladığı ve Rusçanın fonolojik gelişimindeki sorunları tartıştığı araştırmasında, Saussure'un dil üzerine bazı görüşlerini de ele almıştır (Vachek, 1966:21). Saussure *dil*in özellikleri ile *dil*in zaman içerisinde uğradığı ve *söz*de kendini gösteren değişim arasındaki bağlantıyı kuramamıştır. Saussure *dil* teorisi karşısında bir *söz* teorisi geliştirmemiş, dili her zaman ve koşulda geçerli bir sistem olarak görerek sözün üstünde tutmuştur. Jakobson, Saussure'un bu ikileminden kurtulmak istemiştir ve dil sisteminin, bileşenlerinin

dengesi sonucunda değişime uğradığını savunmuştur. Jakobson'un bu denge ile kast ettiği sistemin tüm bileşenlerinin dahil olduğu bir düzendir. Saussure'un fonem kavramından yola çıksa da Jakobson sadece fonemi değil dildeki tüm öğeleri ele almıştır. Jakobson'a göre sistem bazı noktalarda denge durumuna ulaştığında yapıdaki öğelerdeki değişim yeni bir denge noktası yaratmakta ve sistemi değiştirmektedir. Bu yaklaşım, dilin en küçük parçalarına kadar inmeyi gerektirmiştir.

Prag Okulu dilbilimcileri, dilin üst yapısındaki öğelerden daha çok ses gibi en küçük parçalarına yoğunlaşmışlardır. Jakobson'un 1942 yılında New York'ta Ecole Libre des Hautes Etudes'de verdiği derslerden oluşan *Six Lectures on Sound and Meaning* eserinin ikinci bölümü fonem kavramını irdelemektedir. Farklı ses türleri işlev gördükleri amaç doğrultusunda ayrıştırılmıştır. Fonem, farklı anlamlardaki kelimelerin birbirinden ayrıştırılması için kullanılan dilbilimsel gösterge olarak tanımlanmaktadır, bunun dışında kalan farklılıklar ise sese ilişkin değildir ve dolayısıyla farklı işlevleri vardır. Jakobson daha sonra fonemin göstergebilimsel özelliğini ortaya koymaktadır; gösteren düzeyindeki karşıtlıklar ve gösterilen düzeyindeki farklılıklara dikkat çekmektedir.

Jakobson dilin en temel bileşeninin fonem değil, bundan daha da küçük olan ve parçalanamayan *ayrıştırıcı özellikler* (distinctive features) olduğunu belirtmektedir ve ayrıştırıcı özelliklerin bazı ikili karşıtlıklara indirgenebileceğini savunmaktadır: Ünlü/ünlü olmayan, ünsüz/ünsüz olmayan, yoğun/dağınık, gergin/gevşek, titreşimli/titreşimsiz, genizsil/ağızsıl, kesintili/kesintisiz, keskin/boğuk, engelli/engelsiz, pes/tiz, bemolleşmiş/bemolleşmemiş, diyezleşmiş/diyezleşmemiş (Rifat, 2013:31).

Jakobson *fonem* ve *ayrıştırıcı özellik* arasındaki ayrımı Türkçe üzerinden göstermektedir. Türkçe'de sesli sisteminde sekiz adet fonem (e,ü,ı,u,i,ö,a,u) olduğunu söyleyen Jakobson, kombinasyon sonucunda yirmi dört adet ikilik ortaya konulabileceğini, yani yirmi dört adet ayrıştırıcı özellik olduğunu belirtmektedir (Jakobson, 1978:79). Jakobson, Saussure'un yaklaşımında fonemin tamamen ilişkiler üzerine kurulu olduğuna, yani her fonemin sesçil sistem içerisindeki ilişkisi bağlamında değer kazandığına dikkat çekmekte ve buna göre bu yirmi dört ayrıştırıcı özelliğin

birincil değer olarak kabul edilmesi ve fonemin arka plana atılmasının bizi çelişkili bir sonuca götüreceğini savunmaktadır.

Saussure'un tanımına göre fonem daha küçük ya da basit fonolojik birimlere parçalanamayan bir unsurdur. Sesbirimsel karşıtlıkların parçalanabilir olmadığı kabul edilmektedir. Ancak Jakobson'a göre bu tanımın artık geçerli olmadığı ortadadır. Örneğin Türkçe fonolojik sisteminde e,ö,a,o sesleri i,ü,ı,u seslerinin geniş ve dar olmaları açısından; u,o,a,ı, sesleri i,e,ü,ö seslerinin art ve ön olmaları açısından; u,o,ü,ö sesleri, i,e,ı,a seslerinin düz ve yuvarlak olmaları açısından karşıtlarıdır. Dolayısıyla yirmi dört karşıtlık Türkçe'de üç temel karşıtlığa indirgenebilir; geniş/dar, art/ön ve düz/yuvarlak. Sonuç olarak Türkçe'de i sesi dar, düz ve ön olmak üzere üç ayrıştırıcı özellik taşımaktadır.

Fonolojik sistemin analizi ayrıştırıcı özelliklerin tespit edilmesiyle başlamak durumundadır, çünkü bu özellikler karşılıklı kıyaslama yapmaya imkan tanımaktadır. Belli bir dilin fonolojik sistemindeki ayrıştırıcı özellikler başka bir sistemde de benzer bir özellik olarak karşımıza çıkabilir. Ancak farklı dillerdeki fonemleri, ayrıştırıcı özelliklerini göz önünde bulundurmadan birbirleriyle kıyaslarsak, sadece görünüşte benzer olan unsurları birbiriyle eşdeğer olarak görme yanılgısına düşebiliriz (Jakobson, 1978:84). Dilbilimin dışında bir örnek veren Jakobson, para olgusunu ortaya koymaktadır. Örneğin, üç doları bir kağıt ve iki madeni paradan oluşuyor diye düşünürsek kağıt paranın yırtık olması ya da madeni paraların yeni ve parlak olmaları bir ayrım oluşturmaktadır. Öte yandan bir nümizmatikçi için paraların üretim tarihlerine göre bir ayrım söz konusudur. Fakat toplumun geneli için üç dolar aynı değeri temsil etmektedir.

Jakobson müzik alanında verdiği örnekle konuya açıklık getirmektedir. Bir yerli için bir Afrika melodisinin iki ayrı performansı, aynı parçanın iki kopyası olarak görülebilirken, bir Avrupalı için iki farklı melodi olarak görülebilir. Belli bir parçanın yeniden üretilmesi yerli için yanlış gözükecektir. Bu birbirinden farklı tutumların nedeni iki müzikal değerler sistemi arasında farklılıklardır. Jakobson bu noktada çok önemli bir tespitte bulunmaktadır: "bir değerler sisteminin tanımı ve sistemin unsurlarının sınıflandırılması ancak sistemin kendi perspektifinden gerçekleştirilebilir, yani sistemin

icra ettiği işlevler perspektifinden." Dolayısıyla parasal değer açısından madeni para yeni ve eski olarak ayrılamayacağı gibi, bir müzikal sistemin unsurlarına ya da fonolojik sistemin fonemlerine başka sistemler için uygun olan özellikler atfedilemez.

2.1.3. Kopenhag Dilbilim Çevresi ve Louis Hjelmslev

Viggo Brøndal ve Louis Hjelmslev tarafından 1931 yılında kurulan Kopenhag Dilbilim Çevresi, Saussure'un yapısalcı dilbilim yaklaşımını takip ederek Cenevre ve Prag Dilbilimleri gibi etkili bir merkez haline dönüşmüştür. Prag Dilbilim Çevresi düşünürleri dilbilimi sesbilimsel temeller üzerinden ele alırken Kopenhag Dilbilim Çevresi, mantıksal temeller üzerine oturtmaya çalışmıştır (Rifat, 2013:44). Yapısalcılık kavramına ilk kez belirgin şekilde referans, 1939 yılında Kopenhag Dilbilim Çevresinin yayını olan *Acta Linguistica*'nın ilk sayısında verilmiştir. *Linguistique Structurale* başlıklı makalesinde Viggo Brøndal, dil üzerine yapılan çalışmalar arasında yapısalcı dilbilimin konumunu ve yapısalcılığı yöntem olarak kullanan diğer bilimler ile olan ilişkisini ele almıştır (Zvegintsev, 1966:129).

Hjelmslev, dilbilimin sınırlarını aşarak yapısalcı yaklaşımını daha geniş alanlara uygulamak istemiştir. *Glossematics* adını verdiği teorisinde sadece bir dil teorisi değil, aynı zamanda bir göstergebilim ve genel bir bilim teorisi ortaya koymuştur. Hjelmslev, "dil bir göstergeler sistemidir" tanımlamasını yetersiz görmüştür. Bu yaklaşımın, dilin sadece dışsal işlevleriyle ve dilbilimsel olmayan faktörleriyle ilgilendiğini ve özüne dönük işlevlerine yeterince eğilmediğini belirtmiştir (Hjelmslev, 1963:47). Bu nedenle kendi dil teorisini öncekilerden ayırmak ve dilbilim dışı olarak tanımlanan *töz*ün bağımsızlığını vurgulamak amacıyla *glossematics* olarak adlandırmıştır (Hjelmslev, 1963:80).

Dilbilimin özellikle filolojik ve fizyolojik açıdan ele alınmasını eleştiren Hjelmslev, tarihi kısmen görmezden gelmek gerektiğini savunmuş, dildeki değişiklikler yerine *değişmezlik*lere (constancy) odaklanmak gerektiğini, bunun da dilin dışındaki bir gerçeklikte değil, bizzat dilin içerisinde bulunabileceğini vurgulamıştır (Hjelmslev, 1963:8). Hjelmslev'in dil teorisinde iki önemli unsur bulunmaktadır. Buna göre öncelikle bir teori, herhangi bir deneyimden bağımsızdır; muhtemel uygulanışı ve ampirik veri ile ilişkisi hakkında bir şey ileri sürmez. Sadece ihtimalleri göz önünde

bulunduran, tümdengelimli bir sistem inşa eder (Hjelmslev, 1963:14). Öte yandan bir teori, büyük ölçekteki ampirik veriye uygulanabilecek koşulları karşılayan, mümkün olan en genel önermeleri ortaya koyar. Ampirik veriler teorinin kendisini daha zayıf ya da güçlü kılmaz ama uygulanabilirliğini etkileyebilir. Hjelmslev'in dil teorisi ile uygulamak istediği de kendi içinde tutarlı ve etraflı bir açıklama yoluyla belli bir metnin incelenebileceği bir yöntem ortaya koymaktır. Bu teori aynı zamanda herhangi bir metin üzerinde uygulanabilecek gerekli araçları da bize sunmalıdır (Hjelmslev, 1963:16).

Hjelmslev, gösterge kavramı yerine *anlatım* (expression) ve *içerik* (content) arasında olduğu varsayılan *gösterge işlevi* (sign function) kavramı üzerine odaklanır. Buradan yola çıkarak *gösterge işlevi*nin, *gösterge* olarak tanımlanan öğenin içinde ya da dışında bir işlev olduğunu tespit etmeye çalışmaktadır. Hjelmslev'in yapısalcı analize getirdiği açılımlardan biri Saussure'un gösteren/gösterilen ayrımını daha ileriye taşıyarak her düzlemde iki *katman* (strata) ortaya koymasıdır. Bunlardan biri olan *biçim*, "dilbilim dışı hiçbir öncüle başvurmadan dilbilimin tümükapsayıcı, yalın ve tutarlı bir biçimde betimleyebileceği olgulardır. Diğer katman olan *töz* ise, dilbilim dışı öncüllere başvurmadan betimlenemeyecek dilsel olguların çeşitli özelliklerinin tümüdür" (Barthes, 2012:48). Dolayısıyla ortaya *anlatımın biçimi*, *anlatımın tözü*, *içeriğin biçimi* ve *içeriğin tözü* olmak üzere dört ayrı kavram çıkmaktadır. Anlatımın biçimi, Saussure'un gösteren kavramına işaret ederken içeriğin biçimi, gösterilen kavramını ifade etmektedir (Kıran & Kıran, 2009:143). Anlatımın tözü yapısal bir özellik kazanmayan ses yığınlarını ifade ederken, içeriğin tözü ise toplum tarafından kabul edilen değerlerdir ve incelenmesi için dilbilim dışındaki alanlara başvurmak gerekmektedir. Hjemlslev dilbilimsel analizde töze odaklanmanın doğru tespitler getirmeyeceğini savunmaktadır. Öyleyse dilbilimsel *içerik*te, özgül bir *biçim* olan, herhangi bir anlamdan bağımsız ve keyfi bir ilişki içinde olan *içeriğin biçimi* (content-form) üzerinde yoğunlaşmak gerekmektedir (Hjelmslev, 1963:52).

Hjelmslev'in göstergebilimsel analize sunduğu önemli bir diğer katkı ise düzanlamsal ve yananlamsal gösterge dizgesi ve üst-gösterge dizgesi ayrımını ortaya koymasıdır. Buna göre yananlamsal gösterge, kendisi bir gösterge olan, yani anlatım düzlemi, içerik ve anlatım katmanından oluşan bir dizgedir. Anlatım düzlemi, anlatım-

içerik katmanı olarak görülemeyen basit gösterge düzeyine ise düzanlamsal gösterge adını vermektedir. Üst-gösterge dizgesi ise yananlam dizgesinin devamıdır (Hjelmslev, 1963:114). Hjelmslev'in çalışmaları başta Roland Barthes ve Algirdas-Julien Greimas olmak üzere birçok düşünürü derinden etkilemiştir.

2.1.4. Amerikan Yapısalcılığı

Avrupalı ve Amerikalı dilbilimciler araştırmalarında eşsüremli bir yöntem benimsemelerine rağmen, Avrupalı düşünürler öğeler arası karşılıklı bağıntılara Amerikalı yapısalcılar ise öğelerin birbirlerinin yerini almalarına yani dağılımlarına önem vermişlerdir (Rifat, 2013:52). Amerikan yapısalcılığının önde gelen isimleri antropolog Franz Boas ve yerli Amerikan dilleri üzerinde çalışan Edward Sapir'dir. Boas'ın 1911 yılında yayınlanan *Handbook of American Indian Languages* kitabı, Amerikan yapısalcılarının dile bakış açısını ortaya koyan ilk örneklerden biridir. Bu yaklaşıma göre belli bir dilin betimlenmesi başlı başına bir amaç iken aynı zamanda belli bir topluluğun kültürünü anlamak için de ilk adım olarak görülmektedir (Sampson, 1980:59). Aslında akademik kariyerine fizik ve coğrafya üzerine başlayan ve daha sonra antropolog olan Franz Boas'ın dil konusunda kendi kendini geliştirmiş olması ve dilin doğasına ilişkin Avrupa merkezli önyargıları barındırmaması, Amerikan dillerini araştırması esnasında büyük avantaj sağlamıştır. Bu nedenle Boas öncülüğünde oluşan Amerikan yapısalcılığı geleneğinin en önemli özelliği göreceliliğidir. Buna göre kullanılan dilleri kıyaslayabileceğimiz ideal tipte bir dil yoktur. Tüm diller farklılık göstermektedir ve örneğin ilkel bir kabile tarafından konuşulan dilin keyfi ve akıldışı olduğunu ortaya koyacak bir temel bulunmamaktadır. Dolayısıyla farklı dilleri birbirlerinden daha ilkel ya da daha ileri diye nitelendirmek olanaksızdır.

Boas, dilbilimsel olguların bilinçdışı bir özellik taşıdığını savunmaktadır. Tüm dillerin belli kavramsal sınıflandırmalar gerçekleştirdiğini söyleyen Boas, örneğin nesnelerin cinslerine göre, canlı-cansız oluşlarına göre ya da biçimlerine göre ayrılabildiğini belirtmektedir. Sürekli kullanımda olmasına rağmen bilinç düzeyinde algılanmayan bu sınıflandırmaların kökenleri bilinçdışı düzeyde, aklın içgüdüsel süreçlerinde aranmalıdır (Boas, 1911:67). Boas'a göre bu dilbilim açısından bir avantajdır çünkü inşa edilen kategoriler her zaman bilinçdışında kalmaktadır ve bu

sayede bunların oluşum süreçleri, örneğin etnolojide olduğu gibi, yanlış yönlendirici dış faktörlerin etkisinde kalmadan takip edilebilmektedir. Jakobson'a göre Boas'ın en yenilikçi görüşleri arasında bu gelmektedir, zira dilbilimsel olguların bilinçdışı karakteri dil araştırmalarında halen büyük güçlükler doğurmaktadır (Jakobson, 1944:189). Dilbilimsel süreçlerin bilinçdışı özelliği etnolojik olguların anlaşılmasında ise avantaj sağlamaktadır. Jakobson'a göre dilin diğer toplumsal sistemler arasındaki konumu ve dilbilimin etnolojik olguları anlamadaki rolü daha önce bu kadar açık ortaya konulmamıştır.

İlkel diller hakkında getirilen iki temel eleştiri bulunmaktadır. Bunlardan biri bu dillerin muğlak olduğudur, örneğin çoğul ile tekil arasındaki farkın ortaya konulamamasıdır. Diğeri ise, bu dillerin sadece somut olanla ilgilenmesi, soyut olana şans tanımamalarıdır. Örneğin Kwakiutl dilinde "benim aşkım", "onun aşkı" gibi kullanımlar mevcutken genel olarak "aşk" kavramından söz edilememektedir. Boas'a göre belirli bir mesajla ilişkili olsun ya da olmasın her dilde mecburen ifade edilmesi gereken belirli mantıksal kategoriler mevcuttur. Dolayısıyla herhangi bir dildeki kategoriler daha tercihe dayalı, diğer dildeki kategorilerden daha kuralcı ise bu dilin kullanıcıları diğer dili muğlak olarak yorumlayabileceklerdir (Sampson, 1980:61). Bu durum, her dilin kendi bünyesinde belirli ayrımlar barındırdığını göstermektedir.

Franz Boas'ın öğrencisi Edward Sapir de hocasının etkisiyle Amerika yerli dillerinin betimlenmesi üzerine çalışmalar yürütmüştür. Boas'ın görecelilik yaklaşımını benimseyen Sapir, dilbilimsel analiz sonucu ortaya konulan kalıpların, konuşmacıların zihnindeki kalıplar olduğunu savunmaktadır. Tüm diller dilbilgisel yapıları kadar, seslerin ideal sistemi ve altında yatan sesçil kalıplar tarafından şekillendirilmektedir. 1921 yılında yayınlanan *Language* başlıklı kitabında Sapir, dilin birtakım içsel yapısal ilkeler yoluyla işlediğini ortaya koymakta ve iki ses arasındaki sesçil farklılığın bu dili konuşanlar için ancak sesbirimsel (phonemic) yapı ile örtüştüğü anda bir anlam ifade ettiğini savunmaktadır (Hawkes, 2003:17). Dolayısıyla yapı, kişinin kendi dilini algılaması üzerinde bir tür "anestezi" etkisine sahiptir ve sesbirimsel yapı tarafından tanınmayan ayrımları duyması zordur.

Farklı kültürlere ulaşma konusunda Avrupalı yapısalcılardan daha şanslı olan Amerikan yapısalcıları –ya da betimleyici dilbilimcileri- antropolojinin de sağladığı katkı ile dil ile dilin oluştuğu kültürel etkenler üzerinde düşünme imkanı bulmuşlardır. Sapir ve diğer bir dilbilimci B.L. Whorf dilbilimsel yapıların toplumsal davranış ile ilişkileri üzerine iddialı bir tespitte bulunmuştur. Buna göre bir topluluğun kültürü, dili tarafından şekillendirilmektedir. Sapir-Whorf varsayımı olarak bilinen bu yaklaşımda bir kişinin dili, gerçeklik algılamasını şekillendirir, yani insanın yaşadığı dünya, dilbilimsel bir inşadır(Sampson, 1980:81). Sapir'e göre objektif ya da değişmeyen gerçek bir dünya yoktur. Topluluğun kendini ifade etmesi ve iletişim kurması için temel araç olan dil, toplumun gerçeklik algılamasını da etkilemektedir. Yani topluluk, dil alışkanlıkları belirli bir yorumlama imkanı öngördüğü ölçüde dünyayı algılamaktadır (Hawkes, 2003:19).

Amerikan yapısalcılığına temel şeklini veren ve bağımsız bir dilbilim alanı haline getiren isim ise Leonard Bloomfield olarak kabul edilmektedir (Aronoff & Rees-Miller, 2000:99). 1914 yılındaki *An Introduction to the Study of Language* kitabında Whitney'in görüşlerini takip eden Bloomfield, dilin "sosyal karakteri" üzerinde durmuştur. 1924 yılında ise Saussure'un Genel Dilbilim Dersleri kitabını yorumlaması, Amerikan yapısalcılığı için önemli bir nokta olarak yorumlanmaktadır (Sanders, 2004:109). Bloomfield'a göre Saussure, "uzun zamandır orada burada parçalanmış şekilde ifade edilen ve havada kalan şeyleri" ortaya koymaktadır. Örneğin Saussure'u hiç referans göstermemesine rağmen Sapir de eşsüremli ve artsüremli dilbilim ayrımının farkındaydı ve ikisi üzerinde de çalışmıştı.

1933 yılında yayınladığı *Language* kitabında Bloomfield, dilbilimi bir bilim dalı olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buna göre dilbilim psikolojinin bir dalıdır, özelikle de psikolojinin pozitivist bir dalı olan davranışçılıkla ilişkilidir (Sampson, 1980:64). Boas, Sapir ve diğer Amerikan yapısalcıları tarafından benimsenen *anlıkçı* (mentalist) dilbilim görüşünden uzaklaşmış ve *mekanikçilik*i benimsemiştir. Buna göre dilbilimci sadece işitebildiği *gösteren* boyutu ile ilgilenmek durumundadır, bu nedenle konuşan kişilerin oluşturduğu sözceler toplamını ve bu sözcelerin iç özelliklerini incelemek gerekmektedir. Bloomfield bu incelemeyi söz zincirini öğelerine ayrıştırarak,

daha sonra bu öğelerin sözce, tümce ve biçimbirim içindeki dağılımlarını belirleyerek gerçekleştirmektedir (Matthews, 2001:22, Rifat, 2013:56).

Bloomfield'ın aksine Chomsky, anlıkçılığa (mentalism) geri dönüş yapmıştır (Aronoff & Rees-Miller, 2000:100). Buna göre dilbilgisinin asıl amacı o dili konuşanların *yetkinlik*lerini (competence) ortaya koymaktır. Belli sayıda cümleyi nasıl kuracaklarını bilen bu konuşmacılar, dil üzerindeki yetkinliklerini kullanarak yeni cümleler üretme kapasitesine de sahiptir. İşte *üretici* (generative) dilbilgisi olarak adlandırılan bu yaklaşımda Chomsky *sözdizim* (syntax) üzerine yoğunlaşarak bu yaratıcı kapasitenin esaslarını ortaya koymaya çalışmıştır. Amerikan betimleyicilerinden farklı olarak genellemelerden kaçınmamıştır ve dillerin ortak özelliklerini ortaya koyarak insan dilinin genel bir teorisini belirlemeye çalışmıştır. Chomsky'e göre dilbilimcinin öncelikli amacı belirli miktarda veriden yola çıkarak dilin yapısını anlamaya çalışmak değil, o dili konuşanların dilin yapısı hakkındaki bilgilerini tanımlama ve açıklama olmalıdır. Bu yaklaşım ilgiyi davranışçılıktan, genel bir dil teorisine doğru yönlendirmiştir ve evrensel bir dilbilgisi oluşturma çabasıyla tamamlanmıştır.

2.1.5. İşlevsel Dilbilim ve André Martinet

Chomsky'nin dil olgusuna yaklaşımı, "düşüncenin serbestçe ifade edildiği ve genellikle dürtü kontrolü, ihtiyaç tatmini ya da faydalı bir amaçtan bağımsız bir sistem" olduğu yönündedir. Bu yaklaşımın aksine analizlerinde dilin iletişim sürecindeki merkezi rolüne dikkat çeken dilbilim yaklaşımına ise *işlevsel* (functionalist) dilbilim denilmektedir (Aronoff & Rees-Miller, 2000:319). Yapısalcı Prag Dilbilim Çevresi takipçilerinden olan Martinet, dilin bildirişim işlevi üzerinde durmaktadır. Bu yaklaşımın temel ilkelerini 1955 yılında yayınlanan *Economic des Changements Phonetiques* başlıklı kitabında ortaya koymuştur. Martinet'in dilbilime getirdiği en büyük katkı dilin çift eklemlilik özelliğini ortaya koymasıdır. Dilin *anlambirim* (moneme) ve *sesbirim*den (phoneme) oluşan asimetrik çift eklemli özelliği, glossematics'in biçim ve tözden oluşan simetrik iki düzleminin karşısında yer almaktadır (Martinet, 1977:11).

Ses değişimi üzerine Martinet'in ana kavramlarından biri, sesbilimsel karşıtlığın *işlevsel getirisi* (functional yield) üzerinedir. Martinet'e göre bu karşıtlıkların dereceleri

vardır, örneğin İngilizce'de *f* ve *v* seslerinin *foal* ve *vole* gibi benzer kelimeler ortaya çıkarma ihtimalleri yüksektir. Benzer sesbirimlerin telaffuzu zamanla üst üste gelerek birleşecektir. Birleşme yönündeki bu eğilim, iletişimin devam edebilmesi için ayrımların korunması yönündeki eğilimle karşılaşacaktır, ancak bu direnç karşıtlığın işlevsel getirisine bağlıdır. Dolayısıyla Martinet'e göre bu işlevsel getirilerden elde edilen veriler doğrultusunda sesbilimsel gelişmeler öngörülebilir hale gelmektedir (Sampson, 1980:115). Bu bakış açısına göre dildeki sesler bir bağlam içindeki işlevlerine göre ve dildeki diğer sesler ile kurdukları ilişkiler açısından betimlenmekte ve sınıflandırılmaktadır.

2.2. ANLAMBİLİM

Bir dilde anlamın nasıl üretildiği konusu anlambilimin alanına girmektedir. Anlam konusunun tam olarak ne anlama geldiği de bu alandaki tartışmaların başında gelmektedir. Dolayısıyla oldukça karmaşık yapıları ve farklı analiz türlerini beraberinde getirmektedir. Bir kelimenin ya da cümlenin ne anlama geldiği, farklı kelimelerin aynı anlama gelebilmesi ya da aynı kelimelerin farklı anlamlara gelebilmesi, aynı kelimelerden oluşan cümlelerin farklı anlamlara gelebilmesi ya da aynı cümlenin tonlama neticesinde farklı anlamlara kayabilmesi, dil kullanımında günlük hayatta karşılaştığımız en temel uygulamalardır ve bu çeşitliliği sistematik hale getirerek teorileştirmek kolay olmamıştır. Bir dilde anlam üreten birimlerin çeşitliliğinden yola çıkarak; sözcük anlambilimi, tümce anlambilimi ve genel anlambilim şeklinde bir sınıflandırmaya gidilebilir. Öte yandan kullanılan yöntemler açısından bakıldığında yapısal anlambilim, yorumlayıcı anlambilim, üretimsel anlambilim ve mantıksal anlambilim olarak sınıflandırma yapılabilmektedir (Aksan, 1994:120). Bu kategorilerin her biri anlamın farklı bir boyutunu ortaya koyarak birbirini tamamlar niteliktedir.

Dilbilimde anlam kavramı, cümle, sözce ve bunların bileşenlerinin ifade ettiği şeyleri kapsamaktadır. En temel seviyede anlamı *gerçek* (literal) anlam ve *mecazi* anlam (figurative) olarak iki kategoriye ayırabiliriz. Ancak bunun dışında *yan anlam* (connotation) kavramı, dilbilimsel öğelerin kişisel deneyim ve kültürel altyapı ile bağlantılı olarak nasıl değişken anlamlar kazanabileceğini göstermektedir. Belirli anlamlar taşıyan kelime ya da tümceler, toplumsal süreçler neticesinde mevcut

anlamlarına kavuşmuşlardır ve bu anlamlar üzerinde topluluğun görüş birliği mevcuttur. Saussure dilin, tıpkı herkese dağıtılmış bir sözlük gibi, topluluk üyelerinin zihinlerinde depoladıkları nesnelerden oluşan bir sistem olduğunu belirtmiştir (Saussure, 1959:19). Dolayısıyla herkes aynı anda ortak bir dili konuşurken, bu dil her kullanıcının bireysel müdahalesinden de bağımsızdır.

İngiliz dilbilimci ve dilbilimsel anlambilimin öncülerinden John Lyons'a göre iletişim kavramı, anlam ve amaç kavramlarını da beraberinde getirmektedir. Buna göre bir dilde kelime ve cümlelerin ne anlama geldiği, o dili konuşanların ne ifade ettikleri göz önünde bulundurulmadan teorik olarak açıklanamaz ve ampirik olarak doğrulanamaz (Lyons, 1977:4). Dolayısıyla anlamın üretim sürecinde dilbilimsel öğelerin anlamları kadar, bağlam unsuru da önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle dilbilimciler anlambilim konusunda cümle (sentence) ve sözce bağlamı (utterance) arasında ayrım gözetmektedir. Anlambilimi yapısalcı paradigmayla ele alan dilbilimciler, dil sistemindeki çeşitli öğelerin (kelime, cümle, anlambirim vs.) birbirleri ile kurdukları ilişkilerden yola çıkarak anlam konusuna açıklık getirmişlerdir. Öte yandan anlam inşasında bağlamın rolüne önem veren edimbilim (pragmatics) ise, dilbilimsel göstergeler ile bunları kullananlar arasındaki ilişkiye dikkat çekmişlerdir.

2.2.1. Yapısalcı Anlambilim

Saussure öncesinde anlambilim konusu, kelimelerin anlamları ile sınırlı kalmıştır ancak yapısalcılıkla birlikte, dildeki öğelerin sistem içindeki konumları ve diğer öğeler ile ilişkilerini de kapsayan bir anlambilim yaklaşımı benimsenmiş ve anlam konusunun ilgi alanı genişlemiştir (Aksan, 2007:144). Saussure'un yapısalcı dilbilim yaklaşımına göre bir sistem olarak dilin unsurlarının değeri, "gerçeklik" gibi dışsal faktörlere göre değil, bu unsurların sistem içerisindeki konumuna göre belirlenmektedir. Bu nedenle var olan gerçeklikleri isimlendirdiğini savunan *gönderimsel anlam kuramı*nın (referential theory of meaning) karşısında yer almaktadır.

Saussure'a göre gerçekliği dil olmadan kavrayabilmek mümkün değildir, yani dil sayesinde gerçeklik tanımlanabilir ve idrak edilebilir. Gösteren ve gösterilen, yani biçim ve anlamın ayrılamaz oluşu da gerçekliğe ilişkin bu temel bakış açısından kaynaklanmaktadır. Biçim ve anlam, aynı zamanda nedensiz, keyfi bir ilişkiye sahiptir.

Örneğin Arapçada *el-hıkku* (الحِقُّ) kelimesi, dört yaşına girmiş ve üstüne binilebilir deve anlamına gelmektedir (Mecmau'l-Lugati'l-Arabiyye, 2004:188). Ancak el-hıkku kelimesinin bu anlama gelmesi, Arapça dilinde bu anlama gelen bir kelimenin var olmasına bağlıdır. Aynı anlama gelen bir kelime Türkçe dilinde bulunmamaktadır. Türkçe sözlüğünde böyle bir "anlam"ın var olmayışı, bunu karşılayacak "kelime"nin var olması gereğini ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla her dil sistemi "nedensiz" olarak biçim ve anlamlar oluşturmaktadır. Her dil sistemindeki anlamlar, sistem içerisindeki öğelerin birbirleri ile ilişkisi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bir dil sistemindeki kelimenin anlamı, farklı bir dil sisteminde bir anlam ifade etmeyebilir (Matthews, 2001:119).

Amerikan yapısalcılarından Bloomfield, anlama daha farklı yaklaşmıştır. "Biçim" düzleminde sürekli tekrarlanan benzerlikler ile "anlam" boyutunda sürekli tekrarlanan benzerlikler arasında bağın belirlenmesi üzerinde çalışmıştır. Bu ağın belirlenebilmesi için biçim ve anlam öğelerinin soyutlanarak ele alınması gerekmektedir. Yani dili konuşanlar tarafından sürekli olarak ifade edilen bir sözce, soyutlanarak artık bir sözce olmaktan çıkarılır ve sesçil biçim (phonetic form) olarak ele alınır. Bu şekilde, dili konuşanlar tarafından üretilen sözce soyutlanarak değişmez bir forma sokulmuştur. Bunun gerçekleşebilmesi için sözcenin üretildiği durumlar arasında belli ayrımların yapılması gerekmektedir. Bloomfield bunu "durumun ayrıcı olmayan özellikleri" ile "ayırıcı olan özellikleri" arasında bir ayrım yaparak gerçekleştirmektedir (Matthews, 2001:121). Örneğin ağaç kelimesi için ağacın türü, büyüklüğü gibi özellikler ayırıcı olmayan özelliklerdir, çünkü hangi türde ya da hangi büyüklükte olursa olsun her durumda ağaç olarak isimlendirilmektedir. Ayırıcı olan özellik ise, ki aynı zamanda dilbilimsel anlamı da üretmektedir, bir biçim olarak ağaç kelimesinin kullanılmasıdır. Bu değişmeyen bir özelliktir ve dil sistemindeki diğer öğelerden ayrılmasını sağlamaktadır.

Jakobson, anlam üzerindeki ilgi açısından bakıldığında Amerikan betimleyici dilbilimcileri ve dolayısıyla Bloomfield'ı eleştirmektedir. Buna göre Amerikan yapısalcıları anlam konusunu göz ardı ederek dilsel yapı üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu okulun üyelerinden olan Bloomfield da dili, uyaran-tepki bağlamına indirgemek

istemiştir (Jakobson, Waugh, & Monville-Burston, 1995:316). Bloomfield'a göre anlambilim, bir dilin betimlenmesinde yer alan iki aşamadan ikincisidir. Birinci aşama ise, dildeki sesbirimleri ve dilde ortaya çıkan sesçil biçimler (phonetic forms) ya da sesbirimlerin kombinasyonunu ortaya koyan sesbilimdir (Aktaran Matthews, 2001:133). İkinci aşama olan anlambilim, bu sesçil biçimlere hangi anlamların yüklendiği ile ilgilenmektedir. Bu sesçil biçimler, dilde anlam ifade eden en büyük parça olan "cümle"den, en küçük parça olan "biçimbirim"e (morpheme) kadar değişiklik göstermekte ve az önce belirttiğimiz üzere "durumların ayrıcı olmayan özellikleri" üzerinden anlam kazanmaktadırlar. Bloomfield, anlamların oluşumunu dilbilimin zayıf noktası olarak görmüştür ve bu yüzden çözümlemelerinde anlam boyutunu ikinci plana itmiştir.

Chomsky ile birlikte Amerikan dilbilimcileri için de anlam unsuru önem kazanmıştır. Chomsky'nin gramer ve sözdizimi gibi *yüzey yapı* (surface structure) olarak adlandırdığı düzlemde dilbilgisel anlam konusu irdelenmiştir. Evrensel dilbilgisini inceleyebilmek için öncelikle ses ve anlam arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğunu analiz eden Chomsky, seslerin ve anlamların temsilinin, herhangi bir dilden bağımsız olarak ele alınması gerektiğini ve bu dillerin sınırlamalarından kurtulan evrensel sesbilgisi ve evrensel anlambilimin geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Chomsky, 2006:107). Chomsky'e göre evrensel anlambilimin gerçek bir disiplin olarak ortaya çıkabilmesi için tıpkı evrensel sesbilgisinde olduğu gibi, bir insan dilinde temsil edilebilecek kavramlardan ve bunlar arasındaki içsel bağlantılardan oluşan sistemleri göz önünde bulunduracak genel ilkelerin tespit edilmesi gerekmektedir.

Anlambilime yapısalcı analizle yaklaşan diğer bir önemli isim Algirdas J. Greimas'tır. Greimas; Saussure ve Jakobson'a benzer şekilde ikili karşıtlıkların anlam üzerindeki rolünden hareketle dili incelemektedir. Buna göre bir dilin *ses birimsel* (phonemic) yapısı, sesler arasındaki karşıtlıklar üzerinden sesin işlev kazanması üzerine kurulmuştur (Hawkes, 2003:69). Dolayısıyla anlam da, *anlambilimsel birimler* (semes) arasındaki karşıtlıklar yoluyla ortaya çıkmaktadır. *Seme*, anlambilimin en küçük birimidir ve işlevi, anlamı farklılaştırmaktır. Ortak bir anlambilimsel kategori altında birleşen iki seme, anlambilimsel hiyerarşinin bir unsurunu oluştururlar. Semelerden

oluşan evren, insan aklının kavramsal kategorilerinin toplamını ortaya koymaktadır (Nöth 1998:317). Örneğin Türkçe dilinde "ağabey" ve "abla" kelimeleri dilbilimsel karşıtlık açısından eril ve dişil anlamlar olarak tanımlanabilir. Eril ve dişil arasındaki ilişki ayrışım (conjunction) ilişkisidir, ancak öte yandan bir tür dilbilimsel benzerlik (resemblance) ilişkisi de sunmaktadır. Yani bir anlambilimsel kategori olarak "cinsiyet" açısından baktığımızda eril ve dişilin aynı kategoriye düştüğü görülmektedir. *Seme*ler, üst-dilin betimlenmesinde kullanılan soyut, derin yapısal varlıklardır.

Greimas, özellikle anlatı yapılarını ele almak için sunduğu göstergebilimsel dörtgen ile temel anlamın yer aldığı derin yapıyı ortaya koymaktadır. Göstergebilimsel dörtgende, karşıtlıklardan oluşan eksenler iki farklı ilişki türünü temsil etmektedir. Bunlardan biri olan *çelişkinlik* (contradiction), bildirme/olumsuzlama ikilisi arasındaki ilişki sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu ilişki, bir *seme*nin varlığı ya da yokluğu arasındaki karşıtlık ile tanımlanmaktadır (Nöth, 1998:319). Mehmet Rifat bu yaklaşımı, "güzel" ve "çirkin" kelimeleri ile örneklendirmektedir. "Güzelin karşıt öğesi çirkindir, çelişik öğesi ise güzel olmayandır. Öte yandan güzel ile çirkin olmayan ve çirkin ile güzel olmayan karşılıklı olarak birbirlerini içerirler. Demek ki güzelden ya da çirkinden kalkarak karşıt, çelişik ve içerilen öğeleri bulabiliriz. Dönüşümleri sağlayan mantıksal işlemler ise değilleme, varlama ve dolayısıyla içermedir" (Rifat, 2009:80).

2.2.2. Edimbilim

Göstergebilimin; sözdizimi (syntax), anlambilim (semantics) ve edimbilim (pragmatics) olarak üç temel alana dayandığını belirtilmektedir (Levinson, 1983:1). Bu farklı alanlar dile ilişkin çeşitli faktörleri göz önünde bulundurmalarına göre ayrılmaktadır. Sözdizim, anlambilim ve edimbilim üçlü ayrımını ortaya koyan dilbilimci Morris Halle, edimbilim alanına geniş bir tanım atfetmiştir ve bu nedenle onun yaklaşımı, toplumdilbilim (sociolinguistics) ve ruhdilbilim (psycholinguistics) gibi alanları da kapsamaktadır. Ne var ki bu alanlar arasındaki sınırlar belirgin olmadığı gibi, üzerinde mutabakata varılmış tanımları da bulunmamaktadır. Geçtiğimiz bölümlerdeki dilbilimi tartışmaları göz önünde bulundurulduğunda anlambilim/ edimbilim arasındaki ayrımı, Saussure'un langue/ parole ayrımı ya da Chomsky'nin dil yetisi/ dil kullanımı

ayrımı ile benzerlikler taşıdığı söylenebilir. Tüm bu ayrımlar dilbilimi sınıflandırırken dilin kullanımının etkisini göz önünde bulundurmuşlardır (Leech, 1989:10).

Carnap'a göre dilin uygulamaya geçirilişinde bazı faktörler rol almaktadır; örneğin bir organizma olarak insan, bir nesneye göndermede bulunan ses, işaret ya da mimik gibi ifadeler üretir (Carnap, 1948:9). Dolayısıyla bu süreçte *konuşmacı*, *ifade* ve *nesne* olmak üzere üç faktör rol almaktadır. Dili incelerken her ne kadar *ifade* üzerinde durulsa da *konuşmacı* ve *nesne* gibi faktörler de göz ardı edilememektedir. İşte bu faktörlerden her birinin soyutlanarak ele alınması farklı inceleme alanlarında gerçekleşmektedir. Anlambilim, her türlü anlamlama sürecini ele alırken, sözdizim bağlamı göz önünde bulundurmadan göstergelerin kombinasyonu üzerinde durmakta, edimbilim ise göstergeleri ortaya çıktıkları bağlam çerçevesinde ele almaktadır. Edimbilim, göstergeler ile bunları yorumlayanlar arasındaki ilişkiyi inceleyen, yani sözceyi üretildiği bağlam içerisinde ele alan bir daldır.

Bir cümlenin ne anlama geldiği ile konuşmacının o cümle ile ne ifade etmek istediği arasında bir ayrım olduğundan yola çıkarak edimbilimin, konuşmacının o cümle ile ne ifade ettiği ile ilgilendiğini söyleyebiliriz. Bu durumu bir örnekle açıklayalım:

"Yemek yapabilir misin?"
"Çaydanlığa su koymayı bilirim."

Yukarıdaki diyalogda cevabın basit biçimde evet ya da hayır olması beklenirken konuşmacı yeni bir cümle kurarak soruya karşılık vermiştir ve soruyu soran kişi cevabın "hayır" olduğunu anlamıştır. Dolayısıyla dilbilgisi kurallarının öngördüğü şeklin haricinde kullanıcılar sözlük anlamına dolaylı olarak göndermede bulunan bir yolla kelimeleri kullanarak soruya cevap verebilmektedir. Doğan Aksan şu örneği vermektedir:

"Ahmet Babayı da öldürdük; iyi adamdı doğrusu!"
"Yoo, kalender adamdı!" (Aksan, 2007:140)

Bu diyaloğu anlamak için de sadece dil bilgisi kurallarını bilmek yeterli olmayacak, konuşmanın geçtiği ortam ve koşulların farkında olmak gerekecektir.

Özellikle *yoo* öğesinin normal kullanımdaki olumsuz karşılığına rağmen burada doğrulayıcı ve olumlayıcı bir anlam kazanmış olması, konuşmanın yapıldığı bağlamın dilbilimsel anlamı ne derece değiştirebileceğine güzel bir örnek teşkil etmektedir. Konuşmacının söze döktüğü kelimeler, yani *sözce* (utterance) sadece dilbilimsel anlamları değil, konuşmacının içinde bulunduğu bağlamın yüklediği anlamları da taşımaktadır. Dolayısıyla aynı konuşmacı tarafından farklı koşullarda söylenen aynı sözler, aynı anlama gelmeyeceği gibi, aynı koşullar altında farklı konuşmacılar tarafından söylenen aynı sözler de aynı anlama gelmeyebilir.

Edimbilim alanı J.L.Austin ve H.P.Grice'in çalışmaları ile daha sağlam temellere oturtulabilmiştir. Bu dönemde edimbilim çalışmaları, söylenen şey ile belli bir dilbilimsel ve toplumsal bağlamda ne anlama geldiği arasındaki temel ayrım üzerinden şekillenmiştir. İngiliz düşünür John Langshaw Austin (1911-1960), farklı şeyler yapmak için kelimeleri nasıl kullandığımız üzerine çalışmıştır ve *söz eylem* (speech act) kavramı ile dilbilime büyük katkı sunmuştur. Austin, *How To Do Things With Words* başlıklı kitabında sadece kullandığımız sözceler yoluyla nasıl bazı eylemleri gerçekleştirmiş olduğumuzu ortaya koymaktadır (Austin, 1962). Bir sözce üretmek, belli bir tür toplumsal etkileşime girmek anlamına gelmektedir. Örneğin söz vermek eylemi, bu konuda toplumsal bir pratiğin var olmasına ya da söz vermenin ne olduğuna dair uzlaşımlara bağlı bir durumdur. Yani bir kişi, "saat 7'de orada olacağım" dediğinde karşısındaki kişiye söz vermiş olmaktadır. Bunun ötesinde nikah masasında sadece "evet" yanıtını vererek evlenmek, "itiraz ediyorum" diyerek mahkemede söz almak, belirli toplumsal koşullar ve kurallar çerçevesinde sözce vasıtasıyla eylemde bulunmanın örnekleridir. Ancak gerekli koşullar oluşmadığı takdirde bu eylemleri gerçekleştirmek mümkün değildir. Bir sınav başkanının akşam yemeği masasında "sınav başlamıştır" sözcesi ne kadar anlamsızsa, sınav salonunda bir temizlikçinin "sınav başlamıştır" sözcesi de o kadar anlamsızdır. Dolayısıyla söz eylemin gerçekleşebilmesi için gerekli koşulların ilgili zamanda meydana gelmesi ve toplumsal normlar bağlamında yetkili kişi tarafından sözcelenmesi gerekmektedir.

Austin bazı sözcelerde şu iki temel özelliğin ortaya çıktığını belirtmektedir. Bunlardan birincisi bu sözcelerin bir şeyi tanımlamadığı ya da açıklamadığı, dolayısıyla

yanlış ya da doğru olmadığıdır. İkinci olarak bu sözceler, bir eylemi yerine getirmenin bir parçasıdır, dolayısıyla sözcenin kendisi, sadece bir şeyi bildirmek olarak tanımlanmamalıdır (Austin, 1962:5). Örneğin nikah masasında "evet" diyerek evlenme eylemi, ya da bir sınav başkanının "sınav başlamıştır" diyerek sınavı başlatma eylemi, bu eylemin olduğunu haber vermek anlamına gelmemekte, aksine tam olarak eylemi gerçekleştirmek demektir. Bu sözce, bir haber ya da tanım olmadığı için, yani eylemin kendisi olduğu için doğru ya da yanlış olarak da değerlendirilemez. Austin bu işlevi gören sözce grubunu *icra edici sözce* (performative utterance) olarak adlandırmaktadır (Austin, 1962:6). Diğer bir sözce grubu *saptayıcı sözce* (constative utterance) ise basit bir şekilde bir saptamada bulunmaktır ve doğru ve yanlış olma ihtimali vardır. Austin bu iki sözce grubu arasında ayrıma gitse de, bu ayrımın uygulamasının kolay olmadığının da farkındadır. Çünkü bazı durumlarda sözcenin icra edici mi yoksa saptayıcı mı olduğunu tespit etmek zordur. Örneğin "oraya gitmemen konusunda seni uyarıyorum" cümlesi uyarma eylemi içerdiğinden icra edici sözce olarak yorumlanabilir. Ancak "oraya gitmemelisin" cümlesi her ne kadar "uyarma" kelimesini içermese de söylendiği anda uyarma eylemini yerine getirmiş olmaktadır.

Austin'in öğrencisi John Searle (D. 1932), hocasının temel amacının söylenen sözceler ile eylem olan sözceler arasındaki ayrımı ortaya koymak olduğunu ancak icra edici/ saptayıcı sözce ayrımının Austin tarafından da tatmin edici bulunmadığını belirtmektedir (Searle, 1968:406). Bu nedenle Austin sözceler arasında sınırları daha belirgin olan üçlü bir ayrıma gitmektedir. Düzsöz edimi (locutionary act) anlamlı bir sözce üretme, söyleme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Austin, 1962:94). Edimsöz edimi (illocutionary) ise bir şeyi söyleyerek eylem gerçekleştirme olarak tanımlanmaktadır. Örneğin "bunu yapacağım" dediğimizde bunun bir yemin mi, yoksa tehdit, uyarı ya da niyet mi olduğu açıkça belli değildir. Farklı sözcelemelerde aynı sözlük anlamı kullanıldığı için her zaman düzsöz edimi olarak tanımlanabilir. Ancak bu sözceler aynı öğeler kullanılarak farklı edimsöz edimleri içerebilir. Yani bir sözcede tehdit anlamı taşırken diğer bir sözcede niyeti ifade edebilir. Buradan yola çıkarak Searle, aynı düzsöz ediminin farklı örnekleri olan sözcelerin, farklı edimsöz edimlerinin de örnekleri olabileceğini belirtmektedir (Searle, 1968:407). Austin'in sınıflandırmasında üçüncü kavram ise etkisöz edimidir (perlocutionary) ve bir şeyi

söyleme sonucu ifa edilen eylemdir. Söylediğimiz şeye dinleyicinin inanması, bir şeyi yapması için dinleyicinin ikna edilmesi ya da söylediğimiz bir şey ile dinleyiciyi kızdırmak, etkisöz edimine örnek olarak gösterilebilir.

Söz eylem kuramı, edimbilim içerisinde önemli bir yer tutmaktadır ve anlamın bağlam içerisinde nasıl şekillendirilebileceğini ve aynı öğeler kullanılarak farklı sözcelerde farklı anlamların nasıl oluşturulabileceğini ortaya koymaktadır. Bu ayrım sayesinde "bana suyu uzatabilir misin?" cümlesinin aslında kişinin suyu verme yetisine ilişkin bir soru cümlesi değil bir rica cümlesi olduğunu açıklayabiliriz. Söz eylem kuramına sağladığı katkı ile edimbilim ve dilbilime büyük katkı sunan Searle, bir felsefeci olarak anlam, gerçeklik ve toplumsal gerçekliğin inşası gibi konularda da önemli eserler kaleme almıştır ve ilerleyen bölümlerde bu düşünüre tekrar değinilecektir.

2.3. GÖSTERGEBİLİM

Göstergebilim, temel bir ifadeyle göstergelerin araştırılmasıdır, ancak çeşitli farklı tanımlamaları mevcuttur. Göstergebilimin kurucusu olarak anılan İsveçli dilbilimci Ferdinand de Saussure (1857–1913), temel kavramlarını ortaya koyduğu göstergebilimi (semiology), toplum içindeki göstergelerin işleyişi üzerine çalışacak bir bilim olarak tanımlamıştır. Göstergebilim, göstergeleri meydana getiren şeyleri ve bunları yöneten kuralların ne olduğunu ortaya çıkaracaktır (Saussure, 1959:16). En geniş tanımlardan birini yapan Umberto Eco'ya göre ise göstergebilim, gösterge olarak ele alınabilecek her şey ile ilgilenmektedir. Eco göstergebilimi, yalan söylemek için kullanılabilecek her şeyi ele alan bir disiplin olarak tanımlamıştır. Çünkü Eco'ya göre bir şey yalan söylemek için kullanılamıyorsa, doğruyu söylemek için de kullanılamaz, aslında hiçbir şeyi söylemek için kullanılamaz (Eco, 1976:12). Göstergelerin gerçeği çarpıtma ya da üretme özelliğine vurgu yapan bu anlatım, göstergeler yoluyla dünyayı gerçekten farklı biçimde yansıtabileceğimizi vurgulamaktadır. Saussure, gerçeklik algılamamızın, toplumsal bağlamda kullandığımız kelimeler ve diğer göstergeler tarafından inşa edildiğini ortaya koyarak, dilin etrafımızdaki gerçekliği basit bir şekilde isimlendirdiği kanısını değiştirmiştir. Göstergebilimsel bakış açısı göstergelerin, zaten

daha önce orada var olan gerçekliği yansıtmak yerine algılarımızı şekillendirdiği argümanını ön plana çıkarmıştır (Bignell, 1997:6).

Dil ve toplumsal olarak kullandığımız diğer iletişim sistemleri gerçekliğin sunulduğu bağlamsal yapılardır. Saussure'un getirdiği bu yaklaşım, gerçekliğin, dil tarafından kelimeler ile adlandırılmadan önce var olduğu yönündeki genel yaklaşıma karşı çıkmıştır. Bunun yerine, kullandığımız dil sisteminin gerçeklik algımızı yarattığını ortaya koymuştur. Saussure'un ortaya koyduğu temel kavramlar, göstergebilimin bir bilim dalı olarak geliştirilmesine imkan tanımış ve çeşitli kültürel objeler üzerinde kullanılmıştır.

Saussure gösterge kavramını gösteren ve gösterilen olarak iki temel unsurun birleşimi olarak görmüştür. Gösteren kavramı anlamın maddi boyutunu ifade ederken gösterilen ise kavramsal boyutunu ifade etmektedir. İkisi arasındaki ilişki ise anlamlandırma olarak tanımlanmaktadır. Yani göstergelerden çıkardığımız anlamlar, gösteren ile gösterilen arasındaki ilişinin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve algılamalarımızı etkilemektedir. Bu nedenle göstergebilim, görsel, işitsel ya da yazılı göstergeleri analiz ederken bu iki katmanlı yapıdan yola çıkarak hareket etmektedir. Barthes gibi düşünürler anlamlandırma sürecini biraz daha ileriye taşıyarak farklı düzlemlerde anlamlandırmaların olduğunu ileri sürmüş ve mit kavramı üzerinden bir analiz yapmıştır.

Televizyon haberleri de içinde göstergeleri barındıran ve kendine has kodları olan bir dil olarak kabul edilmektedir. Metin, ses, grafik, fotoğraf, video ve daha çok çeşitli göstergeleri bünyesinde barındıran televizyon, bu zengin göstergeler yoluyla anlam inşa etmekte ve mitler yaratmaktadır. Televizyon haberlerinde yaratılan mitler izleyicilerin algılarına etki edebilme kapasitesine sahiptir ve bu nedenle televizyon metinlerinin göstergebilimsel yöntemler ile analiz edilmesi farklı türdeki materyallerin ortak bir yaklaşım ile ele alınması imkanını vermektedir. Televizyon metinlerini analiz ederken, göstergebilimin kavram ve analiz yöntemlerini kullanarak, bu dilin özelliklerini toplumsal bağlamda çözümleyebilir ve gerçeklik algımızı yaratan dile daha yakından bakma fırsatı bulabiliriz.

2.3.1. Gösterge Sistemi

Göstergebilimde anlamın inşası, bu inceleme alanının en temel öğesi olan gösterge yoluyla yapılmaktadır. Gösterge, kavramsal olarak bir şeyi temsil eden başka bir şey olarak tanımlanır. Daha somut biçimde gösterge; yazılı bir kelime ya da konuşulan bir sözcük, bir çizim ya da zihinde belli bir kültürel kavramla ilişkilendirilen bir nesne olabilir (Bignell, 1997:6). Popüler kültür ürünleri, reklamlar, televizyon haberleri, afişler, radyo programları ve günlük hayatımızda büyük bir yer kaplayan birçok nesne, göstergebilimsel yaklaşımla ele alınabilir. Ancak hayatımızdaki bu göstergeleri analiz edebilmek için öncelikle göstergebilimsel analizin temellerini oluşturan kavramları ortaya koymak gerekmektedir.

Saussure ile birlikte göstergebilimin kurucularından sayılan Amerikalı mantıkçı ve felsefeci Charles Sanders Peirce (1839–1914), dilsel göstergelere önem veren Saussure gibi doğrudan dile değil, dil yapısına dayanan bir mantık kuramı geliştirmeye çalışmıştır (Atabek & Atabek, 2007:68). Peirce, göstergebilimi mantık ile yakından ilişkili olarak göstergelerin formel bir doktrini olarak tanımlamıştır. Peirce, gösterge kavramına da Saussure'dan farklı yaklaşmıştır ve üç parçalı bir model önermiştir.Gösterge (representamen), bir şeyin gösterge olarak aldığı biçimdir, yorumlayan (interpretant) göstergenin yarattığı duyu, histir ve nesne (object) ise göstergenin atıfta bulunduğu şeydir. Peirce'in yaklaşımında gösterge bir kişi için herhangi bir şeyin yerini, belli bir açıdan, bir seviyede tutan şeydir. Birisine yöneliktir ve bu kişinin zihninde eşdeğer, belki de daha gelişmiş bir gösterge yaratır. Bu göstergeye Peirce birinci göstergenin yorumlayanı adını vermektedir. Gösterge de nesnesini temsil etmektedir. Ama bu temsil her açıdan değil, belli bir düşünceye bağlı olarak gerçekleşir. Peirce bu düşünceye göstergenin temeli demektedir (Aktaran Chandler, 2007:29). Dolayısıyla gösterge bu üç temel öğeden oluşmaktadır. Gösterge, temsil edilen şeyin (nesne), nasıl temsil edildiğinin (representamen) ve nasıl yorumlandığının (yorumlayan) birleşimidir. Chandler bunu Peirce'in göstergebilimsel üçgeni olarak aşağıdaki gibi şekillendirmiştir.

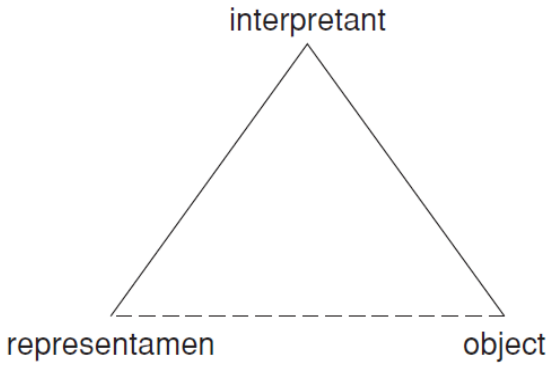

Şekil 2: Peirce'ün Üç Yapılı Gösterge Sistemi (Chandler, 2007:30)

Peirce göstergeleri ikonik, belirtisel ve sembolik olmak üzere üçe ayırmıştır. İkonik gösterge benzerlik yoluyla, belirtisel gösterge sebep ve etki yoluyla, sembolik gösterge ise uylaşım yoluyla anlam kazanmaktadır (Berger, 2000:39). Örneğin ikonik bir gösterge olan fotoğrafta, nesne doğrudan görülebilir ve benzerlik yoluyla anlamlandırma sağlanır. Belirtisel göstergeye örnek olarak gösterilen ateş ve duman ikilisinde ise sebep ve etki ilişkisi yoluyla çıkarım yapılarak dumanın, ateş anlamını taşıdığı söylenebilir. Sembolik göstergede ise toplumsal uylaşım gereklidir ve ancak öğrenme yoluyla anlamlandırma yapılabilir. Örneğin bir bayrağa atfedilen anlam, toplumsal öğrenme yoluyla kazanılmaktadır.

Bir dilbilimci olarak Saussure dilbilimsel göstergeler üzerinden bir yaklaşım geliştirirken Peirce'in yaklaşımı görsellerin ve yazılı olmayan göstergelerin analizi için daha elverişlidir. Saussure gösterilen ile gösteren arasındaki ilişkinin keyfi, nedensiz olduğunu savunmaktadır. Yani ağaç kelimesi ile zihnimizde oluşan ağaç kavramı arasında nedensel bir ilişki yoktur. Ancak söz konusu bir ağacın fotoğrafı olduğunda gösteren ile gösterilen arasında rastlantısal bir ilişki olduğu söylenemez. Fotoğraftaki şekil ve renkler, nesne olan ağaç ile benzerlik ilişkisi taşımaktadır ve bu sayede zihnimizde bir ağaç kavramı oluşmaktadır. Yani anlamlandırma, Peirce'in ikonik göstergede tanımladığı üzere benzerlik yoluyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle görsel medya, dilsel medyadan daha gerçekçi gözükmektedir (Bignell, 1997:15).

Saussure ile Peirce modelleri arasındaki en belirgin fark, göstergeyi ikili ve üçlü yapılar olarak tanımlamalarıdır. Saussure'un gösteren ve gösterilen kavramlarının dışında Peirce üçüncü bir kavramı, *nesne* (referant) kavramını ortaya koymuştur. Daha önce Saussure'da gördüğümüz üzere *gösterilen*, dışsal bir *nesne* değil ancak zihindeki temsildir. Saussure'un modelinde gösterge, gerçek dünyadaki referanslarından soyutlanmaktadır. Yani *gösterilen*, doğrudan bir *nesne* ile özdeşleştirilmez ancak zihinde oluşan bir kavram olarak görülür. Peirce ise nesneyi ne soyut kavramlara ne de maddeye indirgemez. Onun göstergeye yaklaşımı hem soyut kavramları, hayali yapıları kapsar hem de gösterge sisteminin dışındaki gerçeklik ve maddeye ayrı bir önem atfeder. Peirce için nesne, sadece başka bir çeşit *yorumlayan* (interpretant) değil, ancak göstergenin anlamı için kilit konumda olan bir kavramdır. Peirce'in ikonik ve belirtisel gösterge kavramlarında artık *nesne* (referant) soyutlanmaktan kurtulmaktadır. Böylece, sadece nesnenin sistematik bir çerçevesini teyit etmiş olmuyor aynı zamanda gösterge sisteminin ötesinde bir tür *göstergesel* (referential) bağlam olduğunu kabul etmiş olmaktayız (Chandler, 2007:37). İkonik gösterge benzerlik ilişkisiyle anlam kazanırken belirtisel gösterge doğrudan bağlantı ile anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla Peirce'in bu kavramları bizi Saussure'un gösterge sınırlandırmasından kurtarmaktadır.

Saussure'un gösterge yaklaşımının takipçisi olan Rusya doğumlu yapısalcı dilbilimci Roman Jakobson (1896-1982), Peirce'in görüşlerinden de etkilenmiştir. Jakobson, temelde Saussure'un ikili gösterge yapısını benimsemiştir. Jakobson'a göre her dilbilimsel birim iki parçalıdır ve hem duyumlanabilir hem idrak edilebilir yanı bulunmaktadır. Bu yaklaşım Saussure'un gösteren-gösterilen ayrımına uymaktadır, Jakobson da St. Augustine'den aldığı kavramlarla bunu *signans* (gösteren) ve *signatum* (gösterilen) olarak adlandırmıştır. Jakobson dilbilimsel göstergenin ses ve anlam ikilisinin ayrılmaz bütünlüğünden oluştuğunu söylemiştir. Ancak Jakobson, Saussure'un gösteren ile gösterilen arasındaki nedensiz ilişki yaklaşımını eleştirmektedir ve bunun ses ve anlam arasındaki ilişkiyi açıklamakta başarısız olduğunu savunmaktadır (Jakobson, 1971:348).

Jakobson, gösterileni göstergenin yorumlanabilir tarafı olarak tanımlayarak Peirce'in *yorumlayan* (interpretant) kavramını Saussure'un ikili yapısına uygulamaya

çalışmıştır (Chandler, 2007:35). Jakobson'a göre Peirce, göstergenin anlaşılabilmesi için sadece ikili yapıya değil, bir de yorumlayana ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir (Jakobson, 1971:565). Bu yorumlayanın işlevi başka bir gösterge ya da göstergeler dizisi tarafından yerine getirilmektedir. Jakobson'a göre anlam üzerindeki dilbilimsel tartışmalar bu temel üzerinde şekillenmektedir. Basit bir örnekle; yabancı dil bilmeyen bir Hintliye, Chesterfield'ın ne olduğunu anlatmaya çalıştığımızda, ona sigara kutusunu gösterdiğimizde burada paketi mi, paket içindeki bir sigarayı mı, yoksa birkaç sigarayı mı ya da bir sigara markasını mı kastetmek istediğimiz anlaşılamayacaktır. Ancak bir dizi dilbilimsel göstergenin yorumlayan olarak işlev görmesi sonucu Chesterfield'in ne olduğunu çıkarabilecektir.

Jakobson, Peirce'in göstergebilimsel sınıflandırmasının göreceli bir hiyerarşi ilişkisi içerisinde olduğunu söyler. Yani, bir gösterge sadece ikonik, belirtisel ya da sembolik olmak zorunda değildir. Göstergelerin bu şekilde ayrılmasının nedeni yalnızca gösteren ile gösterilen arasındaki benzerlik ilişkisi ya da doğal olarak kazanılmış veya üzerine bindirilmiş ilişkiler değil, bu etmenlerin birbirleri üzerinde kurdukları üstünlüktür. Örneğin bir harita, şeylerin yerini göstererek ikonik bir özellik taşırken işaretler arasındaki uzaklığı ve yön ilişkisini göstererek belirtisel bir özellik taşır. Peirce'e göre "mükemmel gösterge" ise, ikonik, belirtisel ve sembolik özelliklerin olabildiğince eşit harmanlandığı göstergedir (Jakobson, 1971:349).

Göstergesel modların birbirleri üzerindeki üstünlükleri, bağlama göre değişebilmektedir. Bir göstergenin ikonik, belirtisel ya da sembolik olması, göstergenin nasıl kullanıldığıyla ilişkilidir. Aynı gösteren, bir bağlamda ikonik olarak kullanılırken başka bir bağlamda sembolik olarak kullanılabilir. Örneğin bir çocuk fotoğrafı genel olarak çocukları belirtebileceği gibi, tasvir edilen belli bir çocuğu temsil edebilir. Dolayısıyla göstergeler belirli bir bağlamda kullanıcıları tarafından hangi amaçla kullanıldığı bilinmeden ikonik, belirtisel ya da sembolik olarak nitelenemez. Aynı gösterge üç farklı kişi tarafından üç farklı şekilde yorumlanabilir.

İtalyan dilbilimci Umberto Eco (D.1932), gösterge kavramını, Saussure'dan farklı olarak ele almaktadır. Saussure göstergeyi, gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki olarak tanımlamaktadır. Eco'ya göre ise gösterge diye bir şey yoktur, sadece *gösterge*

işlevi (sign-function) vardır. Fonksiyonun iki bileşeni olan ifade ve biçim ilişkiye geçtiğinde gösterge işlevi ortaya çıkmaktadır. Bu bileşenler başka ilişkilere de girebilmektedir, böylece yeni bir bileşen halini almakta ve yeni gösterge işlevlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadırlar. Dolayısıyla Eco için gösterge, gösterge işlevinin bileşenleri arasında korelasyonlar kuran kod sisteminin geçici sonuçlarıdır. Bu kod sistemi, göstergeleri meydana getiren kuralları belirlemektedir (Eco, 1976:49). Umberto Eco'ya göre göstergebilim, tüm kültürel süreçleri bir iletişim süreci olarak ele almaktadır. Her ne kadar Eco, bu süreçlerin altında buna imkan tanıyan bir anlamlandırma sistemi yattığını savunsa da yine Eco'nun "hatalı kod açımı" olarak tanımladığı şeyden kaçmak zordur (A. A. Berger, 2012). Metin üreticilerinin kendi kodları ile bunları farklı kod açımına uğratma ihtimali olan izleyicilerin algıları arasında farklılıklar ortaya çıkabilmektedir.

Umberto Eco, Pierce'den aldığı kavramlar yoluyla, gösterge araçlarında *örnek* (token) ve *tip* (type) ayrımına gitmektedir. Yazılı ya da sözlü bir metindeki kelimeler göz önüne alındığında, örnek sayısı, metinde yer alan kelimelerin toplam sayısı kadardır. Kelime tekrarları göz ardı edildiğinde kullanılan farklı kelime sayısı da tip sayısını vermektedir. Yani bir metin içerisinde tek bir tipte farklı örnekler görmek mümkündür. Eco'ya göre dil, çeşitli örnekleri tek bir tip altında gruplandırma yoluyla işlemektedir (Aktaran Chandler, 2007:49). Tip-örnek ilişkisi bir metnin nasıl yorumlandığını etkileyebilmektedir. Tıpkı tanınmış bir tablonun orijinalini görmeden önce çoğu kez yeniden üretilmiş kopyalarıyla karşılaşmış olmamız ve bu deneyimlerin orijinali ile olan ilişkimizi etkilemesi gibi.

Gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkiyi keyfi olarak tanımlayan Saussure, yine de bu iki unsuru bir kağıdın iki yüzü gibi birbirinden ayrılamaz olarak görmekteydi. Post-yapısalcılar ise Saussure'un modelindeki bu sabit ve öngörülebilir ilişkiye karşı çıkmaktadırlar. Fransız psikanalist Jacques Lacan gösterilenlere sabitlenmiş gösterenlerin olmadığını, gösterenlerin sürekli değiştiğini belirtmektedir (Lacan, Fink, & Fink, 2006:419). Yani gösterenler zincirinde sürekli bir akış bulunmaktadır. Derrida'nın yaklaşımında da göstergeler daima başka göstergelere atıfta bulunmaktadır ve kendine atıfta bulunan nihai bir gösterge yoktur. Saussure'a göre

göstergelerin anlamı birbirleri ile olan farklarından (difference) kaynaklanırken, Derrida "différance" kavramını üreterek anlamın sonsuz olarak ertelendiğini vurgulamaktadır.

Yapısalcı dilbilimin yöntemlerini antropolojiye uygulayan ve mit kavramını ortaya koyan ilk isim Levi Strauss olmuştur. Levi Strauss Structural Anthropology yapısalcı dilbilimin sosyal bilimlerdeki devrimci rolüne değinmektedir (Levi-strauss, 1974). Dilbilimin yöntem ve amaçlarına değinerek bunun antropoloji için bilimsel bir araştırma yöntemi imkanı verdiğini savunmaktadır. Dil ve kültür; karşıtlıklardan, korelasyonlardan ve bilişsel ilişkilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla dil, kültürün diğer alanları için kavramsal bir model olarak ele alınabilir, bu alanlar da birer iletişim sistemi olarak incelenebilir. Gösterge kavramına değinen Levi Strauss'a göre bir gösterge tarihsel olarak var olduysa, nedensiz olarak değiştirilemez. Göstergeler sistemi içerisinde sosyal kullanımının bir parçası olarak her gösterge, kullanıldığı kültürün üyeleri için tanıdık olan bir tarih ve yananlamlar kazanır. Strauss'a göre mit, gösterenlerden oluşan yapılandırılmış bir sistemdir ve bu sistem içindeki ilişkiler ağı diğer ilişkilerin de açıklanmasında yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla Strauss mitleri incelerken bunların içeriklerinden ziyade hikayede yer alan ilişkiler ağına ve özellikle de karşıtlıklara odaklanmaktadır. Levi Strauss mit kavramını antropoloji alanına uygularken, diğer bir yapısalcı Roland Barthes, kültürün farklı alanlarına uygulamıştır.

Göstergebilim konusunda Saussure'u en iyi yorumlayan düşünürlerden biri Roland Barthes'tir. Saussure dilbilimin, genel göstergeler biliminin ancak bir bölümü olduğunu düşünüyordu, ancak Barthes, Saussure'un bu yaklaşımına karşı çıkmıştır. Barthes'e göre zamanımızın toplumsal yaşamında, insan dilinin dışında, belli bir genişlikte olan gösterge dizgelerinin bulunduğu hiç de kesin değildir.

> Göstergebilim şimdiye kadar yalnızca trafik kuralları (ulaşım kodu) gibi inceleme açısından pek fazla ilgi çekmeyen kodları ele almıştır; gerçek bir toplumbilimsel derinliği olan bütünlere geçildiğindeyse, yeniden dille karşılaşılır. Kuşkusuz nesneler, görüntüler, davranışlar anlam taşıyabilirler ve bunu çok sık olarak yaparlar, ama hiçbir zaman bağımsız bir biçimde olamaz bu; her gösterge dizgesi dille karışır. …Dilbilim, genel göstergeler biliminin bir bölümü değil, göstergebilim dilbilimin bir bölümüdür. Söylemin anlamlı büyük birimlerini üstlenecek olan da kesin olarak bu bölümdür; günümüzde insanbilim, toplumbilim, psikanaliz ve biçembilimde anlamlama kavramı çerçevesinde sürdürülen araştırmaların birliği de böylece ortaya çıkacaktır (Barthes, 2012:29).

Göstergeyi analiz ederken Saussure'un gösteren, gösterilen ayrımını esas alan Barthes, bu düzlemi birinci anlamlandırma düzlemi olarak kabul edip, ikinci düzeyde bir anlamlandırma düzleminin varlığını ortaya koymuştur ve bu anlama mit adını vermiştir. Barthes göstergebilimsel analizin gösteren ile gösterilen arasında bir ilişki kurduğunu ve bu farklı kategorilerdeki iki kavram arasında eşitlik (equality) değil ama denklik (equivalence) ilişkisinin olduğunu belirtmektedir (Barthes, 1972:111). Bu noktada gösterenin, gösterileni ifade ettiği şeklindeki basit ilişki yerine üç farklı kavramla karşı karşıya olduğumuza dikkat çekmektedir; gösteren, gösterilen ve bunların birleşimi olan gösterge. Örnek olarak bir demet gülü ele aldığımızda, bunu tutkuyu ifade etmek için kullanırız. Analiz düzeyinde üç kavram vardır karşımızda; tutku dolu gülleri, tutku ve güller olarak parçalayabiliriz ve her ikisi de üçüncü kavram olan göstergeyi oluşturmadan önce varlıklarını sürdürmekteydiler. Deneyim düzeyinde gülleri, taşıdığı anlamdan koparamayız, analiz düzeyinde ise gösteren olan güller ile gösterge olan gülleri birbirine karıştıramayız. Barthes'e göre gösteren boştur, gösterge ise doludur ve bu bir anlamdır (Barthes, 1972:112). Barthes'in mit kavramı da işte göstergebilimin bu en temel analiz parçalarından yola çıkmaktadır. Mit, daha önce var olan göstergebilimsel zincir üzerine kurulan ikinci düzeyde bir anlamsal dizgedir. Bu yaklaşım mit kavramını yeni bir dil olarak ortaya koymaktadır.

2.3.2. Yananlam ve Mit

Dünyamızı tanımlamak ve yorumlamak için kullandığımız göstergelerin işlevi çoğunlukla şeyleri isimlendirmektir. Ancak günlük olarak kullandığımız her kelimenin düzanlamının yanı sıra bir yananlamının olduğu bilinmektedir. Göstergebilim açısından bakıldığında ise düzanlam ve yananlam, gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkiyi tanımlayan iki kavramdır ve gösterilenin niteliğini belirlemektedir. Düzanlam, göstergenin tanımsal, açık ve yakın anlamına işaret etmektedir. Dilbilimsel göstergeler açısından düzanlam sözlüğün bize verdiği açıklamadır. Yananlam ise göstergenin sosyokültürel yönüne, ideolojik ve duygusal çağrışımlarına atıfta bulunmaktadır, bu nedenle de bağlamsal bir nitelik taşır. Göstergelerin yananlamları, düzanlama kıyasla yoruma daha açıktır. Anlam ise bu iki kavramı da kapsamaktadır (Chandler, 2007:138).

Dilbilimsel gösterge olarak bir AK-47 belli bir tür silahı ifade etmektedir ya da Guantanamo kampını gösteren bir fotoğraf Guantanamo Körfezi'ndeki bir hapishaneyi işaret etmektedir. Ancak bu göstergelerde, basitçe isimlendirme fonksiyonunun yanı sıra yananlam adı verilen diğer bazı anlam ilişkileri yer almaktadır. Örneğin üreticisi Kaleşnikof'un adıyla anılan Rus yapımı AK-47 sadece bir tür silahı ifade etmekle kalmaz, kimileri için terörizmi, kimileri için de direnişi ifade eder. Dolayısıyla dilbilimsel bir gösterge olan AK-47, toplumsal deneyimlerimizden kaynaklanan yananlamlar yaratmaktadır. Guantanamo kampı da sadece bir hapishane anlamına gelmemekte, ABD'nin teröre karşı savaşını, insan hakları ihlallerini ve işkenceyi ifade eden yananlamlar taşımaktadır.

> Gelecek hiç kuşkusuz bir yananlam dilbiliminindir, çünkü toplum durmaksızın, insan dilinin kendisine sağladığı birinci dizgeden kalkarak ikinci anlam dizgeleri geliştirir. Bazen açık, bazen örtülü, usçullaştırılmış biçimde gelişen bu oluşturucu eylem, gerçek bir tarihsel insanbilimle çok yakından ilgilidir. Kendisi de bir dizge olan yananlam, gösterenler, gösterilenler ve bunları birbirine bağlayan bir anlamlamayı kapsar (Barthes, 2012).

Haber, film, reklam gibi metinler göz önüne alındığında dilbilimsel, görsel ve diğer göstergelerin sadece bir şeyi isimlendirmek için kullanılmadığı, bu göstergelere iliştirilmiş bir yananlamlar dizisinin olduğu görülmektedir. Barthes, belli bir mesaj oluşturmak için göstergeler ile bunların yananlamlarını biraraya getiren toplumsal olguya mit adını vermektedir. Mitler burada izleyiciye ya da okuyucuya belli mesajlar iletmek için yapılandırılmış fikirlere, insanlara, ürünlere gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla AK-47'yi sımsıkı tutup havaya kaldıran bir resmin yer aldığı logo, emperyalizme karşı direnişi simgeleyen bir mitsel anlam taşıyabilmektedir. Mit, var olan bir göstergeyi alıp ona başka bir düzeyde gösteren olarak işlev kazandırmaktadır. Yani AK-47 göstergesi, "direniş" gösterileni ile ilişkilendirilerek bir gösteren halini almaktadır. Böylece mit, mevcut gösterge sistemini alıp bundan yeni bir gösterge sistemi yaratan özel bir dil biçimi olarak işlev görmektedir. Barthes'in dediği gibi mit masum bir dil olmayıp, mevcut göstergeler ile onların yananlamlarını alıp belirli bir toplumsal rolü oynamalarına neden olan bir dil olarak değerlendirilebilir.

Çeşitli göstergelerde düzanlam ve yananlamın ayırt edilmesi ve mitin tespit edilmesi farklı derecede zorluklar yaratabilir. Bu durum fotoğraf gibi gösteren ile gösterilen arasında benzerlik ilişkisinin olduğu göstergelerde karşımıza çıkabilir. Ancak

Barthes fotoğrafta da yananlamın düzanlamdan ayırt edilebileceğini belirtmektedir. John Fiske de "düzanlam neyin fotoğraflandığıdır, yananlam ise nasıl fotoğraflandığıdır" diyerek göstergedeki ayrıma dikkat çekmiştir (Fiske, 1990:91). Fotoğrafta düzanlam ön plandadır ve gösterenin gösterilen ile görsel olarak özdeş olduğu düşünülür. Bu durum fotoğrafın hiçbir kod yüklenmeyen doğal bir gösterge olduğu izlenimini oluşturmaktadır. İşte bu noktada Barthes, özellikle edebi metinler üzerinde yaptığı analizlerden yola çıkarak düzanlam illüzyonunun, yani göstergenin şeffaf olduğu yanılgısının yananlam tarafından üretildiğini savunmaktadır.

> Yapısal olarak, sözümona iki farklı dizge olan düzanlam ve yananlam, metnin bir oyun gibi işlev görmesini sağlar, her dizge belli bir illüzyonun gereği olarak birbirine atıfta bulunur. İdeolojik olarak, en nihayetinde, bu oyun klasik metne bir tür masumiyet kazandırır. Düzanlam, ilk anlam değildir, ama öyleymiş gibi görünür, bu illüzyon altında yananlamların en sonuncusundan öte bir şey değildir, metnin dilin doğasına, doğanın diline geri döndüğü söylendir (Barthes, 1990:9).

Metin içinde düzanlam ve yananlam tarafından yürütülen bu oyun, düzanlamın ideolojiden arınmış tamamen doğal ve yalın bir anlam dizgesi olduğu görüntüsünü çizer. Oysa düzanlam geniş bir uzlaşımın ürünüdür. Bir göstergenin düzanlamı aynı kültürün üyeleri tarafından üzerinde anlaşılmış bir anlam olmalıdır. Barthes'e göre bu doğal görünme oyunu, baskın ideolojiyi gizlemek için bir araçtır. Althusserci bakış açısına göre de düzanlamları öğrendiğimizde, aynı zamanda baskın yananlamları da öğrenerek ideoloji içerisinde konumlandırılırız (Silverman, 1983:29).

Barthes, her anlamlama dizgesinde bir anlatım düzlemi ve bir içerik düzlemi olduğunu ve anlamlamanın bu iki düzlem arasındaki bağlantıya eşit olduğunu belirtmektedir. Barthes bu anlamlama dizgesini, kendisini kapsayacak ikinci bir dizgenin öğesi durumuna sokarak iç içe geçmiş bir göstergeler zinciri oluşturur. Barthes, Danimarkalı dilbilimci Louis Hjelmslev'den ödünç aldığı bu *yananlamsal gösterge dizisi*ni, bir üst-dil olan mit kavramını açıklamak için kullanmaktadır (Barthes, 2012). Barthes'e göre mitlerde iki gösterge dizgesi yer almaktadır. Bunlardan biri dilbilimsel sistem yani mitin kendi sistemini kurmak için kullandığı *nesne dili* (language-object), diğeri de mitin kendisi, Barthes'in deyişiyle *üst-dil* (metalanguage). İlk dizge düzanlama, ikincisi ise yananlama ilişkindir.

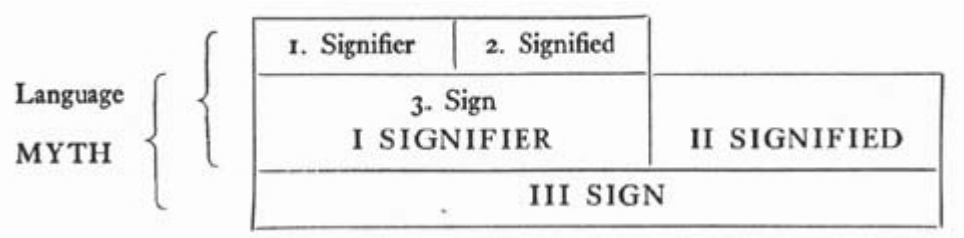

Şekil 3: Barthes'in Anlamlandırma Dizgesi ve Mit (Barthes, 1972:113).

Hjelmslev'in anlamlandırma modelinde düzanlamsal gösteren ile düzanlamsal gösterilen bir araya gelerek yananlamsal göstereni oluşturmaktadır. Dilde sesli imaj ile kavramı bir araya getiren ya da fotoğrafta görsel ile kavramı bir araya getiren düzanlamsal gösterge, yananlamsal sürecin de başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Barthes, Hjelmslev'in anlamlandırma modelini temel alarak daha karmaşık hale getirir. Barthes için ideoloji ya da mit, belirli bir tarihsel dönemin baskın değerlerini haklı göstermek ve sunmak üzere görevlendirilen gösterenlerden oluşan bir sistemdir. Farklı anlamlandırma dizgelerinde meydana gelen değişikliği daha açık ortaya koymak için bir araba fotoğrafını örnek olarak ele aldığımızda birinci düzlemde fotoğrafın, belli bir araba anlamına geldiğini görebiliriz. İkinci düzeyde arabanın gücü ve özgürlüğü ifade ettiğini, üçüncü düzlemde ise materyalist, köksüz ve endüstriyel toplumu anlamlandırdığını söyleyebiliriz (Fiske, 2003:25).

Yananlamsal gösterilen ile yananlamsal gösteren arasındaki ilişki, Barthes'e göre sınıf çıkarları ve değerleri üzerine yapılanmış daha geniş bir toplumsal alan referans alınarak açıklanabilir. Saussure, kendi tartışmasında kültür kavramını dışlamamıştır ancak onda gramer, anlam ve sözdizim gibi doğal ve nedensiz uzlaşımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Barthes'in kültüre yaklaşımı ise kollektif olmaktan ziyade çelişkilerle bölünmüş olduğu şeklindedir. Bu çelişkiler ise baskın sınıfın tahayyülündeki dünyayı yaratan mit ya da ideoloji tarafından gizlenmektedir. Bu bağlamda var olan heterojenliği açık bir homojenliğe dönüştüren en önemli araçlardan biri yananlamdır. Tüm yazılı içeriği, kültürel ürünleri, anlam yapılarını belli bir ayrıcalıklı gösterilenler grubuna indirger. Bir yandan ideoloji, diğer yandan ayrıcalıklı gösterilenler grubu, bu

materyaller arasındaki ilişkiyi belirlerken Saussure'un bahsettiği tarafsızlık ve nedensizlikten bahsetmek mümkün değildir (Silverman, 1983:30).

Barthes'in 1954-1956 yılları arasında Les Lettres nouvelles dergisi için aylık olarak yazdığı yazılardan oluşan Mythologies kitabı, Fransız günlük yaşamından spor, moda, şarap gibi çeşitli konular üzerindeki analizlerini ortaya koymaktadır. Barthes, kendi deyişiyle, çağdaş koşullar içerisinde bize dayatılan "doğa" ve "tarih"in karıştırıldığı ideolojik yanılgının izini aramaktadır bu yazılarında. Güreş sporu, plastik sanatları ya da bir yemek tabağı gibi konuları analiz eden Barthes Fransız burjuva kültürüne eleştiriler getirmektedir.

Barthes'e göre mit açığa çıkarılması gereken bir yanılgıdır. Günlük yaşamdaki her şey, burjuvanın insan ve çevresi arasındaki ilişkileri tanımladığı şekliyle bize yansıtılmaktadır. Yani burjuva normları doğal düzenin kendiliğinden gelen kuralları olarak karşımıza çıkmaktadır (Barthes, 1972:139). Barthes bu yaklaşımı günlük yaşamın detaylarına dahi uygulayarak farklı bir analiz geliştirmektedir. Örneğin şarap Fransızlar için sadece bir içecek değildir ancak Hollanda'da inek sütü ya da İngiliz kraliyet çayı gibi totem bir içecektir. Fransızlar için şaraba verilen önem mecburi bir toplu eylem iken şarap içmek de sosyal katılımın bir göstergesidir. Mitsel anlam yaratılırken kültürler kendi normlarını doğanın gerçekleri gibi göstermeye çalışırlar (Barthes, 1972:58). Şarap, Fransız kollektif kimliğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır ancak Fransız ulusunun tarihsel gerçekliğini de göz ardı etmektedir. Aksine şarap, Barthes'e göre Fransız sömürgeciliğinin bir sonucu olarak Cezayir'de el konulan topraklarda üretilmektedir.

Barthes'in yaklaşımına göre burjuva kültürü tartışılamaz, sorgulanamaz ve doğal görünen ancak yapay ve ideolojik olan kavram ve değerler üretmektedir. Dolayısıyla kültürel kavramların doğal gibi sunulmaları ideolojinin etkisini beraberinde getirmektedir (Allen, 2003:34). Mythologies kitabında Barthes'in belirttiğine göre mit, Fransız burjuva kültürü değerlerini, evrensel ve doğal hale getirmektedir. Mit, bir kültürü, gerçeğin kendisi haline getirirken bunu kültürel bir ürün olarak sunmaktadır. Evrensel ve doğal olma hali, mitin ideolojik işlevini ortaya koymaktadır. Paris Match

dergisi kapağında yer alan selam veren asker örneği, Barthes'in bu anlamda en çarpıcı analizlerinden biridir.

> …Fransız üniforması içinde zenci bir genç selam duruyor, gözlerini yukarı dikmiş, büyük ihtimalle üç rengin kıvrımına bakıyor. Resmin tüm anlamı bu. Fakat, safça ya da değil, bana neyi ifade ettiğini çok iyi görebiliyorum: Fransa'nın muazzam bir imparatorluk olduğunu, tüm çocuklarının renk ayrımı yapılmaksızın aynı bayrak altında bağlılıkla hizmet ettiğini ve iddia edilen sömürgeciliğe, sözde zalimlerine hizmet eden bu zenci tarafından gösterilen gayretten daha iyi bir cevap olamayacağını ifade ediyor (Barthes, 1972:115).

Barthes, mit analizi yapabilmek için öncelikle kullandığı kavramları net biçimde ortaya koymaktadır. Buna göre mit dizgesinde gösterene, dilbilimsel dizgenin son birimi ya da mitsel dizgenin ilk birimi olarak iki farklı açıdan bakabiliriz. Dilbilimsel dizgede göstereni anlam, mitsel dizgede ise biçim olarak adlandırabiliriz. Gösterilen için bir değişiklik olmayacaktır, her dizgede kavram olarak adlandırabiliriz. Üçüncü kavram ise, ilk ikisinin korelasyonundan oluşmaktadır; göstergebilimsel dizgede buna gösterge denilirken Barthes, mitsel dizgede *anlamlandırma* (signification) olarak adlandırmaktadır. Barthes'e göre bu isim daha makuldür çünkü anlamlandırma hem bir şeyi anlamamızı sağlarken hem de bunu bize dayatmaktadır.

Barthes göstereni oluşturan iki unsura, anlam ve biçime odaklanarak farklı türde okumalar yapılabileceğini belirtmektedir. Bunlardan birinde Barthes boş bir gösterene odaklanmakta, kavramın, mitin biçimini doldurmasına izin vermekte ve böylece anlamlandırmanın yalın olduğu düzleme geçmektedir (Barthes, 1972:127). Bu noktadan bakıldığında, örneğin, selam duran zenci asker, Fransız üstünlüğünün bir örneği, sembolü haline gelmektedir. Bu bakış açısı, miti üretenlerin, yani bir haber editörünün ya da tasarımcının bakış açısıdır; önce bir kavram ile başlanır ve buna uygun bir biçim bulunur. Dolayısıyla mit, anlamı aktarmak için dikkatlice seçilmiş biçim olarak görülür. Örneğin Türkiye'de ve Mısır'da karşımıza çıkan ve dört parmağını havaya kaldıran Rabia işareti, Mısır'daki askeri cuntanın zulmünün bir simgesidir. Bu görsel, anlamlandırdığı gerçekliğin basit bir varlığı olarak görünür. Bu mesajı okuyanlar, bir gerçeklik, hatta yaşanmışçasına bir deneyim görürler. Mitler, anlamın inşasında okuyucunun rolünü ortadan kaldırmaktadır. Çünkü mit, alıcı tarafından okunmak yerine bir mesaj olarak teslim edilir. Mesajın alınması için belli düzeyde kültürel bilgi yeterli

olacaktır. Çünkü okuyucu için mit, yönlendirilmiş bir açıklama yerine doğal ve masum gözükmektedir.

Barthes, yazma eyleminde gösterenin rolünü yeniden ele almıştır ve analizlerini de bu bakış açısından gerçekleştirmiştir. Klasik edebiyat yazınında yazar daima gösterilenden gösterene, içerikten biçime, fikirden yazıya doğru hareket etmektedir. Barthes'e göre ise yazma eylemi bunun tam tersidir; yazma, gösteren üzerinde çalışmak ve gösterilenleri kendi haline bırakmayı gerektirir.

Birinci düzlemdeki *nesne dili*nde gösterge, *üst-dil* (mit) düzlemindeki *gösteren*e dönüşürken anlam kaybına uğrayarak *biçim*e indirgenir. Birinci düzlemde anlam zaten tamdır, içerisinde bir geçmiş, bir hafıza, fikirler, kararlar ve bir tür bilgiyi barındırır. Burada anlamlandırma yapılmıştır. Ancak mit, bu anlamı alıp içi boş, "parazitsel bir biçim"e dönüştürdüğünde anlam kaybolur. Bu nedenle selam veren zenci fotoğrafına baktığımızda, resmi özgürleştirmek ve gösterileni görebilmek istiyorsak zencinin biyografisini bir parantez içerisinde göz önünde bulundurmamız gerekmektedir (Barthes, 1972:116).

1957 yılında yayınlanan Mythologies kitabı, yazarın yapısalcılığa ağırlık verdiği erken dönem eserlerindendir ve analiz yöntemi olarak yazara odaklanmaktadır. Barthes'in özellikle 1968 yılında yayınlanan *Death of the Author* başlıklı ses getiren makalesi ise yapısalcılıktan post-yapısalcılığa geçiş eseri olarak görülmektedir. Barthes bu makalesinde yazının hiç durmadan anlam öne sürdüğünü fakat her seferinde bunu anlamı buharlaştırarak yaptığını, dolayısıyla edebiyatın nihai bir anlam vermeyi reddettiğini belirtmektedir (Barthes, 1977:147). Barthes'e göre okurun kendisine sunulan tek anlama boyun eğmemesi için metnin yaratıcısı olan "tanrı-yazar"ın yetkesine karşı çıkmak durumundadır. Dolayısıyla "okurun doğumu ancak yazarın ölümü karşılığında olacaktır". Bu yaklaşım ile birlikte Barthes, okurun metni anlamlandırmadaki rolünü ortaya koymaktadır ancak söz konusu mit olduğunda yine göstergeleri, yani metni merkeze almaktadır.

Barthes, *Death of the Author* makalesinden üç yıl sonra, 1971 yılında yayınlanan *Change the Object Itself* makalesinde yine mit kavramını ele almaktadır. Barthes, mit

kavramının toplumsal olarak belirlendiğini ve bir "yansıma" olduğunu vurgulayarak, Durkheim sosyolojisindeki "kollektif temsil" kavramına yakın durmaktadır (Barthes, 1977:165). Barthes'e göre bu yansıma, Marx'ın ideolojiyi *camera obscura*daki görüntüye benzetmesi gibi, tersyüz edilmiştir. Dolayısıyla mit, bu teryüz etme yoluyla bir sınıfın ürünü olan ahlaki, kültürel ve estetik değerlerin olağan bir durum olarak sunulduğu bir yansımadır. Bir tür dil olduğu için çağdaş mit, göstergebilim tarafından ele alınmalıdır. Mitsel yanılgıyı ortaya koymak için göstergebilim, mesajı iki anlamsal dizge olarak değerlendirir. Bunlardan biri yananlam dizgesidir ve göstereni ideolojiktir. Düzanlam dizgesinin işlevi ise dili kullanarak doğal bir görünüm kazandırmaktır.

Şunu belirtmek gerekir ki yapısalcılar ya da postyapısalcılar gerçekliğin varlığını inkar etmemektedir ancak gerçeğin nesnelliğini, ulaşılabilirliğini, temsiliyetini ve dolayısıyla doğallığını sorgulamaktadırlar (Fiske, 2001:40). Gerçeklik, sadece anlamlı kılınan söylemler yoluyla aktarılmaktadır. Yani algılama, bir anlamlı kılma süreciyken, anlam da söylemin bir ürünüdür, dolayısıyla nesnel gerçeklik tek başına anlam ifade etmemektedir. Mitin yaratılmasında etkili olan söylem her zaman toplumsal bir olgu olmuştur ve bazı grupların çıkarlarının ve onların gerçekliğinin "genel kanı" olarak sunulmasına hizmet etmektedir. Barthes'in belirttiği üzere mit de, gerçekliğin yorumlanmış biçimi olan göstergeleri "genel kanı" olarak sunarak grup çıkarlarını ve göstergenin ideolojik boyutunu gizlemektedir.

Yapısalcı yaklaşımın diğer bir temsilcisi ve yapısalcı antropolojinin kurucusu olarak görülen Claude Levi-Strauss, tıpkı Barthes gibi mitlerin bir yanılsama olduğunu savunmaktadır (Levi-Strauss, 1983:12). Barthes mit çözümlemesinde yapısalcı yöntemi popüler kültür nesne ve kavramları üzerinde uygularken Levi-Strauss ilkel olarak tanımlanan toplulukların hikayelerini ele almaktadır. Levi-Strauss bu topluluklarda dilden dile dolaşan mitolojik hikayeleri yapısalcı yöntemle analiz etmekte böylece yapısalcı yöntemi antropoloji alanına taşımaktadır. Levi-Strauss etnografik gözlem yoluyla belirlenen ampirik kategorilerin kavramsal araçlar olarak kullanılarak çıkarımlara varılabileceğini belirtmektedir (Levi-Strauss, 1983:1). Bu ampirik kategoriler çiğ-pişmiş, taze-çürümüş, ıslak-kuru gibi ikili karşıtlıkları kapsamakta ve sosyal hayatın temelini oluşturmaktadır. Levi-Strauss araştırmasına öncelikle tek bir

topluluktan tek bir miti alarak ve bunu o topluluk bağlamında analiz ederek başlamakta, daha sonra aynı topluluktan başka mitleri incelemekte ve son olarak komşu topluluklardaki mitleri ele almaktadır. Üzerinde çalışılan topluluklar tarihsel ve coğrafi bağlar kurulabildiği müddetçe araştırma alanı genişletilerek devam etmektedir.

Levi-Strauss, kültür ile dil arasındaki karmaşık ilişkiye dikkat çekmektedir (1974:68). Bir topluluk tarafından konuşulan dil topluluğun kültürünün bir yansımasıdır, dolayısıyla kültürün bir sonucu olarak görülebilir. Öte yandan kültürün çok farklı yapıları kapsadığı düşünüldüğünde dilin, kültürü oluşturan parçalardan biri olduğu da söylenebilir. Levi-Strauss dilin bu iki özelliğinin yanı sıra üçüncü bir özelliğine, kültürün bir koşulu olmasını vurgulamaktadır. Kendi kültürümüzü çoğunlukla dil yoluyla öğreniriz. Ancak dil de kültürün koşullarından ortaya çıkmaktadır. Dili ortaya çıkaran koşullar, kültürü ortaya çıkaran koşullar ile aynıdır ve bunlar zihinsel ilişkiler, karşıtlıklar, korelasyonlar gibi olguları kapsamaktadır. Mitler, bu özellikleri içermesi bakımından dil olarak ele alınabilir.

Mitleri analiz ederken Levi-Strauss'un kullandığı yöntem mitolojik hikayelerin tek başlarına anlamlarını tartışmak yerine farklı hikayelerdeki ortak kategorileri ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Yani tek bir mitolojik hikaye kendi başına bir anlam ifade etmemektedir ancak aynı topluluk içerisinde dolaşımda olan diğer hikayeler de göz önünde bulundurulduğunda bazı karşıtlıkların ön plana çıktığı ve tüm hikayelerin bu karşıtlıklar çerçevesinde ilerlediği görülmektedir. Tek tek ele alındığında "mitolojik hikayeler nedensiz, anlamsız ve absürddürler veya öyleymiş gibi görünürler" (Lévi-Strauss, 2013:45). Ancak mitik düşüncenin özgünlüğü kavramsal düşüncenin rolünü oynamasından gelmektedir. "Bu noktada ikili karşıtlıklar devreye girmektedir ve bu yapı, bireyin çevresini açıklamasına imkan tanımaktadır. Mit insana, çok önemli bir şeyi, evreni anlayabileceği ve evreni anladığı illüzyonunu verir. Bu elbette sadece bir illüzyondur" (Lévi-Strauss, 2013:51).

Levi-Strauss, mitin anlatılan bir şey olduğunu, bir konuşma olduğunu dolayısıyla dil olduğunu belirtmektedir. Bu noktada Saussure'un dil (langue) ve söz (parole) ayrımına dikkat çeken Levi-Strauss'a göre *langue* dilin yapısal yönüdür ve tersine çevrilebilir zamana aittir, *parole* ise dilin sayısal yönüne aittir ve tersine

çevrilemezdir. Bu iki özelliği bünyesinde barındıran mit ise hem geçmişte gerçekleştiği iddia edilen olayları referans almaktadır hem de dünü, bugünü ve geleceği açıklaması itibariyle işlevsel bir yöne sahiptir. Mitin bu özelliği ile politika arasında benzerlik kuran Levi-Strauss, örneğin Fransız Devrimi'nin hem geçmişte yaşanmış tarihsel bir olay olduğunu ve geri döndürülemez olduğunu belirtmekte hem de günümüze etkisi olan ve günümüzde siyasetçilerin bugünü ve yarını yorumlaması için bir referans olduğunu savunmaktadır (Levi-strauss, 1974:209). Bu açıdan bakıldığında geçmişe dair hikayelerden oluşsa da zamansız niteliği olan mitler, bireylere dünyayı anlamalarına ilişkin gerçeklikler sunmakta ancak ne var ki bu gerçeklikler illüzyonlardan ibaret kalmaktadır.

Barthes ve Levi-Strauss yapısalcılıktan post-yapısalcılığa geçişi temsil ettikleri varsayıldığında Jacques Derrida'nın tam anlamıyla post-yapısalcılığın temsilcisi olduğu söylenebilir. Derrida'nın yapısalcı dil anlayışına itirazı, kendisinin asıl temel sorgulama konusu olan "mevcudiyet metafiziği" dediği geleneksel düşünce yapısına karşı itirazının temelini oluşturur. Derrida öncelikle geleneksel düşünce yapısının benimsediği *mevcudiyet metafiziği* (metaphysics of presence) yaklaşımını sorgulamaktadır ve bu sorgulama aynı zamanda dili yeniden ele almanın temelini oluşturmaktadır. Geleneksel metafizik, bağımsız bir mevcudiyet alanının varlığını kabul ederken Derrida göstergelerden bağımsız bir alanın mümkün olmadığını, gösterenden bağımsız bir gösterilenin olamayacağını savunmaktadır. Bu noktada Saussure'un göstergebilimine yakın durmaktadır. Saussure'un göstergebilim yaklaşımı, geleneksel düşünceden farklı olarak, gösterilenin gösterenden ayrılamayacağını, çünkü aynı ürünün iki yüzü olduklarını savunmaktadır. Derrida bu nedenle maddesel unsur olan sesin tek başına dile ait olmasının mümkün olmadığını çünkü dilbilimsel gösterenin özü itibariyle fonik olmadığını savunmaktadır. Derrida Saussure'un, gösterge kavramını metafizik gelenekten ödünç almasına rağmen bu geleneğin aleyhine işlediğini belirtmektedir (Spivak, 1998: lviii).

3. TOPLUMSAL GERÇEKLİĞİN İNŞASI VE KAMUOYU

3.1. KAMUOYU VE TOPLUMSAL GERÇEKLİK

3.1.1. Dil ve Gerçeklik

Barthes'in göstergebilimsel çalışmalarında temel tartışma alanı gerçeklik kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Barthes, gerçekliği dünyanın basit bir yansıması olarak algılamak yerine dil tarafından yaratılan bir temsil olduğu üzerinde durarak gerçekliği sorgulamanın gerekliliğini vurgular. Temsil kavramı, gerçekliğin inşası sürecinde sıklıkla üzerinde durulan ve tartışılan bir konudur. Özellikle kültür üzerine yapılan çalışmalarda temsil kavramının önemine değinen Hall'a göre temsil, "dünyamız hakkında diğer insanlara anlamlı bir şey söylemek için dili kullanmak" anlamına gelmektedir (2009:15).

Temsil aslında günlük yaşamımızda en basit şekliyle nesneleri zihnimizde kavramlara dönüştürmemiz ile başlamaktadır. Ağaç, ev, kalem gibi nesneleri gördüğümüzde, ağaç kavramını, ev kavramını, kalem kavramını düşünerek somut nesneleri, soyut kavramlar haline getiririz. Hatta bu nesnelerle olan ilişkimiz kesilse bile, yani görmesek bile kavram düzeyinde düşünebiliriz. Ancak bu kavramları ifade edebilmek için dile ihtiyaç duyarız. Yani Türkçe açısından ele aldığımızda, a-ğ-a-ç harflerini bir araya getirerek ağaç kavramını harflere ve kelimelere dökmüş oluruz. Dilsel birer gösterge olan bu kelimeler de, aynı dili konuşan diğer kişilerin zihninde aynı kavramın canlanmasını sağlayacaktır. İşte bu süreç, yani gerçek ya da kurgu nesnelerin, kişilerin ve eylemlerin zihnimizde kavramlar yoluyla ya da dilsel göstergeler yoluyla anlamlandırılması temsil olarak tanımlanmaktadır. Zihnimizdeki kavramlar, her zaman gerçek dünyada var olan ya da görüp deneyimlediğimiz nesne, olay ve kişilerden edinilmiş olmayabilmektedir. Bazen hiç görmediğimiz bir kişiyi ya da hiç yaşamadığımız bir olayı kavram olarak düşünerek dil yoluyla ifade edebiliriz. Bazen de hiç gitmediğimiz bir ülkede hiç tanımadığımız insanların hikâyesine çeşitli aracılar yoluyla şahit olarak, olgular hakkında anlamlar üretebiliriz. Her iki süreçte de temsil; kavramlar ve dil arasındaki ilişkiyi kurmaktadır.

Hall, iki tür temsil sisteminden bahsetmektedir (2009:17). Bunlardan birincisi, zihinsel temsiller, yani nesne, kişi ve olayların zihnimizde bir takım kavramlar yoluyla temsil edilmesidir. Zihnimizdeki kavramlar, dünyadaki nesneleri temsil etmektedir ve bu kavramlar yoluyla etrafımızdaki dünyayı algılayıp yorumlayabiliriz. Sadece somut nesneler için değil, aşk, şiddet, barış gibi görmemizin mümkün olmadığı kavramlar da zihinsel temsil ağımızda yer almaktadır. Bu kavram ağının, temsil sistemi olarak tanımlanmasının nedeni kişiden kişiye değişmesi değil ancak, kavramların birbirleri arasındaki benzerlik ya da farklılık gibi özelliklerine göre farklı sınıflandırma ve ayrımlara tabi tutulmasıdır. Bireyler arasındaki farklı sınıflandırmalardan doğan farklı temsil sistemleri, dünyaya bakış açısındaki farklılığın da temel kaynağıdır. Benzer temsil sistemlerine sahip bireyler, yani zihinsel kavramları benzer biçimlerde organize eden ve sınıflandıran bireyler, dünyayı da benzer şekilde algılamaktadır. Ortak anlamları kullanan ve ortak kavram sistemini benimseyen bireyler sonuç olarak aynı kültürün bir üyesi olarak bir arada yaşayabilmektedirler.

Ortak kavram sistemi kadar ortak dil de kültürün önemli bir öğesidir ve zihinsel temsilin yanı sıra ikinci bir temsil sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zihindeki kavramların ifade edilmesi ve paylaşılması için kelimelerden ya da işitsel ve görsel öğelerden oluşan bir dile ihtiyaç duymaktayız. Saussure tarafından gösterge olarak adlandırılan bu öğeler, basit anlamda anladığımız yazılı dilden çok daha kapsamlıdır ve zihnimizdeki kavramları temsil ederek anlam üretme sürecinin en önemli aracıdır.

Kültür, ortak anlamlar ile ilişkilidir ve bu ilişki dil yoluyla kurulmaktadır. Dil, çevremizi ve dünyamızı anlamlandırabileceğimiz, yani anlamın üretildiği ve dolaşıma sokulduğu önemli bir araçtır. Dolayısıyla anlam, dilin kullanımı ile paylaşılmaktadır. Bu nedenle dil her zaman kültür ve anlamın merkezinde yer almıştır ve kültürel değerlerin ve anlamların en önemli kaynağı olmuştur. Dil, bir temsil sistemi olarak işlev görmesi sayesinde anlam inşa etme yetisine sahiptir. Bir kültürdeki düşünceler, fikirler ve duygular dil yoluyla temsil edilmektedir ve bu süreç anlamın inşa edilmesinde kilit öneme sahiptir. Dil bunu göstergeler ve semboller kullanarak gerçekleştirmektedir; yazı, ses, görüntü, sözcükler ya da nesneler, bir şeyleri temsil ederek anlamlar üretmektedir.

Televizyon haberleri her gün ekrana dünyadan gerçek hikayeler getirerek olgusal iddialarda bulunur. Ekrana taşınan kişiler, nesneler ve olaylar tanımlanır ve bu tanımlamalar izleyiciye gerçekler olarak sunulur. Hatta televizyon programının türüne göre yer verilen kurgusal kişi, nesne ve olaylar dahi, gerçekçi tanımlar yoluyla izleyiciyi inandırma amacı taşımaktadır. Temsil konusu, medyada gerçek olarak varsayılan olgusal tanımlamaların nasıl üretildiğini ortaya koymaya yardımcı olmaktadır. Bu olgusal tanımlamalar, bu tanımlamaları üretenlerin hiçbir rolü yokmuşçasına, gerçekliğin tarafsız ve değişmez bir yansıması olduğu iddiasını taşımaktadır. Bu noktada dil, anlamın üretilmesinde rol oynayan en önemli faktördür.

Dil ile anlam arasındaki temsil ilişkisinin ne şekilde gerçekleştiği farklı yaklaşımlara göre farklı yorumlanmaktadır. Bu noktada üç farklı yaklaşım bize yol göstermektedir; yansıtıcı (reflective), maksatlı (intentional) ve inşacı (constructionist) yaklaşım (Hall, 1997:25). Yansıtıcı yaklaşıma göre dil, önceden yeryüzünde var olan gerçekliği bir ayna misali yansıtmaktadır. Mimetik olarak adlandırılan bu yaklaşım, gerçek nesne, kişi ve olayların dil yoluyla temsillerinin de aynı olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle görsel göstergeler göz önünde bulundurulduğunda, örneğin bir ağaç fotoğrafının, gerçekten de ağacın kağıt üzerine çeşitli renkler yoluyla bir yansıması olduğu düşünüldüğünde, mimetik yaklaşımın tespiti doğru gözükmektedir. Ne var ki, görsel göstergelerin dahi her zaman gerçekliğin saf yansıması olup olmadığı tartışılmaktadır. Yansıtıcı yaklaşımın aksine maksatlı yaklaşım, konuşmacının ya da yazarın dünya hakkındaki kendi anlamını maksatlı biçimde dil yoluyla aktardığını savunmaktadır. Her birey dünyayı farklı algılamakta ve bu anlamlandırma doğrultusunda iletişim kurmakta ve kendi anlamlarını aktarmaktadır. Ancak dilin toplumsal bir sistem olması ve toplum tarafından belirlenen kurallar ve uzlaşımlar yoluyla işlemesi, bireylerin kendi dünya görüşlerini ifade ederken bu sınırlar dahilinde hareket etmesi sonucu doğurmaktadır.

Dil ile anlamın temsili arasındaki ilişkiyi inşacı açıdan ele alan yaklaşım ise dilin toplumsal karakterini ön plana çıkarmaktadır. Bu yaklaşıma göre anlam, çeşitli temsil sistemleri kullanılarak inşa edilmektedir. Bu temsil mekanizması dilin kullanımı yoluyla işletilmektedir. Her ne kadar Saussure dilin yapısı ve yapı içerisindeki öğelerin

birbirleriyle ilişkileri üzerinde dursa da ortaya koyduğu fikirler dilin ötesinde daha geniş bir temsil sistemi üzerinde uygulanmıştır. İnşacı yaklaşım; gerçek kişi, nesne ve olayların olduğu gerçek dünya ile temsil, anlam ve dilin müdahil olduğu sembolik dünya arasında bir ayrıma gitmektedir. Bu ayrımda, anlamın taşıyıcısı gerçek dünya değil, temsil sürecini işleten dil sistemidir ve anlam dil yoluyla inşa edilmektedir. Dolayısıyla anlam, göstergelerin maddesel özellikleri ile değil, sembolik işlevleri ile inşa edilir.

Jonathan Potter gerçeklik inşası üzerine çalışmaların üç temel başlık altında sınıflandırılabileceğini belirtmektedir. Bunlar; bilimsel bilginin sosyolojisi, etnometodoloji ve konuşma analizi, ve son olarak göstergebilim, post-yapısalcılık ve post-modernizmde yapısalcı gelenek (Potter, 1996). Çalışmamızın bu bölümünde göstergebilimsel analize tabi tutulacak televizyon yayınlarının bilgiyi inşa etme ve yayma yoluyla toplumsal gerçekliğin inşasında rol oynadığı görüşü detaylı şekilde ele alınacaktır.

3.1.2. Bilginin Üretimi

Toplumu oluşturan bireyler, (doğru ya da yanlış) bilgilerin sürekli üretimi, dolaşımı ve yeniden üretimini içeren bir iletişim ortamında varlıklarını sürdürürler. Bu etkileşim sürecinde bilgi, toplumsal bir grup ya da insan topluluğu tarafından kabul edilen her türlü düşünce kümesine, onların gerçek olarak kabul ettikleri olgulara ilişkin fikirlere gönderme yapar (McCarthy, 2002:39).

Bilginin dar ya da geniş kapsamlı farklı tanımlamaları olsa da iki özelliğinin öne çıktığı söylenebilir. Bilgi, bir yandan iç yaşamımızın mükemmelleşmesini, varlığımızın değişmesini ve gerçeğe yükselmemizi sağlayarak, insanın sosyalleşmesine hizmet eder. Diğer yandan insanların nesne, olay ve ilişkileri anlamasına hizmet ederek, nesne ve olaylar üzerindeki gücünü artırır. Böylece bilgi, insan-doğa mücadelesinde insanın egemen olmasını ya da insan-doğa dengesinin kurulmasını sağlar (Brehier'den aktaran Armağan, 1974).

Değerlerin ve dünya görüşlerinin sosyal temellerine dönük bilinç ilkçağlardan bu yana tartışılıyor olsa bile Aydınlanma'dan itibaren modern Batı düşüncesinin temel bir konusu olarak ayrı bir alan haline gelmiştir (Berger & Luckmann, 2008:8).

Genel olarak ele alındığında insanlar ve doğa hakkındaki bilgimiz, epistemolojik bir sorun olarak felsefenin alanına girmektedir. İdealist Platon düşüncenin her şeyin temeli olduğunu savunurken realist Aristo doğal gerçekten hareket etmiştir. Aydınlanma düşünürlerinin ortaya koyduğu ampirist epistemoloji ile birlikte ise bilgi, üretildiği varoluşsal koşulların bir sonucu olarak ele alınmıştır. Bu dönemde metafiziksel olmayan rasyonel bir bakış açısı ile toplumsal sistemin yapısından ziyade kültürel bileşenleri üzerinde durulmuştur. Aydınlanma felsefesi, her şeyden önce, bireyin kendi inanç ve değerlerini belirleme özgürlüğüne bağlılığını ilan etmiştir. Bireye tanınan bu özgürlük bireyi ahlak felsefesinin sınırlarından da kurtarmıştır (Hamilton, 2014:2).

Bilginin toplum ile olan ilişkisi ise epistemolojinin ötesinde, sosyolojik bir sorundur. Dolayısıyla bilginin ne olduğu konusu antik Yunan'dan beri tartışılan felsefi bir soru olsa da, bilgi ile toplum arasındaki ilişki ancak sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkması ve daha sonra bilgi sosyolojisi adını alarak daha derin bir incelemeye tabi tutulması ile açığa çıkarılmıştır. Bilgi sosyolojisi bilginin ne olduğu ile ilgilenmek yerine sosyal bir gerçek olarak toplumlarda var olan bilgiyi bir veri olarak kabul ederek toplumsal değişimdeki yerini, rolünü ve etkinliğini incelemeye çalışmaktadır. Farklı tanımlamalar olsa da bilgi sosyolojisinin insani düşünce ile onun ortaya çıktığı sosyal konteks arasındaki ilişkiyle ilgilendiği kabul edilmektedir (Berger & Luckmann, 2008:7).

Max Scheler bilgi sosyolojisinin (Wissenssoziologie) kurucusu olarak gösterilmektedir. Ona göre, tarihsel bakımdan değişmeyen hiçbir akıl biçimi yoktur. Aklın ve onu oluşturan kategorilerin tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak değiştiğini kanıtlamak bilgi sosyolojisinin özel görevlerinden biridir (Kemerlioğlu, 1992:96).

Scheler bilgi ile toplum arasında üç temel ilişki olduğunu belirtmektedir:

- Karşılıklı anlama veya bir gruba üyeliğin bilgisi; bu bilgi toplumun doğasında baştan bulunur.
- Aynı nesneler konusunda tüm bilme biçimleri veya kollektif bilgi; bu bilgi bir toplumun kendine özgü kimliğini belirler.
- Toplumsal yapı tüm bilgileri belirler. (Kemerlioğlu, 1992:102)

Mannheim ise hem Marx'tan hem de tarihselci yaklaşımdan etkilenerek bilgi sosyolojisine büyük katkı sunmuştur. Hiçbir insan kültürü ürünü, insanlık tarihindeki hiç bir anlamlı olay, zaman dışı ve üstü bir çerçeve içinde anlaşılamaz. İnsan zihinleri ve eylemleri zamana bağlıdır ve ancak bu bağlılıkları içinde anlaşılabilir (Kemerlioğlu, 1992:110).

Birey hakikati ararken, dünyayı kendi başına karşılamaz ve kendi deneylerinin verilerinden bir dünya görüşü kurmaz... Bilginin ta başından beri ortaklaşa grup yaşamının bir ürünü olduğu herkesin ortak bir yazgı, ortak bir etkinlik içinde ve ortak güçlükleri yenerek bilgisini geliştirdiği gerçeği daha yakındır (Kemerlioğlu, 1992:110).

3.1.3. Sembolik Etkileşimcilik

Sembolik etkileşimcilik yaklaşımı üç basit önkabule dayanmaktadır. İlk olarak insanlar, şeylerin anlamına dayanarak davranışta bulunurlar. Şeylerden kasıt nesneler olabileceği gibi, diğer insanlar, insan kategorileri ve kurumlar da olabilir. İkinci olarak, bu şeylerin anlamları etkileşim süreçlerinde ortaya çıkarlar. Üçüncü olarak ise bu anlamlar kişinin karşılaştığı şeyler karşısında yürüttüğü yorumlayıcı süreç içerisinde tutulur ve değiştirilirler (Blumer, 1986:2).

Sosyal eylem, sembolik etkileşimciliğin temel odak noktasını oluşturmaktadır. Birey toplumsal etkileşim sürecine girerek benlik kazanmaktadır. Dolayısıyla sembolik etkileşimcilik sadece toplumsal olan ile değil, sosyal psikolojik ve kültürel olanla da ilgilenmektedir (Richter, 2012:169). Mead'in tanımına göre sosyal eylem karmaşık bir süreçtir, dinamik ve süregiden bir bütündür. Benlik ise öncelikle bir içerik değil aktivitedir, zihin ve benliğin inşa edildiği toplumsal sürecin bir parçasıdır.

Mead kendisini öyle tanımlamasa da sosyal davranışçı olarak anılmaktadır (McKinney, 1991; Morris, 1972; Richter, 2012). Bu tanımlama bir yandan görünen ve gözlenebilen davranışların incelenmesine gönderme yaparken diğer yandan davranışın belli bir bağlamda bir takım anlamlar taşıyan işaretler ile gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Mead ise kendisini Amerikan felsefesinde pragmatik gelenek içinde konumlandırmaktaydı (Cook, 1993:161). Buna göre pragmatizm iki temel özelliğe dayanmaktadır: Bunlardan biri, bilgiyi (intelligence); davranış ya da eylemin bir boyutu olarak ele alan davranışsalcı psikolojinin kabulü iken diğeri, bilginin tecrübeci sorgu modeli üzerine kurulduğu görüşüdür.

Mead önde gelen çalışmalarında, pragmatizm ile sosyal psikolojiyi birleştirmektedir. Sosyal psikoloji, bireyin davranışlarını toplumsal süreçler içerisinde ele almaktadır; bireyin eylemleri ancak üyesi olduğu sosyal grubun eylemleri doğrultusunda anlaşılabilir. Bireyin kendi eylemleri de daha büyük toplumsal eylemler içerisine dahil olur ve bireyin ötesinde grubun diğer üyelerine etki eder. Anlam, sosyal eylem içerisinde gerçekleşen bu süreçte ortaya çıkmaktadır. Sosyal eylem sadece uyarıcı ve buna karşı tepkiden oluşan bir olgu olarak tanımlanamaz. Mead, sosyal eylemi dinamik bir bütün olarak ele alır, tarafların uyarıcı ve tepkilerinin de dahil olduğu ama bunların tek başlarına anlamak için yeterli olmadığı bir süreçtir (Mead, 1972:6). Bu yaklaşıma göre grubun organize eylemi, bireylerin tek tek eylemlerinden yola çıkarak açıklanmak yerine bireyin eylemi sosyal gurubun organize eylemi açısından açıklanmaya çalışılmaktadır.

Mead'den sonra sembolik etkileşimcilik alanına katkıda bulunan önemli isimlerden Herbert Blumer, bu yaklaşımın öne çıkan özelliklerini daha net olarak yansıtmıştır. Blumer, Mead'in pragmatik bakış açısının gerçeklik yaklaşımını dört madde ile özetlemektedir. Buna göre;

- İnsanların karşısında duran, orada bir yerde (out there) gerçeklik vardır ve kendine yönelik eylemlere direnir,
- Bu gerçeklik dünyası insanlar tarafından *sadece* algılandığı biçimiyle bilinir,
- Bu gerçeklik, insanların yeni algılar geliştirmesiyle değişir,

- Bu gerçeklik dünyasının algılara direnişi, algıların geçerliliğinin test edilmesidir (Blumer, 1980:410).

Dolayısıyla bu doktrine göre idealizme karşıt olarak "orada bir yerde" gerçeklikten söz edilmekte ve bunun insanlar tarafından algılanmama ya da yanlış algılanma ihtimalinden söz edilmektedir. Öte yandan gerçekçilikten farklı olarak gerçekliğin sabitlenmiş, özde yer alan bir şey olmadığı ama insanların onu algılamalarına bağlı olarak yeniden inşa edildiği vurgulanmaktadır. Sembolik etkileşimciliğe göre, bireylerin ve grupların içinde bulunduğu dünya nesnelerden (objects) oluşmaktadır ve bu nesneler sembolik etkileşimin birer ürünüdür (Blumer, 1986:10). Bu nesneler masa, sandalye gibi fiziksel nesneler olabileceği gibi, öğrenci, anne, imam gibi toplumsal objeler ya da ahlaki kurallar, felsefi doktrinler gibi soyut nesneler de olabilir. Dolayısıyla anlam, sosyal eylem sürecinde inşa edilmektedir.

3.1.3.1. Sosyal Eylem Sürecinde Anlamın İnşası

Sembolik etkileşimciliği diğer benzer yaklaşımlardan ayıran şey, anlamın kaynağıyla ilgilidir. Felsefede gerçekçilik olarak adlandırılan yaklaşım, şeylerin anlamlarının, özünde var olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla anlamın ortaya çıkması için bir sürece gerek yoktur, o zaten önceden oradadır. Diğer bir yaklaşıma göre ise anlam, şeyin algılanmasıyla bağlantılı olarak harekete geçen psikolojik unsurların ifadesidir. Yani anlam, bireyin duyguları, duyuları, düşünceleri, hatıraları ve tutumları gibi unsurların etkisiyle belirlenmektedir. Bu iki yaklaşımdan farklı olarak sembolik etkileşimcilik, anlamın bireyler arasındaki etkileşim sürecinde ortaya çıktığını savunmaktadır (Blumer, 1986:3).

Mead'e göre anlam, bir insanın hareketi/jesti ile başka bir insanın buna karşılık hareketi arasındaki ilişki ortamında ortaya çıkmaktadır. Eğer hareket diğer insan tarafından bir karşılık buluyorsa bunun bir anlamı olduğu söylenebilir (Mead, 1972:76). Bu karşılıklı hareketlerin gerçekleştiği ortam sosyal eylem olarak adlandırılır ve anlamın ortaya çıktığı yer de burasıdır. Anlam, eyleme fiziksel olarak yüklenmiş bir şey ya da bir fikir değildir ancak sosyal eylem içerisinde belli aşamalar arasındaki ilişkiden doğan şeydir. Jest, tepki ve sosyal eylemin sonucundan oluşan bu üç aşamalı süreç anlamın temelini oluşturmaktadır.

Anlamın doğası ile sosyal süreç derinlemesine bağlantılıdır. İletişimi içinde barındıran sosyal süreç, bu sürece dahil olan bireylerin tecrübesinde yeni nesnelerin ortaya çıkışından da sorumludur. Doğal süreçler ve tepkiler, bir anlamda karşılık verdikleri nesneleri inşa etmektedir. Örneğin sindirim mekanizmasına (ya da tepkisine) sahip varlıklar olmasaydı, yenilebilecek nesneler diye bir şey olmayacaktı. Yani bir nesnenin yiyecek olması, aslında ona karşı yeme eyleminin gerçekleştirilmesinden dolayı mümkündür. Ancak ne var ki bir domatesi yediğimiz zaman o bir yiyecek olurken, eğer onu birisine fırlatırsak bir silaha dönüşür ve o kişiye olan öfkemizi belirtir.

Nesneler; önceleri jestler yoluyla daha sonra ise dil yoluyla gerçekleşen diyalogların sosyal süreci içerisinde ortaya çıkan anlamlar yoluyla inşa edilmektedir. Sosyal tecrübe sürecinde anlamın var olması için farkındalık ya da bilinçliliğe gerek yoktur. Çünkü daha anlamın farkındalığı ya da bilinçliliği ortaya çıkmadan önce anlam mekanizması sosyal eylemin içerisinde mevcuttur.

Mead dili, içsel anlamların ifade edildiği bir noktadan değil, işaretler ve el kol hareketlerinin de yer aldığı daha geniş bir bağlamda ele almıştır. Dil sadece daha önce orada bulunan nesneleri ya da durumları simgelemez, bu nesne ya da durumun yaratıldığı mekanizmanın bir parçası olarak nesne ya da durumun ortaya çıkışını mümkün kılar (Mead, 1972:78). Sosyal süreç bir kişinin işaretlerinin, el kol hareketlerinin, yani jestlerinin diğer bir kişi tarafından bir tepkiye/karşılığa neden olmasıyla devam eder ve ikinci kişinin verdiği tepki, birinci kişinin jestlerini anlamlandırır. Bu anlamlar ki sosyal süreçte yeni nesne (object) ve durumların ortaya çıkışını sağlar. Birinci kişinin jestine ikinci kişi tarafından tepki/karşılık verilmesi aslında bu jestin yorumlanmasıdır ve bu yorum neticesinde jestin anlamı ortaya çıkar. Öz bilinç seviyesinde ise bu jest önemli bir simgeye dönüşmektedir. Jestlerin yorumlanması zihin içerisinde geçen bir süreç değil, zihnin de dahil olduğu ama sosyal tecrübe alanı içerisinde yürüyen dışsal, fiziksel ya da psikolojik bir süreçtir. Dolayısıyla Mead bu noktada anlamı şöyle tanımlamaktadır: "insan deneyiminin gelişimi içerisinde simgelerin ya da dilin ulaştığı en üst ve en karmaşık aşama"(Mead, 1972:79). Anlam iletişim sürecinden ortaya çıkar, dolayısıyla sosyal süreç, içinde bulunduğumuz gündelik çevreyi inşa eden nesneleri ortaya koyar. Sosyal sürece dahil olan bireyler

iletişime devam ettikçe bu süreç doğada yeni nesnelere sebebiyet verecektir. Anlam, bireyler arasındaki ilişkiye bağlı olan bu nesnenin içeriğidir.

Mead jestleri bilinçli ve bilinçsiz olarak ikiye ayırmaktadır. Bir jest, karşıdaki organizmanın tepkisinin jesti yapan kişiye bir şey göstermesi durumunda anlamlıdır. Yani bir köpeğin hırlamasına diğer bir köpeğin verdiği tepki anlamlı bir jest değildir çünkü düşünme durumu yoktur. İletişim kuran insanlar ise aynı kültürel ortamdan doğan jestleri benzer biçimlerde yorumlarlar, dolayısıyla bilinçli bir durumdur ve bu jest anlamlı bir simge olarak adlandırılır. Anlamlı simge daima içinden çıktığı tecrübe ve davranışın sosyal süreci için anlamlılığını önceden ortaya koyar. Ya da diğer bir deyişle söylem evreni; anlamlı jestlerin ve simgelerin anlamlılık taşıdığı bağlam olarak görülmektedir (Mead, 1972:89). Tecrübe ve davranışlardan oluşan sosyal sürece ortak olan bir gurubun üyeleri için, jestler ve semboller aynı anlamı taşımaktadır. Söylem evreni de işte aynı sosyal sürece dahil olan bu grup üyeleri tarafından kurulmaktadır. Bireyler aynı simgesel yorumları paylaşıyorlarsa hareket onlar için anlamlıdır.

3.1.3.2. Benliğin Gelişimi

Mead'e göre benlik (self) doğuştan var olan bir şey değil, sosyal tecrübe ve eylem sürecinde ortaya çıkan ve bu sürece müdahil olan, ilişkiler kuran birey tarafından geliştirilen bir olgudur (Mead, 1972:135). İletişim ortamı, bireyin kendisine bir nesne olarak davranma imkanı vermesi açısından önemlidir. Bu iletişim sosyal süreç bağlamında gelişen anlamlı simgelerin yer aldığı bir alanda gelişmektedir. Kişinin kendisine bir nesne olarak davranabilmesi, söylediği, yaptığı şeylere karşıdakinin tepki vermesi kadar kendisinin de tepki vermesi anlamına gelmektedir. Sosyal tecrübeden ortaya çıkan benlik, dolayısıyla sosyal bir yapıdır. Sosyal tecrübeye sahip birey, diğer bireylerle diyaloğa gireceği zaman, öncelikle kendiyle bir diyaloğa girmektedir. Aynı anlamlı simgeleri paylaşmalarından dolayı karşısındaki bireyin jestlerini önceden bilen birey, kendi jestlerini buna göre hazırlamaktadır. Anlamlı jestleri yorumlamak ve kullanmak için karşıdakinin rolünü almak gereklidir. Çünkü anlamlı simgeler kullanabiliyor olmak, jestleri alan diğerlerinin tepkilerini yorumlamayı ve anlamayı da gerektirmektedir. Rol alma zihnin ortaya çıkması için önemlidir. Bireyin iletişim kurduğu kişi değiştiğinde benlik de buna göre yeniden ele alınabilir. Farklı kişilerle

farklı ilişkiler kurabiliriz. Örneğin birisiyle futbol konuştuğumuzda kendimizi o kişiye göre konumlarken bir başkasıyla siyaset konuşurken farklı bir benlik olabilir. Dolayısıyla benliğin oluşumunda sosyal süreç belirleyici olmaktadır. İletişimin en önemli notalarından biri bu sosyal sürece katılan her birey için simgenin aynı şeyi çağrıştırmasıdır. Aynı durumda bulunan bireyler için bu çeşit bir evrensellik şarttır.

Bu noktada Mead iki ayrı benlikten bahsetmektedir: *ben* (I) ve *Ben* (me).Topluluk içinde şekillenen *Ben*, diğerlerinin ve daha geniş bir topluluğun tutumlarını temsil etmektedir. Topluluğun tepkileri, bireyin kendi davranışının geçmişe dönük yorumunu da etkilemektedir. Burada birey topluluk içerisindeki eylemlerinde topluluğun diğer üyelerinin tepkilerini okuyarak ya da rol alarak (role-taking) kendi eylemini yeniden düzenleyebilmektedir. Örneğin otobüste yüksek sesle konuşan birisi, otobüstekilerin tepkisine bakarak bu tür bir ortamda ideal ses düzeyinin ne olması gerektiğini öğrenir ve bundan sonra uygun bir ses seviyesinde konuşur. Kendisini diğer bireylerin yerine koyan *Ben*, diğer bireylerin tepkisi üzerine inşa edilmiştir. Topluluk içinde şekillenen *Ben*'e karşılık olarak şekillendirilmemiş *ben*, davranışın asıl ortaya çıkışıdır. Yani otobüste yüksek sesle konuşma eylemi *ben* tarafından gerçekleştirilmiştir. Bireyler *ben* olarak hareket etmeden, *Ben*'in nasıl hareket etmesinin beklendiğini bilemeyecektir.

Mead'in oyun (the play), düzenli oyun (the game) ve genelleştirilmiş öteki kavramları benliğin gelişirken içinden geçtiği üç aşamayı anlatmaktadır (Mead, 1972:150). Mead öncelikle çocukların oyun oynarken nasıl benlik kazandıklarını ya da rol aldıklarını (role-taking) ortaya koymaktadır. Bir çocuk oyunda polis olduğunda tutuklama yapar, anne olduğunda çocuğuyla ilgilenir ya da doktor olduğunda hastasına bakar. Çocuk bu süreçte benlik inşasında, rolünü aldığı grup üyesinin belli bir uyarıcıya nasıl tepki vereceğini düşünerek hareket edecektir. Bu tepkilerden oluşan grup ele alınarak bir bütün haline getirilir. Böylece çocuğun içerisinde organize bir yapı ortaya çıkar; bir karakter olarak söylediği şeylere karşı karakter tarafından tepki verilir ve bu tepkiler birer uyarıcı kabul edilerek kendi karakteri tarafından bunlara tepki verilerek diyalog sürdürülür. Bu oyunu daha da genişleterek düzenli oyun durumunu ele aldığımızda, çocuğun oyuna katılan herkesin tutumlarını göz önünde bulundurmaya

hazır olması gerekmektedir. Diğer oyuncuların tutumlarını göz önünde bulundurmak, belirli bir organizasyon şeması ortaya koymaktadır ve bu organizasyon, bireyin hareketlerini de kontrol eden bir etkiye sahiptir. Bu durumda birey, düzenli oyun içerisinde ya da başka bir deyişle toplum içerisindeki herkesten sadece biridir ve bu takımın bir parçası olmak ya da bu grubun bir üyesi olmak yoluyla hareketleri kontrol altındadır. Bu noktada organize olmuş bu takımdaki/gruptaki/topluluktaki "diğer" üyelerden bahsetmek gerekmektedir.

Bireye, içinde yer aldığı organize topluluktan gelen tepkiler, kişinin kendi eylemlerini düzenlemesine ve kendisini bir yapı içerisinde bulmasına yol açar. Mead, bireyin benliğini tamamlamasına imkan veren bu grup üyelerini "genelleştirilmiş öteki" olarak adlandırmaktadır (Mead, 1972:154). Genelleştirilmiş ötekinin yaklaşımı tüm topluluğun yaklaşımıdır. Bireyin benlik gelişiminin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için sosyal süreçlerde diğer bireylerin kendisine dönük tutumlarını ya da diğer bireylerin birbirlerine karşı tutumlarını göz önünde bulundurmasının yanı sıra organize olmuş topluma ya da toplumsal gruba angaje olmuş bireylerin ortak sosyal eylemlerin çeşitli aşamalarına ve boyutlarına dönük tutumlarını da izlemesi gerekmektedir. Yani birey, kendisinin de üyesi olduğu ve eklemlendiği organize olmuş topluluğun farklı sosyal süreçlerde ne tür tutumlar takındığı deneyimleyerek benlik gelişimini tamamlayabilmektedir. Genelleştirilmiş öteki yoluyla, sosyal sürece katılan bireylerin davranışları belirli bir kontrol altında tutulmaktadır. Bu yolla sosyal süreç ya da topluluk, bireyin düşüncesini de etkileyen bir faktör haline gelmektedir. Buna örnek olarak organize bir topluluk olarak ele alabileceğimiz bir siyasi partinin üyesi olan bireyi düşünebiliriz. Bu birey kendini tanımladığı siyasi partinin organize tutumlarını benimseyerek diğer sosyal ilişkilerini bu tutumlara göre düzenleyecek, davranışlarını ve tepkilerini buna göre belirleyecektir. Dolayısıyla sosyal deneyim yoluyla kazanılan benlik, kişinin düşünceleri ve davranışları üzerinde kontrol mekanizmasına sahip olacaktır.

3.1.3.3. Mead'in Bilgi Sosyolojisine Katkısı

Bilgi sosyolojisi disiplini Avrupa çıkışlı ve Almanya temelli bir alan olsa da daha sonraları Amerikalı sosyologlar bu konu üzerine çalışmalar yapmışlardır. George

H. Mead'in çalışmaları bu anlamda Amerikan sosyologlarının özelliklerini taşıması nedeniyle bilgi sosyolojisine yeni bir bakış açısı kazandırdığı söylenebilir. Mead'in yaklaşımı geleneksel epistemolojiden bilgi sosyolojisine doğru bir hareketi temsil eder (McKinney, 1991:113). Mead bilgi sosyolojisine Avrupalı karakterinden daha uygun bir sosyal psikoloji yaklaşımı geliştirmiştir. Rol alma, genelleştirilmiş öteki ve tutum sistemleri gibi mekanizmaların işleyişini göstererek sosyal eylemin bağlamından zihin, benlik, düşünce ve anlamı çıkarması bilgi sosyolojisinin ilgi alanına katkı sunmuştur. Ortaya koyduğu mekanizmalar araştırılabilir olması nedeniyle de bilgi sosyolojisinin karakterine, test edilebilir ampirik sorgu doğrultusunda bir adım atma imkanı sunmuştur (McKinney, 1991:149).

Mead bir göstergebilimci olarak tanımlanmasa da bir simgenin nasıl anlamlı hale geldiğini sorgulayarak bugün yaygın olarak kullanılan simgesel yapıyı ortaya koymuştur. (Manning, 2007:147). Bir simgenin ya da göstergenin kişi tarafından yorumlanması, sosyalizasyon ve ilerleme için bir vasıtadır. Simge ya da gösterge bir eyleme ya da bir tepkiye yol açtığı zaman anlamlı hale gelmektedir. Karşılıklı etkileşimin olduğu bir ortamda "benlik"lerin ve "diğer"lerinin katılımıyla gösterge ilişkileri (semiosis) sonuçlanmaktadır. Peirce, Mead ve Morris pragmatistler olarak göstergeyi tamamlayan bir unsur olarak yorumlayıcının (interpretant) sosyal rolünü keşfetmişler ve göstergenin iletişimsel ve referansa bağlı fonksiyonuna dikkat çekmişlerdir. Göstergebilim, bu zamana kadar öznelerarası gerçekliğin, diğerinin rolünü de alarak nasıl sürdürüldüğü ile ilgilenmemiştir. Örneğin Saussure uzun vadede kültürel bağlamdaki değişimi, anlamın iliştirildiği gösterilen ile gösteren arasındaki kopukluğu hesaba katmamıştır. Amerikan göstergebilimi Morris ile birlikte farklı bir kulvardan çalışmalarına devam etmiştir.

3.1.4. Sosyal İnşacılık

Sosyal inşacılık (social constructionism) kavramının üzerinde uzlaşılmış bir tanımı olmasa da psikoloji, felsefe, sosyoloji ve dilbilim gibi farklı disiplinlerden etkilenen bir sosyal bilim yaklaşımı olduğu söylenebilir. Bu disiplinler arasında Saussure'ün yapısalcı dilbilim yaklaşımı da inşacı yaklaşım için bazı teorik temeller barındırmaktadır. Bu nedenle Barthes ve Eco gibi Saussure sonrası göstergebilimciler

sosyal inşacı epistemolojiyi kullanmaktadırlar. Bu düşünürler, kullandığımız gösterge sistemlerinin gerçekliği yansıtmak yerine dil ve diğer medya araçlarının gerçekliğin toplumsal inşasında rol oynadığını savunmaktadırlar. Dolayısıyla gerçekliğin nasıl inşa edildiği konusu, teorinin en önemli sorularından biridir. İnşacı yaklaşım dışsal gerçekliğin varlığını inkar etmemektedir ancak gerçekliklerin sınırsız olmadığını ve bireye has olduğunu savunmaktadır. Gerçeklikler toplumsal tanımlamaların birer ürünüdür ve bu nedenle eşit statüde değildir. Bir yarış halindedirler, bunun sonucu olarak gerçekliğin sosyal inşası da bir mücadele alanıdır. Dilbilimsel açıdan baktığımızda göstergeler gerçekliği yansıtmak yerine inşasında rol oynuyorsa, toplumda göstergeleri kontrol eden grup da gerçekliğin inşasını kontrol edebilir demektir.

Vivien Burr; eleştirel psikoloji, söylem analizi, yapısökümü ve postyapısalcılık gibi alanların ortak noktasının sosyal inşacılık yaklaşımı olduğunu belirtmektedir (2003). Ancak sosyal inşacılık sadece bu alanlarla sınırlı kalmamakta, özellikle bilgi sosyolojisi ve kültür çalışmalarına yeni bir açılım getirmektedir (McCarthy, 2002). Toplumsal inşacı yaklaşıma göre dünya hakkındaki bilgimizi dünyanın doğasının ne olduğu gerçeğinden almak yerine toplumun diğer üyeleri ile birlikte inşa etmekteyiz (Burr, 2003:4). Toplumsal yaşamın bir parçası olarak bireyler arasındaki günlük etkileşim sırasında, bilginin kendimize ait sürümlerini inşa etmekteyiz. Dolayısıyla bilgiyi dünyamızın objektif gözlemi sonucu edinmek yerine toplumsal süreçler ve etkileşimler sonucu elde etmekteyiz. Toplumsal etkileşimin en önemli araçlarından biri olan dil de toplumsal inşacıların üzerinde en fazla durduğu konulardan biridir. Dil ve göstergeler yoluyla kişilerin anlam dünyası toplumsal olarak inşa edilir ve bireyler kendi düşünce sistemlerini bu anlam dünyasına göre şekillendirir.

İnşacı yaklaşım aynı zamanda kabul edilmiş bilgiye eleştirel yaklaşmayı gerektirmektedir. Bunun temel nedeni insanın dünyayı gözlem yoluyla inceleyerek objektif bilgiye ulaşabileceği varsayımına karşı çıkmasıdır. Dolayısıyla inşacı yaklaşım pozitivizmin ve emprisizmin karşısında durmakta ve dünyaya ilişkin bilgimizin, onu nasıl algıladığımız ile sınırlı olduğunu savunmaktadır. Çevremizdeki dünyayı toplumsal etkileşim sonucu anlamlandırdığımıza göre, çeşitli anlamlardan bahsedebiliriz. Buna örnek olarak cinsiyet konusu verilebilir. Bir topluluk tarafından kabul edilen bilgi,

dünya üzerinde kadın ve erkek olarak iki cinsiyetin olduğunu öne sürebilir. Dolayısıyla bu, bir toplumda inşa edilmiş gerçeklik olarak karşımıza çıkabilir. Ancak inşa edilen her farklı gerçeklik, bireyleri farklı eylemlere yönlendirmektedir. Örneğin eşcinselliğin bir tercih ya da bir hastalık olarak algılanması, bireylerin eşcinsellere yönelik tepkilerini de belirlemektedir. Bunun bir tercih olduğu gerçeğini benimseyenler eşcinsellere çeşitli hakların verilmesini savunurken bunun bir hastalık olduğunu düşünenler eşcinsellerin tedavi edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Eşcinseller hakkında ya da genel olarak dünya hakkındaki bilgimizin toplumsal etkileşim yoluyla belirlenmesi nedeniyle gerçeklik tarihsel ve kültürel farklılığa bağlı olarak değişebilmektedir. Bu nedenle inşa edilen farklı gerçeklikler de toplulukları farklı eylemlere yönlendirmektedir.

Burr'a göre inşacı yaklaşımı geleneksel psikoloji ya da toplumsal psikolojiden ayıran özellikleri arasında gerçeklik eleştirisi, özcülük karşıtlığı (anti-essentialism), bilginin tarihsel ve kültürel öznelliği (specificity), dilin düşünce için ön koşul olması, dilin toplumsal eylem biçimi olması (speech act) gibi varsayımları yer almaktadır (2003). Toplumsal inşacılık sadece kültürel çevrenin kişinin psikolojisi üzerinde etkili olduğunu ya da kişinin doğasının çevresinin bir ürünü olduğunu söylemekle sınırlı kalmamaktadır. İnşacı yaklaşım kişinin özünde tanımlanabilir bir doğası olduğu varsayımını kabul eden özcü yaklaşıma da karşı çıkmaktadır. Çünkü kültür ya da toplum olarak bireyler gerçekliğin kendi sürümlerini kendi aralarında inşa etmektedirler. Dolayısıyla her bireyde önceden var olan bir özün kabul edilmesi mümkün değildir.

Toplumsal inşacı yaklaşımın temellerini Kant, Nietzche ve Marx gibi düşünürlerin yazılarında görebiliriz. Kant'ın epistemolojik bakış açısı, "bize nasıl davranılmasını istiyorsak başkalarına da öyle davranmalıyız" diyen kategorik imperatif yaklaşımıyla aynı doğrultudadır. Dünya hakkındaki bilgimiz sebep, sonuç, zaman ve mekan gibi genel düşünce kategorileri tarafından belirlenmektedir. Yani bilgi, salt ampirik gerçeklik tarafından zihne taşınmamaktadır (Turner, 1999:98). İnsan bilgisi, ampirik veri ile düşünce kategorilerinin birleşmesiyle oluşur. Kant'ın olgusal alan (phenomena) ve kendinde şey (noumena) olarak ortaya koyduğu ayrım da bunu açıklamaktadır. Olgusal alan yani şeylerin görünüşü (things as they appear) ortak

deneyimin içsel dünyasını inşa eder ve bir illüzyondur. Kendinde şeyler (things in themselves) ampirik olarak ulaşmamız mümkün olmayan aşkın (transcendental) dünyayı, yani gerçekliği inşa etmektedir (Kant, 2011:116).

Kant'ın felsefesi inşacı bir kavram oluşturma yaklaşımına dayanmaktadır. Dünya hakkında bildiklerimiz kavramlarımızla dolayımlanır. Deneyimleri aklı kullanarak gözden geçirmek dünya hakkında birçok şey öğrenmemize yardımcı olsa bile, aslında dünyanın bilgisine ulaşma umudu yoktur. Buradan hareketle dünyayı bilmenin kökten farklı alternatif yollarının onların özel referans çerçeveleri aracılığıyla inşa edilebileceği sonucuna ulaşabiliriz (S. P. Turner, 2013:220).

Aydınlanmacı bir düşünür olan Kant, insanın kendi aklını başkasının kılavuzuna başvurmadan kullanması gerekliliğini vurguluyordu. Nietzsche ise aydınlanmanın, bilimi ve aklı kendi dogmaları haline getirdiğini belirtmektedir. Nietzsche'ye göre "bilginin yanılsamaları yoktur ama zaten bilginin kendisi bir yanılsamadır; bilgi bir yanılgıdır, daha da kötüsü bir çarpıtmadır" (Deleuze, 2006:90). Dolayısıyla gerçekliğe ulaşmak da kolay değildir.

> İnsanoğlu ne ilginç basitlikler ve sahtelikler üzerinde yaşıyor. Birisi mucizeyi görecek gözlere sahip olunca, durmadan hayret ediyor. Etrafımızdaki her şeyi nasıl da aydınlık, özgür, kolay ve basit hale getirdik! Duyumlarımıza, yüzeysel olan her şeye; düşüncelerimize ise Tanrısal serseri sıçrama yapma isteğinin ve yanlış çıkarımların girmesine nasıl da izin vermekteyiz! Başından beri neredeyse kavranamaz bir özgürlük, düşüncesizlik, temkinsizlik, içtenlik ve sevinçten tat almak için - yaşamdan tat almak için, cehaletimizi sürdürmeyi nasıl da başarıyoruz (Nietzsche, 1907:II.24).

Dünyayı kategoriler ile tanımlayıp anlaşılır kıldığımızı belirten Kantçı görüşe paralel olarak Nietzsche de perspektiflerden bahsetmektedir. Nietzsche'ye göre perspektif, yaşamın temel koşuludur ve gerçeklik algılamamızı belirleyen en önemli faktördür. Kant'ın "sentetik önermeler *a priori* olarak nasıl mümkündür sorusunu" değiştiren Nietzsche "bu tür önermelerde inanç (belief) neden gereklidir" sorusunu sormaktadır. (Nietzsche, 1907:II.24). Sentetik önermelerde, hayata ilişkin perspektifi belirleyen şey, öne çıkan inanç ve görünüşlerdir. Yani insanlar olguları, kendi baktıkları noktadan onlar için öne çıkan değerlendirmeler vasıtasıyla algılamaktadırlar. Bu nedenle Nietzsche'ye göre hakikat ve iyilik hakkındaki felsefi inançlar dünyanın belirli bir perspektifi/görünüşüdür ve dolayısıyla çarpıtılmıştır. En önemli çarpıtması ise bunun

bir perspektif olduğunu kabul etmemesidir. Perspektiflerden bağımsız bir dünya düşünmek mümkün değildir, çünkü dünya imgesel birimlerden oluşan saf bir kurgudur (Hales & Welshon, 1994:105). Yorum ve perspektif ise güç istencinin bir sonucu, olgular dünyasında süregiden güç mücadelesinin bir sonucudur. (bkz. Correspondence theory of truth, Will to Power). Evrensel ve objektif doğru/hakikat görüşüne karşı çıkan bu yaklaşım, postmodernizm tartışmalarının da temelini oluşturmuştur.

Sosyal olguları, altında yatan ekonomik yapılar ile açıklayan Karl Marx, görünürdeki gerçekliklerin altındaki yapıları ortaya koymaya çalışmıştır. Marx, *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı* kitabında, politik ve ideolojik üst yapının her bir tarihsel gelişim aşamasında var olan ekonomik ilişkiler tarafından belirlendiğini göstermektedir.

> Üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç şekillerine tekabül eden bir siyasal ve hukuksal üstyapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel yaşam sürecini koşullandırır (Marx, 1978:4).

Dolayısıyla üstyapıda yer alan hukuksal, politik ve ideolojik biçimler, altyapıdaki ekonomik ilişkilerden oluşan özün bir yansımasıdır. Üstyapı ve altyapı, ya da biçim ve öz arasındaki ilişki toplumsal bütünlüğü de belirlemektedir. Bu toplumsal ilişki içerisinde birey, maddi ilişkiler tarafından koşullanmaktadır. İnsanların tarihsel yaşam süreçleri sonucu edinilen ideolojik bilgi, bireyin tıpkı *camera obscura*daki baş aşağı görüntü gibi yanlış bir bilince sahip olması sonucunu doğurmaktadır. Marx ideolojiye olumsuz bir anlam yükleyerek, yanlış bilinç yoluyla bir kontrol aracı olarak kullanıldığını belirtmektedir.

Kant, Nietzsche ve Marx tüm farklılıklarına rağmen bilginin dışsal gerçekliğe bağlı olmak yerine insan düşüncesinin bir ürünü olduğu konusunda hemfikirdir (Burr, 2003:12). Bu düşünürler birey tarafından tanımlanan gerçekliğin altında yatan nedenleri/yapıları ortaya koymaya çalışmışlardır. Bunu Kant kategoriler ile, Nietzsche perspektivizm ile, Marx da ideoloji ile açıklamaktadır. 20. yy. başlarında bazı sosyologlar bu konuyu bilgi sosyolojisi başlığı altında ele almıştır ve bilginin sosyokültürel unsurlar tarafından nasıl inşa edildiği, ideoloji ve yanlış bilinç gibi kavramlar üzerinde durmuşlardır.

Jonathan Potter, John Shotter ve Kenneth J. Gergen gibi isimler sosyal inşacılığa, psikoloji alanında bir metateori olarak katkı sunmuşlardır (Hibberd, 2005:3). Bu isimler için sosyal inşacılık, geniş ve uçsuz bucaksız bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bakış açısına gore bir şey ya da bir süreç köken olarak toplumsal ise, doğa tarafından ortaya çıkarılmamıştır. Yani değişmez ya da kaçınılmaz değildir. Toplumsal gruplar eski kuralları, teorileri, ideolojileri, adetleri ya da herhangi bir bilgi kümesini yenileriyle birlikte değiştirme yoluna gidebilir.

3.1.4.1. Gerçekliğin Sosyal İnşası

Berger ve Luckmann'ın 1966 tarihli *Gerçekliğin Toplumsal İnşası* başlıklı kitapları, adından da anlaşıldığı üzere bilgi sosyolojisi üzerine yeni bir açılım getirmiştir (1991). Berger ve Luckmann'ın eseri bilgi sosyolojisi çalışmalarının, düşüncelerin toplumsal belirleyiciliği çalışmalarından bilgilere, özellikle de insanların gündelik hayatlarını yönlendiren bilgilere geçiş yapmasını sağlamıştır (McCarthy, 2002:15). Bilgi ve toplumsal gerçeklik karşılıklı etkileşim halindedir ve toplumsal gerçekliğin inşası, bireylerin günlük yaşamlarındaki rutinler sırasında gerçekleşmektedir. Düşünürler, bilginin nasıl gerçek olarak kabul edildiği sorusunu tartışmaktadırlar ve bunu bilgi sosyolojisi üzerinden gerçekleştirmektedirler.

Berger ve Luckmann'a göre bilgi sosyolojisi (sociology of knowledge) gerçekliğin toplumsal inşasının analizi ile ilgilenmektedir (Berger & Luckmann, 1991:15). Berger ve Luckmann epistemolojik ve yöntemsel sorunları bilgi sosyolojisinden ayrı tutmaktadırlar. Bu sayede Scheler ve Mannheim'ın dsipline ilişkin kavrayışlarından farklılaşırlar. Bilgi sosyolojisini, sosyolojinin ampirik bir disiplini olarak ele alırlar (Berger & Luckmann, 1991:26).

Toplumsal gerçekliğin doğasına Berger ve Luckmann'ın bakış açısı, Durkheim ve onun Fransız sosyolojisindeki yaklaşımından etkilenmiştir. Berger ve Luckmann sadece Durkheim'ın toplum teorisinden değil, Marx'ın diyalektik perspektifi ve Weber'in sübjektif anlamlar ile toplumsal gerçekliğin inşası yaklaşımından da faydalanmıştır. (Berger & Luckmann, 1991:28)

Bilgi sosyolojisinin temel önermesini oluşturan, insanın bilinci sosyal varlığı tarafından belirlenmektedir savı, Marx tarafından ortaya konulmuştur (Berger & Luckmann, 1991:17). Marx'ın ortaya koyduğu ideoloji ve yanlış bilinç kavramları, altyapı-üstyapı ayrımı bilgi sosyolojisinin temel sorunlarına işaret etmektedir. Ancak Berger ve Luckmann'a göre Marx'ın altyapı kavramını sadece ekonomik yapıyla eşleştirmek eksik bir yorum olarak kalacaktır. İnsan düşüncesi, insan faaliyeti içerisinde ve bu faaliyetin yol açtığı sosyal ilişkiler içerisinde inşa edilmektedir. Marx'a göre kişinin düşüncesi (human thought) eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sosyal ilişkilerde inşa edilmektedir. Altyapı ve üstyapı ayrımı da kişinin eylemleri ve bu eylemlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan dünya olarak yorumlanabilir. Marx'ın altyapı-üstyapı ayrımı bilgi sosyolojisinde farklı biçimler almıştır.

3.1.4.2. Gündelik Hayatın Gerçekliği

Berger ve Luckmann, gündelik hayatın gerçekliğinin anlaşılabilmesi için sosyolojik analize geçmeden önce bu kavramın içsel karakterinin anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Gündelik hayatın dünyası, toplumun üyeleri tarafından kendi öznel olarak anlamlı yaşamlarında gerçek olarak kabul edilmektedir. Bu dünya, bireylerin düşüncelerinde ve eylemlerinde hayat bulur ve bunlar yoluyla gerçek olarak muhafaza edilir. Farklı nesneler, kendilerini gerçekliğin farklı unsurları olarak zihne sunarlar. Dolayısıyla zihin, gerçekliğin farklı unsurları arasında geçişler yapar. Gerçekliğin farklı katmanları arasındaki bu geçişler, tıpkı rüyadan uyandığımızda yaşadığımız gibi, bir tür şok gibidir. Bu çok sayıdaki gerçeklik arasında bir tanesi kendisini mükemmel (par excellence) gerçeklik olarak sunar. Berger ve Luckmann'a göre bu, gündelik hayatın gerçekliğidir. Bu öyle bir gerçekliktir ki, göz ardı etmek imkansızdır ve varlığını zayıflatmak zordur. Bu tam bir uyanık olma halidir. Bu baskınlığının bir neticesi olarak gündelik hayat gerçekliği, bireyin doğal yaklaşımını inşa etmektedir.

> Gündelik hayat gerçekliği, bedenimin "buradalığı" ve mevcudiyetimin "şimdiliği" etrafında düzenlenmiştir. Bu "burada ve şimdi" (here and now), gündelik hayatın gerçekliğine dönük dikkatimin odağıdır. "Burada ve şimdi"yi bana gündelik hayatta sunan şey, bilincimin *realissimum*'udur (gerçekliğidir) (Berger & Luckmann, 2008:35).

Gündelik hayatın "burada ve şimdi"liği, gerçeklik ile olan ilişkimizin temel odak noktasıdır. Olguların "burada ve şimdi"ye olan yakınlıkları ya da uzaklıkları, gerçeklik

katmanındaki önem derecesini de belirlemektedir. Gündelik hayat aynı zamanda sübjektiviteler-arası, yani diğerleriyle paylaştığımız bir dünyadır. Sürekli iletişim ve etkileşim halinde olduğumuz bu sübjektiviteler-arası ortamda, toplumun diğer üyelerinin "oradalığı" ile kendimizin "buradalığı" ya da onların "şimdi"si ile kendimizin "şimdi"si her zaman örtüşmek durumunda değildir. Ancak bu farklı perspektiflerin farkında olarak toplumun üyeleri birbirlerini etkilemeye devam eder. Bireyin dünya hakkındaki kendi anlamları ile diğerlerinin anlamları sürekli bir ilişki içerisindedir ve böylece aynı toplumun üyeleri gerçeklik hakkında ortak bir duyuya (common sense) sahiptirler. Ortak duyu bilinci, toplumun diğer üyeleri tarafından da benimsendiği için, doğal yaklaşım olarak görülmektedir.

Berger ve Luckmann gündelik hayatın gerçekliğini düzenlenmiş bir gerçeklik olarak ele almaktadır. Bu gerçekliğin olguları öyle bir düzen içerisinde sıralanmıştır ki, algılarımızdan bağımsız olduğu izlenimini verirler. Bu olgular aynı zamanda kendilerini empoze ederler. Gündelik hayatın gerçekliği önceden nesnelleştirilmiş olarak karşımıza çıkar, yani biz henüz orada yok iken nesneler arasındaki bir sıralama neticesinde nesnelleştirilmiş olarak. Günlük yaşamda kullanılan dil bu konuda en önemli araçtır. Dil, gerekli nesnelleştirmeleri gerçekleştirir ve bunlar arasında bir önem sıralaması yapar. Dil, toplum içerisindeki hayatımızın koordinatlarını belirler ve onu anlamlı nesnelerle doldurur. Örneğin işyerinde kullanacağımız araçlar önceden bellidir, ya da alışveriş merkezine hangi kurallarla girilip çıkılması gerektiği. Tıpkı ülke vatandaşlığı ya da öğrenci kulübü üyeliği gibi kurduğumuz ilişkilerin de daha önceden düzenlenmiş olması gibi. Bunların hepsi toplumun kelime haznesinde belirli ifadelerle belirlenmiştir. (Berger & Luckmann, 1991:36).

Toplumu oluşturan bireyler arasındaki sosyal etkileşim, gündelik hayatın gerçekliğinin paylaşılmasını sağlamaktadır. Berger ve Luckmann'a göre bu etkileşimin sağlandığı en temel araç yüz yüze görüşmedir (P. L. Berger & Luckmann, 1991). Yüz yüze durumda, bireyler karşısındakini gündelik hayatın gerçekliği içerisinde tam manasıyla gerçek olarak algılar ve onun hakkında tipleştirmeye girişir. Yüz yüze etkileşimde ötekinin hal, hareket ve mesajlarını takip ederek onun hakkında bazı çıkarımlarda bulunuruz. Gündelik hayatın gerçekliği, yüz yüze durumlarda ötekileri

kavramayı ve onlarla ilişki halinde olacağımız tipleştirici şemalar içermektedir. Tipleştirici şemalar da sürekli bir müzakere halindedir ve bu süreçte değişime uğrayabilir. Tipleştirmeler sadece "şimdi"de karşılaştığımız ötekiler için değil tarihte yer almış ya da gelecekte yaşayacak olanlar için de geçerlidir. Bunlar hakkında da tipleştirici şemalar kullanarak soyut çıkarımlarda bulunabiliriz.

> Sosyal yapı, bu tipleştirmelerin ve bunlar aracılığıyla kurulan mükerrer etkileşim örüntülerinin toplamıdır. Bu şekliyle sosyal yapı, gündelik hayatın gerçekliğinin asli bir unsurudur (P. L. Berger & Luckmann, 2008).

İnsanın ifade edebilme yeteneğinin bir özelliği de nesnelleştirme yapabilmesidir. Nesnelleştirmeler, kişilerin subjektivitelerinin yüz yüze durumun dışında da anlam taşımasına imkan vermektedir (P. L. Berger & Luckmann, 1991). Gündelik hayat, bireylerin sübjektif niyetlerini anlatan nesnelerle doludur ve gündelik hayatın gerçekliği de ancak bu nesnelleşmeler sayesinde mümkün olmaktadır. Bu nesnelleştirmenin önemli bir ayağı da anlamlandırmadır, yani Berger ve Luckmann'ın tabiriyle insan üretimi göstergelerdir. Bütün nesnelleştirmeler, bu amaçla üretilmeseler dahi gösterge olarak kullanılma imkanına sahiptir. Göstergeler ve gösterge sistemleri, "şimdi ve burada"nın sübjektif niyetlerinin ötesinde objektif olarak kullanılabilir olan nesnelleştirmeler olarak görülebilir.

Sesli göstergeler sistemi olarak tanımlanabilen dil, insan topluluklarının en önemli gösterge sistemidir (P. L. Berger & Luckmann, 1991). Günlük hayatın ortak nesnelleştirmeleri öncelikle dilsel anlamlandırma yoluyla gerçekleşmektedir. Dil, gündelik hayatın anlaşılması ve toplumun diğer üyeleriyle paylaşılması için hayati önem taşımaktadır. Sadece yüz yüze durumlarda değil, "şimdi ve burada"nın sübjektivitesinin doğrudan ifadesi olmayan durumlarda da dil, anlam aktarımı kabiliyetine sahiptir. Yani dil, şimdi gerçekleşmeyen ve deneyimlemediğimiz şeyleri de iletebilir. Bu açıdan bakıldığında anlam ve deneyimlerin depolandığı, zaman içinde korunduğu ve gelecek nesillere aktarıldığı bir araçtır.

Bir gösterge sistemi olarak dil, objektif olma özelliğine sahiptir. Bireyin kendisi dışında bir durumdur ve bireyin üzerinde zorlayıcı bir etkiye sahiptir. Yani toplum tarafından inşa edilen dili kullanan birey onun kurallarını kendi isteğine göre değiştiremez ya da kaldıramaz. Dil, bireyi kendi kurallarına uymaya zorlar (P. L. Berger

& Luckmann, 1991). Ancak dil aynı zamanda esnekliğe de sahiptir ve bu sayede bireyin kendi deneyimlerini nesnelleştirmesine izin verir. Bu nesnelleştirme sayesinde bireyin kendi sübjektif deneyimleri sadece kendisi için değil, tüm toplum için bir anlam ifade etmeye başlar. "Burada ve şimdi"yi aşma kapasitesi sayesinde dil, günlük hayatın gerçekliğini oluşturan farklı alanlar arasında köprü vazifesi görerek ortaya anlamlı bir bütün çıkmasını sağlar.

3.1.4.3. Objektif Bilginin İnşası ve İçselleştirilmesi

Toplumsal düzen, insan üretimi bir olgu olduğu gibi, toplumsal düzenin yeniden üretimi de sürekli devam etmektedir. Berger ve Luckmann'a göre toplumsal düzenin üretimi, insanoğlunun kendi eylemlerini dışsallaştırmasının bir sonucudur (P. L. Berger & Luckmann, 1991). Bu, insanın biyolojik koşullarının ortaya çıkardığı bir durumdur. Berger ve Luckmann bunu kurumsallaşma süreci ile açıklamaktadır. Buna göre tüm insan eylemleri alışkanlık haline getirilmeye (*habitualization*) eğilimlidir. Sıklıkla tekrar edilen tüm eylemler kalıplaşarak bir motif haline gelir; bu motif küçük bir gayretle yeniden üretilebilir ve kaçınılmaz olarak, eylemi gerçekleştiren tarafından da bir motif olarak kavranır.

Alışkanlık haline getirilmiş eylemler (*habitualized actions*) birey açısından gelecekteki eylemleri için de yol gösterici nitelikte olur ve kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir. Bu eylemler sırasında yüklenen anlamlar bireyi, karşılaşılan her eylemde yeniden anlam yükleme zahmetinden kurtarır. Dolayısıyla karşılaşılan durum karşısında seçenekler daha azdır ve bu da bireye kolaylık sağlamaktadır. Berger ve Luckmann bu durumu, gündelik yaşama ilişkin basit olaylar üzerinden anlatarak alışkanlık haline getirilmiş eylemlerin toplumun üyeleri arasındaki etkileşim yoluyla tipleştirilerek nasıl kurumsallaştığını açıklamaktadır. Eylemler artık kurumsallaştığında, artık bu kurumsal dünya objektif bir gerçeklik olarak deneyimlenmektedir.

Alışkanlık haline getirilmiş eylemlerin tipleştirilmesi, başka aktörler tarafından paylaşıldığı zaman kurumsallaşma sürecine girmektedir. Bu tipleştirmeler belirli bir toplumsal grubun üyelerine açıktır ve kurum, bireysel aktörleri tipleştirdiği gibi bireysel eylemleri de tipleştirir. Eylemlerin karşılıklı tipleştirilmesi, ortak bir tarih boyunca gerçekleşmektedir. Yani birdenbire yaratılmamışlardır. Kurumların bir tarihi vardır ve

kurumlar bu tarihin birer ürünüdür. Kurumlar aynı zamanda davranış kalıplarının önceden tanımlayarak insan davranışlarını kontrol etme özelliğine de sahiptir.

> Kurumsal dünyanın objektivitesi her ne kadar bireye devasa gözükse de insan tarafından üretilmiş, inşa edilmiş bir objektivitedir. İnsan eylemlerinin dışsallaştırılmış ürünlerinin objektivitenin karakterini belirlemesi süreci, nesnelleştirmedir (objectivication). Kurumsal dünya, nesnelleştirilmiş insan eylemleridir ve her bir kurum da böyledir. Diğer bir deyişle, insan deneyimindeki sosyal dünyayı gösteren nesnelleştirme, buna rağmen kendisini üreten insan eylemlerinden ayrı bir varoluşsal statüye gereksinim duymamaktadır. (P. L. Berger & Luckmann, 1991)

Dışsallaştırma ve nesnelleştirme diyalektik bir sürecin aşamalarıdır. Bir sonraki aşama ise içselleştirmedir. Kurumsallaşmış dünya, topluma yeni katılan üyeler için önceden inşa edilmiş ve bu nedenle değiştirilmesi güç objektif gerçeklikler olarak görülmektedir. Bireyin dışında *orada* durmaktadır ve varlığıyla kendini bireye dayatmaktadır. Dolayısıyla birey, daha önceden inşa edilmiş objektif gerçekliklerin olduğu bir yapı içerisinde katılır ve bu yapıdan etkilenir. Dışsallaştırma, nesnelleştirme ve içselleştirme aşamalarını sırasıyla şu tespitlere denk düşmektedir: Toplum insan üretimidir. Toplum objektif bir gerçekliktir. İnsan, toplumsal bir üretimdir (P. L. Berger & Luckmann, 1991).

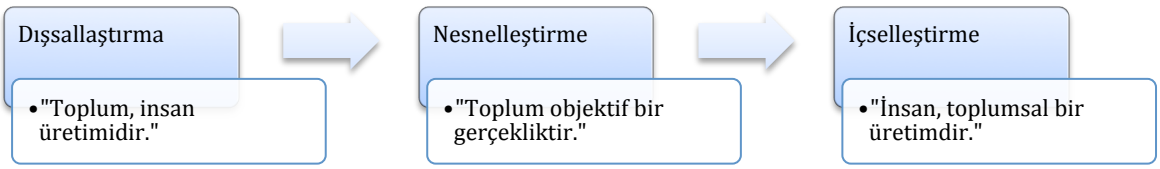

Şekil 4: Bilginin Toplumsal Üretimi (P. L. Berger & Luckmann, 1991).

İnsanın, daha sonradan insan üretimi olmayan bir şey olarak deneyimlediği bir dünya inşa edebilmesi paradoksu, Berger ve Luckmann'ın esas dikkat çekmek istedikleri noktadır. Kurumların tarihselliği ve objektifliği, yeni nesiller için değiştirilmesi zor olgulardır. Objektif gerçeklikler yeni nesiller için bir uyum sorunu olarak karşılarına çıkar ve kurumsal düzen içerisinde sosyalleşmeleri bazı kurallara uymalarını gerektirir. Kurumlar, bireylerin kendi sübjektif anlamları üzerinde otorite kurmak durumundadır. Böylece yeni bireyler karşılaştıkları her farklı durum karşısında kendi anlamlarını üretmek yerine, daha önceden inşa edilmiş kurumsal tanımlamaları benimsemek

zorunluluğu altında kalacaktır. Kurumsal düzenin meşrulaştırılması, bunun için en temel araç olan dil yoluyla gerçekleşmektedir. Berger ve Luckmann'a göre "tam anlamıyla sosyalleşmiş birey toplumsal dünyanın tutarlı bir bütün olduğunu *bilir* ve bu *bilgi* doğrultusunda toplumun doğru ve yanlış işlevlerini açıklamak zorundadır" (1991:82). Dil, bu süreçte nesnelleştirilmiş toplumsal dünyanın meşrulaştırılmasını sağlamaktadır. Kurumsal düzenden, yani nesnelleştirilmiş bilgiden ayrı düşenler ise toplum tarafından kabul edilen gerçeklerden uzaklaştıkları için akıl hastalığı ya da ahlaki bozulma gibi ithamlara maruz kalacaktır. Toplumda bilgi olarak kabul gören şeyler bilinebilen şeylerle örtüştüğü gibi şimdi bilinmeyen ama gelecekte bilinebilecek şeyler için de bir çerçeve sunmaktadır. Bu bilgi, hem toplumsallaşma bağlamında öğrenilen bilgidir hem de toplumsal dünyanın nesnelleştirilmiş yapılarının bireysel bilinç tarafından içselleştirilmesini sağlamaktadır. Bu süreçte toplumsal bağlamda öğrenilen objektif gerçek, birey tarafından subjektif gerçek olarak içselleştirilmektedir.

Ortak bir gösterge sistemi olarak dil, subjektif deneyimlerin paylaşılmasını ve toplum tarafından nesnelleştirilmesi imkanını sağlamaktadır. Bu nesnelleştirme herkesin kolayca anlayabileceği bir dile indirgenir ve bu sayede toplumun tümü tarafından anlaşılır. Öte yandan daha önce bahsettiğimiz tipleştirmeler de toplum üyeleri tarafından paylaşılarak roller inşa edilir. Roller de tıpkı kurumsallaşma gibi kontrol edici bir karaktere sahiptir.

Hamid Dabashi, ABD'de ve Avrupa'da terör dönemlerinde, medyada görünürlüğü fazla olan yazar, siyasetçi, gazeteci gibi kişilerin, Berger ve Luckmann'ın modelinde olduğu gibi bir yol izleyerek toplum genelinde umumi bir uzlaşı yaratılmasından sorumlu olduklarını belirtmektedir (Dabashi, 2008:221). ABD'de 11 Eylül saldırıları sonrası oluşan baskı ve bununla ilişkili kolektif travma ortamında, İslam ve Ortadoğu hakkında bilginin toplumsal olarak inşasında Berger ve Luckmann'ın dışsallaştırma, nesnelleştirme ve içselleştirme süreçlerinin işletildiğini belirtmektedir. Bu süreçte uzmanlar, gazeteciler, ulusal güvenlik gözlemcileri ve Dabashi'nin deyimiyle Müslüman Martin Luther adayları (Tarık Ramazan ve Rıza Aslan gibi) bir araya gelerek bu travmatize edilmiş konu ve alanlar hakkında belirli bir tür bilgiyi dışsallaştırılmış, bu bilgi kitle iletişim kanallarında dolaşıma sokularak

nesnelleştirilmiş ve meşrulaştırılmış, daha sonra İslam ve Ortadoğu hakkında kollektif bir uzlaşı inşa ederek bu bilginin gerçek olarak içselleştirilmesiyle kalmamış, kendilerine karşı muhalif ve karşıt görüşlerin de kurallarını tanımlamışlardır.

İnsanların bildikleri ve birbirlerine ilettikleri anlamda "gerçeklik inşası" süreçleri, kamusal bir alanda gerçekleşir. Böyle bir kamusal alanda, insanların düşündükleri ve bildikleri şeyler ortaya çıkar; düşünmek ve bilmek, insanların kendi değişen dünyalarıyla karşı karşıya kalmalarının sonucunda oluşur. Bu siyasal ortamda, gruplar ve kuruluşlar, otoriteler ve hakemler olarak, toplumsal gerçekliğin tanımlama ve kavrama kısmını içeren soyut bir işe girişmiş olurlar (McCarthy, 2002:17).

3.1.5. Simgesel İnşa

Gerçekliğin toplumsal inşası, sosyal süreçler içerisinde üretilen anlamları, yorumlayıcı sosyolojik perspektif ile açıklamaktadır. Bu bakış açısı anlamın nasıl ortaya çıktığını sorgularken, topluluğun sınırları üzerine bir tartışmaya girmemiştir. Antropolog Anthony Cohen, Topluluğun Simgesel İnşası kitabında aynı simgeleri paylaşan bireylerin nasıl aynı topluluğun üyesi olduklarını açıklamaktadır. Cohen'e göre topluluk kavramı, birbiriyle ilişkili iki öneriye göndermede bulunmaktadır: "Bir insan grubunun üyelerinin (a) birbirleriyle ortak bir şeyleri olduğunu ve (b) bu ortak şeyin onları öbür varsayımsal grupların üyelerinden önemli sayılabilecek derecede ayırdığını." (A.P. Cohen, 1999:8) Dolayısıyla topluluk kavramı bir yandan benzerlikler üzerine kuruluyken diğer yandan farklılıklar üzerine kuruludur. Topluluğun diğer topluluklardan farklı olması, aynı zamanda diğerleriyle ilişkisel bir bağa sahip olduğunu göstermektedir.

Bir topluluğun nerede bittiği ve bir diğerinin nerede başladığı, topluluklar arasındaki sınırlar yoluyla bilinebilmektedir. Sınır (*boundry*), bir topluluğun nerede başladığını ve nerede bittiğini işaretler. Bu sınırların belirlenmesi, tıpkı sosyal etkileşim sonucu bireysel kimliklerin oluşması gibi topluluğun kimliğinin belirlenmesini de kapsamaktadır. Kimi topluluklar dağlar ve nehirler gibi fiziki koşullarla ayrılmış iken kimileri de dil, din, ırk gibi özellikleriyle ayrışmaktadır. Ne var ki topluluklar arasındaki bu ayrım her zaman nesnel açıdan bu kadar kolay görülür değildir. Bu sınırlar bazen zihinlerdeki anlamlar yoluyla çizilebilmektedir. Cohen topluluk bilincinin simgesel

bileşenlerine dikkat çekerken sınır kavramıyla temellendirilen "topluluk düşüncesinin özünde simgesel olan doğasını" açığa çıkarmaya çalışmaktadır (A. P. Cohen, 1999:10).

Bir yerdeki her hangi bir topluluktan bahsedildiği zaman bu bir varlığa, bir gerçekliğe, akrabalıktan doğan hislere, arkadaşlığa, komşuluğa, rekabete, kıskançlığa, yani gündelik yaşamın sosyal sürecine dahil olan her şeye göndermede bulunur. Bu noktada topluluk söylemsel bir soyutlamanın ötesinde kritik biçimde bilince dayanmaktadır. Topluluğun sınırları aynı zamanda bilgi kategorilerinin sınırları ile aynı işlevi görmektedir. Tüm bu kategorilerin simgesel olarak belirlendiği görülmektedir. Bu simgesellik bazen ölüm ve yaşam kadar belirgin olabilir, ancak çoğunlukla özel bir kelime dağarcığı yoktur. Simgesellik daha çok kelimeler gibi gündelik yaşamda sezgisel olarak atfettiğimiz anlamların bir parçasıdır (A. P. Cohen, 1999:10).

> Cranston'ın verdiği örnekleri alacak olursak "özgürlük" ve "demokrasi" gibi sözcükler yalnızca yönetimbiçimlerini ve hukuksal statüyü betimlemekle kalmayıp, aynı zamanda bu biçimlere nasıl bakılacağını anlatır bize. Bu sözcükler "böö" sözcüklerinin (nefreti ya da dalga geçmeyi ifaden eden sözcükler) tersine, "yaşa-var ol" sözcükleridir (Cranston, 1966). Benzer şekilde, antropolog Marry Douglas, "kir" sözcüğünün parmak tırnaklarının içindeki parçacıkları göstermekten daha fazla bir şey yaptığını, aynı zamanda bir tiksinme tutumunu, "öğğ"ü ifade ettiğini ve bir çareyi, "yıka"yı emrettiğini gösterir (Douglas, 1966).

Cohen'a göre topluluk bir kimsenin ait olduğu ve akrabalıktan daha büyük, ama toplum dediğimiz soyutlamadan daha dolaysız bir kendiliktir. Topluluk, bir kişinin "kültür"ü edindiği alandır. Bu alanın sınırları ise simgelerle belirlenmektedir. Cohen'a göre simgeler basitçe başka şeylerin yerine geçen ve onları temsil eden şeylerin ötesindedir. Buna göre simgeler doğaları gereği yoruma izin verirler ve kendilerini kullananlara yorumsal manevra alanı sunarlar. Öte yandan simgeler, "öbür şeyleri, genel biçimlerinin bir grubun üyeleri arasında muhafaza edilebilmesine ve paylaşılabilmesine izin verecek yollardan "ifade ederler"ken, tekdüze anlamın kısıtlanımlarını bu insanlara dayatmazlar" (A. P. Cohen, 1999:16). Görsel ya da fiziksel dışavurum yerine simgeleri bir düşünce olarak ele alan Cohen bu nedenle anlamlarının da daha kaygan olduğunu vurgulamaktadır. Yine Cohen'a göre topluluğun sınırlarını belirleyen simgeler, günümüzde sanayileşme süreçleri, kitlesel üretim ve kitle ileitşim araçlarının egemenliği nedeniyle saldırı altındadır. Kitle iletişim araçlarının da rol oynadığı bu

süreç bir yandan toplulukların kendi üyelerini bir arada tutmalarını zorlaştırıken diğer yandan toplulukların homojenleşmesine neden olmaktadır (A. P. Cohen, 1999).

3.2. KAMUOYUNUN İNŞASI

Kamuoyunun tanımını yapabilmek ve kamuoyu hakkında yorumda bulunabilmek için öncelikle bu kavramın hangi bakış açısıyla ele alındığının belirlenmesi gerekmektedir. Kamuoyu üzerine yapılan araştırmalar iki kategori altında değerlendirilebilir: Yığın modeli ve sosyolojik model (N. Atabek, 2013). Yığın modeli kamuoyunu, bireysel düşüncelerin bir yığını olarak ela almaktadır ve nitel yöntemler kullanarak bu düşünceler yığınını ölçümlemektedir. Seçimler öncesinde seçmenlerin hangi partiye oy vereceğine ilişkin kamuoyu araştırmaları ile belli olayların vatandaşlar üzerindeki etkilerini ölçen araştırmalar bu kategoriye girmektedir. Sosyolojik model ise kamuoyunu daha karmaşık bir yapı olarak ele almakta ve nicel araştırma yöntemlerini daha fazla öne çıkarmaktadır. Kamuoyu, toplumsal yapı içerisinde karşılıklı etkileşim sürecinde inşa edilen bir olgu olarak kabul edilmektedir ve sosyolojik süreçler ele alınmaktadır. Bu yaklaşıma göre kamunun üyeleri arasında bir iletişim yoksa, kamuoyundan da söz edilememektedir. Kamuoyu araştırmalarında tarihsel süreç içerisinde geliştirilen bu farklı yaklaşımlar, kamuoyunun tanımı konusunda da farklı yorumlara neden olmuştur.

3.2.1. Kamuoyunun Tanımı

Kamuoyu, bireysel görüşlerin bir toplamı mıdır? Yoksa çoğunluğun inançlarının bir tezahürü müdür? Kamuoyu, grup çıkarlarının çatışmasında mı ortaya çıkar? Yoksa medya ve elitlerin etkisini mi yansıtır? Ya da her şeyin ötesinde kamuoyu bir kurgu olabilir mi? Kamuoyu kavramı akademik literatürde ve siyasal yaşamda sıkça kullanılmasına karşın, herkesin bu kavramdan bahsederken aynı şeyi anladığını söylemek güçtür. Kamuoyu kavramı kimi zaman tüm toplumun çoğunluğunun görüşü olarak kullanılmakta, kimi zaman -azınlık dahi olsa- belli toplulukların yaklaşımı olarak ele alınmaktadır. Siyasetçiler sıkça kamuoyunun desteğinden söz etmekte, bunu siyasi eylemlerinin meşruiyetinde bir argüman olarak kullanmaktadırlar. Günümüzde de olduğu gibi kamuoyunun tanımı üzerine yapılan tartışmalar, bu alanda geniş bir literatürün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kamu (public) ve oy (opinion)

kelimelerinin yan yana gelmesi bile bu kavramın ne kadar çetrefilli olduğunu ortaya koymaktadır. Kamu (public) kavramı ne kadar genel, kamusal, objektif olana gönderme yapıyorsa, oy (opinion) kavramı da o kadar bireysel, özel ve sübjektif olana gönderme yapmaktadır. Özellikle kamu kavramı, kamuoyu üzerindeki çalışmalarda *bete noir* olarak görülmüştür (Wilson, 1933:372). Bu nedenle *kamu*nun nasıl tanımlandığı, ondan sonra gelen *oy*u da etkilemiştir.

Neumann, kamu üzerindeki farklı tanımlamaları üç kategoriye indirgemiştir (1998:85). Kamu, öncelikle halka açık olanı, kamusal olanı çağrıştırarak özel alan ile arasında bir çizgi çekmektedir. Öte yandan kamu hukuku, kamu yetkisi gibi kavramlarla devlete ve hukuka vurgu yapılmaktadır. Son olarak ise kamunun sosyopsikolojik anlamından söz edilebilir. Burada bireyin duygu ve düşüncelerinden oluşan iç dünyası kadar üyesi olduğu topluluk içerisinde kurduğu ilişkiler neticesinde edindiği duruş vurgulanmaktadır. Yani kamu bir "bilinçli olma hali"dir.

Kamunun tanımını yapmak, aynı zamanda onu kalabalık ve kitle gibi kavramlardan da ayırmayı gerektirmektedir. Prince kalabalığı (crowd) paylaşılmış duygularla harekete geçenler olarak tanımlamaktadır (Price, 1992:26). Üyeleri arasında bireysel sorumluluk hissinin düşük olmasıyla beraber kalabalıkların eylemlerinin iniş çıkışlarla dolu olması öngörülmektedir. Stadyumda bir futbol maçını izleyen taraftarlar böyle bir grubun üyeleridir. Kitle (mass) ise aralarında etkileşim ya da iletişim bulunmayan meçhul üyelerden oluşmaktadır. Kitle, toplumun her kesiminden bireyi içerisinde barındırması nedeniyle heterojendir. Kitle kavramı yüzyılın başında yaşanan toplumsal transformasyonlar sonucu ortaya çıkmıştır. Köylerinden ve ailevi köklerinden uzaklaşan bireyler şehirlerde uzun saatler çalıştıkları yeni bir ortamda bulmuşlardır kendilerini. Blumer'a göre kitleyi bir araya getiren şey ise ortak ilgi ve dikkat alanlarıdır. Bombalı bir saldırıya üzülen insanlar ya da bir terör davasının seyrini takip eden insanlar bir kitle oluşturmaktadır. Kitlenin üyeleri benzer deneyimlere ya da fikirlere sahip olabilirler ancak aralarında iletişim olmadığı için bunun farkına varamayabilirler. Ancak bunun farkında olmamaları bir etki yaratamayacakları anlamına da gelmemektedir.

Kamu kavramı ise kalabalık ve kitleden farklı niteliklere sahiptir. Blumer kamu kavramını bir grubu tanımlamak için kullanmaktadır. Buna göre kamu bir meseleyle karşılaşmış ve bu meselenin nasıl çözüleceği konusunda fikir ayrılığına düşmüş ve mesele üzerindeki tartışmaya müdahil olmuş bir grup insan anlamına gelmektedir Bir konu üzerinde çıkan fikir ayrılığı ve tartışma ortamı, kamunun ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bir sorunla karşılaştıklarında insanlar buna karşın kolektif bir karşılık vermek durumunda kalırlar ancak bu soruna karşı ne tür bir eyleme girişmeleri konusunda yol gösteren geleneklerden ve kurallardan yoksun olabilirler. Bu özellik, tıpkı kalabalıkları (crowds) toplumdan (society) ayıran nitelik gibi, kamunun üyelerinin belirlenmiş rollerinin olmadığını göstermektedir. Bu nedenle Blumer, kamunun biçimsiz bir grup olduğunu ve bu grubun boyutunun ve üyelerinin meseleye göre değişiklik gösterdiğini vurgulamaktadır. Kamunun mesele karşısında vereceği karşılık önceden tanımlanmış değildir ancak karşılığı ortaya koyacak eylemin yaratılması için üyelerinin müdahil olması gerektiği bir ortam söz konusudur. Argümanlar ve karşı argümanlar bu süreçte kamuoyunun oluşumunda etkili olmaktadır. Karşılıklı argümanlardan oluşan tartışmanın mümkün olabilmesi için Blumer ortak bir dil, "evrensel bir söylem"in gerekliliğini vurgulamaktadır.

Farklı yaklaşımlar neticesinde üzerinde birleşilen noktalar kamunun bir grup olduğu ve tek bir değil birçok kamu olabileceği hususlarıdır. Kamuları oluşturan kişiler bir olay ya da sorun karşısında bir araya gelirler. Diğer bir deyişle bir anlamda her sorun kendi kamusunu yaratmış olur. Belirli bir sorun karşısında oluşan kamunun üyeleri ile başka bir sorun karşısında oluşan kamunun üyeleri aynı kişiler olabileceği gibi farklı kişiler de olabilirler (Bektaş, 1996:35). Özetle ifade etmek gerekirse kamu belirli bir durum ve yahut soruna özgü olarak belirli bir zamanda oluşan gruptur.

Oy (opinion) kavramı ise tartışmalı bir konu üzerinde ifade edilen kanaat, düşünce olarak tanımlanabilir (Bektaş, 1996:49). Ancak bu kavramın içeriği de tarih içerisinde değişiklik göstermiştir. Neumann, Sokrates'in oy (kanaat) kavramını muğlak şekilde tanımladığını belirtmektedir (Neumann, 1998:84). Buna göre kanaat "bilgi ile bilgisizlik arasında bir yerde"dir. Daha sonra tarih içerisinde ortak kanaat (*common opinion*), sağduyu (*common sense*) gibi kavramlar kullanılarak kavramlar üzerindeki

muğlaklık devam etmiştir. 19. yüzyıla gelindiğinde ise, oy hakkının sadece vergi ödeyenlere tanınmasına karşı çıkan düşünce akımları neticesinde modern devletin temel dayanak noktası kitle demokrasisi olmuştur. Halkın kanaati önem kazanarak oy kavramının anlamı da değişim göstermiştir ve bugünkü halini almıştır.

3.2.1.1. Klasik Dönem Tartışmaları

Kamuoyu kavramının kullanımı henüz 18. yüzyılda başlamış olsa da kamuoyu kavramının temsil ettiği olgu üzerindeki tartışmalar antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Ferguson, kamuoyu üzerindeki tartışmaları klasik ve modern tartışmalar olarak iki kategoride ele almaktadır (2000). Platon'dan başlayarak Hobbes, Hamilton ve Madison gibi düşünürleri kapsayan klasik tartışmalarda sıradan vatandaşların hükümetin işleyişine kamuoyu yoluyla anlamlı bir katkı sunabileceği ihtimaline uzak durulmaktadır. Kamuoyunun rolünü küçümseyen düşünürler bir grup altında toplanabilir. Platon sıradan insanın aklının, hükümetin karışık işlerine yetmeyeceğini söylemektedir. Bunun için filozof bir yöneticinin gerekliliğinden bahsetmektedir. Hobbes, her ne kadar hükümetin kurulması için kamunun rızasını önemsese de kamuya atfettiği rol bunun ötesine geçmemektedir. Walter Lippmann ise vatandaşların hükümetin karmaşık işlerini anlayamayacağını belirtmektedir. Çünkü vatandaşlar dünya yüzeyinin sadece küçük bir bölümünde çalışmakta ve yaşamaktadırlar dolayısıyla olayların sadece bir kısmını kavrayabilirler (Lippmann, 1998:53).

Diğer bir grup düşünür ise kamuoyunu ve dolayısıyla halkı devlet işlerinden tamamen uzak tutmak yerine, vatandaşların bilgisiz olmalarına rağmen bir hükümeti düşürme kapasitesini taşıdıklarını belirtmektedir. Machiavelli kamuoyunun ya bireysel hevesleri ya da kolektif faydayı destekleyeceğini vurgulamıştır. İnsanlar tehlikelere karşı kaygılıdırlar ama kazanımlara karşı da hırslıdırlar, dolayısıyla onlara fayda sağladıkça onlar da hükümdara destek olacaktır. Buna göre hükümdar gücünü elinde tutmak istiyorsa kamuoyunu ikna etmelidir çünkü kamuoyunu görmezden gelmek hükümdarın da sonu anlamına gelebilir (Machiavelli & Goodwin, 2002:121). Hegel ise "kamu görüşü bir halkın istediklerini ve göz önünde tuttuklarını bildirmesinin örgütlü olmayan yoludur" demektedir (Hegel, 2006:363). Bireylerin evrensel sorunlar üzerinde kendi yargı ve düşüncelerini açıklama özgürlüğü, kamuoyunda ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla kamuoyunun varoluşu Hegel'e göre çokluğun görüşü ile kendine özgü olanın birleşmesi nedeniyle çelişkili bir yan da barındırmaktadır. Yöneticiler kamuoyunu değerlendirirken her bilgiyi olduğu gibi almak yerine şüpheyle yaklaşmalıdır: "Kamu görüşü sayılmayı olduğu gibi küçümsenmeyi de hak eder; somut bilincine ve anlatımına göre küçümsenmeli, ama o somut anlatımda az ya da çok bulanık olarak görünen özsel temeline göre sayılmalıdır" (Hegel, 2006:366).

Kamuoyunun rolüne ilişkin üçüncü bakış açısına göre ise kamuoyu demokratik toplumlarda önemli bir rol oynamaktadır. Aristo kolektif aklın üstünlüğünü övmekle birlikte kamusal tartışmanın doğru karar verme için gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Rousseau ise, genel iradenin her zaman doğru olduğunu ve kamusal iyiyi sağladığını belirtmektedir: Bir araya gelen bir takım insanlar kendilerine tek bir beden gözüyle baktıkları sürece istençleri de tektir ve bu istenç, bütünün korunmasına ve genel gönencin sağlanmasına yöneliktir" (Rousseau, 1996:163).

Kamuoyu üzerindeki geleneksel dönem tartışmaları bu kavramı olumlu ve olumsuz açılardan ele alarak bunlar üzerinden toplum ve devlet yönetimi üzerine çıkarımlarda bulunmuşlardır. Kamuoyunun doğasının iyi olup olmadığı, hükümetlere karşı ne tür imkanlar ve sınırlılıklar yarattıkları, hükümetler tarafından nasıl karşılanmaları ve idare edilmeleri gerektiği konusunda çeşitli fikirler sunulmuştur. Kamuoyu üzerine modern dönem tartışmalar ise bir anlamda felsefi tartışmalardan bilimsel araştırma metotlarının uygulandığı tartışmalara geçiş niteliğindedir.

3.2.1.2. Modern Dönem Tartışmaları

Kamuoyuna ilişkin sistematik araştırmalar ancak 20. yüzyılın başından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu gelişme, modern devletin halkın desteğine ihtiyaç duyması ve bunu belirli aralıklarla düzenlenen seçimler yoluyla ritüel haline getirmesi neticesinde kamuoyu olgusunun farklı boyutlarla ele alınmasını gerektirmiştir. Lipari kamuoyu araştırmaları üç kategori altında ele almaktadır. Bunlar; popülist, eleştirel ve inşacı yaklaşımlardır (Lipari, 1999). Her yaklaşım kategorisinde adı geçen düşünürlerin sadece ilgili yaklaşıma ait görüşlere sahip olduğunu iddia etmekten de kaçınmak gerekmektedir.

3.2.1.2.1. Popülist Yaklaşım

Popülist yaklaşıma göre kamuoyu araştırmaları doğru şekilde uygulandığı takdirde halkın görüşlerini bir şekilde ifade edebilmekte ve demokratik siyasi karar alma mekanizmalarını destekleyebilmektedir. Kamuoyu araştırmaları, doğru araçlar ve yöntemler kullanılması halinde vatandaşların tutum ve inançlarını ölçümlemek için etkili bir yoldur. Bu sayede kamunun nabzı tutulabilir. Lipari, popülist yaklaşımın sınırlarını belirleyen dört varsayım ortaya koymaktadır (1999:84). Buna göre;

- Bilgi akışı aşağıdan yukarı doğru, yani yönetilenlerden yönetene doğrudur.
- Kamuoyu, siyasi kurumların eylemlerinden ayrı tutulabilir ve bunun yerine bireylerin tutumları, inançları ve tercihlerinin bir toplamı olarak görülebilir.
- Bireylerin toplamı kamuyu oluşturur,
- Bireyler tutarlı ve istikrarlı değerlere, tutumlara ve inançlara sahiptir ki bunlar anketler yoluyla ölçümlenebilir.

Popülist yaklaşım kamuoyunu ölçmek için kullanılan anket yöntemini, belli sorunlar karşısında vatandaşların bireysel düşüncelerini ifade etmelerine imkan tanıyan bir tür plebisit olarak görmektedir. Kamuoyu araştırması bireyler üzerinden yapılsa da sonuçları itibariyle kamuya ilişkin fikirler vermektedir. Çeşitli teknikler kullanılarak nüfus içerisinde fikirlerin dağılımını takip etmek de mümkündür. Fikirler bireylerin içlerinde taşıdıkları veriler olarak tanımlandığında ancak kamuoyu araştırmalarında yöneltilen sorular neticesinde bu fikirlerin genel bir haritasına ulaşmak mümkündür. Yani, kamuyu ilgilendiren bir mesele üzerinde kamuyu oluşturan bireylerin her zaman bir görüşü olduğu varsayılmaktadır ve kamuoyu araştırmaları işte bu hazır veriye ulaşmaktadır. Ancak her şeyin bu kadar kesin ve net olması bu iyimser yaklaşıma bazı eleştirilerin gelmesine neden olmuştur.

3.2.1.2.2. Eleştirel Yaklaşım

Eleştirel yaklaşımın temel varsayımı kamuoyu araştırmalarının kamuoyunu tam olarak ölçemeyeceği yönündedir. Çünkü hem kamuoyu anketleri hem de kamunun kendisi güç ve çıkar peşinde koşan elitlerin denetimi ve manipülasyonu altındadır. Toplumsal elit kolektif eylemin potansiyel gücünü, kendi konumunu tahkim etmek için

kullanma eğilimi içerisindedir. Dolayısıyla eleştirel yaklaşım kamuoyu kavramını ele alırken odak noktasına güç ve nüfuz tartışmalarını almakta, bunu makro düzeyde sosyal analizler kullanarak sosyolojik ve politik sorulara cevap bulmaya çalışmaktadır. Elit sınıfın, kamuoyu araştırmalarını aslında kamuoyunu manipüle etmek için nasıl kullandığı sorusu da sıkça dile getirilen bir konudur. Siyasetçiler sıklıkla kamuoyunun bir konuda çok duyarlı olduğundan, ya da kamuoyunun bir karara destek verdiğinden bahsetmektedir. Tartışma programlarında uzmanlar kamuoyunu temsil ettiğini iddia ettikleri görüşleri öne sürerek kontrolsüz genellemelerde bulunabilir. Gerçekten kamuoyunun ne düşündüğünü tespit etmek ise, popülist yaklaşımcıların öne sürdüğü gibi açık ve teknik bir süreçten ibaret değildir.

Eleştirel yaklaşım, bireylerin her zaman kamusal meselelere ilişkin net tutumlara ve düşüncelere sahip olamayabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla tutarlı ve istikrarlı bir görüşü olmayan bireylere sorulan sorulardan alınan yanıtların, bireyin tutarlı ve istikrarlı bir görüşüymüş gibi sunulması doğru olmayacaktır. Herbst ve Entman kamuoyunun, mevcut medya sistemi tarafından şekillendirilen çeşitli müstakil olgulara dayanan kullanışlı bir kurgu olduğunu savunmaktadır (Entman & Herbst, 2001:204). Bu bireylerin gerçek birer tercihe sahip olmadıklarına anlamına gelmemektedir ancak gerçek görüşler ile bozulmuş bilgilere dayanan görüşler arasındaki farkı tespit edebilmek ya da gerçekten konu hakkında bir tutumu olmayanlar ile bir görüşü olanlar arasındaki ayrımı ortaya koyabilmek kolay bir iş değildir. Tüm bu karmaşık yapıyı göz önünde bulundurduğumuzda kamuoyu araştırmalarının aslında gerçekliğin bir yönünü daha fazla ön plana çıkararak diğer bir bölümünü ise göz ardı etme eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Bu noktada kitle iletişim araçları önemli bir rol oynamaktadır çünkü elitler ile kitleleri aynı bilgi platformunda toplayarak benzer temaları sürekli tekrar etmekte ve kamuoyunun anlamlı bir kavram olduğu izlenimini yaratmaktadır.

Habermas, kamuoyunun sosyopsikolojik tahlilini yaparken, "kamuoyunu, doğrudan doğruya vatandaşlardan oluşan kamusal topluluğun davranışlarında gerçek bir nicelik olarak teşhis etmenin" mümkün olmadığını vurgulamaktadır (Habermas, 1997: 387). Parçalanıp dağılmış bir kamusallığın ortasında, kamusallığa ehil ve kanaat oluşturabilen temsilcilerden oluşan bir topluluğun korunması ve bu grubun

düşüncelerinin diğerlerini de etkilemesi beklenebilir. Ya da daha kurumsal bağlamda ele alındığında meclisteki tüm siyasi partilerin görüşlerinin kamuoyunun düşüncelerini yansıttığı da iddia edilebilir. Habermas bunu kamu hukukunun kurgusu olan kamuoyu olarak nitelendirmektedir. "Halkın herhangi bir grubun egemenliğinin yapılarını, uygulamalarını ve hedeflerini tadil ya da muhafaza etmeye elverişli bütün davranış tarzlarının kamuoyu olarak nitelendirilmesi", Habermas'a göre sosyal devletin demokratik kamusallık hükmüne temel oluşturan siyasal işlevli kamusallığının maksadını görmezden gelmektedir (1997:395).

3.2.1.2.3. İnşacı Yaklaşım

Kamuoyu kavramını inşacı yaklaşım ile ele alan bakış açısına göre kamuoyu araştırmaları eleştirel yaklaşımda olduğu gibi güdümlü demokrasinin bir aracı olarak görülmektedir. Ancak eleştirel yaklaşımdan farklı olarak kamuoyu, algılanabilen ya da gizlenebilen halihazırda var olan bir olgu olarak kavramsallaştırılmamaktadır. Kamuoyuna inşacı yaklaşımın temelinde iki varsayım yatmaktadır:

- Siyasal irade toplumsal ve siyasal söylemlerden bağımsız var olamaz çünkü dil yoluyla toplumsal olarak inşa edilmektedir.
- Tutumlar ve kanaatler konumlandırılmıştır, bazı süreçlere bağlıdır ve değişkendir (Lipari, 1999:86).

İnşacı yaklaşımı kamuoyu üzerine diğer kavramsallaştırmalardan ayıran en önemli nokta, gerçekliğin sembolik inşasında dile merkezi bir önem atfetmesidir. Dolayısıyla dil ve sembolik süreçleri analiz ederek gerçekliğin toplumsal inşası üzerine sorular sormaktadır. Walter Lippmann kamuoyunun toplumsal olarak inşa edildiğini ortaya koyan ilk kitle iletişim uzmanı olarak anılmaktadır. İnsanların dünyayı öncelikle "kafalarındaki resimler" yoluyla deneyimlediklerini gözlemleyen Lippmann bu resimlerin boyutlarını ve kaynaklarını sterotiplerden gazete haberlerine kadar uzanan bir alan olarak sembolik iletişimde bulmuştur. Lippmann bir yandan gazetecilerin yazdıkları haberlerde ne tür müdahalelerde bulunduğuna dikkat çekerken diğer yandan haberleri yazan gazetecilerin, toplumdaki tüm bireyler gibi önceden tasarlanmış kavramlarla konuştuğunu ortaya koymuştur. Bu yaklaşım Lippmann'ın siyasi

düşünceye, sosyal psikolojiye ve iletişim araştırmalarına en büyük katkısı olarak yorumlanmaktadır.

Lippmann'ın görüşleri Mead'in sembolik etkileşimcilik yaklaşımı ile benzer yöne düşse de ondan etkilendiğine dair bir işaret bulunmamaktadır (Curtis, 1998). Mead'in sembolik etkileşimcilik yaklaşımında insanların nesnelerin anlamları doğrultusunda onlara karşı eylemde bulunduklarını savunmaktaydı. Bu anlamlar, sosyal etkileşimin sürecinde üretilmekte ve bireylerin yorumlarıyla dönüşüme uğramaktaydı. Lippmann'a göre de insanlar nesneleri önce görüp sonra tanımlamak yerine önce tanımlayıp sonra görmektedirler. Kültür tarafından şekillendirilen kalıplar çerçevesinde nesneleri algılamaktayız. Haberler de bu kalıpların bir parçası olarak bilgiyi şekillendirilmiş olarak izleyiciye sunmaktadır. Lippmann'ın sahte çevre (pseudo-environment) olarak adlandırdığı sterotiplerle ve önyargılarla dolu kodlar gerçekliğin hangi kısmını göreceğimizi ve hangi açıdan göreceğimizi belirlemektedir.

Lippmann, yaşadığımız dünyayı nasıl dolaylı şekilde bildiğimize dikkat çekmektedir (Lippmann, 1998:4). Çevremizi algılayışımızın bize gerçek görünümlü bir dünya sunduğunu belirten Lippmann bunu "kafamızdaki resimler" olarak tanımlamıştır. Bir olayı deneyimlemeyen birisinin olay hakkındaki duyguları ancak olayın zihinsel fotoğrafının yarattığı duygular olabilir. Bireyin davranışlarını belirleyen faktör de kafamızdaki resimler ya da sahte çevreye verdiğimiz tepkilerdir. Lippmann bireyin kendisi tarafından üretilen çevre temsilinin bir kurgu olduğunu söyler. Bu kurgu, tamamen bir halüsinasyondan bir bilim adamının kullandığı formülün kesinliğine kadar çeşitli seviyelerde olabilir. Yani kurgu herhangi bir doğruluk düzeyinde olabilir, yeter ki bu kurgu göz önünde tutulabilir olsun. Gerçek çevre ise çok büyük ve çok karmaşıktır, doğrudan anlama için çok akışkandır. Bu kadar fazla karmaşa, çeşitlilik ve detay ile başa çıkacak araçlarımız yoktur ama bir şekilde bu çevre içerisinde yaşamımıza devam etmemiz gerekir. İşte bu yüzden bu karmaşayla başa çıkabilmek için çevreyi daha kolay bir model üzerinden yeniden inşa ederiz (Lippmann, 1998:16). Kamuoyunu analiz etmek için üçlü ilişkiyi göz önünde bulundurmak gerekmektedir: eylem sahnesi, eylemin insandaki resmi ve eylem sahnesinin resmine insanın tepkisi. Çünkü bireyin davranışları, doğrudan ve kesin bilgi üzerine değil, kafasında kendisi tarafından kurulan

ya da kendisine verilen resim üzerine tepkileri doğrultusunda şekillenmektedir. Eğer kafasındaki dünya düz ise, aşağı düşme korkusuyla uzak denizlere açılmayacaktır. Eğer kazarken altına benzeyen sarı bir taş bulursa, bir süre altın bulduğunu zannederek hareket edecektir. Bireyin kafasındaki dünya nasıl resmedilmişse, tepkimeleri de buna göre olacaktır.

Edelman da Lippmann gibi, *gerçek* kamuoyunun var olmadığını ama dil ve sosyal etkileşim süreçleriyle toplumsal olarak inşa edildiğini vurgulamaktadır (W. L. Bennett, 1993). Kanaatlerin değişmez olduğu varsayımı politik meselelerdeki kanaatler topluluğunu toplumsaldan bireysele indirgemesi nedeniyle kategorik olarak yanlıştır. Eğer kanaatler her bireyin karakterinde saklı olsaydı tutarlı bir biçimde kişinin zeka kapasitesini ve ahlaki özelliklerini yansıtması gerekirdi. Ancak kanaatler daima toplumsal rol alma (role taking), toplumsal etkiler ve toplumsal baskılar ile ilişki halindedir ve hem değişiklik gösterir hem de bu değişimi rasyonalize eder. Dolayısıyla kategori, kanaatlerin yaratılması, yeniden yaratılması ve rasyonalizasyonu için gereklidir.

İnşacı yaklaşıma göre kamuoyu kavramı bu kadar muğlak bir hal almışken, kamuoyu üzerine bir analiz nasıl mümkün olabilir? Bennett'a göre inşacı yaklaşım kamu ve oy kavramlarının kesin tanımlamalarını yapmak zorunda değildir (W. L. Bennett, 1993). Hatta tam aksine kamunun oluşumu ya da kanaatlerinin içeriği hakkında hiçbir şeyi kesin olarak varsaymamalıdır. Kesin tanımlamalar yapmak yerine bağlamsal analiz yoluyla siyasal eylemlerin ve politikaların inşa edilmesi ve meşrulaştırılması sürecinde birbiriyle yarışan kanaat kategorilerinin nasıl kullanıldığının anlaşılması gerekmektedir. Bu tür bir analizdeki amaç bir kanaat kategorisinin bir diğerine üstünlüğünü iddia etmek değil, farklı kategorilerden ortaya çıkan kanaatlerin nasıl farklı politik sonuçlar doğurduğunu göstermektir. Başarılı ya da başarısız olan politikalar ve yükselen ya da sakinleşen ırkçı tansiyon ya da toplumsal ilişkiler. Nihayet bu şekilde kamuların ve onların kanaatlerinin inşa edilmesinin güç, cinsiyet, ırk ve daha bir çok eşitsizlik biçiminin inşası ve yeniden inşası için nasıl bir kod haline dönüştüğünü görmemizi sağlayacaktır.

3.2.2. Kamuoyunun Oluşumu

Kamuoyunu bir topluluğun belirli bir sorun karşısında oluşturduğu tutum ve düşünceler bütünü olarak ele aldığımızda, bu düşüncenin nasıl ortaya çıktığı ya da nasıl değiştiği ayrı bir tartışma konusudur. Kamusal ya da özel, hangi düzeyde olursa olsun düşüncelerin oluşumunu açıklayan farklı yaklaşımlardan söz edilebilir. Özellikle kamuoyunu sosyal psikolojik açıdan ele alan çalışmalar, tutumlar, inançlar, kişilik özellikleri ve toplumsal etmenlerin kanaat oluşumunda ve değişiminde nasıl etkili olduklarını ortaya koymaktadır (Milburn, 1991). Hennessy kanaat edinme üzerine yapılan çalışmaları üç temel kategori içinde toplamaktadır (1975:131). Bunlardan ilki Batı düşüncesinin temel felsefesi olan rasyonalist yaklaşımdır. Buna göre rasyonel bir varlık olan insan, aklını kullanarak kanaat oluşturur. İnsan düşünen hayvandır, dolayısıyla aklını kullanarak doğruya ulaşacaktır. Yasaları ve olguları doğru kavradığımız takdirde insan aklı kusursuz dünyayı inşa edecek toplumsal kurumlar için mükemmel bir araç olacaktır. İnsan aklını sarsılmaz bir otorite olarak kabul eden bu yaklaşım zaman içerisinde bir çok eleştiriye maruz kalmıştır. Kanaat oluşumuna dair ikinci yaklaşım ise ruhbilimci yaklaşımdır. Freudçu görüşün ağırlık kazandığı bu yaklaşıma göre bebeklik ve çocukluk döneminde yaşanan deneyimler bireyin kişilik yapısını ve tutum kalıpları üzerinde belirleyici olmaktadır. Bu sadece benlik bilincini değil, toplumsal görünümü ve siyasal meselelere bakışı da etkilemektedir. Üçüncü yaklaşım olan sosyolojik analize göre, kanaatler kültürel gelenekler, toplumsal kurumlar ve bireyin üyesi olduğu topluluğun grup normları tarafından şekillenmektedir. Kültürel dürtülerin yanı sıra daha geniş çaplı kurumsal etkiler de kanaat ve tutumları etkileyebilmektedir. Bunlar arasında sınıf çıkarları, milliyet, din ve profesyonel kimlikler de sayılabilir. Geniş boyutlu sosyolojik yaklaşımın yanı sıra daha küçük topluluklar arasındaki etkileşimin de kanaat oluşumu üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda sosyal psikoloji araştırmalarının da önemi ortaya çıkmaktadır.

Kamuoyunun oluşum sürecinde bireylerin ve topluluğun kanaatlerini etkileyen bir çok faktör bulunmaktadır. Topluluk içerisinde yaşayan insan gündelik yaşamında sürekli bir etkileşim halindedir. Bu etkileşim süreci, bireyin kendisini ve ait olduğu topluluğu tanımasında ve içinde yaşadığı dünya hakkında bir görüşe sahip olmasına yardımcı olmaktadır. Birey dünyaya geldiğinde nötrdür ama içinde yetiştiği kültürün ve

toplumun kodlarını zaman içinde öğrenerek benimser. Bireyin siyasal değer, inanç ve tutumları zaman içinde inşa edilmekte ve kendisi de bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Kişinin toplumun bir parçası haline gelmesine genel anlamda toplumsallaşma ve bu öğrenme sürecine ise siyasal toplumsallaşma adı verilmektedir (Bektaş, 1996:69). Siyasal toplumsallaşma ile uğraşan araştırmacılar, aile, akran çevresi, okul vb. kurumların bireyin tutum ve inançlarını biçimlendirme derecesi üzerinde birçok çalışma yürütmüşlerdir (Milburn, 1991:76).

Susan Herbst, kamuoyunun inşasının insanların zihinlerinde gerçekleştiğini vurgulamaktadır (1998:13). Bu araştırmaya göre insanlar kamuoyunu genellikle kendilerine ve siyasal yaşam hakkında başkalarına bir argümanın parçası olarak tanımlamaktadırlar. Yani kamuoyu; siyasal biliş, argüman, retorik ve rasyonalizasyon ile yakından ilişkilidir. Herbst siyasal bilişi ve siyaset psikolojisini toplumsal dünyanın yansımaları olarak görmektedir. İnsanlar siyasal yaşam hakkında tanımlamalarını ve inançlarını toparladıklarında bunları daha geniş kurumlardan edindikleri düşünceler, söylemler ve imgelemler ile nasıl entegre etmektedirler? Herbst kamuoyunun toplumsal bir inşa olduğunu kabul ederek makro seviyede bu inşayı gerçekleştiren güçleri dört kategoride ele almaktadır:

- Bir millet ya da topluluğun üyeleri tarafından paylaşılan demokrasi modeli,
- Kanaat edinme için elde olan yöntem ve teknolojilerin türü,
- Liderlerimizin retoriği ve
- Kamuoyunun gazeteciler tarafından değerlendirilmesi (Herbst, 1998:14).

3.2.3. Medyanın Kamuoyu Oluşumu Sürecindeki Rolü

Medyanın kamuoyu üzerindeki etkisi her zaman tartışmalı olmuştur. Bu alanda yapılan ilk araştırmalar medyanın izleyiciler üzerinde büyük etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Laswell'in I. Dünya Savaşı sırasında propaganda faaliyetleri üzerine yaptığı araştırmada modern savaşların sadece askeri ve ekonomik cephelerde değil aynı zamanda propaganda cephesinde yürütüldüğünü ileri sürmüştür (Moy & Bosch, 2013:292). Propaganda üzerine yoğunlaşmak beraberinde kanaatlerin değişimi üzerinde çalışmayı da getirmiştir. Savaş sürecinde devletler de kendi vatandaşlarında vatansever

duyguları kabartmak, savaşa bağlılığı arttırmak ve düşmanlar hakkında negatif imaj oluşturarak onları demoralize etmek amacı gütmüşlerdir. Bu yaklaşım, araştırmacıların medyayı her şeye yapmaya kadir bir araç olarak görmesine neden olmuştur. "Sihirli mermi" kuramı ya da "hipodermik şırınga" modeli medyanın kamuoyu üzerindeki gücünü yücelten yaklaşımlar olarak ortaya çıkmıştır.

Medyanın izleyici üzerinde doğrudan etkide bulunduğu yaklaşımı ancak Lazarsfeld'in 1948 yılındaki çalışmasıyla değişime uğramıştır. Bu araştırmada seçmenlerin medyadaki mesajlardan daha çok kişilerarası siyasi tartışmalardan ve kanaat önderlerinden etkilendikleri ortaya konulmuştur (Moy & Bosch, 2013:293). Bu yaklaşımla birlikte medyanın etkisinin sanıldığı kadar fazla olmadığı, kişiler arasındaki iletişimin daha güvenilir ve esnek olması nedeniyle bilginin yayılması sürecinde rol oynadığı ortaya çıkmıştır. Medya ile kişilerarası iletişimin bilginin dağılımında rekabet eden iki vasıta olduğu belirtilmiştir.

Daha yakın döneme gelindiğinde medyanın toplumdaki yerinin de giderek artmasıyla birlikte medyanın kamuoyu üzerindeki etkisi hakkındaki çalışmalar da boyut değiştirmiştir. Bireylerin sosyal gerçekliği tanımlamak için medyaya daha fazla başvurması medyanın önemini arttırırken, diğer yandan bu etkinin sürekli değil ama bazı dönemlerde bazı bireyler için geçerli olduğu görüşü baskın hale gelmiştir. Yakın dönemde medyanın etkisi konusunda öne çıkan üç yaklaşımdan bahsedebiliriz: Gündem belirleme (agenda-setting), öne çıkarma (priming) ve çerçeveleme (framing). Gündem belirleme yaklaşımının temel varsayımı, "medya insanlara ne düşünmelerini söyleme konusunda başarısız olabilir ama ne hakkında düşünmelerini söyleme konusunda şaşırtıcı şekilde başarılıdır"(B. C. Cohen, 1993:13). Medya gündemi oluşturarak izleyicilerin gündemlerini de belirleyebilmektedir. Öne çıkarma teorisi ise sıkça ve daha yakın zamanda vurgulanan bilgilerin, vurgulanmayan fikirlerden daha önce akla geldiğini ileri sürmektedir. Gündem belirleme teorisine ek olarak öne çıkarma teorisi, medyanın insanların siyasi değerlendirme yaparkenki standartlarını değiştirme etkisine sahip olduğunu belirtmektedir. Yani bireyler bir kişiyi ya da bir olayı değerlendirecekleri zaman, medyanın öne çıkardığı boyutuyla değerlendirme eğilimi göstermektedirler. Çerçeveleme teorisi ise medyanın olayları tanımlarken belli bir

boyutunu gösterdiğini öne sürmektedir. Böylece medya belli bir bilgiyi öne çıkarıp paketleme yoluyla, sosyal olgular hakkında anlamlar üretmektedir. Medyanın kamuoyu üzerindeki etkisi üzerindeki araştırmalar çeşitli sonuçlar ve teoriler ortaya çıkarsa da bu ilişkinin diğer bir boyutu da toplumun medyayı etkilemesidir. Medya içeriği objektif bir gerçekliğin yansıması olmak yerine sosyal olarak inşa edilmiştir. Dolayısıyla medya bir yandan kamuoyunu etkilerken, diğer yandan toplum medyayı etkilemektedir.

3.2.3.1. Medyada Anlamın İnşası

Toplumsal etkileşim sürecine müdahil olan tüm kültürel araçlar gibi medya da dil yoluyla anlam inşasına katkıda bulunmaktadır. Özellikle insanların gündelik hayatlarında deneyimleyemeyecekleri olaylar hakkında bilgi ve deneyim edinmeleri için televizyon etkili bir vasıta olarak öne çıkmaktadır. Bir kişinin gerçek hayatta deneyimlediği bir olay ile ilgili algısı ile aynı olayı televizyon aracılığıyla deneyimlemesi halindeki algısı arasında fark olduğu öngörülmektedir (Shoemaker & Reese, 2013:39). Bu duruma aktarılmış gerçeklik (*mediated reality*) denilmektedir. Aktarılmış gerçeklik kavramı, medyanın ekranlardan izleyiciye sunduğu dünyanın, çeşitli filtrelerden geçirilerek inşa edilmiş bir gerçeklik olduğunu vurgulamaktadır. Haber ve eğlence dahil olmak üzere her türlü medya içeriğini üreten medya çalışanları, gerçekliği aktarırken sadece kendi mesleklerinin gerektirdiği süreçleri ve filtreleri devreye sokmakla kalmamakta, tüm bu işlemleri yaparken içerisinde yer aldıkları kültür, güç ve ideolojiler ağının anlam dünyası içerisinde hareket etmektedirler.

Lippmann kafamızdaki resimler kavramıyla, medya tarafından inşa edilen sahte çevrenin, sterotipler yaratarak davranışlarımızı nasıl etkileyebileeğini vurgulamaktaydı (1998). Wodak da medyanın anlam inşasındaki rolünün, gösterge ilişkisinin (semiosis) farklı katmanlarıyla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır: metinler, imajlar, metin ile imaj arasındaki bağ, metinlerin gazeteciler ve haber ajansları tarafından üretimi, kasıtlı ya da tercihli okuma, gazetelerin, yayın kuruluşlarının, televizyonların ve bunların sahiplerinin ekonomik ve ideolojik çıkarları, okuyucunun varsayılan bilgisi vs. (2006:4). Görüldüğü üzere medyanın anlam inşası süreci çok farklı katmanları içerisinde barındırmaktadır ve bunların tümü inşa sürecini etkilemektedir.

Toplumsal gerçeklik öncelikle bireylerin dünyayı nasıl bir yer olarak algıladıklarıyla ilgiliyken ikincil olarak kişisel deneyimlerin dışında kültürel bilgi üzerinden inşa edilen bir algılamadan söz edilebilir (Shoemaker & Reese, 2013:56). Buna en basit örnek olarak toplumdaki mitleri verebiliriz. Mitler kültüre ilişkin hikayelerdir ve kültürün içindeki bireylerin dünya algısını etkilemektedir. Benzer şekilde çeşitli kaynaklardan edindiğimiz bilgiler, dünyayı algılayışımızı değiştirmeye devam eder. En sonunda bireyin toplumsal gerçekliği kendi deneyimlerinin yanı sıra toplumun diğer üyeleriyle paylaştığı değerler ve bilgilerin bir toplamı haline gelmektedir.

Shapiro ve McDonald'a göre birey televizyon izlerken yeni bilgiler edinir ve bu bilgileri işleyerek bir anlam inşa eder (1995:331). Bu bilgiler daha sonra hatırlandığı takdirde düşünce ve duygularımızın yeniden inşa edilmesi sürecine katılır ve bundan sonraki düşünce ve duygularımıza da etkide bulunur İzleyiciler sadece televizyon programının hikayesinden değil, cinsiyet, ırk ve başka özelliklerle ayrışmış karakterler arasındaki ilişkiden de yeni şeyler öğrenirler. Bu görüşe göre toplumsal gerçeklik medya tarafından etkilenmektedir ve sadece o an kurulan bir gerçeklik yoluyla değil, bu gerçekliğin ileride hatırlanması ile birlikte yeniden inşa edilmesini de kapsayan bir süreci tetiklemektedir.

Televizyon, çeşitli formatlardaki yayınlar yoluyla gün boyunca tanımlamalar yapar. Şakalarla dolu komedi programlarından en ciddi aktüel tartışma programlarına kadar, neyin şaka olduğu, neyin haber olduğu, ne zaman gülmemiz, ne zaman üzülmemiz ve ne zaman kızmamız gerektiğine dair önermelerde bulunur. Bunlar her zaman saf, açık ve görülmesi net tanımlamalar değildir. Biz ekranda kayan metinler ve imajların birbirleriyle ilişkisi arasında aslında cinsiyet, ırk, şiddet, otorite, yaşam, ölüm gibi olguların tanımlarını da okumuş oluruz. Fairclough'a göre ideoloji egemenlik ilişkilerinin üretimi, yeniden üretimi ve dönüşümüne katkıda bulunan gerçekliğin inşası olarak ele almaktadır (2006:23). Hem Fairclough hem de Wodak'ın ideoloji tanımları toplumsal-inşacı yaklaşım üzerine kurulmuştur. Söylemsel pratiklere eklemlenen ideolojiler, doğallaştırılmış göründüklerinde ve sağduyu (common sense) olarak algılandıklarında daha etkili olmaktadır. Böylece insanlar eylem, temsil ve tanımlama

yaparken söylem düzeyinde daha önceden sosyal pratikler olarak kurulmuş ve düzenlenmiş eylem, temsil ve tanımlama yollarına başvurmaktadırlar.

3.2.4. Şiddet Dilinin Kullanımı

Dil kavramını, anlamın aktarıldığı ve üretildiği kültürel bir yapı olarak ele aldığımızda şiddet dilini, bu yapı içerisindeki şiddet unsurlarının aktarımını ya da yapı içerisindeki unsurların şiddet yoluyla aktarımını kast etmekteyiz. Gündelik yaşamın her detayında karşımıza çıkan şiddet dilini, kitle iletişim aracı ve ideolojik bir aygıt olarak televizyon açısından ele aldığımızda, bu süreci açıklayabilmek için şiddet kavramını ve bunun ideoloji ve hegemonya kavramları ile olan ilişkisini hatırlamamız gerekmektedir.

3.2.4.1. Şiddetin Tanımı

Şiddetin kesin bir tanımını yapmak oldukça zordur. W. James Potter, hepimizin zihninde şiddeti tanımlayan bir algının olduğunu, ancak kelimelere dökmek gerektiğinde, kavramı ancak şiddet örneklerini göstererek tanımlayabildiğimizi belirtmektedir (Cynthia, 2003:2). Žižek ise, aynı eylemin ancak kendi bağlamında şiddet olarak tanımlanabileceğini söylemektedir; "bazen kibar bir gülümseme, kaba bir taşkınlıktan daha şiddetli olabilir" (Aktaran Magnani, 2011:10). Bu, şiddetin bağlam ve kültür üzerinden tanımlanmasının bir sonucudur.

Türk Dil Kurumu ise şiddeti "karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma" ve "duygu veya davranışta aşırılık" olarak tanımlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü ise, *Şiddet ve Sağlık Üzerine Dünya Raporu*'nda şiddeti bir bireye, gruba ya da topluluğa karşı kasıtlı uygulanan ve yaralanma, ölüm, psikolojik hasar veya mahrumiyet ile sonuçlanan/sonuçlanabilecek olan, fiziksel kuvvet ya da güç olarak tanımlamaktadır (WHO, 2002). Ünsal, fiziksel şiddet ile dolaylı şiddet arasında bir ayrıma gitmektedir. Fiziksel şiddet insanların beden bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir (Ünsal, 1996:31). Şiddet bireysel ya da kollektif biçimde gerçekleştirilebileceği gibi planlı, örgütlü ya da kendiliğinden olabilir. Dolaylı şiddet ise doğrudan bireye ya da topluluğa yönelik eylemleri değil, baskıyı da içeren dolaylı yöntemleri içermektedir (Oskay, 1996).

Fiziksel şiddetin yanı sıra Bourdieu simgesel şiddetten bahsetmektedir. Buna göre simgesel şiddet, "ona maruz kalanların ve aynı zamanda da, çoğu kez, onu uygulayanların sessiz suç ortaklığıyla ve her iki tarafın da onu uyguladıkları ya da ona maruz kaldıklarının bilincinde olmadıkları ölçüde uygulanan bir şiddettir" (Bourdieu, 1997:21). Bourdieu kitle iletişim aygıtı oalrak televizyonun simgesel şiddeti nasıl uyguladığına dair mekanizmaları açığa çıkarmaya çalışmıştır. Televizyonda ekrana bilinçli ya da bilinçsiz şekilde getirilen göstergeler, izleyiciler için "fantazmalar, korkular, fobiler ya da düpedüz, yanlış temsiliyetler" yaratmaktadırlar (Bourdieu, 1997:24). Dolayısıyla sembolik güç, fiziksel gücün aksine insan bedeni üzerinde maddi bir iz bırakmamaktadır ve bu yönüyle gözlemlenmesi daha güçtür. Sembolik gücün asıl görevi, "bireyin daha önceki toplumsal yaşantısından edindiği deneyimler yoluyla tahakküm ilişkilerini kurmak üzere tetikleme işlevi" görmektir (Bourdieu, 2014:54). İdeolojik bir araç olarak televizyonu ele aldığımızda, televizyonun şiddetin farklı türleriyle olan ilişkisini incelemek için medyadaki şiddet diline dikkat çekmek gerekmektedir.

3.2.4.2. Medya ve Şiddet İlişkisi

Şiddetin televizyonda sunulması ya da televizyonun şiddetin bir aracı haline gelmesi, bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun ideolojik işlevi nedeniyle eleştirel olarak ele alınması gereken bir meseledir. Televizyondaki şiddet ne kadar görünür ve somut bir hal alırsa izleyici tarafından o kadar kolay tespit edilmesi ve eleştirel bakılması mümkün olabilir. Ama simge ve göstergelerden oluşan dil sistemleri yoluyla uygulanan ve aktarılan şiddet, izleyicilerin kültürel kodlarından da beslenerek mitsel hikayeler yoluyla görünmez kılınabilmektedir. Şiddet dili, izleyicilerin dünyadaki olayları ve bu olaylar ağı içerisinde kendi konumunu, duruşunu ve tutumunu etkileyebilmesi açısından önemlidir. Ortadoğu "şiddet dilinin geçerli olduğu bir coğrafya" iken Avrupa'nın "sığınılacak güvenli liman" olduğu miti, egemen ideolojiler tarafından üretilerek medya vasıtasıyla toplumsal olarak inşa edilmektedir. Ya da bölgedeki çatışmaların "mezhepler arası" karşıtlıklardan mı, "emperyalist-antiemperyalist" güçlerin savaşından mı, yoksa "iyi ile kötü" arasındaki geçmişten gelen ve sonsuza kadar devam edecek bir çatışma mı olduğu, medyadaki şiddet dili yoluyla tespit edilmektedir. Medyadaki şiddetin en önemli boyutu, şiddet yoluyla üretilen

simgelerin toplumsal gerçeklik olarak inşa edilmesidir. Bourdieu bir kaydetme aygıtı olma iddiasındaki televizyonun, gerçeklik yaratma aygıtı haline geldiğini vurgulamaktadır: "Artan bir ölçüyle, toplumsal dünyanın televizyon tarafından betimlenip dayatıldığı evrenlere doğru gidilmektedir. Televizyon, toplumsal ve siyasal varoluşa ulaşmanın arabulucusu haline geliyor" (Bourdieu, 2014:26).

1940'lardan itibaren medyaya yönelik çeşitli eleştiriler getirilmiş olsa da Douglas Kellner televizyon çalışmalarına eleştirel yaklaşımda Frankfurt Okulunun öncü rolüne vurgu yapmaktadır (Kellner, 2009:29). Frankfurt Okulu, kapitalist üretim ilişkileri içerisinde kütürün endüstrileşmesi ve ticarileşmesine dikkat çekerek kültür endüstrisi kavramını kullanmıştır. Boş zaman aktivitesinin merkezinde duran kitle kültürü ve kitle iletişim araçları, sosyalleşme ve politik gerçekliğin aktarılması süreçlerinde önemli rol oynamıştır ve ekonomik, politik, kültürel ve toplumsal etkileri ile çağdaş toplumların önde gelen kurumları olarak görülmüştür (Kellner, 2009:30). Frankfurt Okulu bireyi ve dolayısıyla eleştirel ve yaratıcı düşünceyi arka plana iterek medya tarafından üretilen kitle kültürünü ön plana çıkarmıştır. Kitle iletişim araçları egemen sınıfın ideolojisini aktarmaktadır ve izleyici buna karşı koyamayan bir tüketici olarak ele alınmıştır. Medya ile izleyici arasında bu türden bir ilişki olduğunu öne süren Frankfurt Okulu, medya içeriğinin izleyiciyi doğrudan etkilediğini öne süren hipodermik iğne modeli ile yakınlık göstermektedir. Buna göre medya, izleyicinin daha geniş bir dünya hakkında eleştirel düşünme yeteneğini yok etmektedir (Marcuse'dan aktaran Giddens & Griffiths, 2006:607).

İzleyiciler ekranda izledikleri reklamların ya da siyasi mesajların her zaman doğru olmadığının farkındadırlar ama yine de bunları izlemektedirler ve Marcuse'un deyişiyle "onlar tarafından güdülmeyi" kabul etmektedirler. Marcuse, "eğer kitle iletişim araçları uyum içinde ve çoğu kez göze çarpmayan bir biçimde, sanatı, politikayı, dini ve felsefeyi reklamlarla karıştırıyorlarsa, sonuç bu ekin alanlarının ortak paydalarına indirgenişleri olmaktadır—meta biçimine" demektedir (Marcuse, 1990:51). Marcuse'un görüşleri her ne kadar Frankfurt Okulu'nun hipodermik iğne modelini savunduğu izlenimini yaratsa da Kellner, Marcuse'un sosyal değişimin ve kapitalizmin dönüşümünün mümkün olduğunu savunduğunu belirtmektedir (Berry, 2013:3).

Marcuse, "efendileri özgürce seçme, efendileri ya da köleleri ortadan kaldırmamaktadır" diyerek, kültür endüstrisinde bireyin hegemonik ilişkiler ağında nasıl konumlandırıldığını vurgulamıştır (Marcuse, 1990:6). Oskay, "insan ile insan arasındaki ilişkinin şiddete dayalı bir ilişki olması, taraflardan birinin Hayat karşısındaki konumunun değişmesiyle; Hayatın öznesi olma şansını yitirmesiyle oluşmaktadır" demektedir (Oskay, 1996:185). Efendi ile köle arasında kurulan bu ilişki, mitolojik hikayalerin de devreye girmesiyle haklılaştırılmaktadır. Televizyon günümüzde en etkili hikaye anlatıcılarından biri olarak ele alınabilir ve "efendi" ile "köle" arasında kurulan ilişkinin meşrulaştırılması için rol oynayabilir.

Dallas Smythe, Frankfrut Okulu düşünürlerinin medyayı sadece kapitalizmin üstyapısı üzerinde konumlandırdığını ama kapitalizm içerisinde ne tür iktisadi işlevler gördüğünü ihmal ettiklerini belirtmektedir (Fuchs, 2012:695). Frankfurt Okulu'na getirdiği eleştirilerin yanı sıra Smythe, yaptığı içerik analizi çalışmalarında algılama ya da yorumlama teorileri ortaya koymaktan kaçınarak görünür olan içeriğe odaklanmıştır. 1950'lerde yaptığı televizyon araştırmalarında şiddetin yaygınlığını ölçmüştür. 1953 yılında New York City televizyonu üzerine yaptığı çalışmada Smythe, saat başına ortalama 6.2 şiddet eylemi ya da tehdididi düştüğünü ortaya koymuştur. Televizyon şiddetinin yüzde 87'si drama programlarında yer bulmuştur ve şiddet eylemlerinin dörtte biri mizahi bir bağlamda işlenmiştir (Babe, 2013:100).

Medyanın şiddeti nasıl yansıttığı ve bunun toplum üzerindeki etkileri, iletişim çalışmaları arasında en tartışmalı konulardan biridir. Bazı araştırmacılar medyada yer alan şiddetin gerçek yaşamda bireylerin şiddete yönelmesini teşvik ettiğini ve özellikle gençler üzerinde büyük etkisi olduğunu iddia ederken bazıları ise medyadaki şiddet ile gerçek hayattaki şiddet arasında bir bağlantının kurulamayacağını savunmaktadır (Barker & Petley, 2001; Boyle, 2005; Cynthia, 2003; Newton, 1996). Martin Barker, “medya şiddeti” üzerine yapılan araştırmaların bugüne kadar kayda değer bir sonuca ulaşamadığını, dolayısıyla bu araştırma geleneğinin temelinin sağlam olmadığını savunmaktadır (Carter&Weaver, 2003:4).

Medya şiddetinin etkileri üzerindeki tüm tartışmalara rağmen, medyada şiddetin sıkça yer aldığı konusunda fikir birliği mevcuttur. Folker Hanusch, haber medyasının

giderek daha çok ölüm ve ızdırap dolu haberlere, görselliği ön plana alarak daha fazla yer verdiğini belirtmektedir (Hanusch, 2010:12). Haber programları, her şeyin çok kötü durumda olduğu imajını veren savaş, suç ve hastalık haberleriyle dolmaktadır. İnsanlar günlük yaşamda şiddet eylemleri ile çok sık karşılaşmasa da kitle iletişim araçları yoluyla her gün şiddet olayları üzerine yazılı ve görsel haber materyallerine maruz kalmaktadır. Bunun nedeni izleyicinin dikkatini çekmek için birbiriyle kıyasıya yarışan medyanın haber metinlerinde daha fazla sansasyona başvurmasıdır. Ancak Hanusch bu noktada tüm sorumluluğu medyaya atmak yerine, haber medyasının, içinde bulunduğu toplumun bir yansıması olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle haberlerde ‘‘ölüm’’ün nasıl sunulduğunu doğru analiz edebilmek için sosyal gelişmeleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Hanusch, 2010: 14).

Televizyondaki şiddetin izleyici üzerindeki etkisini ele alan en kapsamlı araştırmaların George Gerbner tarafından yapıldığı kabul edilmektedir (Giddens & Griffiths, 2006: 169). Gerbner 1967 yılından itibaren ABD'de yayın yapan büyük televizyon kanallarının prime-time yayınlarından örnekler analiz etmiştir. Şiddeti kişinin kendisine ya da başkasına yöneltilen ve fiziksel zarara ya da ölüme neden olan fiziksel güç olarak tanımlayan Gerbner, programların yüzde 80'inin şiddet içerdiğini ve saat başına ortalama 7.5 şiddet eylemi düştüğünü ortaya koymuştur. Tıpkı Smythe'nin araştırma sonuçlarında olduğu gibi Gerbner'ın çalışmalarında da şiddet eylemlerine çocuk programlarında daha sık rastlandığı ortaya konulmuştur (Giddens & Griffiths, 2006: 169).

Gerbner'ın çalışmaları ve yetiştirme kuramı, Frankfrut okulunda olduğu gibi kültür konusuna eleştirel yaklaşmaktadır ve bu eleştirilerini niceliksel verilere dayandırarak yapmasından dolayı "Frankfurt Okulunun bir tür ampirik biçimi" olarak yorumlanabilmektedir (Erdoğan, 1998). Gerbner, Annenberg İletişim Okulu'ndaki meslekdaşlarıyla birlikte televizyon şiddetinin kültürel ortamını irdeleyerek bir yandan şiddet temsilindeki artışı takip etmişler, diğer yandan şiddetin kimin tarafından uygulandığı, kurbanın kim olduğu ve medya şiddetiyle hangi mesajların verildiği gibi konuları kapsayan "mesaj sistemleri"ni açığa çıkarmışlardır. Gerbner televizyondaki şiddetin niceliğini ve niteliği ölçmek için dört kıstas ortaya koymuştur: (a) şiddet

eyleminin gerçekleştiği programın bağlamı, (b) gözlemlenen şiddet eyleminin yaygınlığı, derecesi ve rolleri, (c) şiddet eyleminin hazırlayıcıları ve mağdurları olarak gösterilen güç yapısı ve (d) televizyonun izleyicileri hakkında kavrayışı sonucu olgu ve toplumsal gerçekliklere bakış açısını ne derece ve hangi yolla sunduğu (Newton, 1996:23).

1972 ve 1980 yıllarında yapılan araştırmalar televizyondaki şiddet içeriği ile izleyicilerde görülen agresif davranış arasında ilişki olduğuna dair bulgular elde etmiştir. Öte yandan yoğun televizyon izleyicilerinde, daha az izleyenlere kıyasla güvensizlik ve itimadsızlık duygusunun arttığı ve şiddetin yaygınlığı konusunda abartılmış inançlara sahip oldukları ortaya konulmuştur (Gerbner, 1992:100). Gerbner'ın ortaya koyduğu yetiştirme kuramına göre medya şiddetine yoğun biçimde maruz kalanlar "acımasız dünya sendromu" olarak adlandırılan, dünyanın tehlikeli bir yer olduğu algısına kapılmakta ve bunun sonucu olarak oluşan korku ve depresyon halinde aşırı sağ partilere oy vermek ya da şiddet politikalarını desteklemek gibi eğilimler içine girebilmektedirler (Kellner, 2009:35).

Gerbner'ın televizyon üzerine yaptığı çalışmalar salt izleyici etki araştırmaları bağlamında değerlendirelemez. Gerbner televizyonda şiddetin temsili ve televizyon şiddetinin kültür ile ilişkisi üzerinde de durmuştur. Buna göre katılım, temsil ve güç üzerindeki tarihsel mücadeleler artık eski askeri ve siyasi platformlardan yeni kültürel alanlara doğru kaymaktadır. Gerbner, devletlere karşı terör eylemlerinin az sayıda gerçekleşmesine rağmen medyada daha fazla dikkat çektiğini vurgulamakta ve bunun bir sonucu olarak bu eylemlerin siyasi ve askeri alanda bir argüman olarak kullanılarak politika geliştirildiğini belirtmektedir. Sadece uluslararası poltika bağlamında değil, demokratik toplumların kontrolü açısından da televizyon şiddeti kullanışlı bir araçtır (Gerbner, 1992:5).

Şiddetin haberleştirilmesi, bazen otoritenin meşruiyetinin sağlanması için kullanılabilmektedir. Şiddetin kim tarafından hangi amaçla gerçekleştirildiği, şiddetin mağdurlarının kim olduğu, haber metinlerinde tanımlanmaktadır. Bu sebeple şiddet haberleri, sosyo-politik açıdan önemli birer araçtır; kurulu düzene karşı tehditleri sembolize ederler, bu tehditlerin nasıl karşılandığını, nasıl bertaraf edildiğini ve düzeni

bozanların nasıl cezalandırıldığını gösterirler. Şiddetin tanımını yapma ve bundan dersler çıkarma gücü toplumsal kontrolün sağlanması için en önemli ihtiyaçlardan biridir ve kitle iletişim araçlarının her haneye girebilmesi sayesinde bu kontrol mekanizması demokratik sistemlerin en önemli kültürel gücü konumundadır. Şiddet içeriğindeki tehlikenin analizi, kaybedenlerin ve kazananların oranı, her sosyal grubun kendi özel "yerine" konulduğu (konumlandırıldığı) bir güç yapısı inşa etmektedir. Medyada şiddet ve mağdurun sunumu, herkesin tehlike altında olduğu, ancak bazılarının daha fazla tehlikede olduğu bir dünya resmi çizmektedir. Örneğin savunmasızlık ve bağımlılık hissi kendini en çok kadınlarda ve azınlıklar üzerinde göstermektedir (Gerbner, 1992:98).

Televizyon şiddetinin toplumsal kontrolü sağlamada rol oynayabilmesi, dilsel göstergeler yoluyla anlamın ve simgelerin inşa edilebilmesiyle mümkün olmaktadır. Şiddet ve dil arasındaki ilişkiye dikkat çeken Jeff Lewis, bu olguyu dil savaşları kavramıyla açıklamaktadır. Lewis, dil savaşlarının sadece maddi şiddetin basit bir dolaşımından ibaret olmadığını ama bu şiddetin uyarıcısını ya da fiziksel karşılığını belirleyen koşulları da kapsadığını vurgulamaktadır. "*Gazze'deki bir intihar bombacısının eylemi doğrudan fiziksel etkiler doğuracaktır ama bu etkiler, eylemi ortaya çıkaran söylemlere ve ölüm ile yıkıma eşlik eden anlamlara başvurulmadan tam olarak anlaşılamaz: bombacının ve kurbanın üzerindeki biyolojik etkiler benzer görünebilir ama bunların anlamları kesinlikle değişkendir*" (Lewis, 2005:4). Yani dil savaşları, şiddetin ve acı çekme anının ötesinde var olan koşullardan türemektedir. Örnek olarak Beslan baskını olayını ele alan Lewis, bu eylemin anlamının ancak tarihsel, kültürel ve siyasi koşullar göz önünde bulundurularak anlaşılabileceğini vurgulamaktadır. Lewis bu karmaşık ilişkileri iyi-kötü ya da doğu-batı gibi karşıtlıklar üzerinden değil, bireyin toplumsal bağlamda inşa ettiği kültür ve anlama gönderme yaparak dil savaşları olarak nitelendirmiştir. Beslan baskınını gerçekleştirenlerin amacını Lewis, Sovyet hegemonyasına karşı öfkelerini ifade eden ve cihat ve İslami devrim kavramlarını da içeren simgesel bir proje olarak yorumlamaktadır (Lewis, 2005:7). Şiddet eyleminin kendisini dil savaşlarının bir parçası olarak ele alan bu yaklaşım, Ortadoğu örneğinde sıkça karşılaşacağımız eylemler ve bu eylemler üzerine yüklenen simgesel anlamları daha iyi açıklayabilmek açısından katkı sunacaktır.

Güç ve hegemonya, toplum üzerinde ideolojiler tarafından kurulmaktadır. Van Dijk ideolojileri, hegemonyanın iktidar tarafından meşrulaştırılması olarak tanımlamaktadır (Dijk, 2011:35). Dolayısıyla gücü, toplumsal bir grubun, başka bir grup üzerinde kontrol sağlaması olarak ele alırsak, ideolojiler bu kontrol mekanizmasının zihinsel boyutunu oluşturmaktadır. Bu noktada ideolojiler, baskın grubun üyelerinin hak ihlallerinin de temelini oluşturmakta, bu ihlalleri haklı çıkaran, meşrulaştıran ya da göz yuman bir işlev görmektedir. Ortadoğu'da şiddet içeren politikaların yerel ve uluslararası aktörler tarafından sıkça kullanılması ve bu politikaları haklı çıkarma çabası buna bir örnek olarak gösterilebilir. Abdelwahab El-Affendi, bölgedeki yabancı işgalciler ile yerel despotların, şiddeti meşrulaştırmak için aynı söylemi kullandıkları belirtmektedir: "*Ortadoğu, düzenin sağlanabilmesi için şiddet ve baskının kullanılması gerektiği vahşi bir orman gibidir*" (El-Affendi, 2011:30). Eski İsrail Başbakanı Ehud Barak, bölgede uyguladıkları şiddet politikasına gerekçe olarak 1992 yılında yaptığı bir açıklamada, Ortadoğu'nun acımasız bir coğrafya olduğunu ve burada sadece şiddetin dilinin geçerli olduğunu savunmuştur (El-Affendi, 2011:12).

Ortadoğu'da şiddetin dilini meşrulaştıran söylem örnekleri çoğaltılabilir. Ancak ortaya çıkan sonuç, bu söylem ve uygulamaların bölgedeki demokrasinin gelişmesi önünde en büyük engellerden biri olduğudur. Bu noktada daha önce değindiğimiz gibi şiddetin bireylere doğrudan uygulanması gerekmemekte, şiddetin dilinin medya aracılığıyla aktarılması yoluyla güç, iktidar ve ideolojiler de aktarılabilmektedir. Uluslararası ve yerel medya Ortadoğu'da şiddetin dilinin okuyucuya nasıl aktarıldığı konusunda önemli bir role sahiptir. Medya araçları yoluyla yeniden üretilen baskın ideolojiler, politik metinlere son halini verebilmekte ve bu yolla okuyucunun pozisyonunu da etkileyebilmektedir (Bazzi, 2009b).

Baskın sınıfın toplum üzerindeki kontrolünün karmaşık yöntemlerle nasıl uygulandığını açıklamak üzere Antonio Gramsci hegemonya kavramını kullanmıştır. Hegemonya, toplumda belli bir sınıfın siyasi ve ideolojik çıkarının üstünlüğü anlamına gelmektedir. Farklı sınıfların ve grupların çıkarlarının sürekli birbiriyle rekabet halinde olduğu bir ortamda egemen sınıfın çıkarlarının, diğerlerine kıyasla daha önemli ve

öncelikli olarak algılanması yoluyla hegemonya tesis edilmektedir (Allen, 1992:125). Parlamenter rejimde hegemonyanın uygulanması, zor ve rızanın kombinasyonundan oluşan karşılıklı denge ile gerçekleşmektedir. Güç kullanımı ise kamuoyunun temsil edildiği iddiasındaki medya organları tarafından sunulan çoğunluğun rızası yoluyla haklılaştırılmakta ve uygulanmaya sokulmaktadır.

Egemen sınıfın hegemonyasına karşı koyabilmek için en önemli araçlardan birini Gramsci organik aydın olarak tanımlamaktadır. Egemen sınıf kendi rızasını üretmek için aydın kesimin rolünden faydalanmaktadır. Dolayısıyla egemen sınıfın hegemonyasını kırabilmek için çalışan sınıf kendi organik aydınını ileri sürmek durumundadır. Gramsci'nin entelektüel modeli pratik yaşama aktif biçimde katılan, üretimde doğrudan rol alan ve toplumda bir vizyonun yayılmasında ve insanların mobilize edilmesinde rol alacak bir tipoloji olarak öne çıkmaktadır (Schwarzmantel, 2014:88). Medyanın sosyo-ekonomik koşulları göz önüne bulundurulduğunda Gramsci'nin organik aydınlarının kitle iletişim araçlarını kullanarak kalabalıklara ulaşması zor gözükse de Gramsci bunun uzun ve zor bir süreç olduğunu kabul etmektedir. Günümüzde medya halen baskın sınıfın ideolojisini aktaran bir araç olarak işlev görmektedir.

Frankfurt Okulunun beslendiği Marksist ideoloji kuramı, medya açısından üç noktaya dikkat çekmektedir. Bunun başında medyanın işleyişi üzerinde baskın sınıfın kontrolünü de açıklayan medya sahipliğinin yapısı gelmektedir. İkinci olarak medya içeriğindeki göstergesel sistemlere yüklenen yanlış temsillerin işlevi üzerinde durulmaktadır. Üçüncüsü ise diğer başlıklarda da rol oynayan toplumsal yapılaşmanın ekonomik, siyasal ve ideolojik düzlemlerinin birbirleriyle ilişkisinde medyanın eleştirel bir pozisyon işgal etmesidir (T. Bennett, 1990). Marksizmin medyaya yaklaşımı pratik siyasete ilişkin sorunlardan dolayı ortaya çıkmıştır ve ezilen sınıflar arasında devrimci bilinci yaygınlaştıracak ve baskın ideolojinin tahakkümünü yıkacak göstergesel sistemlerin ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır. Althusser, Marksist ideoloji kavramını yeniden ele alarak bir ideoloji teorisi ortaya koymuştur. Kendi deyişiyle Alman İdeolojisinin pozitivist ve tarihsici tezinden ayrılarak "ideolojinin tarihi yoktur" savına olumlu bir anlam yüklemiştir (Althusser, 2003:185). Freud'un "bilindışı öncesiz

ve sonrasızdır" önermesinden hareketle ideolojinin "tarih karşısında aşkın değil de, hazır va nazır, yani tarihin tüm yayılımında biçimi değişmez" olduğu önermesini sunmuştur (Althusser, 2003:81).

Althusser ideolojiye ilişkin iki tez ortaya koymaktadır. Öncelikle ideoloji, bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla aralarındaki hayali ilişkilerini temsil etmektedir. Her türlü ideolojik tasarımlamanın ve dolayısıyla gerçek dünyaya ilişkin imgeselliğin merkezinde bu ilişki yatmaktadır. İkinci olarak ideolojinin varoluşu maddidir. İdeoloji, devletin aygıtlarında ve bu aygıtların var olmaktadır (Althusser, 2003:187-190). Buna göre toplum birbiriyle ilişkili ekonomik, siyasal ve ideolojik eylemler ve pratiklerden oluşmaktadır. Ekonomik pratikler üretim tarzına gönderme yaparken siyasal pratikler toplumsal ilişkileri ve bunların sonucu oluşan toplumsal kurumları ifade etmektedir. İdeolojik pratikler ise bireylerin maddi dünya ile ilişkilerini deneyimledikleri ve ifade ettikleri temsil sistemlerini kapsamaktadır (Allen, 1992:126).

Marksizmin üretime odaklanan bakış açısında "bir devrim" yapan Althusser, yeniden üretime ve bir toplumsal formasyonun zaman içinde kendini yeniden üretme biçimine odaklanmıştır. Gramsci'nin devlet ve sivil toplum ayrımından faydalanan Althusser, devletin baskıcı aygıtları ile devletin ideolojik aygıtları ayrımına gitmektedir (Barrett, 2004:138). Her toplumsal formasyon egemen üretim tarzından kaynaklanmaktadır ancak aynı zamanda üretim süreci belirli üretici güçleri de harekete geçirmektedir. Dolayısıyla toplumsal formasyon var olmak olmak için üretirken aynı zamanda üretim koşullarını da yeniden-üretmelidir (Althusser, 2003:154). Devletin ideolojik aygıtları işte bu yeniden-üretim sürecinde önemli rol oynamaktadır. Öğrenimsel aygıt, dinsel aygıt, aile aygıtı, siyasal aygıt, sendikal aygıt, haberleşme aygıtı ve kültürel aygıt gibi başlıklar ile somutlaşan ideolojik aygıtlar, egemen ideolojiyi yeniden üretirler. Devletin baskı aygıtları ile devletin ideolojik aygıtları birbirinden farklıdır ve baskı aygıtları kamusal alanda yer alırken ideolojik aygıtlar özel alanda bulunmaktadır. Devletin baskı aygıtları ve devletin ideolojik aygıtları aralarındaki uyum ilişkisi sayesinde devlet iktidarını elinde tutan egemen sınıfın ideolojisini aktarırlar (Althusser, 2003:175).

Althusser kendi ideoloji teorisinde, ideolojinin bireyler üzerindeki etkisini açıklamak için Lacan'ın psikanalitik kavramı olan ayna evresini kullanmaktadır. İdeoloji bireyleri bir kadın ya da erkek olarak, bir işçi, tüketici ya da patron olarak kendi imgelerini benimsemeleri için çağırmaktadır. Lacan'ın ayna evresinde olduğu gibi Althusser'de ideoloji özne olan bireye bir toplumsal kimlik atfetmektedir. Ama tıpkı ayna evresinde olduğu gibi öznenin ideolojik kimliği, gerçekte sahip olduğu kimliğin bir yanılsamasıdır. Bir kitle iletişim aracı olarak televizyon, izleyicilerini özne konumuna yerleştirerek onlara seslenmektedir ve aynı şeyi izleyenlerden oluşan bir hayali topluluğa katılmaya davet etmektedir. Televizyon izleyicisi olarak her bir birey, ideolojinin çağırdığı öznelere dönüşmekte ve televizyon tarafından üretilen bilginin tüketicisi haline gelmektedir. Bu yüzden örneğin televizyon haberleri her zaman izleyici için bir olayı araştırma ya da yerinde gözlemleme iddiasında bulunmaktadır. Televizyon metinlerinde yer verilen göstergeler yoluyla izleyiciler konumlandırılmakta ve toplumsal kimlikler atfedilmektedir (Bignell, 1997:70).

Gramsci ve Althusser, kültürü sabit bir yapı olarak ele alıp içinde saklanmış ideolojik anlamların ortaya çıkarıldığı bir olgu olarak değil, bir pratikler toplamı olarak analiz edilmesine imkan tanıyarak bir açılım getirmişlerdir. Hall, ideolojinin bir metnin ya da temsil sisteminin içinde saklanmış bir mesaj olmadığını ama kendisinin bir temsil sistemi olduğunu ve bu sistemdeki öğeler için anlam bahşeden "sağduyu" ilkeleri olduğunu vurgulamaktadır (Aktaran Allen, 1992:127). Günümüzde yaygın şekilde kullanılan televizyon, Hall'ün vurguladığı şekilde ideolojinin en karmaşık haliyle var olduğu bir yapı olarak eleştirel biçimde incelenmelidir.

4. EL-MANAR TELEVİZYONUNDA ŞİDDET DİLİNİN KULLANIMI VE KAMUOYUNUN İNŞASI

4.1. EL-MANAR TELEVIZYONUNUN KURULUŞU VE YAYIN POLITIKASI

Lübnan medyası, Ortadoğu ülkeleri arasında en çoğulcu ve özgürlükçü yapıya sahip olanlar arasında sayılmaktadır. Bugün Lübnan merkezli yayın yapan 23 televizyon kanalı ve farklı görüşleri yansıtan 14 günlük gazete göz önünde bulundurulduğunda gerçekten çok sesli ve çoğulcu bir medya yapısının var olduğu öne sürülebilir. Ancak Lübnan medyasında görülen bu çeşitlilik aslında ülkedeki mezhepsel ve siyasal bölünmenin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Lübnan'da kamusal yaşamı şekillendiren feodal ailelere dayalı *zu'ema* sistemi, ülkedeki çoğulculuğun ve çokseslilliğin de sınırlarını belirlemektedir (Dabbous, 2010:728). Yayın organları, ülkedeki siyasi aktörlerin sözcülüğü görevini üstlenirken, önceden paylaşılmış bu alanın dışında farklı bir sesin kamuoyunda yer edinebilmesi ise pek mümkün olamamaktadır (Open Society Foundations, 2012). Nabil Dajani Lübnan medyasının, halkın çıkarlarını temsil etme ve halka hesap verme yükümlülüğü taşımadığını, bunun yerine özel sektörün ihtiyaçlarına ve feodal liderlerin siyasi programlarına bağlı olduklarını belirtmektedir (Dajani, 2005).

Lübnan'da ilk televizyon yayını 1959 yılında başlasa da bugünkü devlet televizyonu Tele-Liban'ın kuruluşu 1972 yılına uzanmaktadır. 1975-1990 yılları arasında yaşanan Lübnan iç savaşı, savaşan grupların propaganda ihtiyacını karşılamak üzere illegal olarak kurulan yeni televizyon kanallarını da ortaya çıkarmıştır (Hammoud & Afifi, 1994:167). Bu kanallar ancak iç savaş sonrası çıkarılan yayıncılık yasası ile lisanslarını alabilmiştir. 1991 yılında günlük altı saatlik yayın ile ilk kez yayına başlayan El-Manar televizyonu, 1996 yılında "direniş kanalı" olarak geçici lisans almıştır. Lübnan yasalarına göre hukuki, finansal ve teknik altyapısını tamamlayan kanal Müslüman ve Hristiyan hissedarlar tarafından kurulan Lübnan Medya Grubu

tarafından tescil ettirilmiş ve 1997 yılında "ulusal televizyon kanalı" lisansını alarak yayınlarına devam etmiştir. (Harb, 2011:108).

2000 yılında uydudan yayın yapmaya başlayan El-Manar, aynı yıl Eylül ayında başlayan İkinci İntifada ile birlikte yayın saatlerini de uzatmıştır. El-Manar televizyonu, bir kazanç kaynağı olmaktan ziyade, haber ve yorum platformu olarak kullanılagelmiştir (Sakr, 2007:141). Lübnan'daki Şii topluluğun ve özellikle de Hizbullah direnişini temsil ettiği bilinse de diğer kanalllardan farklı olarak siyasi elit yerine sıradan insanların endişelerine gösterdiği ilgi yoluyla Lübnan'ın mezhepsel televizyon sistemini aşan bir özellik sergilemiştir (Sakr, 2007:8). Ortak düşman olarak tanımlanan İsrail'e karşı mezheplerarası işbirliği mesajıyla kendisini konumlandırmaya çalışmış ve Lübnan'da izleyici kitlesini arttırmıştır (Harb, 2011:111).

El-Manar'ın kurulma fikri daha önceye, 1986 yılına uzanmaktadır. Bu dönemde İsrail işgaline karşı savaşan Hizbullah güçleri, düzenledikleri operasyonları ve karşı tarafa verdikleri zaiyatı görüntülemeye başlamıştır. O dönemde El-Manar kurulmadığı için çekilen ilk videolar Tele Liban televizyonunda yayınlanmıştır. Daha sonra El-Manar'ın kurulmasıyla İsrail'e karşıtı yürütülen direniş, daha kapsamlı biçimde ekrana taşınmıştır (Harb, 2011: 109). Dolayısıyla El-Manar'ın ilk ortaya çıkışı, İsrail ile yürütülen savaşta ve direniş mücadelesinde propaganda aracı olarak kullanılmasıyla gerçekleşmiştir. Bu propaganda işlevi hem Lübnan kamuoyuna, hem bölge ülkelerine hem de uluslararası kamuoyuna yöneliktir. Öyle ki El-Manar televizyonu, İsrail kamuoyuna seslenen İbranice videolara günümüzde halen yer vermektedir.

El-Manar'ın yayın politikası ve propaganda gücü, İsrail'in bu yayın kuruluşunu tehdit olarak görmesine neden olmaktadır. Bu nedenle El-Manar televizyonu sadece yayın yapan bir televizyon olmanın ötesinde, olası saldırılara karşı da hazırlıklı ve donanımlı olmak durumundadır. 2006 Temmuz'unda İsrail'in Lübnan'a saldırıları sırasında Hizbullah'ın televizyon kanalı da hedefler arasındaydı. El-Manar binası İsrail bombardımanında tamamen yerle bir edilse de televizyonun yayınları bir saniye bile kesmemiştir. Temmuz savaşı boyunca El-Manar televizyonu etkili bir propaganda aracı olarak kullanılmaya devam etmiştir.

Hizbullah Genel Sekreter Yardımcısı Şeyh Naim Kasım, örgüt tarafından çekilen "cihat" görüntülerinin yayınlanmasının "dosta güven düşmana korku saldığını" vurgulamaktadır (Qassem, 2010:257). Bu nedenle Hizbullah, düzenlediği askeri operasyonlar kadar bu operasyonların ya da diğer güncel gelişmelerin medyada yer almasına önem vermektedir. Bunun yanı sıra Kasım, hareketin uluslararası kamuoyuna hitap ederken iki temel zorlukla karşılaştığını vurgulamaktadır. Bunlardan ilki uluslararası kamuoyunda yaygın olan İslam ve Müslümanlar hakkındaki önyargılar. İkincisi ise Siyonizm sempatizanı olan ve hegemonik güçler tarafından yönlendirilen medyanın rolü (Qassem, 2010:256). Dolayısıyla Hizbullah'ın temel iletişim stratejisi, bir yandan küresel düzeyde egemen olan söylem ile mücadele ederken diğer yandan bu mücadeleyi yürütecek hegemonya karşıtı araçların kullanımına dayanmaktadır.

Hizbullah'ın İsrail karşıtı politikası ve İslami direniş söylemi, özellikle İsrail ve ABD tarafından tehdit olarak algılanmasına ve terörist bir örgüt olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Ne var ki Hizbullah, Lübnan Anayasası ve diğer kanunlar doğrultusunda seçimlere katılan ve mecliste sandalyesi bulunan legal bir siyasi örgüttür. Hizbullah hakkında uluslararası toplumdaki ikircikli yaklaşım, El-Manar üzerine yapılan çalışmalara da yansımıştır. El-Manar televizyonu üzerine yapılmış en kapsamlı araştırmalardan biri olan ve Avi Jorisch tarafından yazılan *Beacon of Hatred: Inside Hizballah's El-Manar Television* kitabı, kanalı bir terör yayın organı olarak ele almakta ve nasıl bir tehdit oluşturduğundan bahsetmektedir (Jorisch, 2004). El-Manar'ın Beyrut'taki merkezine giderek üst düzey yöneticilerle mülakatlar yapan ve kanalın tüm işleyişini yerinde inceleyen Jorisch, daha sonra kaleme aldığı kitabında ABD yönetimine, büyük bir tehdit olarak gördüğü televizyonun askeri operasyon ile durdurulamayacağını ama uydu yayınlarının sınırlandırılması gerektiği önerisinde bulunmaktadır.

El-Manar televizyonu üzerine daha objektif ve bilimsel çalışmalar da bulunmaktadır. Lisa Khatib, Dina Matar ve Atef Alshaer tarafından yazılan *The Hizbullah Phenomenon: Politics and Communication* (Khatib, Matar, & Alshaer, 2014), Zahera Harb tarafından yazılan Channels of Resistance in Lebanon: Liberation

Propaganda, Hezbollah and the Media (Harb, 2011) bunlar arasında öne çıkan eserlerdir.

4.2. EL-MANAR HABERLERİNİN YORUMLANMASI

Daha önce de belirtildiği üzere araştırmada televizyon haberlerinin analizi için toplumsal inşacı bakış açısıyla yapısalcı göstergebilimsel yöntem kullanılmıştır. Gösterge sistemleri toplumsal gerçekliği doğrudan yansıtmak yerine inşasında rol oynuyorsa, gösterge sistemlerini kontrol edenler, toplumsal gerçekliğin nasıl inşa edildiğini de kontrol edebilmektedir. Barthes, doğal gözüken çeşitli kodların burjuva ideolojisinin yeniden üretimine katkıda bulunduğunu belirtmekteydi. Biz de El-Manar televizyonu haberlerinde kullanılan şiddet dili yoluyla üretilen anlam ve simgelerin Hizbullah örgütünün ideolojisinin ve kimliğinin yeniden inşa edilmesinde rol oynadığı varsayımından hareket etmekteyiz. El-Manar haber videoları, bu varsayımı test etmek amacıyla analiz edilecektir.

Göstergebilimsel açıdan ele alındığında televizyon haberleri birer toplumsal metin olarak okunabilmektedir. Bu metinler gündelik meseleler hakkında toplumu bilgilendiren ve yönlendiren kapsamlı temsil sistemleridir . Haberi aktaran diğer iletişim araçlarından farklı olarak televizyon, çeşitli dilsel ve görsel kodlar kullanmaktadır (Bignell, 1997:113). John Fiske, gerçekliğin kültürel bağlamda kodlandığını (encode) ve bu kodların ancak yine kültürel kodlar ile çözülebileceğini (decode) belirtmektedir. Fiske televizyon tarafından inşa edilen bu sosyal kodları üç kategori altında toplamıştır: Teknik kodlar, uzlaşımsal temsil kodları ve ideolojik kodlar (Fiske, 2001:4).

Şekil 5: Televizyon Tarafından İnşa Edilen Kodlar (Fiske,2001:4).

Fiske'nin bu sınıflandırmasına göre televizyonda gördüğümüz dekordan sunucunun makyajına, kamera hareketlerinden montaj kesimine kadar tüm detaylar kültürel kodlar tarafından kodlanmıştır ve çeşitli anlamlar taşımaktadır. Bu kültürel kodlar sayesinde televizyon içeriği izleyiciler için anlaşılır kılınabilmektedir. Ne var ki bireyler kodu üreten toplum içerisinde yetiştiklerinden ve hem toplumdaki kodları hem de televizyonun kendi kodlarını içselleştirdiklerinden dolayı televizyon izlerken bu kodların farkına varmaları zordur (Chandler, 2007:166). Bu kodların görünmez oluşu televizyonun ilettiği gerçekliğin inanılırlığını artırmaktadır. El-Manar haber bültenleri analiz edilirken Fiske'nin üç kategori altında sunduğu bu sosyal kodlar göz önünde bulundurulacaktır.

4.2.1. Haber Akışının Biçimsel Kodları

El-Manar Televizyonunda her akşam yayınlanan ana haber programındaki seçili haber videolarını analiz etmeye başlamadan önce belli biçimsel özelliklerini tespit etmek gerekmektedir. Televizyon haberlerinin biçimsel kodları, bazen evrensel olabildiği gibi bazen de o ülkeye ya da ilgili televizyon kanalına özel biçimler olabilmektedir. Televizyon haberleri, radyo ve gazete gibi kendisinden önceki teknolojiler ile kıyaslandığında, haberin izleyiciye aktarımı aşamasında öncekilere kıyasla yeni sayılabilecek teknikler ve yöntemler kullanabilmektedir. Raymond Williams, televizyon haberlerinin bu daha karmaşık biçimini dört başlık altında ele almıştır. Bunlar; dizim, öncelik, kişisel sunuş ve görüntülemedir (Williams, 2003:38). Dizim özelliği, tıpkı gazetede haber özetlerinin mozaik olarak sunulması gibi, televizyonda haber özetlerinin programın başında ya da sonunda yayınlanması biçiminde gerçekleşmektedir. Öncelikler kategorisinde ise haber yayın akışı içerisinde hangi konulara öncelik verildiği ve sıralamanın neye göre yapıldığına bakılmaktadır. Kişisel sunuş ise sahadaki muhabirin ve stüdyodaki spikerin sunuşu ile kurulan otorite biçimini yansıtmaktadır. Son olarak görüntüleme özelliği, televizyonu ondan önceki haber araçlarından ayıran en önemli karakteristiğidir. Görüntünün gerçeği olduğu gibi aktarma iddiası aslında bu görüntünün her zaman orada bulunan bir aracı tarafından aktarıldığı gerçeğiyle birlikte ele alınmalıdır. Televizyon haberlerini biçim olarak ele alan bu dört başlık, televizyonun kendisinden önceki araçlardan daha karmaşık bir yapıya sahip olduğunu da ortaya koymaktadır (Williams, 2003:38-41).

El-Manar ana haber bülteni, yukarıda örnekleri verilen biçimsel kategoriler açısından ele alındığında, evrensel kodlar ile kayda değer bir farklılık sergilememektedir. Haber bülteni giriş jeneriğinde hareket halindeki dijital küplerin bir dünya haritası meydana getirdiği görülmektedir. Dünya göstergesi, çoğu haber jeneriğinde yer alan bir simgedir ve tüm dünyadaki gelişmelerin, teknolojik iletişim imkanlarıyla anlık olarak ekrana getirildiğini vurgulamaktadır. Beyaz renkli dünya haritası üzerindeki kırmızı noktalar, haber akışının sağlandığı merkezleri simgelemektedir ve dünyanın dört bir yanına yayılmıştır. Bir sonraki karede kırmızı renkteki dünya figürü bir anda sarı renkle kaplanmakta ve "haberler" yazısındaki ب harfinin noktası haline gelmektedir. Yani dünyanın dört bir yanındaki merkezlerden sağlanan haber akışı tek bir noktada, El-Manar stüdyosunda toplanmakta ve izleyiciye sunulmak üzere hazır halde beklemektedir.

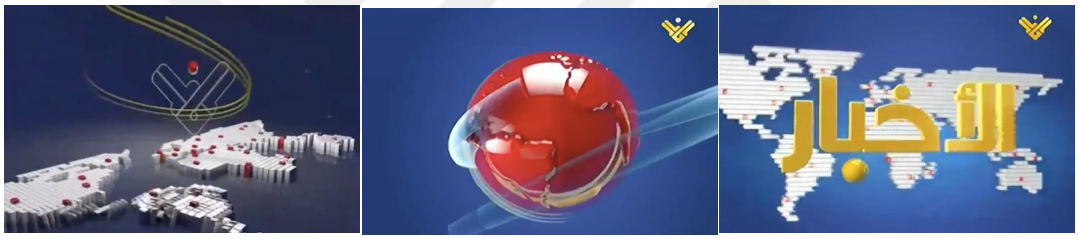

Şekil 6: El-Manar Ana Haber Bülteni Jeneriği

Program jenerikleri, sürekli bir akış halinde olan televizyonda türler arasındaki geçişi simgelemektedir (Fiske, 2001:108). İzleyici, bu jeneriklerde kullanılan göstergeler yoluyla bir eğlence programı, bir haber programı ya da reklam arasının başladığının kolayca farkına varabilmektedir. Haber jenerikleri genellikle ağır ve klasik tonlardaki enstrümanların kullanıldığı müzikler içerir. El-Manar haber bülteni jeneriği de bu anlamda evrensel kodlar ile uyum sergilemektedir.

Haber jeneriğinin ardından geniş plan çekimiyle stüdyoya geçilmektedir. Genel olarak mavi renkle dekore edilmiş stüdyoda sunucu, kırmızı ışıklarla vurgulanmış masasında karanlık bir silüet olarak beklemektedir. Kameranın sunucuya yaklaşmasıyla birlikte stüdyo ışıkları yakılır ve sunuş başlar. Karanlıktan aydınlığa geçiş, televizyonda başlangıç kodu olarak yaygın biçimde kullanılmaktadır. Sunucunun arkasındaki ekranlarda sürekli devinim halindeki dünya haritası ve akan görüntüler, haber

merkezinin dünya ile olan bağlantısını ve veri akışını simgelemektedir. Kameranın geniş plandan sunucuya doğru yakın plana geçiş hareketi, tüm bu bilgi akışı içerisinde izleyicinin dikkatini sunucuya odaklamaktadır, çünkü tüm bu karmaşık haber akışını onun yardımıyla anlayabilmekteyiz.

Şekil 7: 4 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Stüdyo Görüntüsü

Haber programı, sunucunun izleyiciyi kısa bir selamlamasının ardından, o akşam bültende yer verilecek önemli haberlerin bir özetiyle başlamaktadır. Haber özetleri, o gün yaşanan olayların arasından editoryal bir tercihle en önemli olduğu düşünülen konuları ön plana çıkarmaktadır. Bu bölümde tıpkı gazetelerin birinci sayfası gibi, haberler başlıklar halinde verilir ve izleyicinin dikkati çekilerek, detayları öğrenmek için izlemeye devam etmesi gerektiği mesajı verilir.

Öncelikler açısından bakıldığında El-Manar haber akışının, farklı ülkelerdeki uygulamalara benzer şekilde iç siyaset, kamusal meseleler ve uluslararası ilişkiler gibi konulara öncelik verdiği görülmektedir. Williams da yayın bültenlerinin "siyasal liderlerin hareketlerine ve sözlerine merkezi bir önem verdiğini" vurgulamaktadır (Williams, 2003:39). Bu tür haberlerin ardından özel dosya haberler, kültürel haberler, trafik, hava durumu vb. günlük işleyişe dair haberler yer almaktadır.

El-Manar ana haber bülteninin her gün aynı sunucu tarafından sunulması konusunda süreklilik olmadığı görülmektedir. Takip ettiğimiz üç aylık süre boyunca haber bültenlerinin düzensiz biçimde kadın ve erkeklerden oluşmak üzere 7 farklı sunucu tarafından sunulduğu görülmüştür. Öte yandan sunucular bültenin başında kendi isimlerini tanıtma gereği duymamaktadır. Bu durum şu açıdan önemlidir; haberleri

izleyiciye ses ve mimikleriyle aktaran kişi olarak sunucunun kişisel özellikleri olabildiğince arka plana itilerek kurumsal anlatım vurgulanmaktadır. Yani Türkiye'de alışık olduğumuz Reha Muhtar, Ali Kırca ya da Mehmet Ali Birand gibi, sundukları haber bülteni ile yakından ilişkilendirilen sunucular bulunmamaktadır. Bu sunucular sadece birer metin okuyucu olmanın ötesinde haberler hakkında duygularını açığa vuran, yorumlar yapabilen kişiliklerdi. Ortadoğu'da en çok izlenen haber kanallarından Katar merkezli El-Cezire ve Suudi Arabistan merkezli El-Arabia televizyonu haber bültenlerinde de Türkiye'de ve ABD'de görülen uygulamaya benzer şekilde sunucular kendilerini tanıtarak bültene başlamaktadır. Bu yaygın uygulamanın aksine El-Manar sunucuları ise ellerindeki metne tam bağlı olarak resmi bir dil kullanmaktadırlar. Bu gösterge sunucuların profesyonel, ciddi ve otoriter oldukları anlamını taşımaktadır (Bignell, 1997:113). Şiddet içeren ya da en acıklı hikayeleri anlatan haberleri bile duygularını ön plana çıkarmadan aktaran sunucular tarafsızlıklarını ve otoritelerini pekiştirmektedir.

Şekil 8: 21 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Sunucusu

Şekil 9: 18 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Sunucusu

Haber bültenlerinde yer verilen haberleri "news story" yani haber hikayesi olarak ele aldığımızda, ekrandaki sunucular hikaye anlatıcıları işlevi görmektedirler. El-Manar televizyonunda her akşam farklı yüzlerin karşımıza çıkıyor oluşu, yüzlerin aracı rolünü vurgulamakta ve asıl önemli olanın kişiler değil işlevler olduğunu göstermektedir. Televizyondaki bu anlatı, Propp'un masal kahramanların eylemlerini karşılaştırdığında değişen değerleri ve değişmeyen değerleri tespit etmesi gibi yorumlanabilir. Çünkü Propp'a göre "işlev sözcüğünden, bir kişinin eylemini, olay

örgüsünün akışı içinde taşıdığı anlam açısından tanımlanmış eylemini anlıyoruz" (Aktaran Kaplan, 2011: 16). Öyleyse haber bülteni akışı içerisinde her gün değişen kahramanlar olarak El-Manar sunucularının hikayedeki rolleri/işlevleri, haber anlatısı içinde taşıdığı anlam açısından anlaşılmalıdır. Görsel ve işitsel göstergeler yoluyla bu sunucuların gördükleri işlev ise Hizbullah'ın inşa etme etmek istediği karşı-kültürü ve karşıt hegemonyayı temsil etmektir. Bu yolla Hizbullah'ın kimliği ve otoritesi, sunucuların kişiliğinde tecessüm etmektedir. Hizbullah kimliğinin taşıdığı tüm anlamlar; direniş, anti-emperyalizm, anti-siyonizm vd. bir üst-dil olarak sunuculara ait tüm göstergebilimsel kodlarda karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu açılardan bakıldığında El-Manar haberlerinin evrensel haber kodlarını belli oranda taşıdığı, ancak evrensel haber kodlarından farklılık gösteren ve yerel kültürel kodları öne çıkaran göstergeleri de içerdiği söylenebilir. Bunlardan ilki sunucuların görünümüne ilişkindir. Erkek sunucuların gömlek ve ceket kombinasyonu ile yayına çıktıkları ancak hiç bir zaman kravat takmadıkları ve gömleklerinin en üst düğmesini açık bıraktıkları görülmektedir. Giyim kodları ideolojik anlamlar barındırması açısından önemlidir. Bazı Müslüman topluluklar açısından kravat takmak, Batı'nın kültürel emperyalizminin bir aracı olarak yorumlanabilmektedir. Dolayısıyla kravat takmamak, bağımsızlık iddiasının yanı sıra bir karşı kimlik inşa etmek ve Batı kültürel emperyalizminin bir reddi anlamına gelmektedir (Ahmed & Donnan, 2003:147). Örneğin Eski İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad diplomatik düzeyde Batı karşıtı bir söylem benimserken kravat takmayarak bu söylemi giyim kodlarıyla da desteklemektedir. Erkek sunucuların kravat takmaması ise, Hizbullah örgütünün ve onun yayın kuruluşu olan El-Manar televizyonunun anti-emperyalist duruşunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda sunucular Batı kültürel emperyalizmine bir karşı duruş olarak kravat takmamaktadır.

Kadın sunucuların ise diğer televizyon kanallarına kıyasla daha az makyaj yaptıkları ve başörtüsü taktıkları görülmektedir. Kadın sunucuların başörtülerini, Lübnan bağlamında değerlendirildiğinde, Şii adetlerine göre örttükleri söylenebilir. Bu durum, tüm Şii kadınların başörtülerini bu şekilde bağladıkları anlamına gelmemektedir, ancak farklı başörtüsü bağlama yöntemlerinin İslam'daki mezhep

farklılıklarının da bir göstergesi olduğunu düşünenler açısından bir anlam ifade etmektedir. Böyle bir bilgiye ya da kültürel koda sahip olmayan izleyiciler için ne şekilde olursa olsun başörtüsü sadece İslam'ın bir göstergesidir. Bu kodlara sahip izleyici tarafından ise Şii tarzı başörtüsü olarak yorumlanabilir.

Şekil 10: 20 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Sunucusu

Şekil 11: 17 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni Sunucusu

Sunucuların taşıdıkları görsel göstergelerin yanı sıra karşılama ve selamlama sözleri de global kimliği inşa edici evrensel kodlardan farklıdır. Kadın ve erkek sunucular, haber jeneriğinin ardından programa şu sözlerle başlamaktadır: "Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla. Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun." Müslüman toplulukların günlük yaşamlarında bir işe başlarken kullandıkları " Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla" ifadesi, haber bülteninin başladığını sözlü olarak bildirmektedir. "İyi akşamlar" ya da "merhaba" yerine "Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun" ifadesinin kullanılması, önceki ifadeyle birlikte İslamî duyarlılığı vurgulamaktadır. Kravat takmayarak Batı'nın kültürel emperyalizmine karşı duruşu simgeleyen sunucu, İslamî ritüellere uygun selamlamasıyla karşı duruşun, yani *direniş*in İslamî boyutunu simgelemektedir. Burada hatırlanması gereken detay Hizbullah örgütünün tam adının Lübnan İslamî Direnişi (*El-Muqâvamatu'l-İslâmiyye fî Lübnân*) olduğudur. Yani partinin ve televizyon kanalının temelindeki ideolojik duruşunun İslamî direniş ilkesi olduğu unutulmamalıdır.

Hizbullah, direnişi öncelikle "hegemonyaya ve işgale karşı savaşmak" olarak tanımlamaktadır. Buna göre Batı hegemonyasının -ABD başta olmak üzere- en tehlikeli yanı kendilerini dünyanın sahibi olarak görmeleridir. Ekonomik-kapitalist yönüyle bu

Batılı yayılmacı strateji, "sonsuz bir açgözlülüğün uluslararası projesi"ne dönüşmüştür (Hizbullah Manifestosu, 2009: I/1). Hizbullah, bir topluluğu temsil eden yapı olarak tüm kültürel üretim imkanlarıyla bu hegemonyaya karşı koymaya çalışmaktakdır. Karşı hegemonya, karşı kültür üreterek hegemonyanın sürekli yenilenmesi, yeniden yaratılması, savunulması ve değiştirilmesini gerektirir (Williams, 1990:90). Dolayısıyla Hizbullah'ın simgelediği karşıt hegemonya, ürettiği anlamlar ve gerçeklikler ile hegemonyanın egemenliğine karşı çıkmaktadır. Williams kültürü bir anlamlandırma sistemi olarak ele alırken, hegemonya karşıtı anlamlandırıcı tepkilerin hegemonik alanın baskı ve sınırlarını görmemizi sağladığını belirtir(Williams, 1990:88). Bu anlamda Hizbullah ve El-Manar söylemi, Batı hegemonyasının ve onun kültürel araçlarının baskıcı yönünü ortaya koymaya çalışırken buna karşın kendi anlamlandırma sistemi ile kendi hegemonyasını kurmayı amaçlamaktadır. Bu kültürel kodlar haber bültenin diğer görsel ve işitsel göstergelerinde de görülebilmektedir.

El-Manar haber bülteninin diğer bir biçimsel özelliği, haber özetlerinin sonrasında ve haber videolarına geçilmeden önce bir giriş konuşmasının yapılmasıdır. Resmi dilden biraz uzaklaşarak yoruma dayalı bir dille gerçekleşen bu konuşma, izleyiciyi o akşamki haber bültenini izlemeden önce duygusal ve bilişsel olarak hazırlama amacı taşımaktadır. Genelde Türkiye ve ABD'deki bazı haber bültenlerinde bu tür yorum konuşmalarının haberlerin ardından yapıldığı görülmektedir. Ancak zaten kendi ismini kullanmayarak bir resmiyet ve otorite oluşturan sunucu, giriş metnini de aynı ciddiyetle hazır bir metinden okumaktadır. Dolayısıyla bu konuşma, gazetelerde rastladığımız "editörden" yazısı gibi, imzasız bir metindir ve kurumun genel duruşunu yansıtmaktadır. Bu metinler yoluyla yayın kuruluşu o gün yaşanan gelişmeler karşısındaki duruşunu ve tutumunu sergilemektedir.

Örneğin 1 Şubat 2014 tarihinde Lübnan'ın Hermel kentinde yaşanan intihar saldırısı sonrası El-Manar ana haber bülteni sunucunun şu cümleleriyle başlamıştır:

> Hoşgeldiniz. Terör her nerede ve her nasıl olursa olsun ben buradayım demek için vuruyor. İntiharcı terör saldırısının etkileri güçlükle sarılıyordu ta ki sadece öldürmüş olmak için masum insanları öldüren tekfirci planları uygulayan diğer bir akılsız intiharcı bir delik bulana kadar. Hermel, bir kez daha "şehitler kenti" olmanın ve direnişe bağlılığın yükünü çekiyor. (El-Manar TV, 01.02.2014)

Ana haber bülteninin giriş konuşmasının bu ilk cümleleri, söylemsel düzlemde bir çok anlamı barındırmaktadır. Metin içindeki "şehitlik", "direniş", "tekfirci" ve benzeri göstergelerin barındırdığı mitlere ve yananlamlara bundan sonraki video analizlerinde detaylı olarak değinilecektir. Ancak bu noktada El-Manar televizyonunun biçimsel bir karakteristiği olarak giriş konuşmalarının, o gün yaşanan olaylara karşı izleyiciyi duygusal ve bilişsel açıdan hazırladığı ve yayın kuruluşunun duruşunu ve tutumunu sergilediği tespitinde bulunabiliriz.

Bu giriş konuşması aynı zamanda hegemonik mücadelenin söylemsel üretim alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Söylem alanı anlamların akışkan olduğu ve sabitlenemeyeceği bir dünyada bir anlamın ya da yorumun bir diğeri üzerinde hegemonya kurma mücadelesinin olduğu bir alandır. El-Manar sunucusu küresel televizyon kodlarında inşa edilen çoğulculuk mitini, yani izleyiciye önce bilgi verip daha sonra tartıştırma ve kendi yorumunu çıkarma ilüzyonunu yıkmaktadır ve haberlerden önce kendi karşıt kimliğini inşa etmektedir. Açıkça bir direniş söylemi göstergesi olan bu televizyon kodu, sürekli akışkan haldeki anlamları bir süreliğine sabitleme girişimi olarak yorumlanabilir. Haber bülteni boyunca ekrana gelecek görsel ve işitsel göstergelerle inşa edilecek anlamların akışkanlığı, haber bülteni öncesinde çizilen bu söylemsel çerçeve ile sabitlenmektedir. Dolayısıyla izleyiciler, haberdeki görsel ve işitsel göstergeleri daha doğru okuyabileceklerdir. İlerleyen başlıklardaki haber analizlerinde, bu söylemsel çerçeveler göz önünde bulundurularak yorumlamalar yapılmıştır.

4.2.2. Suriye'de Silahlı Grup Liderinin Öldürülmesi

18 Kasım 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 05:21 ile 07:55 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Suriye'de rejim güçleri ile silahlı gruplar arasındaki çatışmaların konu edildiği bu video, haber bülteni akışında ikinci haber olarak yer almıştır. Bültenin ilk haberi olarak İran'ın yeni ürettiği insansız hava aracı ve savaş sırasında sağlayacağı üstünlükleri anlatan bir haber yer almaktadır. Analiz ettiğimiz haberin ardından gelen üçüncü haber videosunda ise Lübnan'ın Arsal bölgesinde öldürülen silahlı bir gruptan bahsedilmektedir. Yani haberlerin konu sıralaması; 1. İran, 2. Suriye, 3. Lübnan şeklinde gerçekleşmiştir.

Göstergebilimi, içerik analizinden ayıran en önemli özelliklerden biri de kavramların/göstergelerin kaç kere kullanıdığından daha çok nerede ve nasıl kullanıldığı ile ilgilenmesidir. Haberlerin sıralaması, akış içerisinde anlamın inşası için önemli rol oynamaktadır. Anlam cümle içerisinde kelimelerin bir dizgi halinde peşi sıra gelmesiyle inşa edilirken, daha sonra cümleler paragraflara, paragraflar metne dönüşmektedir. Daha sonra bu metinlerin (videoların) haber bülteni içerisinde sıralaması, anlamın nasıl inşa edildiğini de belirlemektedir. Dolayısıyla televizyon haber bültenleri görsel dizim (visual syntagm) olarak ele alınmaktadır (Bignell, 1997:119). Sintagmatik ilişkiler olası kombinasyonlar üzerinde dururken, paradigmatik ilişkiler olası farklılıklar üzerine kuruludur (Chandler, 2007:84). Haber sıralamasının İran, Suriye ve Lübnan şeklinde yapılması, bu ülkelerdeki gelişmelerin birbiriyle irtibatlandırılması anlamına gelmektedir. Üç haberde inşa edilen ortak anlam, düşmana karşı edinilen kazanımlardır ve bu anlam şiddet diliyle inşa edilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Suriye'deki güvenlik kaynaklarının El-Manar'a teyit ettiği bilgiye göre ordu, Şam kırsalındaki Kara'da civar tepeleri ele geçirmesinin ardından şehrin içerisine doğru ilerliyor. Bu sırada Suriye muhalefeti, silahlı grupların en önemli liderlerinden ve Halep'teki Liva Tevhid adı verilen grubun lideri Abdulkadir Salih'in öldüğünü doğruladı.*
>
> ***VTR:*** *...Suriye kaynakları Suriye ordusu unsurlarının Kara'da ilerlediğini El-Manar'a teyit etti...*

Haber'in odak noktasında iki mekan bulunmaktadır; Kara ve Halep. Suriye ordusu Kara'da ilerlemektedir ve aynı zamanda Halep'te önemli bir muhalif komutan öldürülmüştür. Yani silahlı kötüler ile her yerde yapılan mücadelede bir aşama daha kaydedilmiştir. İyiler ve kötüler arasındaki savaş sıkça kullanılan bir anlatı türüdür ve televizyon haberlerinde de sıkça kullanılmaktadır. Bu aynı zamanda televizyonun şiddet dilinin bir göstergesidir. Şiddet bireysel ilişkilerden ziyade toplumsala odaklanır ve "iyi-kötü", "kültürel olarak saygın-kültürel olarak sapkın" gibi ikilikler ile anlam kazanır. Fiske, televizyon şiddetinin etkisinin yıkıcı olmaktan ziyade muhafaza edici olduğunu belirtmektedir. Yani "bir çatışmayı ya da kavgayı ayırmaktan kaçınmak zordur, çatışma öyle ya da böyle çözülür ve genellikle toplumsal olarak saygın bir ahlaklılık lehine sonuçlanır" (Fiske, 2003:145).

Suriye'de rejime karşı savaşan gruplar, bu bağlamda, kültürel olarak sapkın kimlikler olarak simgelenmektedir. Suriyeli muhaliflerin kimliği üzerine inşa edilen bu

anlam, Suriye'deki gelişmeleri "emperyalist güçlerin bir oyunu" olarak yorumlayan söylem ile birlikte kullanılmaktadır. Bunun tam karşısında ise "kültürel olarak saygın" kabul edilen bir kimlik inşa edilmektedir. Bu olumlu kimlik, Suriyeli muhaliflere karşı savaşan grupları içermektedir ki bunlar arasında Suriye ve İran hükümetlerinin yanı sıra Hizbullah da yer almaktadır.

Şekil 12: Siperin Ardından Ateş Eden Suriye Askerleri, 18 Kasım 2013 Tarihli El-Manar Haber Bülteni, 06' 25"

İzleyici haber videosunda kullanılan kameranın bakış açısı yoluyla Suriye askerlerinin tarafında, yani iyilerin tarafında konumlandırılmaktadır. Her ne kadar tertemiz miğferleri ve ekstra ışıklandırma sonucu duvara yansıyan gölgeleri ile ateş eden askerler sahnesi kimi izleyici tarafından kurgu olarak yorumlanabilse de, haberdeki diğer sekanslar ile birlikte okunduğunda, sahadaki çatışma ortamının gerçekçiliğini aktarmaktadır. İzleyici daha önceden toplumsal olarak inşa edilmiş olan anlamlar yoluyla, koltuğunun başında bu televizyon kodlarını çözümleyerek şiddet dilinin muhatabı haline gelir. Böylelikle karşı kimliğe karşı uygulanan şiddet de meşrulaştırılır.

Yerel kaynaklardan haberin sadece El-Manar için teyit edilmesi ya da ilk kez El-Manar televizyonu için açıklanması sıkça karşılaşılan bir durumdur. Özellikle çatışma ve terör gibi şiddet içeren haberlerde El-Manar'ın bilgiye herkesten önce ulaşabilmesi ve içeriden bilgi temin edebilmesi, bölgede olup biten tüm gelişmelere hakim olduğunu

ve yakından takip ettiğini göstermektedir. Tıpkı İran'ın yeni ürettiği insansız hava aracıyla bölgedeki tüm gelişmeleri yukarıdan bir gözle izleyebilmesi ve kendisine karşı tehditleri önceden tespit edip önlem alabilmesi gibi, Hizbullah da kendi istihbarat ve iletişim ağı ile önceden bilgi alabilme ve bilgiyi birinci elden teyit edebilme yeteneğine sahip olarak yorumlanabilir. Bilgiye sahip olmak hem karşı tarafın söylemine karşı koymak için hem de kendi söylemini inşa etmek için elzemdir.

İlgili haberde dikkat çeken diğer bir unsur, Abdulkadir Salih'in öldürülmesinin, haber metninde birden fazla kez anılmasıdır:

Tablo 1

18 Kasım 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1	*Göğüs plan çerçevede Abdulkadir Salih diğer savaşçılarla konuşuyor.*	*Ve Halep cephesinde, silahlı gruplar "Liva Tevhid" adını verdikleri grubun askeri lideri Abdulkadir Salih'in Halep yakınlarında günler önce aldığı yaralardan dolayı öldüğünü teyit etti.*
2	*Geniş plan çerçevede Liva Tevhid flaması önünde grup üyeleri açıklama yapıyor.*	*Liva Tevhid askeri komutanı mücahid Abdulkadir Salih Hacci Mari' şehid olmuştur.*
3	*Geniş plan çerçevede Abdulkadir Salih, diğer savaşçılarla birlikte savaş alanında inceleme yapıyor.*	*Suriye muhalif gözlemevi Salih'in, Suriye uçaklarının Halep'teki silahlı grupları hedef alması sonucu öldüğünü açıkladı.*

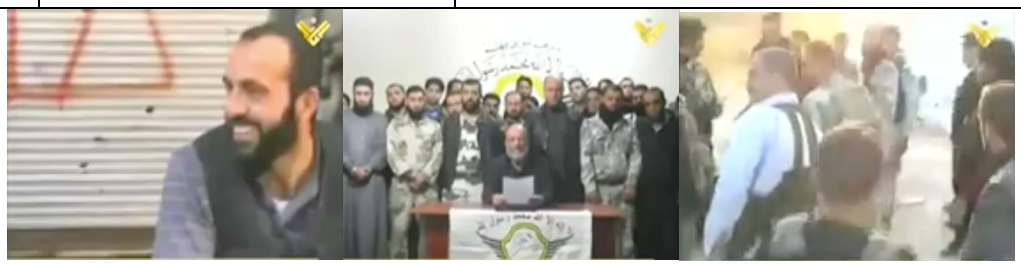

Sekans-1 *Sekans-2* *Sekans-3*

Birinci sekansta silahlı grup lideri, yüzündeki gülümsemesiyle ve çevresindeki diğer savaşçılarla sohbet ederek yaşama dair tüm belirtileri göstermektedir. İkinci sekansta ise silahlı grup lideri yoktur ama onun yokluğunun diğer savaşçıların yüzünde bıraktığı üzüntü vardır. Kişinin vurulma anı ya da öldürülme görüntüsü olmasa da ard

arda gelen bu görüntüler aslında kişinin ölümünün görüntüsüdür. Üçüncü sekansta ise kişinin öldürülmesinin haklı sebebi -rejime karşı savaşmak- ortaya konularak şiddetin meşruiyeti sağlanmaktadır. Suriye rejimi karşıtı silahlı bir grubun üyesinin öldürülmesi, iyi ile kötü arasındaki savaşta iyilerin kazandığını bir kez daha vurgulamaktadır. Salih'in ölümünün, hem Suriye'deki silahlı gruplar hem de Suriyeli gözlemevi tarafından onaylandığı vurgulanmakta, hatta grubun kendi açıklaması da ekrana taşınmaktadır. Salih'in öldürülmesi düz anlam seviyesinde bir askeri kazanım iken, yan anlam seviyesinde intikam olarak yorumlanabilir. Salih'in öldürülmesi, Lübnan'da yaşanan terör eylemlerinin, hayatını kaybeden masum sivillerin ve en önemlisi Suriye'de rejim saflarında savaşırken öldürülen Hizbullah savaşçılarının intikamını simgelemektedir.

4.2.3. Bombalı Terör Eyleminin Ardından

21 Kasım 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 03:50 ile 06:55 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Bültenin ilk sırasında yer bulan haberde, 20 Kasım 2013 tarihinde Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta İran konsolosluğu önünde yaşanan bombalı terör eylemi sonrası resmi makamlar tarafından yürütülen tahkikat konu edilmektedir. Saldırının, Beyrut'taki Şii mahallesinde ve İran hedefine yönelik olması, saldırıyı gerçekleştirenler tarafından hem İran'a, hem Hizbullah'a, hem de Hizbullah'ın Suriye'de savaşmasını durdurmayan Lübnan hükümetine bir mesaj anlamı taşımaktadır. Bu bombalı saldırı, Lübnan'daki Şii hedeflerine yönelik terör eylemlerinin bir parçasıdır ve Hizbullah'ın "kudretli" ve "her şeyi önceden izleyip önlem alabilen" bir güç olma iddiasını zedelemiştir.

İlgili haberde bombalı iki intihar eylemcisinin saldırıyı gerçekleştirmeden önce Beyrut'ta beş yıldızlı bir otelde kaldıkları, otele yapılan polis baskınında saldırganlara ait elbiselere ve sahte kimliklere ulaşıldığı bilgileri verilmektedir. Daha sonra patlama anına dair güvenlik kamerası görüntüleri eşliğinde yeni bulguların keşfedildiği iddia edilmektedir. Terör saldırısı masum sivilleri hedef almasının yanı sıra Hizbullah'ın otoritesini de hedef almıştır. Terör saldırısını önceden bilerek önlem alamayan Hizbullah'ın bilgi üzerinden otorite kurma iddiası da zedelenmiştir. Bu nedenle haberde saldırı sonrası otoritenin yeniden kurulabilmesi için kimse tarafından bilinmeyen bilgilerin keşfedildiği vurgulanmaktadır.

KAM/SPK: *Bir Hassan patlaması dosyasının soruşturması devam ederken El-Manar bazı bilgi ve gerçekleri ortaya çıkardı.*

VTR: *...Üst düzey güvenlik kaynakları El-Manar'a iki intiharcının otele akşam saat 11:00'de vardığını söyledi*

...El-Manar tarafından elde edilen yeni görüntülerde, bir intiharcının kendini kapı yakınında patlatmadan önce adımlarını birden hızlandırdığı görülüyor.

...El-Manar tarafından keşfedilen bilgiye göre, üst düzey güvenlik kaynağı intiharcıların ilk günden itibaren izleme ve takip konusunda, daha sonra arabanın temini ve kendilerine teslim edilmesinde yardım aldıklarını söyledi.

Haberde saldırının gelişimine ait teknik detaylar (bombacı siyah ceket giyiyordu, arabadan indi, yürüdü, adımlarını hızlandırdı vs.) göz ardı edildiğinde esas vurgulanmak istenen noktanın, El-Manar'ın yeni bilgiler edinerek olayı aydınlattığıdır denilebilir. Terör eylemi, bilinemez ve tahmin edilemez bir saldırı olarak şok etkisi yaratmıştı. Bu haberle birlikte düşmanın yarattığı belirsizlik ortamı ortadan kaldırılmaya ve bilgi üzerindeki otorite tekrar ele geçirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle El-Manar tarafından yeni görüntülerin elde edilmesi, "bölgedeki gelişmeleri yakından takip etme ve izleme" anlamını yeniden inşa etmektedir.

Şekil 13: El-Manar'a Özel Görüntüler, 21 Kasım 2013, 05' 51"

Haberi bu kesitinde ekranın sol üst köşesinde "El-Manar Özel" ibaresi konularak bu kamera kayıtlarına sadece El-Manar'ın ulaştığı vurgulanmaktadır. Ortaya çıkarılan bu yeni görüntülerde intihar bombacısının konsolosluk kapısına doğru yürüdükten sonra kendini havaya uçurduğu görülmektedir. Görüntülerin düz anlamı bunu anlatsa da yan anlam seviyesinde bu saldırının İran'a ve Hizbullah'a yönelik olduğu, bunun da ötesinde İran ve Hizbullah'ın Suriye'deki isyancılara karşı yürüttükleri haklı mücadeleye karşı

olduğu anlamı inşa edilmektedir. Dolayısıyla El-Manar izleyicileri kendilerini İran'ın tarafında konumlandırmakta olabilir. Bir sonraki haberde İran konsolosluğuna yapılan taziye ziyaretleri ekrana taşınarak, izleyicinin İran tarafında kendini konumlandırması mesajı desteklenmektedir. Bu haberde terör eyleminin hedefi ve mağduru olan taraf ile empati kurarak izleyici, kendi anlam dünyasını inşa etmektedir.

Toplumsal süreç içerisinde gerçekliğin ve anlamın nasıl inşa edildiğine bir önceki bölümde değinmiştik. Doğal süreçler ve tepkiler, karşılık verdikleri nesneleri inşa etmektedir. Yani terör eylemine karşı verilen tepki, terör eyleminin nasıl anlamlandırılması gerektiğine dair simgenin inşa edilmesini sağlamaktadır. Anlamlı simge daima içinden çıktığı tecrübe ve davranışın sosyal süreci için anlamlılığını önceden ortaya koyar. Ya da diğer bir deyişle söylem evreni; anlamlı jestlerin ve simgelerin anlamlılık taşıdığı bağlam olarak görülmektedir (Mead, 1972:89). Örneğin 11 Eylül saldırıları ABD kamuoyu açısından Afganistan'ın ve Irak'ın işgaline giden politikaların meşruiyetini sağlayacak simgesel dünyanın inşasında rol oynamıştı. Hizbullah açısından ise Lübnan'daki Şii hedeflerine yönelik saldırılar, Hizbullah'ın Suriye'de rejim güçleri safında savaşmasına meşruiyet kazandıracak simgesel dünyanın inşasında rol oynamaktadır. Dolayısıyla Hizbullah, El-Manar vasıtasıyla inşa ettiği simgeler yoluyla kendi kamusunun benliğini ve kimliğini inşa etmeye çalışmaktadır.

4.2.4. Muhsin Dağı'nın Çocukları

28 Kasım 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 16:56 ile 19:27 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Bu haberde Lübnan'ın kuzeyindeki Trablus kentinde bazı vatandaşlara yönelik saldırılar ele alınmaktadır. Bu saldırılar, daha önceden çatışmalarla gündeme gelen ve tansiyonun yüksek olduğu şehirde yeni bir çatışma ortamını doğurma ihtimali nedeniyle önemlidir. Öte yandan haberde kullanılan karşıtlıklar ve simgeler yoluyla inşa edilen anlamlar, izleyicinin kimliğinin inşasına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

> ***KAM/SPK:*** *Trablus'taki yeni saldırı Cebel Muhsin'in çocuklarını hedef aldı; alıkonuldular, bacaklarından vuruldular ve asker müdahale edene kadar sokakta kanlar içinde bırakıldılar. Bu kez hedefte Trablus belediyesinde çalışan dört işçi vardı.*

Haber sunucusu, Trablus kentindeki Cebel Muhsin (Muhsin Dağı) adı verilen mahalle sakinlerinin bir kez daha acımasız saldırılara maruz kaldığı bilgisini vermektedir. Bu bölge, Lübnan'daki mezhepsel gerginliğin ve Suriye krizinin Lübnan'a etkilerinin sembolik düzeyde gözlemlenebileceği önemli bir örnektir. "Cebel Muhsin" simgesi, karşısında "Bab El-Tabbane" ile anlam bulmaktadır. 2011 yılında Suriye krizinin başlamasından bu yana Bab El-Tabbane'nin Suriye rejimi karşıtı Sünni sakinleri ile Cebel Muhsin'in Suriye rejimi yanlısı Alevi sakinleri arasındaki çatışmalar giderek yoğunlaşmıştır (Young, Stebbins, Frederick, & Al-Shahery, 2014). İki fakir ve marjinal grup arasındaki bu çatışmalar aslında Lübnan bağlamında 14 Mart koalisyonu ile Hizbullah liderliğindeki 8 Mart koalisyonu arasındaki mücadelenin bir yansımasıdır (M. Young, 2010:223). Cebel Muhsin mahallesi ile Bab El-Tabbane mahallesini, ortalarından geçen Suriye caddesi ayırmaktadır. Tıpkı Suriye caddesinin bu iki mahallenin sınırını teşkil etmesi gibi, iki mahallenin sakinleri, Suriye krizi konusunda karşıt tutumlar takınmaktadır. Öte yandan Trablus kenti, Suriye ayaklanmasında önemli rol oynayan bir ideoloji olarak Selefiliğin Lübnan'daki kalesi olarak da bilinmektedir. Dolayısıyla El-Manar haberi, tüm bu ilişkiler bağlamında okunmalıdır.

Tablo 2

28 Kasım 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1	*Trablus kenti merkezinde Nur Meydanı'ndaki Allah yazısı ve dalgalanan siyah renkte Selefi bayrağı görüntüsü*	*24 saatten az bir zaman içerisinde Trablus kentinde silahsız işçilere saldırılar tekrar etti.*
2	*Yerde yatan yaralının olayın hemen ardından çekilmiş hareketli görüntüsü*	*Motosiklet süren silahlı kişiler kent belediyesinde çalışan dört Cebel Muhsin çocuğunu hedef aldı*
3	*Yerde yatan yaralının olayın hemen ardından çekilmiş hareketli görüntüsü ve ona yardım eden vatandaşlar*	*ve Trablus'u Akkar'a bağlayan ana yolun yakınlarında bacaklarına ateş açtılar. Daha önce yaşanana benzer bir yöntemle ....*

Sekans-1 *Sekans-2* *Sekans-3*

Haber metni içerisinde toplam dokuz kez Trablus adı zikredilmektedir ve her defasında Trablus imgesinin anlamı, birbiriyle tutarlı biçimde olumsuz olarak inşa edilmektedir. Yukarıda ele aldığımız haberin giriş bölümündeki Trablus görüntüsü, simgeseldir ve Trablus'un kimliğini tanımlamaktadır. Meydandaki Allah yazılı anıt, Lübnan'ın diğer Müslüman bölgelerinde de karşılaşabileceğimiz bir simgedir. Ancak Allah yazısının iki yanında dalgalanan siyah renk üzerinde beyaz harflerle Kelime-i Tevhid yazılı bayrak, kentin Selefi kimliğini vurgulamaktadır. Haber anlatısı içerisinde Trablus kenti, masum vatandaşlara yönelik saldırıların defalarca yaşandığı, tehlikeli ve güvensiz bir yer olarak imgelenmektedir. Burada adam kaçırma, adam vurma gibi çeşitli saldırılar yaşanmaktadır. Dolayısıyla burası kötü bir yerdir. Kentin Selefi kimliğiyle birlikte okunduğunda, Selefi ideolojiye ve kimliğe olumsuz bir anlam yüklendiği görülmektedir.

Cohen, *Topluluğun Simgesel İnşası*'nda bir topluluğun nerede bittiğini ve bir diğerinin nerede başladığını, topluluklar arasındaki sınırlar yoluyla bilibildiğimizi söylemektedir. Sınır (*boundry*), bir topluluğun nerede başladığını ve nerede bittiğini işaretler. Bu sınırların belirlenmesi, tıpkı sosyal etkileşim sonucu bireysel kimliklerin oluşması gibi topluluğun kimliğinin belirlenmesini de kapsamaktadır. Cohen zihindeki kategorilerin simgesel sistemi olarak sınır (boundry) kavramından bahsederken, Barth ve Isnard fiziksel olarak çizilen sınır (border) kavramının kimlik ile olan ilişkisinden bahsetmektedir. Bu yaklaşıma göre mekan ile kimlik arasındaki ilişki, toplumsal yaşamın temel çerçevesini inşa etmektedir (Aktaran Meier, 2013:353). Lübnan bağlamında değerlendirildiğinde Trablus kenti, Selefi kimliğin simgesel ve mekansal inşası olarak temsil edilmektedir.

Trablus kentindeki Cebel Muhsin ve Bab El-Tabbane mahalleleri de benzer bir simgesel ve mekansal kimlik inşası sürecinde anlam kazanmaktadırlar. Görüntülerin ikinci ve üçüncü sekanslarında silahla vurularak yaralanmış, kanlar içinde yerde yatan Cebel Muhsin sakinleri görülmektedir. Haber metni, "Cebel Muhsin'in çocukları" kavramını kullanarak bu mahalle sakinlerinin kimliğini, genel Trablus kimliğinden ayrı inşa etmektedir. Cebel Muhsin çocukları, Trablus ideolojisinin saldırganlığının ve vahşetinin hedefi olmuş mağdurlardır, dolayısıyla Selefi kimliğin karşısında konumlandırılmaktadır. Haber anlatısı içerisinde mağdur yer aldığında, bunun yanında kurtarıcı da olmalıdır. Ülkede güvenliği sağlamakla yükümlü polis ya da asker kurtarıcı olarak seçenekler arasındadır ama haber içerisinde yer verilen telefon bağlantısı bunu doğrulamaz.

> ***Canlı telefon bağlantısı:*** *Görünen o ki Trablus'a en son devlet varıyor, orada devletten herhangi bir korku yok. Maalesef her gün devletin itibarının olmadığını fiilen ortaya koyan, Alevi çocuklara, Cebel Muhsin çocuklarına yönelik yinelenen operasyonlar yaşanıyor. Bilmiyoruz kime seslenebiliriz, saygıdeğer cumhurbaşkanı ya da hükümet ya da herhangi biri... Biz tek başımıza değiliz; Allah, peygamber Muhammed ve İmam Ali bizi olanlardan korur.*
>
> ***VTR:*** *Benzer bir olay, Trablus'ta El-Tebiyn El-Maluli bölgesiden arabasıyla geçerken bir vatandaşın başına da gelmişti. Bu mezhepsel hedef alma, yöntem olarak beklenmedik anda geliyor.*

Aslında Lübnan bağlamında değerlendirildiğinde Trablus kentindeki devlet otoritesi, Hizbullah'ın hakim olduğu güney bölgelerindeki devlet otoritesinden daha düşük seviyede değildir. Ancak güneyde devlet otoritesinin yerini Hizbullah otoritesi doldurmaktadır. Trablus'taki en büyük sorun ise devlet otoritesinin eksikliğinin Hizbullah tarafından değil ama -haberde inşa edildiği şekliyle- karşıt ideoloji olan Selefi otorite tarafından doldurulmuş olduğu görüntüsüdür. Dolayısıyla haber anlatısında haksızlığa uğrayan vatandaşların kurtarıcısı olarak devlet değil, Hizbullah ve Suriye rejimi gösterilmektedir.

Burada önemli olan diğer bir nokta, haber anlatısında temel karşıtlığın Sünni ve Şii mezhepler arasındaki çatışma olarak inşa edilmesidir. Saldırganlar henüz yakalanmamış ve saldırıyı gerçekleştirenlerin motivasyonu öğrenilmemiş olsa da, bu saldırıların şehirdeki Alevileri hedef aldığı ve mezhepsel motivasyonlar ile

gerçekleştirildiği anlamı inşa edilmektedir. Bu simgesel inşa, Hizbullah'ın Şii kimliğini bir araç olarak kullanarak otoritesini güçlendirmeye çalıştığının bir göstergesidir.

4.2.5. El-Manar Sahadan Bildiriyor

29 Kasım 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 03:45 ile 06:10 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Bültenin ilk sırasında yer alan bu haberde El-Manar televizyonu ekibi Suriye'de çatışmaların yaşandığı ve rejim güçleri tarafından geri alınan Deir Atiyye kasabasına girmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *El-Manar ekibi Kalemun bölgesindeki stratejik belde olan Deir Atiyye'ye girdi ve bölge hastanesini ziyaret ederek silahlı gruplar tarafından gerçekleştirilen vahşeti gözler önüne serdi.*

Kalemun bölgesi Suriye'nin Lübnan sınırına yakın bir mevkidedir ve hem muhalif savaşçıların geçiş güzergahı olması açısından hem de Hizbullah'ın Lübnan içerisindeki otorite alanlarına tehdit oluşturması bakımından önemlidir. Bu nedenle Kalemun bölgesindeki tüm kazanımlar sadece Suriye rejiminin kazanımları değil, Lübnan'da Hizbullah'ın otoritesini emniyete alan kazanımlardır. El-Manar bülteninde bu haberin ilk sıradan verilmesinin önemi, bu stratejik kazanımdan dolayıdır.

Stüdyodaki sunucunun girişinden sonra haber videosunun büyük kısmı, El-Manar muhabirinin sahadaki gözlemlerinden oluşmaktadır. Sahadaki muhabir, televizyon karşısındaki izleyicinin temsilcisi konumundadır ve onun gözüyle sahadaki durumu gözlemler ve orada karşılaştığı görgü şahitlerine izleyiciler adına sorular yöneltir. Sahadaki muhabirin izleyicinin temsilcisi haline gelmesi mitsel bir roldür ve gerçeklik inşasında etkili rol oynamaktadır (Bignell, 1997:123). İzleyiciler, savaş alanında yaşananlara, muhabirin aracılığıyla şahitlik etmektedirler. Burada sahadaki muhabirin sadece gördüklerini seyirciye aktarıyor oluşu, objektiflik ve gerçeklik mitini inşa etmektedir.

Tablo 3

29 Kasım 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1	*Hastane önündeki anonstan başlayıp kameranın, muhabiri izleyerek hastanenin içine girmesi ve saldırının ardından kalan izleri görüntülemesi*	*Burası, Deir Atiye'de silahlı grupların girip istila etmeye çalıştıkları Basil Hastanesi. Hastanenin Deir Atiye beldesine ve otoyola hakim stratejik bir konumu var. Ama önemli olan şey 11 silahlı saldırgan buraya girdi. Milliyetleri birbirinden farklıydı.*
2	*Yerde yatan silahlı eylemcinin üzerine bağlı bomba düzeneğine doğru zoom hareketi*	*Ve Şimdi göreceksiniz, kendilerini patlatmak için nasıl hazırlanmışlardı. Silahlı saldırganlardan biri buraya ulaştı. Kendini patlatmak için techizatlıydı.*
3	*Hastanenin bir odasına giren kameranın yerde yatan iki cesedi görüntülemesi*	*Ve burada iki hastane çalışanının bedeni var.*
 Sekans-1	 *Sekans-2*	 *Sekans-3*

Muhabir sahadaki gözlemlerine hastanenin önündeki sunuşuyla başlamaktadır. Görüntü hiç kesintiye uğramadan muhabir bir yandan anlatmaya devam ederken diğer yandan hastanenin içine girmektedir. Hastanenin içinde Suriye askerleri çatışmanın izleri üzerinde incelemelerde bulunmaktadır ve ortama spontane olarak girdiği görülen muhabir, karşılaştığı durumları izleyiciye aktarır. Kameranın kesintisiz olarak mekanın içine doğru hareketi ve Suriye askerleri inceleme yaparken spontane şekilde ortama müdahil oluşu, tam da muhabirin "izleyicinin sahadaki gözü olma" mitini inşa eden göstergelerdir. Muhabir, savaş alanına kendiliğinden girmiştir -içerideki askerlerin önceden haberi yok gibidir-, dolayısıyla içeride karşılaşacağı her şey, savaş anına ait tüm gerçekliği en yalın ve aracısız haliyle izleyiciye aktaracaktır. Kameranın, muhabirin hemen sırtının üzerinden içeriyi görüntülemesi, izleyiciyi muhabir ile aynı bakış

açısında konumlandırmaktadır. Muhabirin hastane içindeki durumu "şimdi göreceksiniz, kendilerini patlatmak için nasıl hazırlanmışlardı" gibi kalıplar kullanarak aktarması, muhabirin ve kameranın aktarıcı rolünü gizlemektedir. Yani izleyici sanki kameramanın çektiği görüntüleri izlemiyor da kendi gözleriyle olayın izlerini inceliyor miti inşa edilmektedir.

Silahlı ve kendini patlatmaya hazır saldırganın yerde uzanan ölü bedeni, yan anlam seviyesinde Hizbullah'ın ve onun temsil ettiği kimliğe karşı tehdit oluşturanların düşeceği durumu simgelemektedir. Bu saldırganlar, sadece yan odada öldürdükleri iki sağlık çalışanını değil, Suriye rejimini ve Hizbullah'ın Lübnan'daki otoritesini hedef almışlardır. Haberde vurgulanan "hastanenin otoyola hakim stratejik konumu", Suriye yönetimi ile Hizbullah arasındaki bağı simgelemektedir. Bu otoyol, Hizbullah'ın Suriye'ye savaşçı gönderdiği ya da silah ve lojistik destek alabildiği rotalardan biridir. Silahlı gruplar bu bağı koparmaya çalışmışlardır ve cezalarını da çekmişlerdir.

Şekil 14: Deir Atiyye Röportajı-1, 5' 40"

Şekil 15: Deir Atiyye Röportajı-2, 5' 50"

Saha gözlemleri haberi, yapılan röportajlarla devam etmektedir. Röportajlar, izleyicinin sormak istediği soruları sahadaki muhataplarına soruyor görünerek yine aracı olan muhabir ve kamerayı görünmez kılmaktadır. Röportaj yapılan mekanlarda arkaplan, savaşta yıkılmış binalardan oluşmakta ve kentte yakın zamanda yaşanan savaşın şiddetini simgelemektedir. Röportaj veren kişilerin arkasında rahat tavırlarıyla dolaşan vatandaşlar ya da elinde silahıyla sigarasını içen Suriye askeri görüntüsü ise,

artık savaşın bittiğini ve ortalığın güvenli olduğunu simgelemektedir. Güvenlik ve huzur, Suriye askeriyle birlikte gelmiştir.

İkinci röportajı veren vatandaş, "Yani, buraya nasıl girdiklerine şaşırdık. Burada hiç görmedik, yoktular" ifadesinde bulunmaktadır. Burada kastedilen, silahlı muhaliflerin ilk kez bu kasabaya kadar ilerleyebildiğidir. Daha önce haber metni içerisinde ise muhabir, saldırganların farklı milliyetlerden olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla kimilerine göre "Suriyeli muhalif" olarak adlandırılan bu silahlı gruplar, El-Manar'a göre bu topraklara ait olmayan, farklı milliyetlere ait, yabancı unsurlardır. Bu haberde Suriye rejiminin ve Hizbullah'ın, kendi topraklarında bu yabancı unsurlara karşı bir savaş verdiği miti inşa edilmektedir. Suriye rejimi ve Hizbullah, emperyalist güçler tarafındanda desteklenen bu yabancı unsurlara karşı direnen saftadır. Dolayısıyla haberde inşa edilen simge ve anlamlar, direniş kimliğini inşa etmek için ve pekiştirmek için kullanılmaktadır.

4.2.6. Trablus'ta Ölümlü Çatışmalar

1 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 03:02 ile 05:07 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Lübnan'ın kuzeyindeki Trablus kentinde yaşanan ölümlü çatışmalar konu edilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Trablus'taki çatışmaların kurbanlarının sayısı arttı; 10 ölü ve aralarında 13 askerin de bulunduğu 35 yaralı. Bu sırada Bab El-Tabbane ve Cebel Muhsin mahalleleri arasındaki kanas atışları devam ediyor. Lübnan ordusu bu ateş eden noktalara karşılık vermeyi sürdürüyor.*
>
> ***VTR:*** *Trablus kentindeki silahlı çatışmaların seviyesi olağan durumu geçti.*

Trablus kentinde bazı vatandaşlara düzenlenen saldırıları daha önce mezhepsel karşıtlıklar üzerinden anlamlandıran El-Manar televizyonu, bu kez Bab El-Tabbane ile Cebel Muhsin arasındaki karşılıklı çatışmaları "olağan durumun aşılması" olarak nitelendirmektedir. Daha önce vurguladığımız üzere Bab El-Tabbaneh ile Cebel Muhsin karşıtlığı, iki otoritenin güç mücadelesinin bir göstergesidir. Bu iki otoriteyi üç düzlemde somutlaştırabiliriz: (a) Uluslararası düzlemde Batı yanlısı ve Batı karşıtı. (b) Bölgesel düzlemde Suriye karşıtı ve Suriye yanlısı. (c) Yerel düzlemde 14 Mart koalisyonuna dahil ya da 8 Mart koalisyonuna dahil. Üç düzlemde somutlaşan bu özellikler, iki karşıt grubun kimliklerinin inşasında temel rol oynamaktadır ve

topluluklar arasındaki sınırları (boundry) belirlemektedir. Hangi düzlemde olursa olsun, kimliğin inşası için şiddet dili önemli rol oynamaktadır. El-Manar söylemi açısından hegemonya kurabilmek ve otoriteyi güçlendirebilmek için Batı'nın emperyalizmine karşı direnmeli, Suriye yönetimi ile birlikte yabancı silahlılara karşı savaşmalı ve yerel düzlemde de hükümetteki çoğunluğu korumalı, bunun için siyasi araçların yanı sıra gerektiğinde askeri araçlara da başvurulmalıdır.

Bu noktada karşılaşılan tuzak, karşıt kimliklerin mezhepsel kategorileştirmeler üzerinden inşa edilme tehlikesidir. Bir mahallenin Sünni karakteri, diğerinin ise Alevi karakteri nedeniyle birbirleriyle çatıştıkları miti, kamuoyunda mezhepsel ayrılıkları ve nefreti körükleyen bir etki yaratabilmektedir. Her iki seçenekte de kimliğin inşası için şiddet dili kullanılmaktadır ancak mezhepsel karşıtlıklara dayalı kimlik inşası, yerel ve bölgesel barışı ciddi şekilde zedeleyen sonuçlara yol açabilir. El-Manar televizyonu, bu haberinde ise otoritenin getireceği düzen söylemine başvurmaktadır.

Tablo 4

1 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Röportaj Yapılan Kişi	***Metin***
1		*Çok yaralı geliyor. Bomba sonucu ölen şehitler geliyor. Cebel ve Tabbane arasında kanas atışı devam ediyor.*
2		*Trablus şehri Lübnan Devleti içerisinde mi? Bu durum sonuna kadar müsamaha gösterilecek bir şey değil.*

3		*Tüm siyasi grupların, tüm siyasi partilerin Trablus kentinde akan kana ve yaralanan ekonomiye dur demek için birlik olmalarını istiyoruz.*
4		*Ben diyorum ki sebebi devlettir. Trablus'un bundan daha fazlasını görmesi lazım. Trablus en iyisini hak ediyor.*

El-Manar televizyonu Trablus'taki otorite eksikliğini bölgedeki vatandaşlarla röportajlar yaparak onların ağızından vermektedir. Hem hastanedeki doktor, hem de sokakta röportaj yapılan kişiler, devlet otoritesinin eksikliğini vurgularken, bu otorite açığının en kısa zamanda kapatılması gerektiğini söylemektedir. Çünkü otorite eksikliği (a) can kaybı, (b) siyasi gerilim ve (c) ekonominin bozulması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Böyle bir durumda insanların günlük yaşamlarını sürdürmeleri bile zordur. Otorite demek, aynı zamanda güvenlik ve huzur anlamına da gelmektedir.

Otorite eksikliği söylemi, bölgede şiddet ortamına maruz kalanların kendi ağızlarından verilirken, Lübnan askerinin kentte yaptığı operasyonlar ve tutuklamalar videoda voice-over olarak verilmektedir. Operasyonlar, evlere yapılan baskınlar ve tutuklamalar, kentte düzenin tekrar tesis edilebilmesi için gerekli olan şiddet araçlarıdır. El-Manar söylemi, bu şiddet araçlarını olumlayan bir dil kullanmaktadır.

Trablus kentinde yaşanan çatışma olayları Suriye krizinden önceki yıllarda da karşılaşılan bir durumdur ve bazı tarihsel ve bölgesel süreçlerin sonucunda bugünkü koşullarına ulaşmıştır. Lübnan devleti kentteki bu gerginliği bazen baskınlar ve tutuklamalar gibi şiddet araçları ile çözmeye çalışırken bazen de çatışan gruplar arasında ateşkesi sağlamak için arabulucu grupların yardımına başvurmaktadır. Dolayısıyla sorunun çözümü çabalarında şiddet dili ve diyalog dili şeklinde bir ayrımdan bahsedilebilir. El-Manar televizyonu söyleminin, bu haberde, şiddet dilini

yücelten, güvenlik ve huzurun temin edilmesi için güç kullanımının gerekliliğini öne çıkaran bir kimlik inşa süreci işlettiğini söyleyebiliriz. Televizyon izleyicisi, bu mesajı, eğer tabi oldukları otorite bir gün kaybolursa ya da zayıflarsa, çatışma ve şiddet ortamı içerisinde kalacağı kaygısı ile birlikte okuyabilir. İzleyicinin bu tür bir okuması, otoriteye verdiği desteğin artmasını sağlayacaktır.

4.2.7. Trablus'ta Çatışmaların Devamı

3 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 06:33 ile 10:07 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Trablus kentinde yaşanan çatışmalara karşın hükümetin ve ordunun aldığı önlemler konu edilmektedir. Ordunun çeşitli ekipmanlarla kentin farklı bölgelerine konuşlanmasına rağmen, mahallelerin ara sokaklarından yapılan keskin nişancı atışlarını durduramadığı görülmektedir. El-Manar haberi, devletin bu silahlı gruplarla mücadelede acziyet içinde olduğunu vurgulayan göstergeler içermektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Trablus'a ordunun konuşlanması, şu ana kadar aralıklı çatışmaları ve kanas ateşini durdurma konusunda başarılı olamadı. Savcı Sakr Sakr, aralarında grup liderlerinin de olduğu 10 kişiyi askeri mahkemeye sevk etti.*

Lübnan bağlamında değerlendirildiğinde kent içinde yaşanan silahlı çatışmalara polis yerine asker tarafından müdahale edilmesi olağan bir durumdur. Ancak Lübnan'daki mezhepsel ve etnik çeşitlilik göz önünde bulundurulduğunda ordunun bu tür çatışmalarda taraf olmaktan kaçındığı ya da taraflardan herhangi birine farklı muamele yaptığı izleniminden sakındığı söylenebilir. Bu nedenle ordunun ne derecede müdahale edeceği, 8 Martçılar ile 14 Martçılar arasında varılan siyasi mutabakatın derecesine bağlıdır yorumunda bulunulabilir. Daha önce vurguladığımız üzere Trablus'taki kent çatışmaları, iki siyasi hizip arasındaki karşıtlığı da farklı düzlemlerde temsil etmesinden dolayı ordunun çatışmaları durdurmak için çatışan gruplara doğrudan ve toptan bir saldırı gerçekleştirmediği söylenebilir. Bunun yerine kentin sokaklarına askeri unsurlar konuşlandırılmakta ve çatışmanın farklı bölgelere yayılması engellenmeye çalışılmaktadır. El-Manar haberinin devamında görüleceği üzere, ordu üzerinden aslında hükümete ve cumhurbaşkanlığına yönelik bir söylem inşa edilmektedir.

VTR: *Ordunun sokaklarda konuşlanması, esas çatışma bölgesindeki güçlerin durumunu gerçekten değiştiremedi. Bu keskin nişancı, Baabda güvenlik zirvesinden etkilenmemiş.*

Şekil 16: Trablus'taki Keskin Nişancı-1, 7' 03" **Şekil 17:** Trablus'taki Keskin Nişancı-2, 7' 04"

Kameraya yansıyan keskin nişancının Baabda güvenlik zirvesinden etkilenmemesi, yananlam düzleminde çeşitli anlamlar içermektedir. Baabda, Lübnan cumhurbaşkanlığı makamının olduğu semtin adıdır ve Lübnan'ın en üst mevkiini simgelemektedir. Bunun Türkiye'deki karşılığı eskiden Çankaya, şimdi ise Beştepe ile simgelenen makamdır. Baabda, bir yandan devletin otoritesinin zirvesini simgelerken diğer yandan bir siyasi kişilik olarak Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman'ı simgelemektedir. Baabda güvenlik zirvesine Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman, Ordu Genelkurmay Başkanı Jean Kahveci ve siyasi istikrarsızlığın bir sonucu olarak hükümet kurulamadığı için göreve devam eden geçici Başbakan Necib Mikati katılmıştır. Toplantı sonucu, ordunun 6 ay boyunca Trablus'ta güvenliği sağlamak için her türlü tedbiri alması kararı çıkmıştır (“Tripoli security placed under LAF control”, 2013). Müdahale kararının alınması Hizbullah'ın da içinde bulunduğu 8 Mart koalisyonu tarafından olumlu karşılansa da, sahada yeterli önlemin alınmadığının görülmesi tepkiye neden olmuştur. Bu tepkinin sebebi, Trablus'taki çatışmaların 14 Mart koalisyonunun otoritesini ve dolayısıyla siyasi platformda -yeni hükümetin kurulması ve daha sonra bu hükümetin yeni cumhurbaşkanını da seçecek olması- elini güçlendirdiği görüşüdür. Bu tarih itibariyle Trablusta'ki çatışmalar, daha önce belirttiğimiz uluslararası, bölgesel ve yerel düzlemdeki güç dengeleri açısından bir anlam ifade ediyorken, artık yeni

hükümetin kurulması için yürütülen mücadelenin de bir simgesi haline gelmiştir (Ghassan Rifi, 2013). Yeni hükümetin kurulması için yürütülen mücadele yeni cumhurbaşkanının seçimini de etkilyecektir. Mevcut cumhurbaşkanı Mişel Süleyman, daha önce 8 Mart koalisyonu karşıtı söylemleri ve Hizbullah'ın Suriye'deki varlığına karşı çıkması gibi tutumlarıyla bilinmektedir. Dolayısıyla El-Manar'ın bu haberi, hem Hizbullah karşıtı söylemi ile bilinen Mişel Süleyman, hem de onun temsil ettiği ve Trablus'taki çatışmalara yeterince müdahale etmeyerek 8 Mart koalisyonunun aleyhine işleyen devlet mekanizmasını eleştirmektedir.

Düzanlam seviyesinde sokaktaki çatışmaları gösteren haber görüntüsü, yan anlam düzeyinde Lübnan'ı önümüzdeki dönemde kimin yöneteceği mücadelesini simgelemektedir. Şiddet kullanımı ile siyasi otorite kazanımı arasında doğrudan bir bağ inşa edilmektedir. Dolayısıyla hükümette daha fazla güç kazanmak ve daha sonra cumhurbaşkanlığı seçimlerinde daha fazla söz sahibi olabilmek için, sahadaki çatışmaları da kontrol edebilmek gerekmektedir. Bu söylem, siyasi kimliği şiddet dili üzerinden inşa etmektedir. Yani oyverenlerin hükümetin kurulması üzerindeki söz hakkı/rolü görmezden gelinmekte, bunun yerine bu olağanüstü durumda tüm yetki oyverenlerin temsilcisi oldukları varsayılan partilere devredilmekte ve mücadele şiddet araçları kullanılarak sürdürülmektedir. Devlet otoritesinin zayıfladığı böyle bir konjonktürde oyverenler, ancak kendilerini temsil etme iddiasındaki partilerin/örgütlerin arkasında durarak kendi kimliklerini koruyabilir ve varlıklarını devam ettirebilir görünmektedir. Bu mitsel anlatım, tüm gruplar tarafından kullanılan şiddetin meşruiyetini de sağlamaktadır.

Tablo 5

3 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1	*Sokaklarda gruplar halinde dolaşan ve ateş eden silahlı kişiler*	*Hiy Bekkar mahallesindeki ağır silahlı militanlar, mesela, kısıtlama olmadan, tamamen özgürce hareket ediyorlar ve Cebel Muhsin'e ateş ediyorlar, hatta roket atıyorlar.*
2	*Sokakta yerde kan izleri*	*Etkilenen mahalledeki bu kan, pazartesi gecesi devam eden ve sabah da durmayan çatışmaların şiddetini gösteriyor.*

3	*Boş sokakta şiddetli çatışma sesi*	*Tabbane'den duyulan silah seslerinin yoğunluğu, çatışmaların halen sıcak olduğunu gösteriyor.*
4	*Sokaklarda askeri araçların konuşlanması*	*Cebel'deki arazideki gözlemler, ordunun girişte sıkı bir abluka uyguladığını gösteriyor. Küçük sokakların içinde silah sesinden başka bir şey duyulmuyor. Güvenlik önlemleri Cebel için güven vermiyor. Kuşatmanın kaldırılması ve Cebel'in çocuklarının mezhepsel saldırılardan korunması öncelikli talep olarak yerini koruyor.*
5	*Bankalar önünde silahlı askerlerin beklemesi*	*Ama ordu, şehirdeki bankaların soyulması korkusuyla tüm gücüyle konuşlanarak güvenlik alıyor. Konuşlanan unsurlar arasında tanklar da var.*

Daha önceki haberlerde adı geçen Bab El-Tabbane gibi Hiy Bekkar mahallesi, Trablus'un Kubbe bölgesinde Sünni nüfusunda çoğunlukta olduğu bir diğer mahalledir. El-Manar haberinde silah seslerinin duyulduğu mahalleler Hiy Bekkar ve Bab El-Tabbaneh olarak sayılmaktadır. Bu mahallelerde silahlı militanların, ordunun denetiminden etkilenmeyerek Cebel Muhsin mahallesine yönelik ağır silahlarla saldırılar yürüttüğü belirtilmektedir. Sünni mahallelerden geçilen görüntüler, silahlı adamlar ve silah sesleriyle imgelenmektedir. Görsel ve işitsel göstergeler yoluyla Sünni mahalleler şiddetin, hukuksuzluğun ve acımasızlığın kaynağı olarak simgelenmektedir. "Mezhepsel saldırılar"ın hedefi olarak gösterilen Cebel Muhsin mahallesi ise yerdeki kan izleri yoluyla, "karşı taraf"ın şiddetine, hukuksuzluğuna ve acımasızlığına maruz kalan olarak simgelenmektedir. Daha önce bahsettiğimiz ve arka planda bir ideolojik mücadele alanı olan çatışmalar, burada Sünni ve Şii mahalleleri arasında yaşanan mezhepsel bir kavga olarak gösterilmektedir. Mezhepsel çatışma miti, arka plandaki tüm ideolojik mücadele alanlarını ve hegemonya kurma çabalarını görünmez kılarak siyasi kimlik ile mezhepsel kimliği örtüştürme amacı taşımaktadır. Bu söylem, bir yandan Hizbullah'ın kendi kamuoyunun kimliğini inşa etmesi için bir argüman olarak kullanılırken diğer yandan ulusal ve uluslararası kamuoyunun desteğini sağlamak için bir argüman olarak görülebilir.

> ***VTR:*** *Şehir askeri bir bölge mi, değil mi? Ordunun kontrolü altında mı, değil mi? Resmi tutumdaki karmaşa, şüphe yok ki, devletin sahadaki varlığını da zayıflatıyor.*

Hizbullah, kendi otoritesini kuramadığı bölgede "öteki"nin otorite kurmaması için devletin müdahale etmesini savunmaktadır. Bunu voice-over'da alışık olmadığımız soru sorma yöntemiyle yapmaktadır. Haber seslendirmesi aslında soruyu seyirciye sormaktadır ve hemen ardından verilmesi gereken doğru cevabı söylemektedir. Böyle bir durumda, izleyici kendi aklından geçirdiği cevabın doğru olup olmadığını teyit etmektedir. Televizyon tarafından verilen cevap, aynı zamanda toplumsal olarak kabul edilir normu ifade etmektedir. Dolayısıyla izleyicinin şahit olduğu olayları ve kişileri anlamlandırmasında yardımcı olacak toplumsal normu ya da sağduyuyu (common-sense) inşa etmektedir (Berger & Luckmann, 1991:27). Bu yolla El-Manar'ı kontrol eden güç olarak Hizbullah, mitleri ve anlamları kendi politik gündemi doğrultusunda inşa etmeye çalışmaktadır.

4.2.8. Tekfircilerin Zihniyeti Üzerine

7 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 08:20 ile 11:12 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. El-Manar ekibi tarafından hazırlanan bu özel haberde, Suriye'deki silahlı grupların düzenlediği saldırılar ve geride bıraktığı izlere yer verilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *El-Manar'ın özel haberi, Kalemun'daki silahlı tekfirci örgütlerin Malula'dan Kara'ya kadar olan bölgede Hristiyan dini kutsallarına yönelik saldırılarını ortaya koyuyor.*

El-Manar'ın bu haberinin daha önce analiz ettiklerimizden farkı haber boyunca fon müziği kullanılması ve haberin köşesindeki İngilizce "exclusive" (*özel*) ibaresidir. Daha önce Deir Atiyye kasabasındaki saha gözlemleri haberinde hiçbir ibare yer almazken, İran konsolosluğu saldırısı haberinde Arapça "Hass El-Manar" (*El-Manar'a özel*) ibaresi yer almıştır. Bu haberde görülen *exclusive* ibaresi, haberdeki diğer söylem ve göstergelerle teyit edileceği üzere, uluslararası kamuoyuna yönelik bir mesajdır. Suriye'deki aşırıcı silahlı örgütlerin tarihi ve kutsal alanlara dönük yıkım ve saldırıları uluslararası kamuoyunun en çok dikkatini çeken noktalardan biridir. Hristiyan dini kutsallarına yönelik saldırıları ele alan bu haber de, uluslararası kamuoyunun dikkatini cezbedecektir.

Şekil 18: Meryem Heykelini Kıran Saldırgan, 8' 42".

Haber videosunun başlangıç karesinde, saldırganlar ellerindeki Meryem heykeli ile bir konuşma yapmakta ve sonra onu yere atıp parçalamaktadır. Bu sırada, diğer kişiler; "Tekbir, Allahuekber" diye bağırmaktadır. Saldırganın konuşma sesi olduğu gibi verilirken, "Tekbir, Allahuekber" kısmında sese yankı efekti verilerek müdahale edilmektedir. Ses efekti yoluyla söz doğal ve gerçek halinden uzaklaştırılarak yapay ve gerçekdışı bir anlam düzlemine taşınmaktadır. Bu işitsel gösterge El-Manar'ın, kendi İslami söylemini ekrandaki aşırılıkçı saldırganların İslami söylemi ile ayrıştırdığının bir ifadesidir. İslam dinine ait bir simge olan bu söz, İslam dini ile uyuşmayan saldırganların ağzından kurtarılarak özgürleştirilmek istenmektedir. İslami bir söylem benimseyen El-Manar televizyonu ile İslami söylem benimsediğini iddia eden bu saldırganlar arasındaki farklılık, bu ses müdahalesi ile görünür kılınmaktadır. Habere, bu provokatif görüntü ile başlamak ise, aynı zamanda Hristiyan izleyicilerin dikkatini habere çekmektedir. Haber boyunca eşlik eden gerilim müziği, görsel olarak sunulan dehşet tablosu anlamını güçlendirmektedir.

Tablo 6

7 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1	*Talan edilmiş kilise ve parçalanmış Hristiyanlık sembolleri*	***VTR:*** *Tekfirci örgütler, Bilad'uş-Şam'da devletlerinin kuruluşunu bu şekilde gösteriyor. Kalemun'daki geniş bir bölgede bu örgütler,*

		Semavi dinlerin kutsallarını bu şekilde parçalıyorlar. Malula bölgesi tek değil, El-Manar tekfircilerin geçtiği Kara'daki Deir Mikhail kilisesine girdi.
2	*Kilise giriş kapısında muhabirin anonsu*	***Anons:*** *Deir Mikhail, burası özgürlük için mücadelenin ve ötekine saygının diğer bir örneği.*
3	*Kilise içerisinde zarar görmüş eşyalar ve dini semboller*	***Röp1:*** *Bu onların düşünce tarzının bir delili, kutsalları hedef alan suçlarının bir göstergesi. Onlar, insanların değerlerine saldırmaya hazırlar. Herşeyi yapmaya hazırlar çünkü onları engelleyecek bilinçleri yok.* ***Röp2:*** *Kabirleri açmışlar ölüleri çıkarmak için. Söylenebilecek tek şey, barbarca. Bu barbarca, çünkü kutsal mekanlara girmek ve azizlerin kabirlerini açmalarını engelleyecek bir sebepleri yok.*
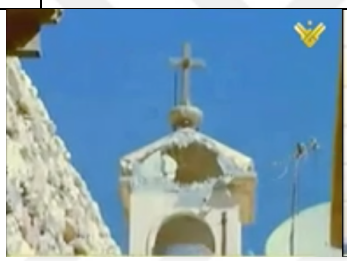		
Sekans-1	*Sekans-2*	*Sekans-3*

El-Manar televizyonu bu haberinde düz anlam seviyesinde Suriye'deki silahlı örgütlerin saldırılarını gösterirken yan anlam seviyesinde Hizbullah'ın İslami yönetim anlayışını ve bu anlayışta Hristiyanların konumunu vurgulamaktadır. Sahadaki El-Manar muhabiri, kiliseyi "ötekine saygının bir örneği" olarak tanımlayarak diğer dinlere karşı olumlu yaklaşımı ifade etmektedir. Hizbullah'ın 1980'lerdeki resmi açıklamalarına ve metinlerine bakıldığında Hristiyanlar ile "ehl-i zimme" olarak, yani Kuran-ı Kerim'de yer alan, diğer din mensuplarının inanç hürriyetine, can ve mal güvenliğine sahip olarak yaşaması ilkesine göre ilişki kurulduğu görülmektedir. 1990'ldardan sonra ise Hizbullah, İslam devleti tahayyülünü arka plana çekerek Lübnan'daki diğer din mensuplarına vatandaşlık ilkesine göre yaklaşmıştır (Alagha, 2011:44). Ehl-i zimme olarak ya da vatandaşlar olarak, her iki yaklaşımda da Hizbullah diğer din mensupları ile diyalog içerisinde olan barışçıl bir söylem benimsemiştir. Bu haber metni yoluyla

Hizbullah'ın İslam savunusu ile Suriye'deki aşırılıkçı örgütlerin İslam iddiası arasındaki farklılık netleştirilmektedir. Aşırılıkçıların davranışlarının kınanması ve kötülenmesi, bir yandan "öteki"ni tanımlarken, diğer yandan Hizbullah'ın kendi kimliğini inşa etmektedir. Cohen, topluluğun simgesel inşasında iki noktaya dikkat çekmektedir: "Bir insan grubunun üyelerinin (a) birbirleriyle ortak birşeyleri olduğunu ve (b) bu ortak şeyin onları öbür varsayımsal grupların üyelerinden önemli sayılabilecek derecede ayırdığını" (Cohen, 1999:8). Böylece topluluk benzerlik ve farklılığı eş zamanlı olarak inşa etmektedir.

Kilise'deki rahip, "öteki"nin düşünce tarzının ne kadar farklı olduğunu anlatmaktadır. Bu "öteki", Hizbullahın "tekfirci" olarak tanımladığı gruptur. Kilisedeki rahibin röportajlarından alıntılarla "tekfirci" zihniyeti şu şekilde tanımlayabiliriz: (a) saldırgan, (b) hareketlerini sınırlandıracak bilince sahip olmayan, (c) barbar, (d) kendi gibi düşünmeyeni yok etmeye çalışan. Sözlük anlamına bakıldığında ise tekfirci, "Hz. Muhammed'in vahiy yoluyla alıp insanlara tebliğ ettiği kesin delille sabit olan dinî bir esasın doğruluğunu inkâr edenin kâfirliğine hükmeden" kişi anlamına gelmektedir (Üstün, 2011).

Bu göstergeler ışığında tekfirci grupların "geri kalmış, barbarlar" olarak anlamlandırıldığı görülmektedir. Bu söylem bize, Ortadoğu'yu geri kalmış, barbarlar coğrafyası olarak anlamlandıran Batı'nın Doğu'ya karşı saldırılarını meşrulaştırmak için kullandığı argümanı hatırlatmaktadır. Bu noktada Suriye de tekfirci "barbarlar"ın istilası altındadır ve bu istila sadece Suriye yönetimini ve Hizbullah'ı değil, bölgedeki Hristiyanlar gibi diğer din mensuplarını da tehdit etmektedir. Hizbullah, Suriye'deki rejim karşıtlarını tekfirciler olarak tanımlayarak Suriye'deki mevcudiyetini bir kez daha meşrulaştırmaktadır. Bu haber yoluyla, Hristiyanların yanında durduğunu göstererek, uluslararası kamuoyunda da meşruiyet aramaktadır. Nitekim Suriye rejimi, İran ve Hizbullah'ın ortak argüman olarak kullandığı, "aşırılıkçılara karşı savaş" söylemi uluslararası kamuoyu tarafından kısmen kabul görmüş ve Esad yönetimi üzerindeki baskıyı hafifletmiştir. Aynı zamanda Suriye'de savaşan Hizbullah üzerindeki baskı da azaltılmaya çalışılmaktadır.

4.2.9. Suriye'de Alıkonulan Şii Esirler

11 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 25:11 ile 26:48 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Bu haberde Suriye'de alıkonulan Şii esirlerden biri olan Hasan El-Mikdad'ın babasının ölümü ele alınmaktadır.

> ***KAM/SPK:*** *Kaçırılan Hasan El-Mikdad'ın babası Ebu Hasan umutsuz bir hastalık sonucu hayatını kaybetti. Ölmeden önceki son isteği Suriye'de kaçırılan çocuğu Hasan'ı görmekti.*

Tablo 7

11 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1	*Ebu Hasan'ın ölmeden önce hasta yatağında son görüntüleri*	***Röp (Ebu Hasan):*** *Arap olsun ya da olmasın, Lübnanlı olsun ya da olmasın, tüm esirlerin bırakılmasını istiyorum. Ölmeden önce oğlumu görmek istiyorum.*
 Görüntü-1	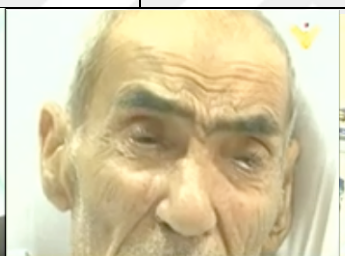 *Görüntü -2*	 *Görüntü -3*

İnsan hikayelerinin yer verildiği haberler izleyicinin kendini hikayedeki kişinin yerine koymasını sağlamaktadır. Kameranın yakın plan çerçevede görüntü yakalaması, ölüm döşeğindeki kişinin duygusal tepkilerini ön plana çıkaran bir etki yaratmaktadır. Bu haberde yer verilen görsel ve işitsel göstergeler yoluyla, izleyicinin ekrandaki babanın acısını içselleştirilmeleri amaçlanmaktadır.

Bu ölüm haberi, şu bağlamda değerlendirilmelidir: Hasan El-Mikdad, Suriye'de 2012 yılının Mayıs ayından beri Özgür Suriye Ordusu tarafından alıkonulan 11 Lübnanlı Şii vatandaştan biridir. Kaçırılan Şii vatandaşların aileleri bu olayda, başta Türkiye olmak üzere Katar ve Suudi Arabistan gibi ülkeleri sorumlu tutmuştur. Bu

kaçırma eylemine tepki olarak Lübnan'ın çeşitli bölgelerinde Şiiler tarafından yol kesme eylemleri düzenlenmiştir. 2012 yılı Ağustos ayında Lübnan'da bir Türk vatandaşının da aralarında bulunduğu çok sayıda kişi kaçırılmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen, Suriye'de alıkonulan Şiiler uzun süre serbest bırakılmamıştır ("Lübnan'da Suriye gerilimi," 16 Ağustos 2012).

Suriye'deki Şiilerin kaçırılması eylemi, Suriyeli muhalifler açısından, Hizbullah'a Suriye'den çekilmesi için verilen bir mesajdır. Buna karşılık Lübnan'da yol kesme eylemleri ve Türk vatandaşının kaçırılması olayı, bazı kesimler tarafından, Hizbullah'ın karşı mesajı olarak yorumlanmıştır. Tüm bu karşılıklı eylemlere ve girişimlere rağmen, kaçırılan Lübnanlı Şiiler uzun süre kurtarılamamıştır. Şii esirlerin aileleri, Lübnan cumhurbaşkanlığı sarayı önünde eylem yaparak hükümetin ve Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman'ın esirleri kurtarmadaki başarısızlığı protesto edilmiştir ("Families of Kidnapped Pilgrims Hold Sit-in near presidential Palace," 25 Aralık 2012).

El-Manar televizyonunun bu haberi, sadece bir ölüm haberi değil ama tüm bu yaşananları ve arkaplanı bir kez daha hatırlatan bir işlev görmektedir. Ölmeden önce son isteği oğlunu görmek isteyen bir babanın dramı, El-Manar vasıtasıyla, Hizbullah tarafından sahiplenilmektedir. Haberdeki görsel ve işitsel göstergeler yoluyla kişinin acısı ve mağduriyeti, izleyicilerle paylaştırılmakta ve ortak anlamlar üzerinden kimlik inşa edilmektedir. Suriye'de halen savaşmakta olan binlerce Hizbullah savaşçısı bulunmaktadır ve bu savaşçılar bir yandan Hasan El-Mikdad'ı kaçıran grubun da arasında bulunduğu muhalif gruplarla savaşmakta diğer yandan ise Hasan El-Mikdad gibi kaçırılma ya da öldürülme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Dolayısıyla El-Manar izleyicisi olan ve Suriye'de savaşan yakını bulunan Şiiler, kendi deneyimleri ile televizyonda izledikleri deneyim arasında ortaklıklar bulabilecektir. Televizyondaki haberin takipçisi olarak Hizbullah, Ebu Hasan gibi tüm zulme uğrayan babaların ve çocuklarının haklarının savunucusu ve temsilcisi olarak konumlandırılmaktadır. "Mazlumların savunucusu" miti, Hizbullah'ın Suriye'deki mevcudiyetini bir kez daha meşrulaştırmaktadır.

4.2.10. Hükümetin Güvenoyu Alması Tartışması

12 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 07:00 ile 08:46 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Bu haberde Hizbullah Genel Sekreter Yardımcısı Naim Kasım'ın hükümetin kurulması ve güvenoyu alması tartışmaları kapsamında yaptığı açıklamaya yer verilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Hizbullah Genel Sekreter Yardımcısı Naim Kasım meclisten güvenoyu alamayacak bir hükümetin kurulmasına karşı çıktı ve bunun hukuken yok hükmünde olacağını belirtti.*
>
> ***VTR****: Açıklamasında Şeyh Kasım, cumhurbaşkanının hükümet güvenoyu alamasa dahi cumhurbaşkanlığı seçimlerini gerçekleştirmek için hükümetin kurulması gerektiği önerisini süpriz olarak nitelendirdi. "Bu anayasaya aykırıdır. Böyle bir hükümet, geçici hükümetten yetkileri devralamaz ve başkanlık seçimini yapamaz çünkü hukuki olarak yok hükmündedir". Şeyh Kasım ekledi: "Yarından önce hemen, bir ulusal hükümetin kurulması için çaba harcamak dururken bu akşam olduğu gibi ülke kaosa ve bölünmeye sürükleniyor". Kasım, Hizbullah'ın iki ilkesine dikkat çekti: "Kurumların inşası ile işbirliği ve ortaklık arayışı. Ama onlarda diğerlerini safdışı bırakmak isteyen bir mantalite var".*

El-Manar'ın bu haberinde herhangi bir görüntü kullanılmamış, sadece Şeyh Kasım'ın bir fotoğrafı yanında açıklamasından parçalara yer verilmiştir. Şeyh Kasım bu açıklamasında hükümetin kuruluşu ve cumhurbaşkanı seçimleri üzerine Hizbullah'ın duruşunu açıkça ortaya koymaktadır. Daha önceki Trablus çatışmalarındaki söylem de göz önünde bulundurulduğunda bu haberin Hizbullah'ın Mişel Süleyman'a karşıt söylemlerinin bir devamı olduğu görülmektedir. Mişel Süleyman, 2012 yılı Haziran ayında toplanan Ulusal Diyalog Zirvesi'ne başkanlık ederek, 8 Mart ve 14 Mart gruplarının destek verdiği ve Lübnan'ı bölgesel ve uluslararsı çatışmalardan uzak tutmayı garanti eden Baabda Deklarasyonu'nun hazırlayıcısıdır. Suriye'deki krizin etkilerinden Lübnan'ı korumayı amaçlayan bu deklarasyon daha sonra, imzası olmasına rağmen Suriye'de savaşmaya başlayan Hizbullah için bir baskı unsuru haline gelmiştir. Suleiman çeşitli tarihlerde Baabda Deklarasyonu'nun önemini vurgulayarak tarafları buradaki sözlerini tutmaya çağırmıştır ("Suleiman Reiterates Call for Respecting Baabda Declaration", 28 Nisan 2013; “Dispute between Lebanese president, Hezbollah heats up” 4 Mart 2014). Bu nedenlerden dolayı Suleiman, Hizbullah'ın Suriye'deki varlığına engel teşkil eden bir simge haline gelmiştir ve Hizbullah'ın söylemlerine hedef olmuştur.

El-Manar haberinde verilen bilgilere göre Mişel Süleyman bir kez daha Hizbullah'ın çıkarlarına ters düşen ve hareket alanını sınırlayan bir öneri getirmiştir. 22 Mart 2013 tarihinde Başbakan Necib Mikati'nin istifasından bu yana yaklaşık dokuz aydır yeni hükümet kurulamamış ve geçici hükümet ile ülkedeki siyasi belirsizlik artmıştır. Cumhurbaşkanı Süleyman da altı yıllık görev süresi bitmek üzere iken, ükenin yeni bir istikrarsızlık ortamına düşmemesi için haberde bahsi geçen öneriyi dile getirmiştir. Görüldüğü üzere hem Süleyman hem de Kasım, "ülkede istikrarın tesis edilmesi", "işbirliği ve diyalog" söylemini kullanmaktadır. Düzanlam seviyesindeki anlamlandırma bu olsa da yan anlam düzeyindeki anlamlandırma, Hizbullah'ın Suriye'deki mevcudiyetini sorgulayan söylemlere izin vermeyeceği şeklindedir. El-Manar televizyonu, diğer haberlerdeki göstergelerle birlikte okunduğunda, Hizbullah'ın Suriye'deki mevcudiyetini bir "varoluş savaşı" olarak simgelemektedir. Lübnan kamuoyu bağlamında Suriye'deki savaşını bu simge yoluyla anlamlandırdığı sürece destek gören Hizbullah, bu politikasına karşı risk ve tehditleri ortadan kaldırmak için siyasi kurumlarda da egemen olmayı amaçlamaktadır. Bu noktada Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman ve 14 Mart koalisyonu, Hizbullah'ın söylemine karşı tehdit olarak görülmektedir.

Haber söyleminde ayrıca Mişel Süleyman ve 14 Mart cephesi, diyalogtan uzak ve "diğerlerini safdışı bırakmak isteyen" hegemonik kurumlar olarak simgelenmektedir. Bu göstergeler, Hizbulah'ın inşa etmek istediği karşıt-hegemonya mitini destekler niteliktedir. Bu söyleme göre karşı taraf/öteki, kendi çıkarlarını dayatmakta ve tüm topluluklar üzerinde hegemonya kurmaya çalışmaktadır. Ama Hizbullah bu hegemonyaya karşı direnmekte ve bunu yaparken diğerlerinin baskıcı ve güce başvuran yöntemlerine karşın işbirliği ve ortaklık arayışını vurgulamaktadır. Haber metinlerinde inşa edilen mit yoluyla, Hizbullah'ın -tıpkı diğer hegemonik güçler gibi- şiddet diline başvurduğu gerçeği gizlenmeye ve görünmez kılınmaya çalışılmaktadır. Hükümetin kurulmasına ve cumhurbaşkanı seçimlerine karşı çıkmak Hizbullah açısından hegemonyaya karşı direniş olarak anlamlandırılırken, diğer yandan hükümetin kurulmasında ve cumhurbaşkanı seçimlerinde Hizbullah'ın kendi tercihini diğer gruplara dayatması olarak okumak da mümkündür. Nitekim 2015 sonu itibariyle Lübnan cumhurbaşkanlığı koltuğu halen boştur.

4.2.11. Ölüm Arabalarının Geçiş Yolu

17 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 08:48 ile 11:10 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Bu haberde Lübnan'ın Subuh beldesinde yaşanan patlama sonrası patlayıcı yüklü araçların ülkeye nasıl sokulduğuna dair bazı tespitlere yer verilmektedir. Bir önceki haberde Lübnan'ın doğusunda, Suriye sınırı yakınlarındaki Subuh beldesinde bir Hizbullah üssü yakınlarında yaşanan bombalı saldırının detaylarına yer verilmiştir. Dolayısıyla analiz edeceğimiz haber bir önceki haberin devamı niteliğinde olup, olayın arka planını sorgular niteliktedir.

> ***KAM/SPK:*** *Subuh patlaması, Suriye'deki silahlı grupların Yebrud'dan ve öncesinde En-Nebk'tan patlayıcı yüklü araba getirdiklerini bir kez daha ortaya koydu. Bu sırada emniyet kaynakları da Arsel beldesinin, vatanın dört bir yanına götürülen ölüm arabalarının rahatça geçtiği bir koridor olduğunu teyit etti.*

Sunucu haberin giriş konuşmasında, haberin en can alıcı bilgilerini, izleyicinin dikkatini çekecek ve merakını arttıracak şekilde sunmaktadır. Genel izleyici kitlesi açısından Subuh patlaması, ilk bakışta sadece Hizbullah'ı ilgilendiren bir eylem olarak yorumlanabilir. Patlamanın yaşandığı bölge yerleşim yerlerine uzaktır ve saldırı tamamen düzlük ve boş bir arazide Hizbullah üyelerini taşıyan beş aracın geçişi sırasında gerçekleştirilmiştir. Ancak sunucu ikinci cümlesinde bu olayın sadece Hizbullah üyelerini değil, Lübnan'da yaşayan tüm vatandaşları ilgilendiren bir noktasını öne çıkarmaktadır: "vatanın dört bir yanına götürülen ölüm arabalarının" nasıl ülkeye sokulduğu meselesi. Vatanın dört bir yanına götürülen ölüm arabaları, sadece Hizbullah'ı ya da Şiileri değil, Lübnan'da hangi kimliğe sahip olursa olsun tüm vatandaşlar için bir tehlike oluşturmaktadır. Bu arabalar, Suriye'de yaşanan ölümleri, kaosu ve şiddeti Lübnan'a taşıyan vasıtalar olarak simgelenmektedir. Her gün sokakta gördüğümüz yüzlerce arabadan biri ölüm arabası olabilir. Dolayısıyla El-Manar haberi, Lübnan'ın ücra bir köşesinde yaşanan -ve etkisi sınırlı kalabilecek- patlamayı, izleyicilerin gündelik hayatının yaşanmış deneyimleri ile ilişkilendirerek, Lübnan vatandaşlarında korku ve endişe yaratan bir söylem olarak kullanmaktadır.

Haber'de belirtilen belde isimleri düzanlam seviyesinde idari ve coğrafi yapılara işaret ederken, yan anlam düzleminde "çatışma", "istikrar" ve "kaos" anlamlarını taşımaktadır. Yebrud ve En-Nebk beldeleri, Suriye'nin Kalemun bölgesinde yer

almaktadır ve Hizbullah ile Suriye silahlı muhalif güçleri arasındaki kanlı çatışmalara sahne olmaktadır. Dolayısıyla bu beldeler, "egemenlik mücadelesi" ve "çatışma" anlamlarını taşımaktadır. Subuh ise Bekaa vadisinin kuzeyindeki Labve beldesine bağlıdır ve çoğunlukla Şii nüfusun ikamet ettiği bir bölgedir. Hizbullah'ın kontrol ettiği bu bölge "istikrar" anlamını taşımaktadır. Ölüm taşıyan arabalar için bir koridor olarak tanımlanan Arsel ise çoğunlukla Sünnilerin yaşadığı bir kenttir ve "kaos" ve "tehdit" anlamları yüklenmiştir. Haber metninde bölgeler ve kentlere ilişkin inşa edilen anlamlar, izleyici tarafından içselleştirildiği ve bir gerçeklik olarak algılandığı düzeyde Hizbullah'ın Lübnan içindeki ve dışındaki operasyonları meşruiyet kazanmaktadır.

Tablo 8

17 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1	*Subuh'ta yaşanan patlamanın şiddetini gösteren araba parçaları*	*Subuh ve Labve arasında yaşanan patlama, bölgedeki ilk saldırı denemesi değildi. Yebrud'daki militan mevzileri patlayıcı yüklü araçların ülkeye sokulmasını sağlıyor ve emniyet kaynaklarına göre Arsel beldesi bunların geçişinde rol oynuyor.*
2	*Bir arabanın bagajındaki patlayıcılar*	*Bulunan çok sayıda araç, En-Nebk ve Yebrud arasında terör arabalarının hazırlanmasındaki yakın ilişkiyi ispatlıyor. Geçtiğimiz haftalarda yaklaşık 400 kg patlayıcı yüklü bir araç Arsel yolunda tespit edilmişti.*
3	*Bekaa vadisinden Lübnan dağlarına doğru bakış olduğu düşünülen görüntü*	*Lübnan emniyet kaynakları buldukları şeylere şaşırmadıklarını söylüyor ama Yebrud ile şerefli Lübnan dağları arasında düzenli bir koridor oluştuğunu vurguluyor.*

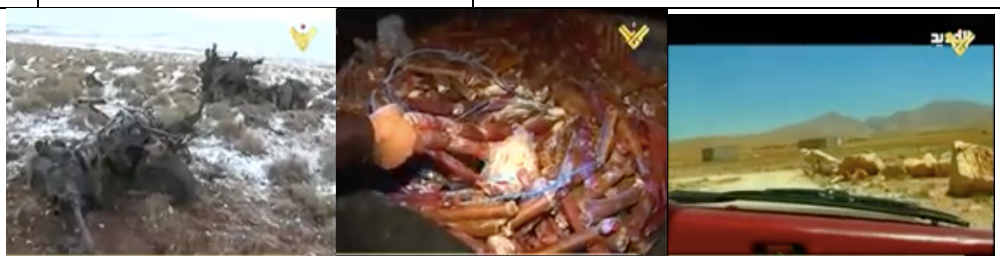

Sekans-1 *Sekans-2* *Sekans-3*

Haber metni içerisindeki görsel ve işitsel göstergeler ile inşa edilen anlam, Lübnan içinde ve dışında istikrar-güvenlik ve kaos-tehdit anlamları taşıyan bölgelerin olduğudur. Bu kavramsal kategorizasyon, ele geçirilen patlayıcılar ve arabaların görüntülerinin yer aldığı kanıtlarla birlikte desteklenmektedir. El-Manar televizyonu, Şii toplulukların yaşadığı Subuh ve Labve adlı yerleşim yerlerini istikrarın ve güvenliğin temin edildiği simgeler olarak kodlamaktadır. Bu bölgelerin güvenliği, "şerefli Lübnan dağları" ve "vatan"ın güvenliği ile ilişkilendirilmektedir. Bu iki simge, belli bir topluluğa seslenmekten ziyade tüm Lübnan topraklarını ve vatandaşlarını simgelemektedir. Vatan, aralarında tarihsel, kültürel ve dilsel bağlar bulunan bir topluluğun yaşadığı sınırları ifade etmektedir. Dolayısıyla El-Manar haberi, bu "vatan"ın sınırlarına, "şerefli" tarihine ve bu topraklarda yaşayan "şerefli" insanlarına göndermede bulunmaktadır. "Ölüm arabaları"nın oluşturulan koridordan geçerek "şerefli" dağlara ulaşması, aynı zamanda vatanın şerefine yapılmış bir saldırı olarak anlamlandırılmaktadır. Hizbullah kontorlündeki bölgeler, vatanın şerefini koruyabilen simgeler olarak kodlanmaktadır.

Suriye sınırları içerisindeki En-Nebk ve Yebrud beldeleri göz ardı edildiğinde El-Manar haberinin özellikle Arsel beldesi hakkında bir kimlik inşa etme çalışması yaptığı farkedilmektedir. Çoğunlukla Sünni toplulukların yaşadığı Arsel bölgesi, "ölüm arabaları için bir koridor" ve dolayısıyla şerefli Lübnan dağlarına uzatılan kirli eli simgelemektedir. Bu kirli eli engelleyebilecek tek otorite olarak Hizbullah işaret edilmektedir. Çünkü Lübnan'ın sınır güvenliğinden sorumlu olan Lübnan ordusunun bu sınırları korumakta yetersiz kaldığı yananlam düzleminde tekrarlanmaktadır. Sınırların güvenliği tam anlamıyla sağlansaydı, En-Nebk ve Yebrud'dan Arsel'e giden koridorun oluşması mümkün olamazdı. Oysa Hizbullah'ın egemen olduğu Subuh ve Labve bölgelerinde böyle bir koridorun oluşması mümkün değildir. Öyle ki bu bölge ilk kez bir saldırının hedefi olabilmiştir. El-Manar haberi, kimlik inşası sürecinde coğrafi bölgeler üzerinden anlamlandırma yapmaktadır. Yani Arsel bölgesinde aşırılıkçı ya da ılımlı muhalifler olabileceği gibi zor koşullar altında yaşayan Suriyeli mülteciler de barınmaktadır. Dolayısıyla Arsel beldesi gerçek koşullarda farklı toplulukların yaşadığı bir bölgedir. Ancak haber metni, Arsel bölgesini yeniden anlamlandırarak, tek bir oluşum gibi inşa etmekte ve bu oluşuma tehdit anlamı yüklemektedir. Bu kimlik inşası,

Hizbullah'ın kendi egemenliğine tehdit olarak gördüğü bölgelerde egemenliğini yayma amacının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Nitekim ilerleyen haftalarda Arsel, Hizbullah yayılmacılığının hedefi haline gelmiştir[1].

Netice olarak bu haberde inşa edilen mit, vatanın şerefinin korunması için Hizbullah'ın bir kurtarıcı olabileceğidir. Vatanın şerefli dağlarını, kirli ellerden koruyabilmek için, tehdit ve risk oluşturan bazı beldelerin egemenlik altına alınması gerekmektedir. Dolayısıyla tıpkı Trablus için inşa edilen kimlik gibi, Arsel de kötülüklerin kaynağıdır ve cezalandırılması gerekmektedir. Bu cezayı kesmekte Lübnan devleti otoritesi yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle Lübnan kamuoyu, Hizbullah'ı desteklemek zorunda görünmektedir. Görsel ve işitsel göstergeler yoluyla inşa edilen bu mit, Hizbullah'ın hem Suriye'de hem de Lübnan içerisinde uygulayacağı şiddet eylemlerini de meşrulaştırma görevi görmektedir.

4.2.12. Şehit Töreni Ritüeli

21 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 23:36 ile 25:26 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Suriye'de silahlı muhalif gruplarla savaşırken yaşamını yitiren Hadr Ahmed Matar isimli Hizbullah savaşçısının cenaze töreni konu edilmektedir. Bu haber "şehit" ve "cihat" göstergelerini anlamlandırması açısından ve dini bir ritüel olarak şehit cenazesinin içinde barındırdığı çeşitli göstergebilimsel kodlar açısından önem teşkil etmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Hizbullah ve İslami Direniş topluluğu Beyrut'un güneyindeki Dahiye'de düzenlenen, cihat görevini yerine getirirken şehit olan Şehit Hadr Ahmed Matar'ın cenazesini uğurladı.*
>
> ***VTR:*** *Burj El-Barajne kampında Hizbullah, cihat görevini yerine getirirken şehit olan Şehit Tevfik Mustafa Rihal'in cenazesini uğurladı. Kalabalık uğurlama yürüyüşü Emir El-Mü'minin Camii önünden başladı ve Menşiyye mahallesindeki El-Raduf mezarlığında sona erdi. Mübarek naaşı dualar eşliğinde defnedildi.*

[1] Şubat 2014'te Arsel'in tek çıkış noktası olan Labve bölgesine Hizbullah tarafından kontrol noktası kurulmuş ve Arsel'e giriş çıkışlar doğrudan Hizbullah'ın kontrolüne geçmiştir. İki ay süren bu uygulama boyunca kontrol noktasında şiddet uygulandığı haberleri medyada yer bulmuştur. (Bkz: Notorious Hezbollah checkpoint removed amid internal reshuffle, 7 Mart 2014. https://now.mmedia.me/lb/en/reportsfeatures/542407-notorious-hezbollah-checkpoint-removed-amid-internal-reshuffle, Erişim Tarihi: 21.12.2015)

Hizbullah, 2011 yılında başlayan Suriye'deki iç savaşta Devlet Başkanı Beşar Esad tarafında kendini konumlandırmıştır. 2012 yılı Ağustos ayından itibaren Hizbullah'ın fiili olarak Suriye'deki çatışmalara rejim güçleri safında müdahil olduğu belirtilse de, bunu teyit eden ilk açıklama 30 Nisan 2013 tarihinde Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah tarafından yapılmıştır (Sullivan, 2014:11). Bu tarihten itibaren Suriye'deki çatışma koşullarına göre aralıklarla Hizbullah savaşçılarının ölüm haberleri Lübnan medyasında yer bulmaya başlamıştır. Hizbullah'ın şehit haberlerinde öne çıkan en önemli göstergelerden biri "cihat görevini yerine getirirken şehit olma" durumudur. Şehit haberlerinin hiçbirinde hayatını kaybeden Hizbullah savaşçısının hangi cephede ve ne yaparken öldüğü gibi detaylara yer verilmemekte, bunun yerine hep aynı kalıp kullanılmaktadır. Bu Hizbullah'ın istihbarat anlamında gizli tuttuğu verilerden biridir. Bunun öncelikli nedeni, stratejik açıdan Suriye'deki cephelerde hangi bölgede Hizbullah'ın ne kadar destek verdiği ya da hangi cephede daha çok kayıp verdiği gibi bilgilerin ifşa edilmesini önlemektir. Ancak istihbarat boyutundan daha da önemlisi, "cihat görevini yerine getirirken şehit olma" durumu ile Hizbullah'ın Suriye'deki mevcudiyetinin altında yatan ulvi amaç ya da dava simgelenmektedir. Lübnan'da yaşayan Şii topluluk üyelerinden bazılarının, Suriye'deki savaşa katılarak cephede hayatını kaybetmesi, bunun topluluk üyeleri tarafından şehitlik olarak tanımlanması ve kabullenilmesi, "cihat" ve "şehit" göstergelerinin üzerinden inşa edilen anlamlar ile mümkün olmaktadır. Şiddet dili üzerinden inşa edilen Hizbullah kimliği, şiddet araçlarının kullanımını meşrulaştırmak ve üyelerini şiddet eylemlerinde aktif rol almaya yönlendirmek gibi sonuçlar doğurmaktadır.

Hizbullah'ın ideolojisi üç temel kabule dayanmaktadır: (a) İslam inancı, (b) cihat ve (c) Velayet-i fakih[2] kurumu (Qassem, 2010:21). İslam'ın Şii yorumuna dayanan bu temel ideoloji kapsamında cihadın nasıl tanımlandığı önemlidir. Hizbullah'ın cihat tanımını dini ve ideolojik düzlemlerde ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. Hizbullah cihat kavramını dini düzlemde tanımlarken öncelikle temel İslam kaynağı olarak

[2] Sürgün olarak bulunduðu Necef'te Âyetullah Humeynî tarafından öne sürülen velâyet-i fakih teorisi 1979'da İran'da meydana gelen ihtilâlin ardından İran İslâm Cumhuriyeti'nin temel ilkelerinden biri olmuş ve Şiî İsnâaşeriyye siyaseti anlayışında önemli bir dönüşümü başlatmıştır. Velâyet-i fakih terkibi esasen "fakihin tasarruf yetkisi" anlamına gelse de siyasî bağlamda fakihin yönetim yetkisini ifade etmektedir (Üstün, 2011:19).

Kuran'a başvurmaktadır. Hac Suresinin 78. ayeti Allah yolunda savaşmaktan bahsetmektedir.

> *Allah uğrunda hakkıyla cihat edin. O sizi seçti ve dinde üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi. Babanız İbrahim'in dinine uyun. Allah sizi hem daha önce hem de bu Kur'an'da müslüman diye isimlendirdi ki, Peygamber size şahit (ve örnek) olsun, siz de insanlara şahitt (ve örnek) olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekatı verin ve Allah'a sarılın. O sizin sahibinizdir. O ne güzel sahip, ne güzel yardımcıdır!* (22:78)

Kuran, Allah yolunda cihat etmeyi emretmektedir. İslam peygamberi Hz. Muhammed ise, iki tür cihattan söz etmektedir: silahla savaşarak yapılan küçük cihat ve insanın kendi ruhuyla yaptığı büyük cihat (Qassem, 2010:34). Küçük cihat kişinin arzularından arınması ve "baskıcılar ve işgalciler" ile karşılaşmaya hazır olması anlamına gelmektedir. Büyük cihat ise daha zordur ve erdem ile zaaf arasında, Allah'a itaat etmek ile ruhun kölesi ölmek arasında her gün devam eden sürekli bir mücadeledir (Qassem, 2010:36).

Hizbullah, dini göstergeler düzleminde İslam'ın Kuran ve sünnet gibi temel kaynaklarından aldığı cihat kavramını, kendi ideolojik göstergeler düzleminde yeniden inşa ederek, cihadın kime karşı yapılması gerektiğini tanımlamaktadır. İmam Humeyni ile aynı doğrultuda olarak Hizbullah, cihadı bireyin kendisini ve varlıklarını feda etmesi olarak yorumlamaktadır. Cihadın meyveleri sadece savaşçıların ve onların ailelerinin fedakarlıkları ile elde edilebilir çünkü düşmanın saldırıları acı, çile ve umutsuzlukta kendini gösterir. Cihat, düşmanın hedeflerine ulaşmaması için kullanılan savunma araçlarını kapsar ve bu süreçte Hizbullah gerekirse acılarla ve fedakarlıklarla dolu ağır bir bedel ödeyebilir. Cihadın sadece zafer elde etmek için yapılması ya da yapılacak fedakarlıklar için bazı sınırların belirlenmesi, *fakih* tarafından objektif olarak belirlenmektedir . *Fakih*'in kararı kesin ve değiştirilemez olmasından dolayı bireyler kendi mantıklarını ve yorumlarını kullanarak bu kararı değiştirme gücüne sahip değildir (Alagha, 2011:102). İmam Humeyni, bir çok kez İslam dünyasında tüm felaketlerin sorumlusu olarak gördüğü ABD'yi "tüm kötülüklerin anası" olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla Hizbullah'ın Batı'ya yönelik ideolojisi de bu görüşten etkilenmiştir (Alagha, 2011:134).

Bir eylem biçimi olarak cihat, bireysel fedakarlıklar ve acılar gerektiriyorken bunun en somut hali şehitlik olgusunda ortaya çıkmaktadır. Alagha cihat kavramının

klasik yananlamının İmam Hüseyin'in şehit olmasıyla birlikte ciddi bir dönüşümden geçtiğini belirtmektedir. Buna göre İmam Hüseyin'in şehit olmasının en önemli anlamı, adaletsizlik duygusu yoluyla Şiiler üzerinde, adaleti sağlamak üzere baskıcı yönetimlere karşı eyleme geçirme etkisidir (Alagha, 2011:78). Bu nedenle Qassem, şehitlik kavramı işlenirken, gençler için güçlü bir rol modelin benimsenmesinin etkiyi ve ikna gücünü arttırdığını vurgulamaktadır.

> *Tarihteki en önemli olaylardan biri Kerbela'da yaşanmıştır. Burada İmam Hüseyin, yetmiş takipçisiyle birlikte, ümmeti savunurken şehit edilmiştir. "Dedemin ümmetini ıslah etme arayışıyla yola çıktım" der İmam Hüseyin. Amacı, zalim ve sapkın Yezid hükümranlığını yıkmaktır. ... Biz İmam Hüseyin'den şehitlik sevdasının, Allah'a olan sevginin bir parçası olduğunu öğrendik. İslam uğruna cihadın yüceltilmesini öğrendik. Hüseyin'in Kerbela'da kıyamından nesiller sonra onun şehitliği yoluyla maddeleşen muhteşem başarıları öğrendik (Qassem, 2010:45).*

Cihat ve şehit kavramları Müslüman kimliğinin geneli için belli bir anlam ifade eden göstergelerdir. Ancak Hizbullah'ın söyleminde cihat ve şehit göstergeleri, Şii inancının da getirdiği kavramsal arkaplan ve tarihsel, kültürel ve toplumsal olarak inşa edilen gerçeklikler ile beslenmektedir. Bu nedenle aynı göstergeler İslam coğrafyasındaki farklı topluluklar için farklı anlamlar ifade edebilmektedir. El-Manar haberinde gördüğümüz üzere Hizbullah'ın Suriye'de bulunma amacı düşmana karşı yürütülen cihattır. Ancak Hizbullah'ın Suriye'de savaştığı ve düşman olarak tanımladığı gruplar da cihat yürüttüklerini iddia etmektedir. Bu durum, aynı göstergelerin farklı toplumsal gerçekliklerle nasıl farklı şekilde inşa edildiğini ve toplulukları mobilize edebildiğini göstermesi açısından çarpıcıdır.

Lübnan'daki Şii topluluklar açısından şehit uğurlama törenleri ya da Aşure günü anma törenleri, güçlü sembolik anlamları nedeniyle topluluğun kimlik inşasında önemli rol oynamaktadır. Geertz'e göre dini ritüellerde, yaşadığımız dünya ile tahayyül edilen dünya, ortak bir sembolik biçimler kümesi altında birleşmektedir ve aynı dünya haline gelmektedir (Geertz, 1973:112). Singer, bu tür törenleri "kültürel performanslar" olarak tanımlamaktadır. Dini ritüeli kamusal alanda gerçekleştirilen kişiler bir yandan onları izleyenler için o dinin bir sunumunu yapmaktadırlar, diğer yandan da ritüele katılan o dinin üyeleri arasında bu ritüel, dini perspektifin yasalaştırılması, maddeleştirilmesi ve gerçekleştirilmesidir (Geertz, 1973:114).

Foucault açısından ise din her zaman insan yaşamını düzenleyen güç ilişkileri ve söylemsel pratikler kümesinin bir parçası olmuştur. Foucault dini teolojik geleneklerin ve inancın dışında ele almakta ve bir siyasi mücadele alanı olarak bilgi-güç açısından değerlendirmektedir (Foucault & Carrette, 2013:32). Foucault'nun bu görüşlerinde İran Devrimi sırasında yaptığı gözlemler de önemlidir çünkü burada dinde bulunan yeni devrimsel olgu karşısında heyecan duymuş ve ruhani olanın siyasi iradeyi mobilize edebildiğini görmüştür (Carrette, 1999:137). El-Manar haberinde yer alan şehit cenazesi de benzer bir işlev görmektedir.

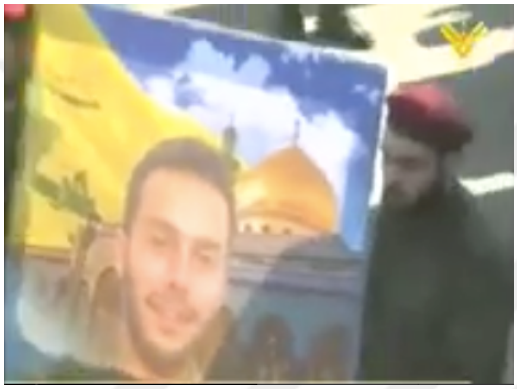

Şekil 19: Şehidin Törende Taşınan Posteri **Şekil 20:** Tabutu Taşıyan Hizbullah Savaşçıları

El-Manar haberinde yer verilen görüntülerde cenaze töreninin önceden planlanmış ve toplumsal olarak uzlaşılmış kodlarla yapıldığı görülmektedir. Bu haliyle Hizbullah şehit cenazeleri birer dinsel ritüel olarak değerlendirilebilir. Hadr Ahmed Matar isimli Hizbullah savaşçısının cenazesi sarı renkli Hizbullah bayrağına sarılmıştır ve kırmızı bereli Hizbullah savaşçıları tarafından taşınmaktadır. Tabutun bir kaç adım önünde Hadr Ahmed Matar için hazırlanmış bir poster, yine iki Hizbullah savaşçısı tarafından taşınmaktadır. Bu posterde vefat eden kişi, yüzünde gülümseme bulunan bir fotoğrafıyla temsil edilmektedir. Bu gösterge, Allah yolunda cihat ederken şehit düşen kişinin, cennet ile müjdelenmesini temsil etmektedir. Şehidin fotoğrafının arkasında ise Irak'ın Kerbela kentinde bulunan İmam Hüseyin'in türbesinin görseli yer almaktadır. İmam Hüseyin imgesi, yan anlam düzleminde daha önce belirttiğimiz üzere, adaletsizliğe karşı savaşma ve düşmana karşı ümmeti savunma anlamını taşımaktadır. Suriye'de Esad rejimi saflarında çatışırken ölen Hadr Ahmed Matar isimli Hizbullah

savaşçısı, İmam Hüseyin'in taşıdığı anlamların kendisine aktarılması yoluyla şehit olarak inşa edilmektedir. Bu noktada Hizbullah'ın siyasi bir örgüt olarak stratejik çıkarları ve bölgesel politikası görünmez kılınmaktadır. Şehit olan kişi, kendi benliğini Allah'ın yolunda, ümmetin refahı için kurban etmiştir ve dolayısıyla saygın ve örnek bir kişiliktir. Bu haliyle Hizbullah topluluğundaki diğer gençlerin kimlik inşasında örnek alınabilecek bir rol model olarak işlev görmektedir. Şehit göstergesi, Hizbullah kimliğinin inşası açısından önem arz etmektedir. Ancak öte yandan şehitlik göstergesine yüklenen dini ve tarihi anlamlar yoluyla Hizbullah'ın şiddet politikaları görünmez kılınmaktadır. Bu örnek, Hizbullah'ın şiddet dili yoluyla kimlik inşasında kullandığı önemli bir gösterge olması nedeniyle, Barthes'ın mit analizi yöntemiyle daha yakından ele alınabilir.

Analizin bu bölümünde şehit cenazesini tüm dilbilimsel öğeleri ile birlikte bir gösterge olarak ele alacağız. Tıpkı Barthes'ın Fransız bayrağına selam duran zenci asker fotoğrafını ele alması gibi. Cenaze töreninde Hizbullah bayrağına sarılmış şehidin tabutunun Hizbullah askerlerinin omzunda taşınması ve bu merasimde yer alan diğer tüm görsel-işitsel unsurlar, göstereni (signifier) oluşturmaktadır. Allah yolunca cihat ederken şehit olmanın kutsallığı ve adaletsizliğe karşı savaşmak ise gösterileni (signified) oluşturmaktadır. Dilbilimsel dizgide bu ikisinin birleşiminden gösterge (sign) ortaya çıkmaktadır ve bu gösterge mitsel düzlemde gösteren konumundadır. Barthes, dil düzleminde, yani ilk dizgenin son terimi olarak göstergeyi (ki ikinci dizgede gösteren konumundadır), *anlam* diye adlandırmaktadır. Ancak ikinci dizgede, yani mitsel düzlemde ise ilk terim olarak *biçim* diye adlandırmaktadır. Yani, Beyrut'un bir mahallesinde düzenlenen ve Allah yolunda cihat ederken ölen şehidin cenaze töreni bir gösterge olarak çift yönlüdür; dilbilimsel dizgenin son öğesi (gösterge) ve mitsel dizgenin ilk öğesini (gösteren) oluşturmaktadır.

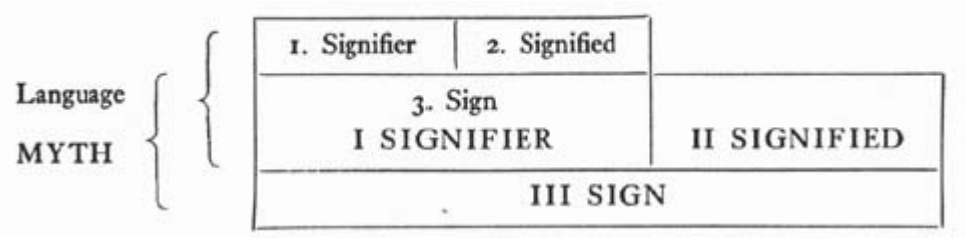

Şekil 21: Barthes'ın Hjelmslev'den Aldığı Anlamlandırma Dizgesi ve Mit (Barthes, 1972:113).

Barthes, mitsel dizgede gösterenin, bu anlam ve biçimden oluşan ikiliği nedeniyle bulanık olduğunu belirtmektedir; "hem anlam, hem biçimdir, bir yandan dolu, öbür yandan boştur" (Barthes, 2014:186). Bu gösterge *anlam* olarak ele alındığında, tarihsel ve toplumsal bir gerçekliği olduğu görülmektedir, duyumsal bir gerçekliği vardır ve yeterince ussaldır. Bu gösterge *biçim* olarak ele alındığında ise "anlam olumsallığını uzaklaştırır; boşalır, yoksullaşır, tarih buharlaşır, düz anlamından başka bir şey kalmaz" (Barthes, 2014:186). Biçim, anlamın içerdiği tarihi, coğrafyayı ve zenginliği uzaklaştırarak içini boşaltınca, boşluğu dolduracak bir anlamlamayı çağırır. Barthes, mitsel dizgede göstereni *biçim*, gösterileni ise *kavram* olarak adlandırmakta ve ikisi arasındaki bağı anlamlanma olarak tanımlamaktadır (Barthes, 2014:185). Biçimin anlamı yoksullaştırması onu tamamen yok etmesi demek değildir. Anlam, biçim için anlık bir öykü kaynağı olarak yaşamını sürdürür, ölecek sanılır ama ölmez. Mit, bu yaşamla beslenmektedir. Mitsel dizgenin biçimi, anlamın içini boşaltırken, onu kavram ile doldurdurmaktadır. Şehit cenaze törenindeki kavram, Hizbullah'ın ümmetin refahı için savaştığıdır. Tıpkı Barthes'ın selam duran zenci askerinde kavramın Fransız imparatorluksallığı olduğu gibi. Dilbilimsel dizgede şehit cenazesi göstergesinde yüklü olan *anlam*, dilbilimsel dizgede *biçim*in *anlam*ın içini boşaltması sonucu, *kavram* ile doldurulmuştur. Dolayısıyla kavram, göstergenin dolu yüzü olan anlamı bozmaktadır.

Hizbullah'ın şehit cenazesi töreni göstergesinin, mitsel dizgede anlamı yoksullaşır ve yerini kavrama, Hizbullah'ın Allah yolunda cihadına ve haklı savaşına bırakır. Barthes'in deyişiyle kavramın işlevi önemlidir; "şu okur kitlesini değil, bu okur

kitlesini etkilemelidir" (Barthes, 2014:188). Dolayısıyla kavram bir işleve karşılık verir. Bu işlev Hizbullah açısından kendi kamusunu mobilize etmek olabilir. Şehit cenazesindeki tarihsel, coğrafi ve toplumsal gerçekliklerin yoksullaşarak bunun yerini mitsel dizgede kavramın aldığı, bu muğlak ve gevşek yapıdaki kavramın, Hizbullah kamusunu mobilize etmek gibi bir işlevinin olduğu söylenebilir. Barthes, mitsel kavramın açık niteliğini vurgulamaktadır; "hiç de soyut, arınmış bir öz değildir; biçimsiz, değişken, bulutsu bir yoğunlaşmadır, birliği, tutarlılığı her şeyden önce işlevine dayanır" (Barthes, 2014:188).

Barthes, zencinin selamını sömürgeciliğin kandırmacası olarak çözümlemekteydi. El-Manar'ın bu haberinde ise, şehit cenazesi ritüeli, Hizbullah'ın hegemonyasının bir kandırmacası olarak çözümlenebilir. Barthes'a göre mit, doğa durumuna geçtiği andan sonra var olur. Yani, Hizbullah'ın Allah yolunda cihadı ve haklı savaşı, cenaze töreni imgesinde doğal olarak akla geliyorsa, o zaman mit "aşırı ölçüde doğrulanmış bir söz" olarak dolaşıma girmektedir. Ancak mitsel çözümleme yoluyla kurulan bu dizgesel yapı yıkılabilir ve *kavram*ın işlevi ortaya konulabilir. Hizbullah, bir ritüel olarak şehit cenazeleri yoluyla, Allah yolunda cihat yaptığı ve ümmetin refahı için savaştığı mitini inşa etmektedir. Şiileri kolektif bir siyasi grup olarak mobilize edebilmek amacıyla Hizbullah Şiiliğin dinsel-tarihsel bir anlatısını toplumsal, kültürel ve siyasi bir güç olarak formüle etmiştir. Bu söyleme göre Lübnanlı Şiilerin toplumun gelişimine katılması ve İsrail'e karşı direnişte yer alması dinsel bir zorunluluktur (Khatib, Matar, & Alshaer, 2014:52). Televizyon haberinde inşa edilen mitsel anlam, Hizbullah kamusunun kimliğinin inşa edilmesi ve topluluğun mobilize edilmesi için önemli bir araç görevi görmektedir.

4.2.13. El-Manar Muhabiri Suriye'de

24 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 38:04 ile 40:40 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Suriye'nin başkenti Şam yakınlarındaki çatışma bölgesine giren El-Manar ekibi, silahlı muhaliflerin kente ve ahaliye verdiği zararları ele almaktadır.

> ***KAM/SPK:*** *Suriye'de, Şam kırsalındaki Adra El-Umaliya bölgesinde ordu ilerliyor. Askeri kaynağın El-Manar'a ifade ettiğine göre silahlılar yaşamsal tesisleri hedef alıyor.*

VTR: *Şam kırsalını besleyen benzin istasyonundan yükselen dumanlar, Adra El-Umaliya yolunda bize eşlik ediyor. Silahlılar, Adra ve Şam kırsalından geri çekilmelerine karşı Suriye halkına hizmet eden altyapıya daha fazla zarar vererek misilleme yapıyor.*

El-Manar televizyonu bir kez daha Suriye'deki çatışma alanından haber geçerek, izleyicinin sahadaki gözü olma mitini inşa etmektedir. Daha önce analiz ettiğimiz, Suriye'deki bir hastanede yaşanan çatışmaları gözler önüne sermesi gibi, bu kez de başka bir bölgedeki çatışmaları ekrana "yansıtacaktır". İki haber arasındaki ortak kullanılan kodlardan biri "çatışmanın doğal ortamına kendiliğinden müdahil olan gözlemci muhabir" kodudur. Hastane haberinde muhabir, hareket halindeki kameranın kendisini takip etmesi yoluyla hastane içerisine spontane biçimde girerek gözlemlerde bulunmuştur. Bu haberde ise yine muhabir, çatışma içerisindeki bölgeye spontane biçimde girmektedir ki, daha kente girmeden yol üzerinde benzin istasyonundan yükselen dumanlar ona eşlik etmektedir.

Şekil 22: 24 Aralık 2013 Tarihli El-Manar Haber Bülteni 38' 29"

El-Manar'ın çatışma alanından geçilen özel haberleri, Suriye ordusunun sahadaki mücadeleyi gözler önüne sermede şeffaf davrandığı mitini de inşa etmektedir. Düzanlam seviyesinde sahadan geçilen ham görüntüler, görgü tanıkları ve askerler ile yapılan röportajlar yan anlam düzleminde Suriye'de muhaliflere karşı yapılan mücadelenin şeffaf bir şekilde yürütüldüğünü imlemektedir. Bu şeffaflık miti, Suriye

ordusunun davasının haklılığına göndermede bulunmaktadır. Ne var ki bu gerçekçilik ve şeffaflık mitinde görünmez kılınan nokta ise, Suriye sınırları içerisinde, özellikle de Suriye ordusunun olduğu bölgelerde haber yapmak için resmi kurumlardan izin almak gerektiğidir. Bugüne kadar Suriye ve Lübnan medyasının yanı sıra uluslararası medyada yayınlanan Suriye haberlerine bakıldığında, Suriye hükümeti kontrolündeki bölgelerden yapılan haberlerin Suriye hükümetini eleştirmekten uzak olduğu görülmektedir. Suriye hükümetinin otoritesini eleştirecek haberleri yayınlama potansiyeli olan medyaya ise ülkeye giriş izni verilmemektedir (Thanki, 2011).

Suriye ordusunun savaştığı rejim karşıtı gruplar aynı zamanda Hizbullah'ın savaştığı gruplardır. Dolayısıyla düşman imgesinin inşasına bu haberde de devam edilmektedir. İyi ile kötü arasındaki mücadele olarak simgeleştirilen Suriye savaşında düşmanın kimliğinin inşa edilmesi, Hizbullah'ın kendi kimliğini de anlamlandırması işlevini görmektedir. Düşmanın kimliği ne kadar insanlık dışı, zalim ve baskıcı anlamları ile inşa edilirse, bunun karşısında yer alan Hizbullah kimliği de o kadar güçlü biçimde insani, adaletli ve özgürleştirici anlamlarını kazanmaktadır.

Tablo 9

24 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		*Sabahın erken saatlerinde yeniden başlayan çatışmalarda Suriye Arap Ordusu Adra El-Umaliya çevresinde hakim oldu. ... Silahlılar Şam ve çevresine elektrik veren Sakub bölgesini hedef alarak karşılık verdiler. Sabahın erken saatlerinden beri verdikleri kayıplar arasında bugünkü tek kazanımları bu.*

2		*Suriye Arap Ordusu ve Ulusal Savunma, Adra'daki mevcut silahlı terörist grupları hedef aldı ve resmi binaların bir kısmının kontrolünü sağladı. İnşallah ilerleyen saatlerde tamamen ele alınacak. Bunlar Haliçli milliyetlerdendi ve büyük sayıda öldürüldüler.*
3		*Silahlılar bu operasyonda büyük kayıplar verdiler. İflas ettiklerinin delili Şam'ı elektrikle besleyen termik santrali vurmaları ve sivilleri canlı kalkan olarak alıkoymalarıdır. Biz altyapıya ve sivillere zarar vermemek için hafif silahlar kullanıyoruz, çünkü ağır silahlar sivillere zarar verebilir. İnşallah ilerleyen saatlerde kentin tamamını ele geçireceğiz ve kenti bu şeytanlardan özgürleştireceğiz.*

Kurşun geçirmez yelek ve miğfer giyen muhabir göstergesi, sahadaki çatışmaların halen devam ettiğini ve her an bir saldırıya hedef olma tehlikesi anlamını taşımaktadır. Hem muhabirin sunuş görüntüsünde, hem de Suriyeli askerler ile yapılan röportajlarda arkaplanda yanmakta olan enerji tesisinin görüntüsü konumlandırılmıştır. Bu görsel gösterge, röportaj metnindeki işitsel gösterge ile birleştirildiğinde, arkada yükseklen siyah duman göstergesi, rejim karşıtlarının, Suriye halkına verdiği zararı simgelemektedir. Ateşin kaynağından başlayıp gökyüzüne doğru yükselen her duman parçası adeta Suriye halkına gitmesi gereken elektriğin havaya uçup yok olması gibi bir kayıp ve mağduriyet hissi uyandırmaktadır. Dolayısıyla El-Manar haberi, rejim karşıtlarının Suriye halkının iyiliği için ayaklandığı iddiasını çürüterek, rejim karşıtlarının aslında Suriye halkına zarar veren "kötü" gruplar olduğu anlamını inşa etmektedir. Suriyeli askerin verdiği röportajda "bunlar Haliçli milliyetlerdendi" vurgusu, rejim karşıtlarının yerel ahaliden olmadığı ama Körfez ülkelerinden gelen ithal savaşçılar olduğunu öne sürmektedir. Diğer Suriyeli askerin, "kenti bu şeytanlardan özgürleştireceğiz" vurgusu, yine düşmanın kimlik inşasıda bir gösterge olarak kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, El-Manar'ın bu haberinde, "kötü" olan düşmanın kimliği şu göstergeler yoluyla inşa edilmektedir: (a) Suriye halkına zarar veren, (b) yabancı

milletlerden ve (c) şeytani. İlk iki gösterge "kötü" düşman imgesini insani özelliklerle tarif ederken, en vurucu gösterge olan "şeytan" imgesi insan dışı bir özellik atfetmektedir. Tıpkı İran resmi söylemi tarafından İslam dünyasında tüm felaketlerin sorumlusu olarak görülen ABD'nin "tüm kötülüklerin anası" ve "büyük şeytan" olarak tanımlaması gibi, bu Körfez asıllı düşmanlar şeytan olarak tanımlanmaktadır. Şeytanın, insani özelliklerden farklı olarak iyi olması mümkün olmadığı için onu değiştirmek imkansızdır, bu yüzden tek çözüm yolu onu yok etmektedir. Haberde şiddet dili yoluyla inşa edilen mit, şeytanı yok etmek için Hizbullah kamusunun savaşa destek vermesidir. Bu mit aynı zamanda, diğer haberlerde olduğu gibi Hizbullah'ın Suriye'deki varlığını ve kullandığı şiddet araçlarını meşrulaştıran bir söylem inşa etmektedir.

4.2.14. Eski Bakana Suikast

27 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 06:12 ile 07:50 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Eski Bakan Muhammed Şatah'ın bombalı saldırı sonucu öldürülmesi ele alınmaktadır. Bu haberin, Lübnan'da o günkü siyasi konjonktür ve suikaste kurban giden eski bakanın kimliği bağlamında analiz edilmesi gerekmektedir. Muhammed Şatah'ın suikasti Lübnan'da son birkaç aydır devam eden suikast, bombalı saldırı ve intihar eylemi gibi yaşanan şiddet eylemleri döneminde gerçekleşmiştir. Bu süreçte aynı zamanda Lübnan'da yeni hükümetin kurulması için pazarlıklar devam etmektedir. Yeni hükümet belirlenene kadar geçici hükümet görev almıştır. Öte yandan Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman'ın da görev süresinin bitmesine bir kaç ay gibi kısa bir süre kalması, hükümet kurma pazarlıklarının daha şiddetli geçmesini beraberinde getirmiştir. Çünkü hükümette ağırlığa sahip grup, yeni cumhurbaşkanının belirlenmesinde de elini güçlendirecektir.

Muhammed Şatah, 70. Lübnan hükümetinde Maliye Bakanı olarak görev yapmıştı ve 14 Mart koalisyonuna yakınlığı ile biliniyordu. Şatah aynı zamanda eski Lübnan Başbakanı Saad Hariri'nin danışmanlığını da yapmıştı. Şatah, Suriye ve Hizbullah karşıtı görüşleriyle de bilinmekteydi. Hatta 27 Aralık 2013 günü suikaste uğramadan önce attığı son tweette, Hizbullah'a sert eleştiriler getirmişti. Şatah; "Hizbullah, Suriye'nin Lübnan'da 15 yıl uyguladığı gibi güvenlik ve dış politika konularında benzer güçleri garanti altına almak için bastırıyor" diye yazmıştı (Chatah,

2013). Siyasi konjonktür ve Şatah'ın Hizbullah karşıtı söylemi, suikast sonrası dikkatlerin Hizbullah üzerine çevrilmesine neden olmuştur.

> ***KAM/SPK:*** *Patlama bu sabah dokuz buçukta yaşandı ve geride bölgede yıkım ve zaiyat bıraktı.*
>
> ***VTR:*** *Eski Başbakan Said Hariri'nin danışmanı ve eski Maliye Bakanı, konvoyunun başkent Beyrut'un batısındaki Starco bölgesinden geçişi sırasında patlayıcı yüklü araba ile hedef alınması sonucu öldürüldü.*

Şekil 23: 27 Aralık 2013 Tarihli Bülten 06'23" **Şekil 24:** 27 Aralık 2013 Tarihli Bülten 06'45"

El-Manar haber bülteninin birinci haberinde, patlamaya ilişkin teknik detaylar paylaşılmıştır. Bu nedenle ikinci sıradaki bu haberde olay hakkında kısa bir giriş yapılmıştır. Haberin yukarıda verilen ilk bölümünde dikkat çeken en önemli nokta, patlayıcı yüklü bir araç ile suikaste uğrayan eski bakanın "şehit" olarak nitelendirilmemesi, bunun yerine sadece "öldürüldü" denilerek anılmasıdır. Oysa Beyrut'un Şii mahallelerinde ve İran konsolosluğu önündeki patlamalarda yaşamını yitirenler, şehit olarak nitelendirilmiştir. Bu noktada Lübnan'daki tüm Şiilerin Hizbullah'ın cihadının bir parçası olduğu ve dolayısıyla öldüklerinde şehit mertebesinde sayıldıkları söylenebilir. Hizbullah karşıtı söylemiyle bilinen Şatah ise bu nedenle şehit olarak görülmemektedir. Bunun yerine Şatah, 14 Martçı kamuoyu açısından -tıpkı 2005 yılında öldürülen Refik Hariri gibi- şehit olarak tanımlanmaktadır.

Bu haberin temel konusu ise, saldırının hemen ardından olay yerini incelemeye giden yetkililere ilişkindir. Saldırının başkentin göbeğinde ve meclis binasına yakın, yoğun güvenlik altındaki bir noktada gerçekleştirilmesi, bu tür durumlarda güvenlik ve istihbarat zaafiyetini akıllara getirebilmektedir. Öte yandan suikaste uğrayan siyasetçinin politik duruşundan dolayı Hizbullah'ın sorumluluğu da akıllara

gelebilmektedir. Bu bağlam içerisinde El-Manar televizyonu haberi, saldırı yerini ziyaret eden yetkililere şu şekilde yer vermektedir.

> ***VTR:*** *Olay yerini ziyaret eden Savcı Samir Humud patlayıcının 50-60 kg arasında olduğunu belirtti. Diyalog çağrısını yenileme münasebetiyle İçişleri Bakanı Mervan Şerbil konuyu vurguladı.*

Tablo 10

27 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***İçişleri ve Belediyeler Bakanı Mervan Şerbil:*** *"Siyasi konuşmak istemiyorum, oturup birbirimizle konuşmamız lazım, siyasi çözüm budur."*

Şatah'ın suikaste uğradığı bölge, Eski Başbakan Refik Hariri'nin suikaste uğradığı bölgeye çok yakındır. İki siyasi figür de benzer yöntemlerle suikaste uğramıştır. Her iki siyasetçi de siyasi pozisyon olarak 14 Mart grubuna dahildir ve Suriye ve Hizbullah'a karşı eleştirel bir tutuma sahiptir. Tüm bu benzerlikler Lübnan'daki 14 Martçı kamuoyu açısından bazı tarihsel travmaların yeniden gün yüzüne çıkarılması anlamı taşımaktadır. Nasıl ki Hizbullah kimliği için Kerbela olayı tarihsel bir travma olarak bilişsel süreçlerin arkaplanında tazeliğini korurken, 14 Martçı kamunun kimliği için de Refik Hariri'nin suikasti bir tarihsel travma olarak yorumlanabilir ve Şatah'ın suikasti de bu tarihsel travmadan bağımsız olarak düşünülemeyecektir. El-Manar haberlerindeki göstergeler, Hizbullah'ın 14 Martçı politikacılara yönelik saldırıları bu tür bir anlamlandırmayla ele almadığını göstermektedir. Yani haberde yer verilen görsel-işitsel göstergeler, Hizbullah'ın Şatah'ın suikastine verdiği dengeli tepkiyi ortaya koymaktadır. Şatah, Hizbullah karşıtı bir kimliktir ancak bu bilgi haberde gözardı edilmektedir. Tahmin edilebileceği gibi 14 Martçı yayın organlarında bu bilgi özellikle vurgulanmaktadır. Hizbullah bir yandan bu

saldırının faili olarak suçlanma ihtimaline karşı haberde nesnel bilgilere yer vermekle yetinmektedir. Diğer yandan Chatah suikastini, bölgedeki şiddet eylemlerinin bir devamı olarak yorumlamakta ve diğer şehit haberlerinde olduğu gibi bir kutsaliyet etfetmemektedir.

4.2.15. Suikast Sonrası Hizbullah'a Eleştiriler

29 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 16:12 ile 17:57 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Eski Bakan Muhammed Şatah'ın suikast sonucu öldürülmesinin ardından 14 Mart siyasetçilerinin Hizbullah'a yönelik ithamları konu edilmektedir. Haberde yer verilen görsel ve işitsel göstergeler ve bu göstergelerden oluşan dizge, Hizbullah'ın eleştirilere ne şekilde tepki verdiğini göstermesi açısından önemlidir.

> ***KAM/SPK:*** *İstismar ve siyasi suçlama, her fırsatta itham eden ve hükümde bulunan ve onun üzerine inşa eden 14 Mart grubunun en sevdiği oyunu.*

Haber spikerinin giriş cümlesi, incelediğimiz diğer örneklerle kıyaslandığında çok daha sert bir üsluba sahiptir. "Oyun" göstergesi, düşünülmeden yapılan çocukça eylemi imlemektedir. Aynı zamanda oyun, hile ve aldatmaca anlamı da taşımaktadır. 14 Mart grubu, Hizbullah'ı suçlayarak, sonucunu düşünmediği bir eyleme girişmektedir. Bu işe ya düşünmeden girişmiştir ya da hile ve aldatmaca yoluyla bilinçli olarak dikkatleri Hizbullah üzerine çekmektedir. Hangisi olursa olsun, Hizbullah'a göre 14 Mart grubu yanlış bir eylem içerisindedir ve Hizbullah'ın bu eyleme tepkisi, haber spikerinin tepkisinde görüldüğü gibi sert şekilde olacaktır.

El-Manar'ın bu haberinde, diğer örneklerden daha farklı bir göstergesel dizge kullandığı görülmektedir. Haberdeki hikaye anlatıcı (voice-over), "pazar yeri" metaforu kullanarak bir hikaye anlatmaktadır. Bu anlatı içerisinde 14 Mart grubundan siyasetçilerin görüşlerine parçalar halinde yer verilerek, hikaye içerisinde konumlandırılmaktadır. Böylece siyasetçilerin sözleri, hikaye anlatıcının kurguladığı bağlam içerisinde yeniden anlamlandırılır ve nihayetinde göstergesel dizge tamamlanmış olur. Aşağıdaki tabloda, kurgulanan bağlam içerisinde siyasetçilerin sözlerinin nasıl anlamlandırıldığını göstergeler bazında görebiliriz.

Tablo 11

29 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***Fuad Senyora:*** *"Katiller, Lübnan'ın kahramanlarını hedef alanlarla aynıdır."*
2		***Voice-over:*** *"Siyasi istismar pazarı... Lübnan'daki bazıları için arz-talep dengesine bağlı değil. Talep edilen şey tek: Hizbullah'ı suçlamak."*
3		***Samir Jaja:*** *"Profesyonel eller tarafından işlenmiştir."* ***Voice-over:*** *"Kanın kutsallığı ve ulusal sorumluluk hesabı üzerinden..."*
4		***Saad Hariri:*** *"Onlar ki kendileri uluslararası adaletin karşısına çıkmaktan kaçıyorlar."*

5		***Voice-over:*** *"Eski Bakan Muhammed Şatah'ın suikaste uğraması, bunun ilk örneği değil. Bunun gibi örnekler çok sayıda. Bu yılın ikinci ayında Baabda bölgesine iki roketin düşmesi olayı, Direnişin sılahına karşı medyatik ve politik kampanya başlatmak için yeterli olmuştu. Bu kampanya, doğrudan suçlamaya kadar varmıştı."*
6		***Saad Hariri:*** *"Sayın Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman, direnişin silahlarının kolayca Lübnan sınırlarını aşabilmesi üzerine güvenik stratejisinin yeniden ele alınması çağrısında bulunarak sorumlu ve ilerici bir tutum sergiledi. Silah ve devlet bir araya gelmez."*

El-Manar haberinde yer verilen 14 Martçı siyasilerin sözlerini ve voice-over tarafından inşa edilen bağlam içinde nasıl konumlandırılıdığını daha iyi anlayabilmek için, 14 Martçıların sözlerindeki göstergeleri anlamlandıran, tarihsel ve toplumsal imgeleri hatırlamak gerekmektedir. 14 Martçı kimliğinin önemli simgelerinden olan Eski Başbakan Refik Hariri, 2005 yılında Beyrut'ta bombalı suikast sonucu hayatını kaybetmişti. Refik Hariri, kendi kamuoyu için Lübnan'ın liberalleşmesi ve modernleşmesinin sembolü iken, Hizbullah ve Suriye için Lübnan'ın Batı'nın etkisi altına girmesinin sembolü olarak görülmekteydi. Hariri suikasti, hemen ardından gelen Sedir Devrimi ve Suriye ordusunun Lübnan'dan tamamen çekilmesi gibi gelişmelerle birlikte ele alındığında bir siyasi suikastin ötesinde Suriye'nin Lübnan'daki etkisini kısıtlayan ve Hizbullah üzerinde şüphe ve baskı oluşturan bir vaka olarak tarihe geçmiştir. Hariri suikastinin ardından, Hizbullah'a yakın El-İntikad gazetesi, bu suikastin Batı'nın baskıyı arttırma arzsunu tetiklediğini ve ABD ve Fransa'nın Lübnan meselesini uluslararasılaştırmaya çalıştığını yazmıştır. Hizbullah söylemine göre bu dönemde Suriye ordusunun geri çekilmesini isteyenler de azınlık olarak tanımlanmıştır (Aktaran Khatib et al., 2014:79).

El-Manar haberi videosunda öncelikle, 14 Mart grubunda yer alan Gelecek Partisi üyesi ve Eski Başbakan Fuad Senyora'nın *"Katiller, Lübnan'ın kahramanlarını*

hedef alanlarla aynıdır." ifadesi, açıkça Refik Hariri suikastine gönderme taşımaktadır. Lübnan'ın kahramanı olarak simgeleştirilen Refik Hariri'nin kim tarafından öldürüldüğü kesin biçimde belirlenemese de, az önce belirttiğimiz siyasi cepheleşmeler sonucu şüpheler Hizbullah üzerinde yoğunlaştırılmaktadır. Dolayısıyla Senyora'nın tek cümle ile ortaya koyduğu düzanlamın arkasında yananlam düzeyinde dikkatler tekrar Hizbullah üzerine çekilmektedir. Senyora'nın isim vermeden Refik Hariri'ye göndermede bulunması, Refik Hariri simgesinin taşıdığı tüm anlamları, daha önce bahsettiğimiz toplumsal gerçeklikler ile birlikte güncel olay üzerinden yeniden inşa edilmektedir. Yani Şatah suikasti yeni bir Refik Hariri suikasti olarak anlamlandırılmaktadır.

14 Mart siyasetçileri göndermede bulundukları simgeler yoluyla Şatah'ın suikastini anlamlandırmaktadırlar ve bu yolla kendi kamularının kimliklerini inşa etmektedirler. Bu kimlik şöyle bir mit üzerinden inşa edilmektedir: 14 Martçı kamuoyu, Lübnan'ın modernleşmesini ve Batılılaşmasını isteyen kimselerden oluşmaktadır. Ancak Suriye ve Hizbullah gibi kimi aktörler/düşmanlar/ötekiler, şiddet araçlarına da başvurarak Lübnan'ın modernleşmesine karşı durmaktadır. Haber anlatısı içerisinde hikaye anlatıcısının (voice-over) rolü ise, 14 Mart kimliğinin karşısında kendi kimliğini inşa etmektir. Bu nedenle 14 Mart siyasetçilerinin tüm göstergeleri, hikaye anlatıcının kurguladığı bağlam içerisine çekilerek yeniden anlamlandırılmaktadır. Senyora'nın da aralarında bulunduğu Gelecek Partisi üyelerinin açıklama yaptığı görüntü üzerinde dış ses: "Siyasi istismar pazarı", "tek amaç: Hizbullah'ı suçlamak" anlamlarını yüklemektedir. Bu noktada aynı görsel gösterge üzerine eklemlenen farklı işitsel göstergelerin, inşa edilen anlamı nasıl değiştirebildiği görülebilmektedir. İzleyici açısından ekranda gördüğü kişiler "kahramanlarını acıyla anan bir grup" ya da "tek amacı Hizbullah'ı suçlamak olan bir grup" olarak algılanabilir. El-Manar haberi ise, birinci söylemi geçersiz kılarak ikinci söylemi inşa etmektedir.

14 Mart grubunda yer alan diğer bir parti Lübnan Güçleri lideri Samir Jaja'nın açıklaması ve Gelecek Partisi'nin lideri ve Refik Hariri'nin oğlu olan Saad Hariri'nin açıklaması, Şatah suikastinde Hizbullah'ı suçlayan göstergelerdir. Haber dış sesi, 14 Martçı siyasilerin bu söylemini, daha önce yaşanan olaylardan örnekler vererek

zayıflatmaktadır. Yani Jaja ve Hariri tarafından inşa edilen göstergenin *anlam*ı yoksullaştırılarak bunun yeri Hizbullah tarafından *kavram* ile doldurulmaktadır. Bu haberde, göstergenin anlamı zayıflatılarak biçimin kavram ile doldurulması yoluyla inşa edilen mit, bu suikastin "Hizbullah karşıtı bir operasyon" olduğudur. Batılı güçler Hizbullah karşıtı söyleme sahip bir siyasi figürü öldürerek, tıpkı 2005'te olduğu gibi, Hizbullah ve Suriye üzerinde baskı kurmaya hazırlanmaktadır. Nitekim Saad Hariri, Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman'ın ifadesini vurgulayarak, "direnişin silahları"nı hedef almaktadır. El-Manar haberinde bu ifadeler Hizbullah kimliğine açık bir tehdit olarak anlamlandırılmaktadır. 14 Martçı kimliği, "direnişin silahına" yani Hizbullah kimliğinin "kendini savunma ve emperyalizme karşı savaşma hakkına" bir tehdit olarak inşa edilmektedir. Bunun karşısında, Batı'ya ve emperyalizme karşı savaşmak ve kendini korumak isteyenler, Hizbullah kimliği altında birleşmeye davet edilmektedir.

4.2.16. El-Manar Çalışanının Şehit Olması

7 Ocak 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 04:11 ile 08:13 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Bültenin birinci sırasındaki haberde, El-Manar televizyonu çalışanlarından Abbas Kernib'in 2 Ocak 2014 tarihinde Beyrut'ta düzenlenen terör saldırısında aldığı yaralar sonucu 6 Ocak 2014 tarihinde hayatını kaybetmesi ve 7 Ocak günü düzenlenen cenaze töreni konu edilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Güneyden başlıyoruz, Haddase beldesindeki cenazeden. El-Manar televizyonu çalışanı Abbas Kernib, Hrat Hreyk'teki terörist intihar saldırısında aldığı yaralar sonucu dün şehit oldu.*
>
> ***VTR:*** *Hrat Hreyk saldırısının kurbanı şehitliğe yükseldi ve işgal altındaki Filistin'in sınırlarından birinde toprağa verildi. Onu, bu medya direnişinin fenerinde ondan önce gelenler, Bakir, Behcet, Ali, Rabia, Haydar, Ebu Hasan ve Gada karşılayacak.*

El-Manar'ın bu şehit cenazesi haberi, Hizbullah kimliğinde önemli rol teşkil eden cihat kavramının farklı yöntemlerini ortaya koyması açısından önemlidir. Bu haberdeki göstergelerin anlamlandırdığı üzere cihat sadece, önceki haberde ele aldığımız gibi Suriye'de savaşmak ile sınırlı değildir. Hizbullah söylemine göre, El-Manar televizyonu hem küçük cihat olarak tanımlanan düşmana karşı savaşı belgeleyerek ve bu savaşta bir araç olarak görev alarak cihat misyonuna katılmaktadır. Hem de İslami ahlaka uygun yayın politikası ile bireyin kendi nefsi ile mücadelesi olarak tanımlanan büyük cihata destek olmaktadır. Bu iki yönüyle El-Manar

televizyonu etrafını aydınlatan, bilgi saçan bir simge olarak inşa edilmektedir. El-Manar kelimesi, Arapça "fener, deniz feneri" anlamlarına gelmektedir. Yani, El-Manar televizyonu kurulurken kanala bu isim verilerek, "etrafını aydınlatma" görevi de verilmiştir. Bu gösterge yoluyla inşa edilen mit, El-Manar televizyonunun, Hizbullah kimliğinin temelini teşkil eden emperyalizme karşı direniş ve ezilen ile ezen arasındaki savaşta ezilenin yanında yer alma misyonlarını kamuoyuna aktarmakla görevli olduğudur. Bu mit ile görünmez kılınan olgu ise, emperyalizme karşı direnişin nasıl olacağı, ya da kimin ezen kimin ezilen olarak tanımlanacağı bizzat kitle iletişim aracı olan televizyon tarafından inşa edilmekte ve kamuoyuna aktarılmaktadır. El-Manar televizyonu çalışanı, terör saldırısında hayatını kaybederek, tıpkı "*bu medya direnişinin fenerinde ondan önce gelenler*" gibi şehit olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 25: 7 Ocak 2014 Tarihli Bülten 04'31" **Şekil 26:** 7 Ocak 2014 Tarihli Bülten 04'52"

El-Manar haberi, Abbas Kernib'in fotoğraf ve videolarından oluşan görüntülerinin duygusal bir müzik eşliğinde ekrana gelmesiyle başlamaktadır. Haber hikayesi kişiselleştirilerek, Kernib üzerinden bir anlatı inşa edilmektedir. Örnekleme olarak isimlendirilen bu anlatı yönteminde, bir bireyin, ailenin ya da grubun deneyimleri dramatize edilerek toplumsal bir mesele ile ilişkilendirilmekte ve toplumsal olarak paylaşılan politik ve kültürel mitolojiler üzerinden çerçevelendirilmektedir (Johnson-Cartee, 2005:270). Şehit haberinin girişinde kullanılan görsel ve işitsel göstergeler, Kernib'in hayatını kaybetmesi olayını dramatize etmekte (Şatah suikastinde olmadığı şekilde) ve politik ve kültürel olarak uzlaşılmış cihat ve şehitlik kavramları ile çerçeveleyerek izleyiciye sunmaktadır. Bu anlatı içerisinde Kernib, El-Manar

televizyonunda çalışarak "emperyalizme karşı direniş"e katılmış örnek bir şahsiyet olarak inşa edilmektedir.

Haberde kullanılan göstergelerden bir diğeri, "işgal atındaki Filistin" kavramı ve buna yüklenen anlamlardır. 1948 yılında kurulan İsrail Devleti'ni resmen tanımayan hemen hemen bütün Arap devletleri, bu ülkeyi "işgal altındaki Filistin" olarak tanımlamaktadır. Hizbullah da bu söylemi benimseyerek İsrail Devleti'ni hukuken tanımadığını vurgulamaktadır. Haberde Abbas Kernib'in Lübnan'ın güneyindeki Haddase beldesinden olması bir gösterge olarak dizgenin ilk sırasında vurgulanmaktadır: " *Güneyden başlıyoruz, Haddase beldesindeki cenazeden.*" Öte yandan Kernib'in "*işgal altındaki Filistin'in sınırlarından birine gömülmesi*" göstergesi de haberde yer almaktadır. Bu iki göstergeyle birlikte, Lübnan'ın İsrail ile sınır oluşturan güney bölgesinin, Hizbullah kimliğindeki yeri inşa edilmektedir. Bu bölge düz anlam seviyesinde coğrafi bir alana işaret ederken, yananlam düzleminde İsrail işgalini, İsrail'in Müslümanlara yönelik katliamlarını, Hizbullah'ın İsrail'e karşı direnişini ve Hizbullah'ın İsrail'e karşı aldığı zaferleri simgelemektedir. "Medya direnişinin feneri"nde görev alan Kernib, şehit olduktan sonra direnişin tarihinin yazıldığı topraklara gömülerek, onurlandırılmaktadır. Haberde bilgi verilmemesine karşın bu belde Kernib'in memleketi olabilir. Öyleyse Kernib, doğduğu topraklarla bile gurur duyulması gereken bir kişidir. Örnek bir kişilik olarak inşa edilen Kernib, Hizbullah kimliğinin inşası açısından da "güney"de yaşayanlar için bir gurur kaynağıdır.

4.2.17. Trablus'ta Orduya Yönelik Saldırı

10 Ocak 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 05:53 ile 07:25 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde, Trablus'ta silahlı kişiler tarafından Lübnan askerine yönelik saldırı konu edilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Trablus'ta El-Bekkar ve Tabbane bölgesinde devriye görevi yapan askerlere açılan ateş sonucu Lübnan ordusu unsurlarından üç asker yaralandı.*
>
> ***VTR:*** *Trablus'ta ordu yine hedef alındı. Saldırı, üç askerin yaralanmasıyla sonuçlandı. Saldırının sebebi cuma namazı sırasında Er-Rahim Cami yakınında güvenlik önlemi alan orduyu engellemek. Olayın detayları ise şöyle: ...*

Daha önce Cebel Muhsin mahallesi sakinlerine yönelik saldırılarla defalarca haberleştirilen Trablus, bu kez de orduya yönelik saldırılarla haberleştirilmektedir.

Saldırılarda hedef alınanlar ya da haber anlatısında mağdur konumunda olanlar değişse de, saldırıyı gerçekleştirenler ya da haber anlatısında zalim konumunda olan Bab El-Tabbane ise değişmemektedir. Daha önceki haberlerde Trablus'taki çatışmaların ve saldırıların mezhepsel karşıtlıklar üzerinden anlamlandırıldığını görmüştük. Bu karşıtlık bağlamında Sünni kimliğe sahip Bab El-Tabbane, Şii kimliğe sahip Cebel Muhsin'e karşı baskıcı bir kimlik olarak inşa edilmişti. Bu haberde ise daha önce Sünni kimliği ile inşa edilmiş olan Bab El-Tabbane, ibadet eden Müslümanları koruyan askerleri hedef almaktadır. El-Manar haberinde Bab El-Tabbane sakinlerinin eylemlerinde cisimleşen Trablus'un Selefi kimliği, kentteki farklı mezheplere, farklı düşüncelere ve kentin güvenliğine saldıran bir kimlik olarak inşa edilmektedir. Haber metnindeki göstergeler yoluyla Hizbullah bu baskıcı kimliğin karşısında konumlandırılmaktadır.

El-Manar haberlerinde öne çıkan bir kod olarak, olayın detaylarına ilişkin verilen bilgiler, bilgi üzerindeki hakimiyeti vurgulamaktadır. Bu haberde de olayın detayları, mahalle adı, sokak adı ve saldırgan grubu provoke eden kişinin adı verilerek aydınlatılmaktadır. Bu göstergeler, Hizbullah'ın otorite kurmadığı bölgelerde dahi -tıpkı İsrail üzerine elde edebildiği gizli bilgiler gibi- bilgi üzerinde hakimiyet kurabildiğini göstermektedir. Ancak bu haberdeki yer bilgilerinin kimlik inşası açısından da rolü bulunmaktadır.

> ***VTR:*** *Bab El-Tabbane'den Mustafa Tabaş'ın arkasına aldığı bir grup genç yürüyüş düzenledi. Bunlar ve beraberindeki bir grup silahlı kişi yolu kesti ve orduya saldırdı. ... Bunun ardından Tabbane bölgesinden orduya doğru ateş açıldı. Çatışmalar Ebu Ali sokağı ve Melluli bölgesine yayıldı. Aynı zamanda Suriye sokağında, Starco ve Bab el-Tabbane'deki sebze pazarında silah sesleri duyuldu.*

Şekil 27: 10 Ocak 2014 Tarihli Bülten 6'34"

Lübnanlı olmayan bir izleyici açısından sadece sokak ve mahalle isimlerinden ibaret olan bu bölgeler, Lübnan izleyicisi açısından ama özellikle de Trablus'taki çatışmaları dikkatle takip eden ve kendini buradaki "karşıt kimlikler arasındaki çatışmanın" bir tarafı olarak konumlandıran izleyici açısından, belli kimlikleri ve anlamları simgelemektedir. Örneğin "Suriye sokağı"nın, Bab El-Tabbane ve Cebel Muhsin mahallelerini birbirinden ayıran cadde olduğu bilgisini daha önceki analizlerimizde vermiştik. Dolayısıyla tek başına "Suriye sokağından silah seslerinin yükselmesi" göstergesi bile, bahsettiğimiz kültürel kodlara sahip izleyici tarafından Sünni-Şii çatışmasını anlamlandırmakta olabilir. Diğer sokak ve mahalle göstergelerinin, izleyicilerin kodları yoluyla açımlanması sonucu bu ve benzeri anlamlar ortaya çıkabilir. İzleyicinin ekrandaki görsel-işitsel göstergeleri tam olarak nasıl algıladığı tespit edilemese de, El-Manar televiyonunun bu göstergeler yoluyla mezhepsel kimlik inşasını güçlendirdiği söylenebilir. Şii kimliğe sahip bireyler tehdit ve saldırılara maruz kalmaktadır ve bu saldırılara karşı koyabilmek/direnebilmek için Hizbullah'ın arkasında birleşmek gerekmektedir. Saldırıya karşı koyabilmek, direnmek ve hatta tehdidi bertaraf edebilmek için eyleme geçmek, şiddet dili yoluyla mümkün olabilmektedir. Haberde inşa edilen zalim ve baskıcı düşman kimliği, diyalog ya da barış yoluyla ikna edilebilecek bir simge değildir. Bu zorbalığa karşı ancak güçlü olarak karşı konulabilir. Haberde inşa edilen anlamda, devlet otoritesi mağdurları koruyabilecek kapasiteye sahip değildir. Dolayısıyla haber anlatısında kurtarıcı kimlik olarak Hizbullah işaret edilmektedir.

4.2.18. Irak'ta Askeri Operasyonlar

13 Ocak 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 33:19 ile 35:56 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Irak ve Şam İslam Devleti adlı örgütün Irak'ın Anbar eyaletindeki kazanımları sonrası Irak ordusunun düzenlediği operasyonları konu edinmektedir. El-Manar'ın haberi, Irak'ta güç dengelerini değiştiren önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemde sürekli akış halindeki olayların bir kesitini sunmaktadır. 2014 yılı başı itibariyle Daeş örgütü, Irak'ın Anbar eyaletindeki Ramadi ve Felluce kentlerini ele geçirmiştir. İlgili tarih itibariyle El-Kaide örgütünün bir kolu olarak hareket eden Daeş örgütü, bu kazanımlarının ardından Irak'ta Musul eyaletini de ele geçireceği geniş kapsamlı operasyon sürecini başlatmış olmaktadır. Daeş'in Ramadi

ve Felluce'de Irak ordusunu kentten çıkararak resmi binalara el koyması ve kendi bayrağını dikmesi, Irak ordusunun "kağıttan kaplan" olarak nitelenip eleştirilmesine neden olmuştur (Nance, 2014:304). Daeş'in bu kazanımlarının ardından El-Manar haberi bu tür bir konjonktürde mevcut durumun bir kesitini sunmaktadır.

> ***KAM/SPK:*** *Irak Başbakanı Nuri El-Maliki bugün BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon ile düzenlediği ortak basın toplantısında El-Kaide örgütünün tüm dünya için bir tehdit olduğunu söyledi. Irak ordusunun Anbar eylatinde El-Kaide'ye karşı askeri operasyonlarının devam ettiği bir zamanda teröre karşı savaşma çağrısında bulundu.*

Tablo 12

13 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1	*Irak Ordusunun Anbar eyaletinde sokakta operasyon düzenlemesi ve ateş açması, Irak askerlerinin özel kıyafetleriyle görüntü vermesi.*	***VTR:*** *Yerel ve uluslararası baskı artarken Anbar eyaleti Irak Ordusu'nun "Irak ve Şam İslam Devleti" Daeş örgütünün bitirilmesi için düzenlediği askeri operasyonlara şahit oluyor.*
		

El-Manar haberi, Irak ordusunun Daeş saldırıları karşısında Ramadi ve Felluce'den çekilmek zorunda kaldığı bir bağlamda okunmalıdır. "Kağıttan kaplan" eleştirilerinin aksine El-Manar haberindeki görsel ve işitsel göstergeler Irak ordusunu "profesyonel", "nizami" ve "kudretli" anlamları ile inşa etmektedir. Alışık olunan askeri kamuflaj yerine siyah üniformaları ile ekrana taşınan askerlerin görüntüleri, normal birlik yerine bu operasyon için özel görevlendirilmiş özel birlikler olduğu anlamını aktarmaktadır. Bu askerler teknolojik donanımları ve üstün silah kapasiteleri ile temsil edilmektedir ve Irak hükümetinin, Daeş'i bölgeden çıkarmak için ne kadar kararlı olduğunu simgelemektedir. Kamera bakış açısının ilk görüntüde askeri aracın

içerisinden, ikinci karede toplantı halindeki askerlerin arasından seçilmiş olması, diğer göstergelerle birleştirildiğinde, izleyiciyi Irak askerinin yanında konumlandırmaktadır.

Irak ve Şam İslam Devleti ya da kısa adıyla Daeş adı verilen örgüt, Hizbullah'ın Suriye'de ve Lübnan'da mücadele ettiği düşman imgesinin başında gelmektedir. Şimdi bu örgütün Irak topraklarında kazanım elde etmesi, Hizbullah'ın temsil ettiği Şii hegemonyası açısından tehdit oluşturmaktadır. Çünkü Daeş örgütü ele geçirdiği tüm bölgelerde, başta Şii topluluklar ve onların kutsal mekanları olmak üzere farklı düşünceler ile tarihi ve kültürel mirasa saldırılarda bulunmaktadır. Daeş'in Irak'ta ve özellikle de Anbar eyaletinde ilerlemesi, Irak'taki Şii topluluklar ve Şiiler için kutsal sayılan mekanlar için ciddi bir tehdittir. Anbar eyaleti, Şiiler için kutsal sayılan ve Hizbullah ideolojisinin ve kimliğinin inşasında önemli bir simge konumunda olan Hz. Hüseyin'in türbesinin bulunduğu Kerbela'ya ve başkent Bağdat'a komşu konumundadır. Anbar eyaletinin Daeş'in eline geçmesi, Iraklı Şiiler için terör saldırılarının artması ve hayati tehdit anlamını taşımaktadır. Bu tehditin farkında olarak Hizbullah, Irak ordusunun Anbar eylatinde kontrolü yeniden ele alması gerektiğini, haberdeki göstergelerle vurgulamaktadır.

Tablo 13

13 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***VTR:*** *BM Genel Sekreteri Bağdat'tan teröre karşı birlik çağrısında bulundu ve Iraklı liderleri şiddetin sebepleri ile mücadeleye çağırdı. ... Suriye'de olanların Irak'a etkisine işaret eden Maliki, Suriye krizinin barışçıl çözümünün alternatifinin Irak ve bölge ve dünya için bir felaket olacağını vurguladı.*

El-Manar haberine göre BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon, açıklamasında "Iraklı liderleri şiddetin sebepleri ile mücadeleye" çağırmaktadır. Bu gösterge, yananlam düzleminde Şii Maliki hükümetinin, Irak'taki Sünni topluluklar üzerindeki

eleştirilere neden olan politikasına gönderme yapmaktadır. El-Manar haberinde yer verilmese de, BM resmi websitesindeki haberde, Ban Ki-moon'un Irak'ta "siyasi katılım, demokratik süreçler ve kurumlar ile hukukun ve insan haklarının üstünlüğüne saygı yoluyla ülkenin toplumsal dokusunun güçlendirilmesi" çağrısında bulunduğu görülmektedir (United Nations News Service, 2014). Maliki hükümetinin Sünni topluluklara yönelik politikası ve özellikle 2013 Aralık ayında Felluce'deki gösterilere müdahalesi, Sünni grupların tepkisini çekmiştir. Anbar eyaletindeki bu istikrarsızlık Daeş'in müdahalesi lehine bir ortam oluştumuştur (International Crisis Group, 2014). El-Manar haberinde Irak Başbakanı Nuri El-Maliki ise bu toplumsal arkaplana değinmemekte ve yaşananları Suriye'de gelişmelerin bir etkisi olarak yorumlamaktadır. El-Maliki'nin "Suriye krizinin barışçıl çözümünün alternatifinin Irak ve bölge ve dünya için bir felaket olacağı" uyarısı, Esad ve Hizbullah söylemiyle uyum göstermektedir. Bu "barış" göstergesi Suriye'deki silahlı muhaliflerin silahlarını bırakması anlamını taşımaktadır. Bu bağlamda Suriye'de barışçı çözüm, Esad'ın yönetimde kalması sonucunu doğurmaktadır. Daha önceki göstergelerde de gördüğümüz üzere Hizbullah ve Esad güçleri "barışı temin etmek ve korumak" için gerekirse "savaşan" unsurlar olarak inşa edilmektedir. Bu noktada "barış" göstergesinin içinin boşaltıldığı ve bölgedeki Şii güçlerin barışın savunucusu olduğu miti inşa edilmektedir. Şiddet dili yoluyla inşa edilen mitin görünmez kıldığı durum ise, birer otorite kaynağı olarak Hizbullah, Esad ve Maliki yönetimlerinin bu söylemi hegemonya kurma aracı olarak kullanmalarıdır. İnşa edilen düşman imgesine karşı yürütülen mücadele, inşa sürecinin mezhepsel karşıtlıklar üzerinden gerçekleştirilmesi nedeniyle, toplumda bölünmelere ve yeni travmaların oluşumuna zemin hazırlamaktadır denilebilir. Mezhepsel karşıtlıklar üzerine inşa edilen kimlikler, otorite kaynağı açısından toplulukların daha kolay mobilize edilmesini sağlamaktadır. El-Manar haberinde inşa edilen "düşmana karşı savaşan Irak ordusu" imgesi, Irak'taki toplulukları -buna Şiiler, Sünniler ve diğer tüm gruplar dahil olabilir- orduyu desteklemeye çağırmaktadır, ancak daha önceden mezhepsel karşıtlıklar üzerine inşa edilen anlamlara ve politikalara bir çözüm sunmamaktadır. Nitekim Irak'taki Daeş kazanımlarına en büyük tepkinin Şii topluluklardan gelmesi bunun sonucu olarak yorumlanabilir (“Iraq conflict,” 2014).

4.2.19. Şehitler Kenti Hermel

17 Ocak 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 06:02 ile 08:17 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Lübnan'ın Hermel kentinde 16 Ocak 2014 tarihinde patlayıcı yüklü araba ile düzenlenen ve üç kişinin hayatını kaybetmesine neden olan terörist saldırının ardından kentteki yeniden yapılanma çalışmaları konu edinmektedir. Bu haber öncesinde, Hermel'in de aralarında bulunduğu bazı Lübnan kasabalarının Suriye'deki silahlı muhalif gruplar tarafından bombalandığı haberine yer verilmiştir. Dolayısıyla Hermel kenti dün terör saldırısına, bugün de havan topu saldırısına hedef olmuş bir bölge olarak değerlendirilmelidir.

> ***KAM/SPK:*** *Bugün bombalara hedef olan Hermel kenti, dün gerçekleşen terörist patlamanın zararlarını silmeye çalışıyor.*
>
> ***VTR:*** *Bu merkezde kliniklerdeki hastalar için randevu yok. Hepsi ertelendi, ama uzun bir süre için değil. Zararın giderilmesine başlandı, Hermel Belediyeler Birliği ve Yüksek Yardım Komisyonu tarafından. Vatandaşlar cumartesi sabahından itibaren işlerinin başına dönebilecek.*

El-Manar haberine konu olan Hermel kenti, bir yandan patlayıcı yüklü araba ile, diğer yandan Suriye tarafından fırlatılan havan topları ile "düşman" imgesinin saldırılarına hedef olan bir kimlik olarak inşa edilmektedir. Karşıdaki "düşman" imgesi, Suriye'de rejime karşı ayaklanan muhalif bir ideolojiye sahip kimlik olarak inşa edilmektedir. Dolayısıyla Hermel kenti, bu kimliğin saldırılarına maruz kalarak bir karşı kimlik olarak inşa edilmektedir. El-Manar spikerinin sunuşunda Hermel kenti, tıpkı bir insan gibi, saldırıların hedefinde olmakta ve saldırıların ardından zararları silmeye çalışmaktadır. Bu göstergeler yoluyla Hermel kenti "yara alan bir insan" imgesi gibi tek bir oluşum, bir varlık olarak inşa edilmektedir. Hermel kenti Batı medyası tarafından "Hizbullah'ın kalesi" olarak nitelendirilen yerler arasındadır (“Suicide bomber kills three in Lebanese Hezbollah stronghold,” 2014). El-Manar haberi göstergeleri, hiç bir zaman bu tanımlamayı kullanmasa da inşa edilen anlam düzeyinde bu kentin Hizbullah kimliğini taşıdığı izleyiciye aktarılmaktadır. Dolayısıyla ister bombalı araç ile sivillere yapılan saldırılar olsun, ister sınırötesinden fırlatılan havan topları ile tarlalara zarar verilmesi olsun, Hermel kentinin taşı, toprağı, binaları, arabaları ve en önemlisi insanları, Hizbullah kimliğinin bir parçası olarak simgelenmektedir. El-Manar haberi, Hermel kentine yapılan saldırıyı Hizbullah'a yapılan saldırı olarak anlamlandırmaktadır.

Nitekim saldırıyı düzenleyenler açısından da bu saldırının anlamı, Hizbullah'a yönelik bir mesaj olabilir. Bu noktada, saldırıyı düzenleyen Suriyeli silahlı muhalifler ile saldırıya maruz kalan Hizbullah arasında, ortak anlamlar üzerinden yürütülen bir "diyalog" olduğu, bu diyaloğun şiddet diliyle yürütüldüğü yorumu yapılabilir. Yani Suriyeli silahlı muhalifler tarafından "Lübnan toprakları"na fırlatılan havan topları "Hizbullah'a yönelik saldırı" olarak kodlanırken, Hizbullah tarafından da "kendilerine yönelik bir saldırı" olarak kod açımına uğramaktadır. Oysa Lübnan'daki farklı kesimler tarafından bu saldırı "Lübnan ülkesinin birliğine ve bütünlüğüne" yönelik bir saldırı olarak algılanabilir. Bu saldırının nasıl algılandığı ya da nasıl anlamlandırıldığı, bu eyleme verilen tepki yoluyla ortaya çıkmaktadır.

Anlamın toplumsal olarak inşası sürecinde anlamın doğası ile sosyal süreç derinlemesine bağlantılıdır. İletişimi içinde barındıran sosyal süreç, bu sürece dahil olan bireylerin tecrübesinde yeni nesnelerin ortaya çıkışından da sorumludur. Doğal süreçler ve tepkiler, bir anlamda karşılık verdikleri nesneleri inşa etmektedir (Mead, 1972:76). Dolayısıyla El-Manar haberi, saldırı sonrası Hermel kentinde incelemelerde bulunarak ekrana aktardığı göstergeler yoluyla, izleyicilere bu saldırıyı nasıl anlamlandırlamaları gerektiğine yönelik önermelerde bulunmaktadır. Evrensel televizyon kodları bağlamında haberde yer verilen tepkiler ve göstergeler, sağduyuyu ya da ortak bilgiyi (common-sense) temsil etme iddiasındadır. İzleyici, haberdeki göstergeler yoluyla inşa edilen anlam vasıtasıyla, haberde yer verilen gelişme karşısından dehşete düşebilir, önemli olmadığı kanısına varabilir ya da bunu kendi deneyimleri ile yeniden yorumlayarak başka anlamlar türetebilir. Ancak benzer kültürel kodlara sahip ve benzer toplumsal-tarihsel deneyimler edinmiş izleyicilerin ekrandaki göstergelerde inşa edilmek istenen anlamı algılaması daha kolay olabilir. Nitekim saldırıda zarar gören resmi bir kurumun müdürü tarafından verilen röportaj, Hermel saldırısını toplumsal-tarihsel deneyimlerden yola çıkarak anlamlandırmaktadır.

Tablo 14

17 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***Röp:*** *Burası, düşman İsrail'e karşı şehitler vermiş bir şehir. Bu patlamaları ve terörizmi, siyonist düşmandan hep bekliyoruz.*

El-Manar haberindeki KJ göstergesinden, "Sosyal İşler Merkezi Müdürü" olduğu anlaşılan kişi, saldırıyı "Siyonist düşman" tarafından gerçekleştirilmiş gibi anlamlandırmaktadır. Hermel kenti de "İsrail'e karşı şehitler vermiş bir şehir" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla El-Manar haberinde daha önceki göstergelerde inşa edilen düşman imgesine, toplumsal-tarihsel bilinçden gelen düşman İsrail imgesi de eklenerek Hermel kimliği inşası güçlendirilmektedir. Bu göstergeler yoluyla El-Manar haberi karşı taraftaki düşman imgesini inşa ederken, aslında kendi kimliğini de inşa etmektedir. Bu noktada Hermel kimliği (ya da Hizbullah kimliği) Suriye'deki silahlı muhaliflerin Selefi/Sünni ideolojisinin ve İsrail'deki siyonist/ işgalci/ emperyalist ideolojinin karşısında konumlandırılmaktadır.

El-Manar haberinde, saldırı sonrası kentteki hastanenin, işyerlerinin ve resmi dairelerin zarar gördüğü belirtilmektedir. Ancak her şeye rağmen kısa süre içerisinde bu zararlar giderilecek ve hayat normale dönecektir. Göstergelerde inşa edilen anlam, hayatın en kısa zamanda normal akışına dönmesi gerektiği yönündedir. Bu noktada saldırıda hem insan hem de mal kaybı yaşanmasına rağmen verilen bu tepki Hizbullah'ın cihat ve şehit göstergelerinin altında yatan anlamlar ile ilişkili olarak okunabilir. Hizbullah, cihadı bireyin kendisini ve varlıklarını feda etmesi olarak yorumlamaktadır. Cihadın meyveleri sadece savaşçıların ve onların ailelerinin fedakarlıkları ile elde edilebilir çünkü düşmanın saldırıları acı, çile ve umutsuzlukta kendini gösterir. Cihat, düşmanın hedeflerine ulaşmaması için kullanılan savunma araçlarını kapsar ve bu süreçte Hizbullah gerekirse acılarla ve fedakarlıklarla dolu ağır

bir bedel ödeyebilir (Alagha, 2011:102). Dolayısıyla Hermel saldırısı, bu uğurda ödenen bir fedakarlık olarak anlamlandırılmakdatır. Suriye'deki silahlı muhaliflere karşı savaşmak, tıpkı Siyonist düşman İsrail'e karşı savaşmakta olduğu gibi cihat olarak anlamlandırılmaktadır. Sahadaki muhabirin geçtiği anonsdaki göstergeler bu yorumu destekler niteliktedir.

Tablo 15

17 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***VTR:*** *Hermel şehri hedef çemberinden çıkmıyor ama kesin olan şu ki saldırganların hedefleri halkın iradesinin aksine arabaların ve binaların görüntüsünde olduğu gibi paramparça oluyor.*

2006 yılında İsrail'in Hizbullah'ın askeri kapasitesini sebep göstererek Lübnan'a saldırması ve binlerce kişinin ölümü ile sonuçlanan Temmuz Savaşı sonrasında bir Hizbullah posterinde, "siz bedenleri öldürdünüz ama biz insanların kalplerini kazandık" (دمرتم الجسد عبرنا من قلوب الناس) yazıyordu. El-Manar muhabiri, Hermel saldırısı sonrası benzer göstergeler ile düşmanın "arabaları ve binaları" paramparça ettiğini ama halkın iradesini kıramadığını vurgulamaktadır. Bu göstergelerde Hermel ve Hizbullah kimliği, düşman imgelerinin saldırısı altında olan kimlik olarak inşa edilmektedir ve bu kimlik yerel halk ve topluluğun kimliğiyle özdeşleştirilmektedir. Hizbullah'ın arkasında duran "halkın iradesi" tüm saldırılara direnç gösterebilecek kapasite ve güçte temsil edilmektedir. El-Manar'ın bu haberi, Suriyeli silahlı muhalif düşman imgesini, Siyonist İsrail düşman imgesi ile birlikte Hizbullah kimliğinin karşısında konumlandırmaktadır ve bu düşman imgelerinin tüm saldırılarına rağmen, "halk iradesinin" Hizbullah'ın arkasında olduğu ve Hizbullah'ın "halkın kalbini kazandığı" söylemi inşa edilmektedir. "Halkın iradesi" göstergesi Hizbullah kamusunu simgelemektedir ve Hermel'de yaşanan terör eyleminin ardından verilen tepki yoluyla halkın, bir kez daha "kurtarıcı" imgesi olan Hizbullah'ın arkasında birlik olması gerektiği vurgulanmaktadır.

4.2.20. Beyrut'un Mahallesinde İntihar Saldırısı

21 Ocak 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 03:47 ile 06:52 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Beyrut'un Şii nüfusu yoğunluklu mahallesi Hrat Hreyk'te yaşanan intihar saldırısı konu edilmektedir. Bomba yüklü araç ile düzenlenen terör saldırısında dört sivil hayatını kaybetmiştir.

> ***KAM/SPK:*** *Hrat Hreyk'te yeni bir intihar saldırısı.*
>
> ***VTR:*** *Terör ölümde ısrarcı ve Güney Dahiye'nin sokakları karşı koymakta ısrarcı. Aynı sokaktaki ilk patlamadan yirmi günden az bir sürede Şehit Ahmet Kasir sokağında. Sahne burada tekrarlandı: dağılmış vücut parçalarıve dökülen kan. Patlamanın etkisi, yıkım ile olan tecrübesi uzak olmayan binaları, evleri ve sokağı vurmuş.*

Terör haberlerinin sıkça yaşandığı bir dönemde haber metinleri, izleyicinin dikkatini çekebilmek için farklı dilsel göstergeler kullansa da haber anlatısındaki yapı ve kahramanlar değişmemektedir. Diğer El-Manar haberlerinde gördüğümüz üzere bu haberde de acımasız düşman karşısında haksızlığa uğrayan bir kimlik inşa edilmektedir. Karşıdaki düşman imgesi adeta nedensiz bir şekilde "ölümde ısrar eden" bir kimlik olarak inşa edilmektedir. Bu düşman imgesinin haksız saldırılarına maruz kalan kimlik ise bu haberde "güney Dahiye sokakları" olarak simgelenen Hizbullah kimliğidir. Bu noktada daha önce ele aldığımız haberler göz önünde bulundurulduğunda, Hizbullah kimliğinin kendini "x mahallesinin çocukları", "x sokakları" ve "x ahalisi" gibi Şii topluluğunu temsil eden göstergeler ile özdeşleştirme eğilimde olduğu görülmektedir. Yani Hizbullah kimliği, söylem düzeyinde meşruiyetini halktan almaktadır. Hizbullah kimliği bir yandan halktan meşruiyet sağlama yoluna giderken diğer yandan kimliğin inşasında şiddet diline başvurulmaktadır. Şii topluluğunu temsil eden "sokak" göstergesi pasif biçimde düşman imgesinin şiddetine maruz kalan bir obje olarak değil, bu şiddete karşı "direnen", "karşı koyan", "şehit olan" aktif bir özne olarak inşa edilmektedir. Hizbullah kimliği düşmanın "ölümde ısrarcı" tavrı karşısında cesareti ve karşı koyma/direnme gücü üzerinden inşa edilmektedir. "Direniş" göstergesi Hizbullah kimliği ile öylesine özdeşleşmiştir ki, direnmediği takdirde yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Hizbullah kimliğinde "şehit olmak" göstergesi düzanlam seviyesinde "bir ülkü yolunda hayatını kaybetmek, ölmek" anlamına gelse de yananlam düzeyinde "varolmaya devam edebilmek için hayatını feda etmek, direnmek" anlamını taşımaktadır. Suriye'de Esad rejimi saflarında savaşan Hizbullah savaşçılarının "cihat

görevini ifa ederken şehit düşenler" olarak tanımlanması, "şehit düşme" göstergesinin bizzat bir eylem olduğunu, bir direniş biçimi olduğunu göstermektedir.

El-Manar haberinde yer verilen diğer bir gösterge, Hizbullah'ın "direnmek" ile "şehit düşmek" arasında kurduğu anlamsal ilişkiyi daha net ortaya koymaktadır. Haberde yer verilen "ölümde ısrarcı olan terör"e karşı koyan güney Dahiye'deki sokağın adının, Şehit Ahmet Kasir sokağı olduğu vurgulanmaktadır. Şehit Ahmet Kasir simgesi, Hizbullah kimliği açısından toplumsal ve kültürel anlam dünyasını şekillendiren bir öneme sahiptir. El-Manar ve Hizbullah resmi websitelerindeki anlatıya göre Ahmet Kasir dinine bağlı ve yüksek ahlaki değerleri ile örnek bir şahsiyettir. 11 Aralık 1982 tarihinde Lübnan'ın Sur kentindeki işgalci İsrail kuvvetlerine bomba yüklü araç ile düzenlediği intihar saldırısında Ahmet Kasir, 141 İsrail askerinin ölümüne ya da yaralanmasına neden olmuştur. Bu eylem "intihar operasyonları döneminin başlangıcı" olarak milad kabul edilmektedir (“Our Great Martyrs,” n.d.). Arapça "istişhadiyye" (استشهادية), İngilizce "self-martyrdom" olarak tanımlanan, Türkçe'de "kendini öldürerek, intihar ederek şehit olma" olarak adlandırabileceğimiz bu eylem biçimi, anlamını Hizbullah'ın dini öğretisinde bulmaktadır. Naim Kassım şehitlik kültürünün, ölümden sonra yaşama inananlar için bir başlangıcı ifade etmesi nedeniyle, bir kişinin Allah yolunda ölmeye hazır olması anlamına geldiğini belirtmektedir. Bunun da ötesinde şehit olmak, "açık ve meşru olan Şer'i rehberlik doğrultusunda düşman ile karşılaşma biçimi, kendini feda etmenin yüce manifestosu" olarak tanımlanmaktadır (Qassem, 2010:47). Düşmana zarar verecek ve mümkün olan en büyük kaybı yaşatacak ya da zaferi getirecek şekilde savaşçıların ölümü yoluyla şehitlik, meşru bir çaba olarak kabul edilmektedir. Bu yöntemle kendini öldürmek, şehit olmak olarak anlamlandırılır.

İsrail'in 1982 yılında başlayan Lübnan'ı işgalinde İsrail hedeflerine düzenlenen intihar saldırılarının üçte birinden az kısmı Hizbullah tarafından düzenlenmiştir. Geri kalanı ise Emel örgütü ve diğer seküler direniş örgütleri tarafından düzenlenmiştir (Norton, 2007:80). Dolayısıyla Hizbullah kimliğinde intihar eylemleri, dini simgeler ve mitolojiler üzerinden anlamlandırılırken, diğer Lübnanlı seküler örgütler tarafından milliyetçi ve vatansever mitolojiler yoluyla anlamlandırılmaktadır. El-Manar haberine konu olan "terör eylemi" ele alındığında ise, Hizbullah ve diğer seküler direniş

örgütlerinde olduğu gibi, bu eylemin düzenleyicileri olan Suriyeli silahlı muhalifler tarafından bir şehitlik eylemi olarak yorumlandığı açıktır. Hatta eylemi düzenleyenlerin intihar saldırısını gerçekleştirmek için "Şehit Ahmet Kasir" sokağını seçmiş olmaları, Hizbullah'ın inşa ettiği "şehit" ve "cihat" mitolojisini yıkmaya dönük bir tercih olarak yorumlanabilir. Bu maddesel olduğu kadar söylemsel saldırıya karşı Hizbullah kendi söylemini, halkın meşruiyetine ve dini, kültürel simgelere dayandırarak kendi kimliğini daha güçlü şekilde inşa etmeye çalışmaktadır. Öyle ki, bu intihar saldırısını bir "sahne"ye benzeterek, saldırıyı gerçekleştirenler tarafından yüklenen anlamı gerçeklikten uzaklaştırmakta ve kurgu haline getirmektedir. Bunun yerine haberdeki görsel-işitsel göstergeler yoluyla kendi toplumsal gerçekliğini inşa etmektedir.

Tablo 16

21 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***Röp:*** *Burada toplanmış bütün insanlar diyoruz ki, bu yöntemle bu teröristler direnişi ve ahalisinin duyarlılığını zayıflatmayı bekliyorsa, onlar sadece hayal ediyorlar.*

El-Manar haberinde ekrana yansıyan yerdeki kan birikintileri ve vücut parçaları gibi, patlama sonrası düşman imgesinin "acımasızlığını" simgeleyen göstergelere yer verilmektedir. Bu görsel göstergelerin yanı sıra sokaktaki vatandaşlar ile yapılan röportajlar ile yine düşman imgesinin saldırganlığını kodlayan işitsel göstergelere yer verilmektedir. Bu röportajlardan biri, Lübnan Meclisi'nde Direnişe Bağlılık Fraksiyonu üyesi milletvekili Ali Ammar ile yapılmıştır. Haberdeki kamera açısı vasıtasıyla "sokaktaki halk arasında" konumlandırılan Hizbullah milletvekili, bu gösterge yardımıyla verdiği mesajdaki "halk ile beraber direniş" anlamını güçlendirmektedir. Ammar "burada toplanmış bütün insanlar" olarak mikrofona seslenerek, "güney Dahiye sokağı"nı ve dolayısıyla Lübnan Şiilerini temsil ettiği iddiasında bulunmaktadır.

Sağduyuyu (common-sense) temsil etme iddiasındaki televizyon göstergesi, Şii kamuoyuna, bu saldırılara karşı direnme çağrısında bulunarak Hizbullah'ın kendi kamusunu inşa etmeye çalışmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz üzere kamuları oluşturan kişiler bir olay ya da sorun karşısında bir araya gelirler. Diğer bir deyişle bir anlamda her sorun kendi kamusunu yaratmış olur. Belirli bir sorun karşısında oluşan kamunun üyeleri ile başka bir sorun karşısında oluşan kamunun üyeleri aynı kişiler olabileceği gibi farklı kişiler de olabilirler (Bektaş, 1996:35). El-Manar haberlerindeki göstergeler Hizbullah'ın, Lübnan'daki terör eylemlerini, kendi kamusunu inşa etmek için bir araç olarak kullandığına dair ipuçları sunmaktadır. Sokağı temsil etme iddiasındaki Hizbullah milletvekili ya da gerçekliği yansıtma iddiasındaki televizyon haberi, şiddet dili yoluyla inşa ettiği anlamlar vasıtasıyla Hizbullah kamusunu da inşa etmektedir. Yaşanan terör olaylarını ya da bölgesel ve küresel gelişmeleri, Hizbullah'ın ideolojisi bağlamında inşa edilen simgeler yoluyla anlamlandıran bireylerin, Hizbullah'ın hegemonya kurma amacıyla yürüttüğü politikaları gerçekleştirmek için daha kolay mobilize oldukları yorumu yapılabilir. Olayları, nesneleri ve kişileri yukarıda ele aldığımız göstergebilimsel süreçler neticesinde ortak-uzlaşılmış anlamlar ile kavrayan-açıklayan bireylerin oluşturduğu bir topluluğun eylemlerinin de benzer olması sonucu ortaya çıkabilir. Bu tür bir etki, Hizbullah'ın şiddet dilini kullanarak kendi kamusunu inşa ettiği varsayımını doğrular niteliktedir.

4.2.21. Siyasette Şiddetin Dili

23 Ocak 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 07:04 ile 11:02 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde, 8 Martçı grupta yer alan Hizbullah'ın Lübnan Meclisi'ndeki kanadı olan Direnişe Bağlılık Bloğu tarafından düzenlenen toplantıda 14 Mart grubuna yönelik eleştirilere yer verilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Direnişe Bağlılık Bloğu, bazı 14 Mart güçlerinin Güney Dahiye, Kuzey Bekaa ve Hermel bölgelerini vuran tekfirci terörizmi savunduğunu belirtti. Bloğun merkezinde yapılan toplantıda Direnişe Bağlılık Bloğu, çoğulcu hükümetin kurulmasının koşullara bağlı olmadığını vurguladı.*
>
> ***VTR:*** *Hermel ve Hrat Hreyk'teki terör saldırılarının şehitleri ruhuna okunan fatiha ile Direnişe Bağlılık Bloğu, toplantısını başlattı. Dua, Kuzey Bekaa'daki beldelerde tekfirci roketlerin vurduğu şehitlerin ruhunu da ayırmadı, -ki bu saldırılar, bazı 14 Mart güçleri tarafından korunan ve bilinen kaynaklar tarafından finanse edilen tekfirci terörün bir sonucu. ... Toplantıdakiler İsrail'in Adise bölgesindeki hareketini kınadılar. Öte yandan*

Cenevre konferansı da konuşuldu ve Blok, Suriye'deki krizin sona ermesi için siyasi çözüme bağlılığını yineledi.

El-Manar haberinde Hizbullah'ın siyasi kanadı olan Direnişe Bağlılık Bloğu'nun gündeme ilişkin çeşitli konularda açıklamalarda bulunduğu görülmektedir. Bu konular arasında (a) Lübnan'daki terör saldırıları, (b) cumhurbaşkanlığı seçimleri, (c) İsrail'in Adise bölgesindeki girişimi ve (d) Cenevre konferansı yer almaktadır. Her ne kadar bu konular/göstergeler birbirinden farklı olsa da dördünün ortak özelliği, ürettikleri karşıtlıklar bağlamında Hizbullah ideolojisinin de bu karşıtlıkların bir tarafında yer almasıdır. Lübnan'daki terör saldırıları, El-Manar haberine göre "tekfirci" kimliğin saldırgan eylemleridir ve bu konuda 14 Martçı gruba eleştiriler yöneltilerek bu grubun, "tekfirci" kimlik ile aynı safta durduğu anlamı inşa edilmektedir. Nitekim cumhurbaşkanlığı seçimleri göstergesi de ürettiği siyasi tartışma ortamı ve karşıtlıklar bağlamında bir tarafında Hizbullah ve 8 Martçı kimliğe, diğer yanda ise 14 Martçı kimliğe göndermede bulunmaktadır. İsrail göstergesi ise Hizbullah ile İsrail karşıtlığında anlamını bulmaktadır. Siyasi tartışmalara konu olan tüm göstergeler, tartışmanın yürütüldüğü karşıtlıklar bağlamında anlamlandırılmaktadır. Karşıtlıkların iki tarafında yer alan kişi, nesne ve olaylar ile bunlara bağlı olarak inşa edilen anlamlar, sınırları aşarak evrensel düzeyde bir söylem ilişkisi kurmaktadırlar. Örneğin, haberde yer verilen "Suriye'deki krizin sona ermesi için siyasi çözüme bağlılık" göstergesi bu haberde Hizbullah tarafından inşa edilirken evrensel düzeyde sınırları aşarak Suriye'de Esad rejimi ve Irak'ta Maliki hükümetinin yanı sıra İran ve Rusya tarafından üretilen söylem ile uyumluluk göstermektedir. Haberde yer verilen diğer tüm göstergeler de bu örnekte olduğu gibi, küresel söylem düzeyindeki karşıtlığa tekabül etmektedir. Lübnan'daki "tekfirci terör saldırıları"nın 14 Martçı grup tarafından desteklendiği eleştirisi, 14 Martçı grubu Suriye'deki silahlı muhalif gruplarla ve onların gerçekleştirdiği tüm eylemlerle aynı söylemsel kategoriye yerleştirmektedir ki bu kategoriye evrensel söylem düzeyinde Türkiye, Suudi Arabistan ve ABD gibi aktörler de dahil olmaktadır. Haber içerisinde yer alan "bilinen kaynaklar tarafından finanse edilen tekfirci terör" göstergesi, işte bu Hizbullah karşıtı söylem kategorisine yerleştirilen aktörleri/ülkeleri işaret etmektedir. Tüm bu karşıtlıklar üzerinden inşa edilen toplumsal gerçeklikler, Lübnan cumhurbaşkanlığı seçimi gibi yerel gözüken bir konuyu, evrensel düzeyde söylemsel karşıtlıklar üzerinden yorumlanmasını gerektiren

bir bağlama oturtmaktadır. Yani yeni seçilecek cumhurbaşkanının Hizbullah hakkındaki görüşleri, onu ya Türkiye, Suudia Arabistan, ABD söylem kategorisine, ya da Suriye, İran, Rusya söylem kategorisine müdahil edebilecektir. Bu söylemsel karşıtlığın Hizbullah söyleminde ve El-Manar haberinde inşa edilmesi, ülkedeki ve bölgedeki tüm gelişmeleri bu karşıtlık bağlamında anlaşılması sonucunu doğurabilmektedir. Tıpkı Edward Said'in Oryantalizmi, Doğu ile Batı arasındaki temel ikili karşıtlığı ifade eden, epistemolojik ve ontolojik bir ayrıma dayanan düşünce biçimi olarak tanımlaması gibi, Hizbullah tarafından inşa edilen anlamlar da benzer işlevlere sahip düşünce biçimleri oluşturmaktadır.

Tablo 17

23 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***Hizbullah Milletvekili Hasan Fadlallah:*** *Direnişe Bağlılık Bloku, Lübnan ve tüm vatandaşlar için bir tehlike olan patlamaların sorumlusunun tekfirci terör olduğunu vurgulamaktadır. Görüyoruz ki bunların destekçileri ya da siyasi hesaplar için istismar imkanları arayanlar, bilinçli ya da bilinçsiz şekilde ülkelerinin yıkılmasına ve şehirdeki yaşam belirtilerinin yok olmasına katkı sunmaktadır. Bu terör suçlarının ne şekilde olursa olsun haklı çıkarılması, bunların yönteminin ve zorbalığının kabulü ve dolaylı olarak desteklenmesidir. Bölgemizdeki bilinen kaynaklardan destek ve finansman alan ve aynı zamanda ülkemizin ve halkımızın zayıflaması ve parçalanmasına hizmet eden tekfirci terör, işgal altındaki toprakların içinde ya da dışında gaspçı siyonist düşmanı hedef almaktan kaçınmaktadır.*

Hizbullah Milletvekili Hasan Fadlallah'ın, öncelikle 14 Mart grubu partilerini "teröre destek vermekle" ve "ülkenin yıkılmasına sebep olmakla" suçladığı görülmektedir. Suriyeli silahlı muhalifleri açık biçimde destekleyen Gelecek Partisi başta olmak üzere, 14 Mart grubu partileri, "tekfirci" olarak tanımlanan düşman öteki imgesi ile birlikte anlamlandırılmaktadır. "Tekfirci terörist" göstergesine ek olarak bu düşman imgesinin "kötülüğü" ve "fenalığı", direniş kimliğinin asıl hedefindeki düşman İsrail imgesi ile ilişkilendirilmektedir. "Tekfirci terör" Esad rejimi ve Hizbullah'ı hedef almaktadır ancak "gaspçı siyonist düşmanı hedef almaktan kaçınmaktadır". Dolayısıyla

bu göstergeler, tekfirci ideolojinin -ki bu kimliğe 14 Mart grubu partileri de dahil edilmektedir- siyonist düşman ile birlikte Hizbullah kimliğinin karşısında yer aldığını ortaya koymaktadır. Göstergeler yoluyla inşa edilen bu anlam, Hizbullah kimliğinin direniş cephesini genişletmekte ve Hizbullah kamusu için direnme çağrısında bulunmaktadır. Küresel düzlemde Hizbullah kimliği karşısında İsrail başta olmak üzere Türkiye, Suudi Arabistan ve ABD konumlandırılırken şimdi de yerel düzlemde 14 Mart grubu, Gelecek Partisi, dönemin Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman gibi aktörler konumlandırılmaktadır. İnşa edilen bu karşıtlıklar yoluyla örneğin Gelecek Partisi ideolojisine direnmek/karşı koymak, düşman İsrail'e karşı koymak anlamı ile ilişkilendirilmektedir. Direnmenin, Hizbullah kimliği açısından pasif bir duruş değil, aktif bir eylem anlamını taşıdığı göz önünde bulundurulduğunda, siyasi arenada karşıt kimliklere karşı direnmek, şiddet dilini de içermektedir. Daha önceki haberlerde yer alan göstergelerle birlikte ele alındığında Hizbullah'ın karşısında konumlandırılan/inşa edilen kimlikler, Hizbullah'ın varlığına, dolayısıyla Lübnan'daki Şii varlığına bir tehdit olarak kodlanmaktadır. İnşa edilen bu toplumsal gerçeklikte siyonist düşman en büyük tehdittir ve onun arkasından Suriye krizi ile birlikte "tekfirci terör" tehdidi ortaya çıkmıştır. Bu düşmana karşı direnmek -ki bu savaşmayı, cihat etmeyi ve şehit olmayı da içermektedir- Hizbullah kimliğinin varlığı için zaruri eylem olarak tanımlanmaktadır. Nitekim 2008 yılında yaşanan hükümet krizinde Hizbullah başkent Lübnan'ın bir bölümünü işgal etmiş ve bu silahlı eylemi siyasi müzakerelerin bir parçası haline getirmişti. Hizbullah'ın Lübnan içerisindeki silahlı eylem kabiliyeti, gündelik siyasi tartışmalarda kullandıkları karşıtlıkların ya da anlamlandırmaların bu bağlamda okunması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. El-Manar haberinde şiddet dili kullanılarak inşa edilen kimlikler, şiddetin söylemden eyleme doğru evrilme potansiyeli nedeniyle önem arz etmektedir.

4.2.22. Suriye'de Tekfircilere Karşı Tahkimat

27 Ocak 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 30:56 ile 33:12 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Suriye'nin Kalemun bölgesinde Hristiyan kutsal mekanlarında düşman saldırılarına karşı alınan önlemler anlatılmaktadır.

KAM/SPK: *Kalemun'daki Seydnaya bölgesinde Suriye ordusu, manastırlara ve dini mekanlara silahlıların saldırılarına karşın askerlerini ve tahkimatlarını güçlendirdi.*

VTR: *Suriye ordusu ve ulusal savunma güçleri Suriye'de bu bölgede silahlı toplulukların hırsızlık ve yağma eylemlerinin hemen ardından tarihi ve dini mekanlardaki tahkimatları güçlendirmeye odaklandı.*

El-Manar haberi bir kez daha saldırı ve tehdit altındaki Hristiyan dini kutsal mekanlarını ekrana taşımaktadır. Seydnaya bölgesi, Hristiyanlar için tarihi ve kültürel anlamda önemli bir simgedir. Başkent Şam'a 25 km uzaklıktaki bu kutsal mekan Antakya Rum Ortodoks Patrikliği'ne bağlıdır ve tarihi altıncı yüzyıla kadar uzanmaktadır (Bowman, 2012:13). El-Manar haberindeki göstergeler, Hristiyanlar için sembolik anlama sahip bu mekanın "teröristlerin" tehdidi altında olduğu ve bu tehdide karşı Suriye ordusunun kurtarıcı rolünü üstlendiği bir anlatı inşa etmektedir. Tehdit altında olan; Seydnaya simgesi altında Suriye'deki ve bölgedeki tüm Hristiyanların varlığıdır. İnşa edilen düşman imgesi "tekfirci" ideolojiye sahip olması nedeniyle kendi gibi düşünmeyen tüm toplulukları yok etmeye hedeflenmiştir. Buna karşın Suriye ordusu -ve ona destek veren Hizbullah- Hristiyanlar gibi azınlıkların, yani "güçsüzlerin", "ezilmişlerin" koruyucusu konumundadır. Ancak bu savunma ve direniş, sadece askerleri değil, tüm bireyleri kapsayan bir anlamlandırma ile inşa edilmektedir. Haberde Suriye ordusunun yanı sıra yer verilen "ulusal savunma güçleri", silahlı Suriye muhalefeti ile savaşmak üzere yerel halktan oluşturulmuş güvenlik birimlerini ifade etmektedir. Yani "vatan"ı düşmana karşı koruma görevi sadece askerlere değil, "vatanın tüm çocukları"na düşmektedir. İnşa edilen bu anlam yoluyla vatan için savaşmak, hangi yaşta olursa olsun kadın-erkek tüm Suriyeliler için bir görev niteliğindedir. Haberde yer alan görsel ve işitsel göstergeler, sivil kimlikleri militarize ederek yeniden anlam yüklerken, normal koşullarda siyasetin ve şiddetin dışında konumlandırılan din adamlarını da bu savaşın bir göstergesi olarak yeniden inşa edebilmektedir.

Şekil 28: 27 Ocak 2014 Tarihli El-Manar Bülteni, 31'10"- 31'14"

El-Manar haberinde yer verilen göstergelerde öne çıkan kesitler yukarıda sunulmuştur. Birinci karede bir grup Suriye ordusu askeri ve ulusal savunma güçleri üyesi, ellerindeki çeşitli silahlar ile etrafı gözlemektedir. Coğrafi olarak düz bir arazide yüksek bir tepe üzerine konuşlanan Seydnaya bölgesinde askerlerden biri elindeki dürbün ile araziyi gözetlemektedir. Yanındaki diğer askerler, elleri her an tetikte, düşmanı beklemektedir. Bu göstergeler, düşman tehdidinin ne kadar yakın ve canlı olduğunu simgelemektedir. Bu gösterge aynı zamanda bölgedeki Hristiyanların karşı karşıya kaldıkları varoluşsal tehdidin de ne kadar yakın ve canlı olduğunu simgelemektedir. Çünkü görüntülerdeki silahların döndüğü yön, "tekfirci" olarak adlandırılan silahlı Suriye muhalefetidir ve silahların arkasında kalan, yani savunulan şey ise Hristiyanların kutsal mekanıdır. Karşı taraftaki muhalefet, Suriye vatanına yönelik olduğu kadar Hristiyanlara yönelik de bir tehdittir. Bu göstergeler yoluyla inşa edilen anlam, bölgedeki Hristiyanların ve diğer tüm azınlıkların koruyucusunun Suriye'de Esad rejimi ve Hizbullah olduğudur. Dolayısıyla Esad rejiminin ve Hizbullah'ın yenilmesi, aynı zamanda bölgedeki Hristiyanların ve diğer azınlıkların da yenilmesi anlamına gelecektir. Esad yöneminin ve Hizbullah'ın farklı dini gruplara saygısını ve olumlu yaklaşımını vurgulayan bu anlatı, aynı zamanda tüm Suriyelileri, Hristiyanları ve diğer azınlık grubu üyelerini Esad yönetimini ve Hizbullah'ı desteklemeye çağırmaktadır.

Yerel halktan oluşturulan ulusal savunma güçleri adlı oluşum, tüm vatandaşlara vatanlarını korumak için eyleme geçme şansı tanımaktadır. Yukarıda ikinci ve üçüncü karelerde görülen kişi ise bir din adamıdır. Bu görüntülerde Suriyeli Piskopos Luka El-Huri, bir askerin yardımıyla kamuflaj montunu giyerken görülmektedir. Görüntünün başlangıcında üzerindeki siyah kıyafetiyle bir "din adamı kimliği" taşıyan El-Huri, daha

sonra kamuflaj montu giyerek kelime anlamıyla "asker kimliği"ni de giyinmektedir. Böylece "tekfirci" zihniyete karşı verilen mücadele askerlerin ve sivil vatandaşların yanı sıra din adamlarını da kapsayacak şekilde genişletilmektedir. Tıpkı Hizbullah'ın Cebel Muhsin'i ya da Hermel ve Dahiye'si gibi Seydnaya da düşman imgesinin saldırgan tehdidi altındadır ve düşmana karşı direniş gerekmektedir. Bu "direniş cephesi" altında farklı kimliklerden kişiler; asker, sivil, din adamı, gazeteci, kim olursa olsun, direniş kimliği altında birleşmektedir. Din adamlarının ve dini sembollerin Suriye savaşında inşa edilen karşıtlıklar ile anlamlandırılması, onlara bugüne kadar yüklenen anlamlardan farklı bir anlam daha yüklenmesine neden olmaktadır. Örneğin 2013 yılında Başkent Şam'da düzenlenen suikast ile öldürülen Sünni din adamı Ramazan El-Buti'nin Esad yönetimi destekçisi ya da karşıtı olduğu meselesi, ölümünün nedeni ile ilişkilendirilmiştir (“Suriye’deki saldırıda ünlü din alimi el-Buti hayatını kaybetti,” n.d.). Din adamlarının ve dini simgelerin Suriye savaşındaki karşıtlıklar ile yeniden anlamlandırılması, bölgedeki dini gruplar arasındaki ayrımı da derinleştirme tehlikesini içermektedir. Belirli bir dinin bu savaşta belirli grupları desteklemesi gerektiği varsayımı, inşa edilen karşıtlıkların dini simgeleri de kapsaması ve bunun da bir din/mezhep savaşı görüntüsü oluşturması gibi bir yanılgıya sürükleyebilmektedir.???

4.2.23. Şehitler Kenti Hermel'de Patlama

1 Şubat 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 30:15 ile 32:51 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Lübnan'ın Hermel kentinde yaşanan intihar saldırısı konu edilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Hermel kenti -ki onun çocukları siyonist düşmanın şevkini kırmıştı- geçen ayın ortasından kalan yaralarını sarıyor ve terör tozunu atıyordu, ta ki Tekfirci terör saldırısı bir kez daha onların gazabını üzerine çekene kadar. Geriye üç şehit ve yirmisekiz yaralı kaldı.*

Hizbullah ideolojisinin "siyonist düşman" olarak kodladığı İsrail göstergesi, Lübnan'daki ve bölgedeki tüm kötülüklerin kaynağı olarak anlamlandırılan bir simgeye işaret etmektedir. İsrail göstergesi, Hizbullah kimliğinin ve mitlerinin inşasında görev alan temel yapı taşlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Hizbullah tarafından en son yayınlanan 2009 Manifestosu'nda şöyle denilmektedir: "Amerikan hegemonyasının en tehlikeli aşaması Siyonist varlığın yaratılışı ve bölgeye iliştirilmesi ile

gerçekleşmiştir"(“The New Hezbollah Manifesto,” 2009:II/5). Manifestoda ayrıca İsrail'in tehditleri ve arzuları sürdükçe "Direniş"in rolünün ulusal bir gereklilik olduğu vurgulanmaktadır. İsrail göstergesi, Direniş kimliğinin varoluşu için bir gerekçedir ve Direniş kimliğinin varoluşu İsrail göstergesine karşıtlığı yoluyla kendini gerçekleştirebilir. Dolayısıyla Hizbullah kimliği şemsiyesi altındaki tüm göstergelerin ve simgelerin karşısında konumlanacağı en önemli gösterge "siyonist düşman" İsrail'dir. Bu nedenle Hizbullah'ı hedef alan "tekfirci terör" göstergesi, "siyonist düşman" göstergesinde daha önceden yüklü bulunan tarihsel ve kültürel kodlardan faydalanarak, bu anlamları yeni düşman göstergesine aktarma yoluyla inşa edilmektedir. Bölgedeki tüm kötülüklerin sebebi olan Amerikan hegemonyası ve bu hegemonyanın bir aracı olarak siyonist varlık, yeni düşman kimliği olan "tekfirci terör" göstergesinde de kendini göstermektedir. Bu yeni düşman imgesi de, siyonist düşman gibi, bölgeyi karıştırma ve Batı hegemonyasını kurma amacı taşıyacak şekilde anlamlandırılmaktadır.

Hermel göstergesi, Direniş kimliği yani Hizbullah kimliğinin bir yansıması olarak inşa edilmektedir. Hermel göstergesinin işlevi (a) "tekfirci" ve "siyonist" saldırılara maruz kalmak ve (b) "tekfirci ve "siyonist" düşmana karşı direnmektir. Hermel göstergesi saldırılara maruz kalmadığı takdirde, direnme "tepkisini" de vermeyecektir. Dolayısıyla Hermel göstergesini anlamlandıran şey, "eylem"e verdiği "tepki"dir. Haberde Hermel kimliğinin "siyonist düşmanın şevkini kırdığı" belirtilerek tarihte yaşanmış deneyimler ile bugünkü göstergenin anlam inşası gerçekleştirilmektedir. Haberdeki diğer göstergeler, tarihsel deneyimleri de içeren anlamlar ile Hermel kimliğinin nasıl inşa edildiğini göstermektedir.

> ***VTR:*** *Hükümet sarayı yakınındaki intihar saldırısından sonra terör, şehitler kentinin güney girişinde ortaya çıktı. ... Ve bugün, yeni bir tekfirci ve intiharcı saldırı kenti vuruyor. Hedef sadece masum siviller -ki onlar siyonist düşmanla yüzleşmişlerdi ve bugün de tekfirci tehlikesiyle yüzleşmeye kararlılar.*

Haberde Hermel göstergesi "şehitler kenti" olarak adlandırılmaktadır. Bu göstergenin inşasında Hermel sakinlerinin zihninde yer edinen yaşanmış deneyimler kullanılmaktadır. 2006 yılının Temmuz ayında İsrail'in Lübnan'a düzenlediği ve binlerce kişinin öldürüldüğü saldırılarda Hermel kenti de çok sayıda kayıp vermiştir (“Israel kills Lebanese civilians,” 2006). Ayrıca Suriye'deki El-Kuseyr'e beş kilometre uzaklıktaki kent, Suriye'ye Hizbullah bünyesinde görev alacak savaşçı göndermektedir

ve Suriye'deki çatışmalarda hayatını kaybeden Hizbullah savaşçılarının cenazeleri Hermel'e geri getirilerek defnedilmektedir (“Infographic: Hezbollah fighters killed in Syria,” 2014). Bu deneyimlere ek olarak Hermel silahlı Suriyeli muhalifler tarafından düzenlenen intihar saldırılarına maruz kalmaktadır. "Şehitler kenti" simgesi, tüm bu yaşanmış deneyimleri tek bir gösterge altında toplayarak Hermel kimliğini, yani Hizbullah kimliğini inşa etmektedir. Hermel'de bugün aşanan intihar saldırısı, tam da gündelik yaşamın merkezine dokunması nedeniyle, gündelik yaşamın "şimdi ve buradalığı"ndan kaynaklı etkisini kullanmaktadır. El-Manar haberi bu saldırıyı, ekrana getirdiği göstergeler yoluyla anlamlandırmaktadır. Göstergelerden oluşan dil, Berger ve Luckmann'a göre, gerekli nesnelleştirmeleri gerçekleştirir ve bunlar arasında bir önem sıralaması yapar. Dil, toplum içerisindeki hayatımızın koordinatlarını belirler ve onu anlamlı nesnelerle doldurur (Berger & Luckmann, 1991:36). Dolayısıyla Hermel'deki patlamanın mı yoksa Yemen'deki, Afganistan'daki, Paris'teki patlamanın mı daha önemli olduğu bilgisi, haberdeki göstergelerde inşa edilir. Öte yandan Hermel'deki patlamaya verilen tepki, olayın anlamının inşası sürecini de içermektedir. Hermel saldırısının Lübnan'a yönelik mi yoksa Hizbullah'a, Şiilere, Müslümanlara, Direnenlere ya da başka bir kimliğe mi yönelik olarak algılandığı bilgisi, haberdeki göstergelerde inşa edilmektedir. Ancak bugün bu haberi izleyen izleyicilerin tamamı, göstergelerin kodladığı daha eski tecrübeleri yaşamamış olabilir. Nitekim 2006 Temmuz savaşını deneyimlemiş olsa bile, 1982 İsrail işgali ya da Lübnan iç savaşı, ya da daha eski tarih olarak Kerbela olayını deneyimlemeyen bireyler, bu yaşamadıkları deneyimleri dil yoluyla edinmektedirler. Yani dil, şimdi gerçekleşmeyen ve deneyimlemediğimiz şeyleri de iletebilir. Bu açıdan bakıldığında bir göstergeler sistemi olarak dil, anlam ve deneyimlerin depolandığı, zaman içinde korunduğu ve gelecek nesillere aktarıldığı bir araçtır. Haberde kullanılan dil, bu anlam ve deneyimlerin depolandığı göstergeler yardımıyla izleyicilerin anlam dünyasını şekillendirme ve kimliklerini inşa etme amacı taşımaktadır.

4.2.24. Beyrut'ta İntihar Saldırısı

4 Şubat 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 04:00 ile 07:03 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta Şuveyfat bölgesinde yaşanan intihar saldırısı konu edilmektedir. Saldırıda bir intihar

eylemcisinin kendisini minibüs içerisinde patlatması sonucu bir kişi hayatını kaybetmiş, iki kişi de yaralanmıştır.

> ***KAM/SPK:*** *Şuveyfat intiharcısı nereden geldi? Ve rotası neydi? Ömer Gasn adlı kişinin operasyonda rolü var mı? Detaylar haberde.*

Sunucu tarafından sorulan sorular, yaşanan terör saldırısını aydınlatmak için hangi bilgilerin yeterli olacağını ortaya koyan göstergelerdir. Saldırıya ilişkin "detayları" aydınlatma iddiasında bulunan televizyon haberi, bu sorular vasıtasıyla "orada bir yerde" var olan gerçekliğin "bir bölümünü" ekrana taşımaktadır. Her bir soru düzanlam seviyesinde eylemin hayata geçirilmesine ilişkin aşamalara tekabül ediyor gibi gözükmektedir. Yananlam düzleminde ise anlatıcının/spikerin ve temsil ettiği Hizbullah kimliğinin saldırıya ilişkin inşa ettiği anlamlar ortaya çıkmaktadır. "Şuveyfat intiharcısı nereden geldi?" sorusu; kötülüğün, ölümün geldiği kaynağı sorgulamaktadır. İntiharcının geldiği yer, aynı zamanda düşman imgesini kodlamaktadır. "İntiharcının rotası neydi?" sorusu ise düşman imgesinin saldırısına maruz kalan kimliği kodlamaktadır. Patlamanın gerçekleştiği yer Şuveyfat bölgesi olduğuna göre intihar eylemcisinin "rotası"nın sorgulanması, aslında başka bir yönü hedeflediği anlamını taşımaktadır. Eylemcinin rotası, mazlum kimliğidir ama oraya ulaşamadan Şuveyfat'ta kendini patlatmıştır. Sunucu tarafından ekranda sorulan sorular, aynı zamanda izleyiciyi bu soruların cevaplarını düşüneye sevk eden bir anlam taşımaktadır. Ancak soruların sorulması, cevabının bilinmediği anlamına gelmemekte, "gerçekliğin" farklı görünümleri arasında belirlenen bir alana odaklanılacağı anlamını taşımaktadır. Bu gösterge dizgesinin devamına haberin içerisinde ulaşılmaktadır.

Tablo 18

4 Şubat 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		*Bilgilere göre Şuveyfat intiharcısı ölüm yolculuğuna buradan başladı. Halde'de bir ticaret kompleksi önünde başkentte bir yere doğru giden beyaz bir minibüse bindi.*
2		*İntiharcının yanına oturduğu şoför Hüseyin Mişeyk'in yönü Şuveyfat bölgesine doğru idi.*
3		*Bağımsızlığın yüzleri, karanlığın özgürleşmesi için işe yaramadı ve çevredeki tüm ulusal sloganlar suça bağlılığını durduramadı.*

Haber videosunda diğer El-Manar haberlerinden farklı olarak gerilim dolu bir müzik kullanılarak izleyicinin bu korkunç terör eyleminin detaylarına hakim olacağı bir anlam dünyasının inşasına katkı sunulmuştur. Müzik yoluyla inşa edilen bu anlamlandırmaya paralel olarak haber videosundaki görsel anlatı, intihar eylemcisinin bakış açısıyla inşa edilmektedir. Halde'deki ticaret kompleksinin önünden beyaz minibüse binen intihar eylemcisinin gözünden, minibüse biniş anı canlandırılmaktadır. Olay anında intihar eylemcisinin hareketleri kayıt altına alınmamış olsa da, bu anlatı ile olayın gerçekliği yeniden inşa edilmektedir. Beyaz minibüse uzanan el görüntüsünün ardından kamera -tıpkı intihar eylemcisinin yaptığı gibi- minibüsün ön koltuğuna,

şoförün yanına oturarak yolu görüntülemeye başlamaktadır. Yolda trafiğin içerisinde Halde'den Şuveyfat'a doğru ilerleyen minibüsün içerisinden görüntüler eşliğinde, intihar eylemcisinin bu sırada yolda neler gördüğü de en doğal ve aracısız haliyle izleyiciye aktarılmaktadır. Bu görüntüler o kadar "doğal" ve "aracısız" olma iddiasındadır ki, her kim Halde'den minibüse binip Şuveyfat'a giderse bu görüntülere tanık olacaktır. Yolda ilerlediği sırada intihar eylemcisinin gözü -ama aslında kameramanın objektifi- yolun sol tarafındaki afiş ve sloganlara takılmaktadır. Trafiği çekmekte olan kamera bir anda beyaz kıyafetli bir kişinin afişi ve arkasındaki reklam bilboardunda yazılı sloganlara odaklanır ve bu göstergelerin yanından geçerken onları takip ederek sola doğru pan hareketi yapar. Bu görsel göstergelerin ekranda bulunduğu sırada işitsel göstergeler, intihar eylemcisinin bu görselleri nasıl yorumladığını aktarmaktadır. Haberde voice-over "*Bağımsızlığın yüzleri, karanlığın özgürleşmesi için işe yaramadı ve çevredeki tüm ulusal sloganlar suça bağlılığını durduramadı* " demektedir. "Bağımsızlığın yüzleri" göstergesi, ekranda o sırada görülen beyaz elbiseli kişinin görsel göstergesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu afişteki kişinin -tespit edebildiğimiz kadarıyla???- Suudi Arabistan Lübnan Büyükelçisi Ali Avad Asiri olması yüksek ihtimaldir. Bu göstergeleri yorumlayabilmek için bir ay önce yayınlanan haberi hatırlamak gerekmektedir. Haberde, Suudi Arabistan'ın Lübnan'a silah satın almak üzere üç milyar dolarlık hibede bulunması Hizbullah tarafından tepkiyle karşılanmıştır (“Lebanon’s $3 Billion Price Tag,” 2013). Suudi Arabistan'ın Lübnan ordusunu desteklemek için yüklü miktarda yardım göndermesi ilk kez Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman tarafından kamuoyuna duyurulmuştur ve 14 mart gurubu tarafından da olumlu karşılanmıştır. Bu haberdeki göstergeler yoluyla ise "bağımsızlığın yüzleri" ve "ulusal sloganlar"ın, intihar eylemcisini durdurmaya yetmediği vurgulanmaktadır. Bu gösterge yananlam düzleminde, Suudi Arabistan'ın Lübnan'ın özgürlüğü ve bağımsızlığı için verdiğini iddia ettiği hibenin Hizbullah tarafından küçümsendiği ve samimi bulunmadığı anlamını taşımaktadır. Suudi Arabistan ve temsil ettiği Selefi ideoloji, Hizbullah kimliğinin en büyük düşmanlarından olan ve intiharcı eylemcinin de benimsediği tekfirci terörizmin kaynağı olarak algılanmaktadır. İşte bu nedenle "özgürlük yüzleri" ve "ulusal sloganlar" minibüs içerisinde Şuveyfat'a doğru yol alan intihar eylemcisini durdurmaya yetmemiştir. İntihar eylemcisinin saldırıyı düzenlediği noktaya giderkenki zihni dünyasını bu şekilde temsil eden El-Manar televizyonu, kameraya takılan bu gösterge

yoluyla karşıt ideolojiye eleştirisini getirmektedir. Haber videosu, yaşananları/gerçekliği intihar eylemcisinin gözünden veriyor iddiasında bulunsa da aslında haber metninin yazarının inşa etmek istediği gerçeklik doğrultusunda ele alınmaktadır.

> ***VTR:*** *"Kaynaklar, bu taksi şoförünün bir siyasi, mezhepsel bir arkaplanı olan şeyh olduğuna işaret ediyor."*

Saldırı haberlerindeki anlatılarda değişmeyen iki unsur olan saldıran ve saldırıya uğrayan (zalim/mazlum) karşıtlığı bu haberde de inşa edilmektedir. Daha önce spikerin sunuşunda dikkat çektiğimiz "saldırganın geldiği yer" ve "saldırganın rotası" zalim ve mazlum kimliklerini temsil eden göstergeler olarak yorumlanabilir. Haberin yukarıda yer verilen kesitinde, saldırganı Halde'ye getiren ve saldırı talimatını veren taksi şoförünün kimliği ve ideolojisine göstergeler yer almaktadır. Bu tarife göre saldırı talimatı Sünni-Selefi bir şeyhten alınmıştır. Ancak haberde yer verilen diğer göstergelere bakıldığında saldırının asıl hedefi Şuveyfat bölgesi değildir, zira minibüs şoförünün eylemcideki garip hareketleri farketmesi üzerinde intiharcı bu noktada kendini patlatmıştır. Saldırganın asıl hedefindeki yer ise Şii topluluğun yoğun olarak yaşadığı mahalleler olarak işaret edilmektedir. Yani, diğer saldırı haberlerinde olduğu gibi bu haberde de düşman imgesi Sünni-Selefi ideoloji olarak inşa edilmekte, saldırıya uğrayan ve savunulması gereken ideoloji ise Hizbullah ve Şii kimliği olarak inşa edilmektedir.

4.2.25. Saldırıların Arkasındaki Tekfirci Örgütler

7 Şubat 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 05:54 ile 09:41 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Lübnan'da uzun süredir devam eden terör eylemleri ve diğer saldırılarda rol almış örgütler ve eylemleri gerçekleştiren üyeleri konu edilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Lübnan'daki terörist saldırıların arkasında Tekfirci örgütler bulunuyor. Haber, bu suçların planlayıcısı, uygulayıcısı ve müdahil olan öne çıkan isimleri sunuyor.*
>
> ***VTR:*** *Lübnan'daki terörist saldırılara karışanlar ve müdahil olanlar arasında emniyet ağına takılanlar ve öldürülenler yer alıyor.*

Daha önce ele aldığımız El-Manar haberlerinde yer verilen göstergeler yoluyla düşman kimliği ve tekfirci ideoloji sadece Hizbullah'a yönelik değil tüm Lübnan'a ve bölgeye yönelik büyük bir tehdit olarak inşa edilmiştir. Bu haber videosunda, Lübnan'da çeşitli kanlı eylemlere imza atan Suriye'deki silahlı muhalif örgütler, tekfirci kimliği altında birleştirilmekte ve işledikleri suçlar bir liste halinde belgelenmektedir. Böylece terör eylemlerini gerçekleştiren bu isimler, birer birey olmalarının yanı sıra bir örgütün ve bir ideolojinin eyleme geçmiş unsurları olarak ele alınmaktadır.

Şekil 29: 7 Şubat 2014 Tarihli El-Manar Bülteni, 6'17"- 6'23"

Haber videosunda Lübnan'daki saldırılara karışanların isimleri, bağlı oldukları örgüt ve karıştıkları eylemler hakkında sırayla bilgiler verilmektedir. Her saldırganın fotoğrafı bir atış poligonundaki hedef tahtasına yerleştirilerek önce ekranda yakınlaştırılmakta, daha sonra hakkındaki bilgiler bir kutu içerisinde vurgulanmakta, daha sonra demir parmaklıklar ardına konulmaktadır. Öldürülen saldırganların üzerine kırmızı çarpı işareti konulurken, sadece tutuklanan saldırganlara konulmamaktadır. Bu göstergeler, Hizbullah'ın düşman imgesi olan Sünni-Selefi ideolojiye sahip "tekfirci" kimliğin saldırgan eylemlerine verilen karşılığı anlamlandırmaktadır. Tüm saldırganlar bu eylemlerinin cezasını ya hayatlarıyla ödemişler ya da hapse girerek çekmektedirler. Ancak bir de halen "aranıyor" olan "tehlikeli" düşman göstergeleri haberde yer almaktadır. Bu göstergelerin çağrışımsal bağlantıları, okuyucuya ABD'deki 11 Eylül saldırılarını ve buna verilen tepkiyi hatırlatmaktadır.

Şekil 30: New York Polisi, Usame Bin Ladin Aranıyor Yazılı Pankartın Yanında, 2001, New York, ABD. (Rosenau, 2011)

Şekil 31: 7 Şubat 2014 Tarihli El-Manar Haber Bülteni, 8'04".

Soldaki görsel ABD'deki 11 Eylül 2001 terör olaylarının ardından New York'ta çekilmiş bir fotoğraftır. Sağdaki ise El-Manar haberinde, aranmakta olan tekfirci teröristlerden birine ait görseldir. Ladin imgesi, ABD'nin 2000'li yılların başındaki düşman tehdidini sembolize etmektedir ve Amerikan dış politikasını etkileyerek emperyalist-müdahaleci politikaların argümanı olarak kullanılmıştır. Bin Ladin'den önce düşman imgesi olarak Saddam Hüseyin ve öncesinde Sovyet Rusya kullanılmıştır. Harle düşman imgesinin, "biz"in toplumsal inşası olduğunu vurgulamaktadır (Harle, 2000:99). ABD düşman imgesini inşa ederken, (a) güçlü ve potansiyel rakip devletler, (b) zayıf ve düşman devletler ve (c) bireysel düşman imgelerinden faydalanmaktadır. Harle'ye göre bireysel düşman imgesi sorunludur çünkü herkes bu sınıfa dahil edilebilir ve Bin Ladin'e karşı mücadelede görüldüğü gibi sivil kayıplar çok fazla olabilir. Nitekim Bin Ladin tehdidi, ABD'nin Afganistan'ı işgali ile başlayan ve ancak 2011 yılında öldürülmesi ile sonuçlanan kanlı bir süreçte Amerikan emperyalizminin meşruiyetini sağlayan düşman imgesi olarak kullanılmıştır.

El-Manar haberindeki başında beyaz sarığı ve uzun sakallarıyla Bin Ladin'i andıran "tekfirci terörist" imgesi, Amerikan düşman imgesi ile benzer çağırışımlara neden olmaktadır. "Terörist"in fotoğrafının yanında adının Siraceddin Zerikat olduğu ve "Abdullah Azam Tugayları'nın en önemli komutanlarından biri" olduğu notu yazılıdır. Haberdeki işitsel göstergede bu kişinin "Lübnan Devleti tarafından aranan en tehlikelilerden biri" olduğu belirtilmekte ve "Lübnan ordusunu hedef alan terörist saldırılarının çoğunun planlayıcısı" olduğu vurgulanmaktadır. Siraceddin Zerikat ve

ondan sonra ekrana getirilen diğer "aranan teröristler", Lübnan Devleti'ne ve Hizbullah'a karşı büyük tehdit içeren düşman imgeleri olarak inşa edilmektedir. Düşman imgesinin bireyselleştirilmesi, aynı ideolojiye sahip diğer bireyleri de potansiyel tehditler haline getirebilmekte ve bu da Amerikan dış politikasında deneyimlendiği gibi sivil ölümlerinin yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durumda tekfirci/selefi ideolojiye sahip Suriyeli muhalifler, Hizbullah tarafından düşman imgesi olarak inşa edilmekte ve bunlara yönelik operasyonların meşruiyeti için argüman üretilmektedir. Bu düşman imgesi, Hizbullah için yayılmacı-hegemonik politikaların hayata geçirilmesinde kamuoyunun ikna edilmesi ve destek sağlanması için gerekli toplumsal gerçekliği sunmaktadır. Tıpkı haberde daha önce demir parmaklıklar arkasında gönderilen ya da üzerine kırmızı çarpı atılan diğer tehditler gibi, dışarıda gezinmekte olan ve her an bir potansiyel tehdit oluşturan düşman imgesinin de etkisiz hale getirilmesi gerekmektedir. Bin Ladin imgesinde ABD çeşitli karşıtlıklar üzerinden göstergeleri anlamlandırmıştır: Batı ile Doğu karşıtlığı, modern ile geri kalmış karşıtlığı, demokrasiyi başarmış ile demokrasiye ihtiyaç duyan karşıtlığı gibi. Bu karşıtlıklar yoluyla, "geri kalmış Doğu'ya demokrasi götürme" söylemiyle Afganistan ve Irak işgallerini gerçekleştirmiştir. Hizbullah ise düşman imgesinin inşasında; Sünni ile Şii, Batı yanlısı ile Batı karşıtı, emperyalist ile anti-emperyalist gibi karşıtlıkları kullanarak politikalarına meşruiyet aramaktadır. Düşman imgeleri ve bunların inşasında kullanılan karşıtlıklar farklılık gösterse de, inşa süreci ve bunun sonuçları açısından iki örneğin ortak noktaları olduğu iddia edilebilir.

4.2.26. Suriye'de Maan Katliamı

10 Şubat 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 03:53 ile 06:29 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Suriye'nin Hama kentindeki Maan köyünde 42 kadın ve çocuğun öldürüldüğü saldırı konu edilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Hama kırsalındaki Maan köyünde silahlılar tarafından işlenen katliam ile başlıyoruz.*

El-Manar haber bültenlerinde analiz ettiğimiz Suriye haberlerinin temasını "ordunun kazanımları" ve "teröristlerin saldırıları" olarak iki kategoride birleştirebiliriz. Teröristlerin saldırılarına hedef olan kimlikler arasında daha önce "hastane çalışanları",

"farklı din mensupları", "farklı din kutsalları" ve çeşitli gruplardan siviller yer almaktaydı. Bu haberler gazetecilik açısından, yaşanan insan hakları ihlallerinin belgelendirilmesi ve kamuoyuna duyurulması için önem taşımaktadır. Bu haberler özellikle sahadaki muhabirler yoluyla hazırlanması nedeniyle televizyon kodları açısından Suriye'deki gerçekliği birinci elden aktarıyor iddiasını taşımaktadır. Sahada yaşanan gelişmelere şahit olanların tanıklıkları ve operasyonu yöneten emniyet güçlerinin aktardığı veriler sahadaki acımasızlığı ve kötülükleri aracısız ve doğal haliyle aktarmaktadır. Ancak bu haberler arasında hiçbir zaman Suriye ordusunun kullandığı varil bombalarına ya da Suriye'deki muhalif bölgelerde yaşanan sivil kayıplarına değinilmediği görülmektedir. Bu yaklaşım, araştırmamızın temel paradigmalarından olan, medyanın gerçekliği yansıtmak yerine, orada bir yerde olan gerçekliğin bir bölümünü toplumsal olarak yeniden inşa ettiği yaklaşımını teyit eder niteliktedir. Birincil haber kaynağı olarak El-Manar televizyonunu kullananlar açısından inşa edilen dünya izleyiciye sürekli saldırı altında olduğu ve kendi varoluşunun sürekli tehdid edildiği bir gerçeklik anlayışını dayatmaktadır.

El-Manar haberinde inşa edilen gerçeklik, belli bir ideolojiye sahip örgütlerin, kendilerinden farklı olan kimliklere nedensiz biçimde saldırdıkları bir dünya algısı çizmektedir. Gerçekliğin toplumsal inşası sürecini Berger ve Luckmann üç basamaklı olarak ele almaktaydı. Dışsallaştırma ve nesnelleştirme ile başlayan bu diyalektik sürecin son aşaması ise içselleştirmedir. Kurumsallaşmış dünya, topluma yeni katılan üyeler için önceden inşa edilmiş ve bu nedenle değiştirilmesi güç objektif gerçeklikler olarak görülmektedir. Objektif gerçeklik, bireyin dışında *orada* durmaktadır ve varlığıyla kendini bireye dayatmaktadır. Dolayısıyla birey, daha önceden inşa edilmiş objektif gerçekliklerin olduğu bir yapı içerisine katılır ve bu yapıdan etkilenir. Hizbullah'ın kamuoyunu bilgilendirici bir araç olarak kullandığı El-Manar televizyonu, Hizbullah tarafından inşa edilen kimliğin kurumsallaştırılması/nesnelleştirilmesi ve daha sonra izleyiciler tarafından içselleştirilmesi görevini görmektedir. Daha önce belirttiğimiz üzere dışsallaştırma, nesnelleştirme ve içselleştirme aşamaları sırasıyla şu tespitlere denk düşmektedir: Toplum insan üretimidir. Toplum objektif bir gerçekliktir. İnsan, toplumsal bir üretimdir (Berger & Luckmann, 1991:79). Dolayısıyla Hizbullah topluluğu içerisindeki birey, nesnelleştirilmiş gerçeklikleri içselleştirerek toplumsal bir

üretim haline gelmektedir. Bu toplumsal süreç sonucunda birey, Hizbullah kimliğini taşıyan bir topluluk üyesi olarak kabul görür.

Gündem belirleme yaklaşımının temel varsayımı, "medya insanlara ne düşünmelerini söyleme konusunda başarısız olabilir ama ne hakkında düşünmelerini söyleme konusunda şaşırtıcı şekilde başarılıdır"(B. C. Cohen, 1993:13). El-Manar haberi, tekfirci örgütlerin katliamlarını gündeme taşıyarak, Hizbullah ve Suriye rejimi tarafından işlenen suçları görünmez kılmaktadır. Bu haberdeki göstergeler, Suriyeli silahlı muhaliflerin insani suçlarını bir kez daha gözler önüne serme işlevi görmektedir.

Tablo 19

10 Şubat 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		*Burası çocukların ayaklarının gelecek için güvenli bir yol aradığı Hama kırsalı.*
2		*Şimdi buradaki şelale görüntüsü garip oldu...*
3		*...Suriye'den yayılan kan şelalelerinin ortasında. Silahlı gruplar sivillerin kanıyla, askeri zafer olarak niteledikleri şeyin damgasını vurdu.*

Haberin açılış görüntüsünde bir çocuğun sırtında çantasıyla yolda yürüdüğü görülmektedir. Düzanlam seviyesinde bunun okula giden bir kız öğrenci olduğu söylenebilir. Görsel gösterge üzerinde bindirilen işitsel gösterge ile bu görüntü, çocukların şiddet ortamı içerisinde geleceğe dönük endişelerini ve karşı karşıya oldukları tehdidleri simgeleyen bir anlam kazanmaktadır. Suriye'deki savaş durumu ve en son bu çocuğun köyünde yaşanan katliam, sivillerin geleceğe dönük endişelerini arttırmaktadır. İkinci karede ise köydeki küçük bir şelalenin görüntüsü ekrana gelmektedir. Su göstergesi, yananlam düzleminde yaşamı simgelemektedir. Su göstergesinin bir pınar olması yaşamın kaynağına işaret eder. Coşkulu akan bir şelale ise dolu dolu geçen bir yaşama göndermede bulunur. Maan köyü -ki aslında tüm Suriye'yi simgelemektedir- özü itibariyle yaşama ilişkin güçlü ibareler taşıyan bir coğrafyadır. Ancak bu yaşam dolu coğrafyaya emperyalist güçler tarafından enjekte edilen ideolojiler, coğrafyanın özüne yönelik tehdit oluşturmaktadır. İşte üçüncü karede ekrana gelen "kan gölü" göstergesi, kendinden önceki gösterge ile karşıtlık ilişkisi yoluyla anlamını bulmaktadır. Suriye artık yaşamın kaynağı değil, ölümün kol gezdiği bir coğrafyadır. Habere göre Suriyeli silahlı muhalifler, yani Selefi-tekfirci ideoloji sivillerin oluk oluk kanının akıtıldığı bu göstergelere askeri zafer anlamı yüklemektedir. Yerde kan gölü içerisinde uzanan cansız bedenin sansürsüz ve yakın çekim görüntüleri, izleyicide dehşet ve korku anlamlarını inşa edebilir. Bu dehşet durum, düşman imgesinin tehdit potansiyelinin kanıtı olarak ekrana taşınmaktadır. Zengin simgesel anlamlar içeren bu görüntülerin ardından muhabir, Maan köyünde yaşananlara şahit olan ve ailesini kaybeden bir genç ile röportaj yapmaktadır. Kişi hikayesi yoluyla izleyici ile görgü şahitinin deneyimleri arasında ilişki kurularak yaşanmış deneyimden elde edilen anlamlar aktarılmaktadır. Tüm bu göstergeler, düşman imgesinin Hizbullah kimliğine yönelik tehdit potansiyelini inşa etmektedir. Bu tehdide karşı durabilmek ve tehdidi bertaraf edebilmek için Hizbullah kimliği altında birleşmek ve Hizbullah politikalarına destek vermek gerekmektedir.

4.2.27. Bahreyn'de Ayaklanmanın Yıldönümü

13 Şubat 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 41:02 ile 43:30 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde 2011 Şubatında Bahreyn'de yaşanan

kalkışmanın yıldönümünde ülkede düzenlenen gösteriler ve bu gösterilere güvenlik güçlerinin müdahalesi konu edilmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Bahreyn muhalefeti, halk hareketinin başlangıcının üçüncü yıldönümü münasebetiyle üç gün sürecek sivil itaatsizliğin ilk gününün başarılı olduğunu duyurdu. Güvenlik güçleri önlem alırken ordu, ülkeye yayılan barışçıl gösterileri bastırmaya çalışıyor.*

2011 yılında başlayan Arap Baharı adı verilen ayaklanmalar bazı Arap devletlerinde yönetimlerin değişmesine neden olmuştu. Bu süreçte her ülkede yaşanan farklı türdeki protestolar ve kalkışma eylemleri, bölgedeki ve dünyadaki diğer aktörlerin de müdahil olduğu yeni bir rekabet ve çatışma ortamını gündeme getirmişti. Libya, Suriye, Yemen, Mısır ve Bahreyn gibi ayaklanmalara sahne olan ülkeler bölgesel ve küresel güçlerin doğrudan ya da dolaylı olarak müdahale ettikleri alanlar olmuşlardır. Bu ülkeler arasında Suriye ve Bahreyn, ayaklanan göstericilerin yönetim değişikliği taleplerini gerçekleştiremedikleri iki örnek olarak olarak öne çıkmıştır (Lesch & Haas, 2012). Suriye'deki halk ayaklanması Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkeler tarafından desteklense de İran, Irak ve Hizbullah gibi aktörlerin Esad rejimini desteklemesi sonucu ayaklanma şimdilik başarısız olmuştur. Nitekim Bahreyn'deki ayaklanma İran, Suriye ve Hizbullah tarafından desteklense de Suudi Arabistan'ın Bahreyn hükümetine askeri destek vermesi ile gösteriler şiddet yoluyla bastırılmıştır. Dolayısıyla ele aldığımız El-Manar haberi, bölgesel ve ulusal aktörlerin konumlanmaları ve bu aktörler arasındaki karşıtlıklar üzerinden okunmak durumundadır.

Sunucunun giriş metninde "muhalefet", "halk hareketi" ve "sivil itaatsizlik" göstergeleri dikkat çekmektedir. Bu göstergeler, Hizbullah'ın Suriye'deki ayaklanmaya yaklaşımının tam tersi olacak şekilde, Bahreyn'de ayaklanan topluluklara olumlu bir anlam yüklemektedir. Buna göre Bahreyn'de ayaklanan gruplar halkın çıkarlarını temsil eden, tabandan gelen bir harekettir ve eymlerinde sadece sivil yöntemlere başvurmaktadırlar. "Barışçıl göstericiler"in karşısında ise halk hareketini şiddet kullanarak bastıran Bahreyn yönetimi bulunmaktadır. Bu noktada haber anlatısında göstericilerin mazlum, hükümetin ise zalim rolünde kodlandığı açıkça görülmektedir. Haberin içeriğinde bu simgeleri kodlayan çeşitli göstergelere yer verilmektedir.

Tablo 20

13 Şubat 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		*İsyanın ilk günü sabahın erken saatlerinde başladı.*
2		*Ülkenin farklı bölgelerinde 14 Şubat olaylarının başlangıcının 3. yıldönümünde güvenlik güçleri barışçıl göstericilere müdahale etti ve onlarca kişi yaralandı ve tutuklandı.*
3		*Gösteriler sırasında yükselen ulusal sloganlar, farklı siyasi ve mezhepsel oluşumlar arasındaki birlikteliği ve topluluk arasında eşitliğin tesis edildiğini gösteriyor.*

Suriye haberlerinde her zaman güvenlik güçleri arasından "karşı tarafı" çekerken görülen El-Manar kamerası bu kez, bir binanın üst katından gizlice aşağıdaki güvenlik güçlerini çekmektedir. Ele aldığımız haberler arasında ilk kez kamera bakış açısı bu denli bir değişiklik göstermektedir. Haberin bu ilk karesinde dışarıdan yoğun silah sesleri gelmekte ve siyah bir duman yükselmektedir. Kamera objektifi seken kurşunlardan imtina eder gibi bir hareketle üst kattaki pencereden dışarıyı görüntülemeye başlamaktadır. Önce genel bir görüntü alan kamera daha sonra aşağıdaki alanda koşan ve ateş eden güvenlik güçlerinde doğru zoom hareketi yapmaktadır. Genel plan çekimde kentteki olağanüstü durumu görsel ve işitsel göstergelerle anlamlandıran haber videosu, yakın plan çekimde iki güvenlik unsurunun "saldırı" anını

öne çıkararak kentteki olağanüstü durumun sebebini ortaya koymaktadır. Tüm bu kaosun nedeni, barışçıl gösterilere müdahale eden ve onlarca kişinin tutuklanmasına ya da yaralanmasına neden olan güvenlik güçleridir. Haber metninde yer verilen "14 Şubat olayları" göstergesi düzanlam seviyesinde 2011 yılındaki ayaklanma anlamını taşırken yananlam düzleminde bu ayaklanmanın talepleri olan siyasi reform, demokratikleşme ve eşitlik kavramlarını bünyesinde barındırmaktadır. Yani bu gösteriler, tıpkı "14 Şubat olayları"nda olduğu gibi, hükümetin istifasını ve reformların gerçekleştirilmesi amacını taşıdığı hatırlatılmaktadır.

Hizbullah'ın Suriye'deki ayaklanmayı şiddet yoluyla bastırırken Bahreyn'deki ayaklanmaya destek vermesinin nedeni olarak Bahreyn'deki protestocuların Şii olduğu iddiası ortaya atılabilir. İşte bu karşı argümanı daha en başından anlamsız kılmak üzere haberde, göstericilerin farklı mezheplerden kişiler oldukları ve ulusal motivasyonlara sahip oldukları bilgisi verilmektedir. Haberdeki bu kritik gösterge, toplumsal hareketin oluşumuna ve motivasyonuna dahil tüm iddiaları ve eleştirileri geçersiz kılacak biçimde görsel ve işitsel delilleriyle sunulmaktadır. Göstericilerin ellerinde yalnızca Bahreyn bayrağı bulunmaktadır ve bunun dışında bir örgütü simgeleyen ya da bir dini/mezhebi çağrıştıran gösterge bulunmamaktadır. Suriye'deki muhalif grupların devrim bayrağı ya da çeşitli örgüt bayrakları taşıdıkları ve bu simgeleri örgüt eylemlerinde ve propaganda araçlarında sıkça kullandıkları göz önünde bulundurulduğunda, Bahreyn'deki göstericilerin taşıdığı simgeler daha anlamlı hale gelmektedir.

4.2.28. Suriye'deki Muhaliflerin Saldırıları

12 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 33:28 ile 36:40 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Suriye'nin Adra bölgesindeki çatışmalar konu edinmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Silahlı gruplar Şam kırsalındaki Adra bölgesinde onlarca vatandaşın öldüğü bir katliam işledi. Öte yandan Amerikan kaynakları Wall Street gazetesine, Özgür Ordu komutanı Selim İdris'in Katar başkentine kaçtığını teyit etti.*

Suriye'de silahlı muhalifler ile Suriye ordusu ve ona destek veren güçler arasındaki çatışmalar El-Manar ana haber bülteninde neredeyse her gün gündemde yer bulmaktadır. Bunun en temel nedeni Hizbullah'ın askeri bir güç olarak Suriye'de

cephede savaşa katılması olarak yorumlanabilir. Ancak bunun da temelinde yatan ideoloji, tıpkı Lübnan topraklarının Hizbullah'ın güvenliğinin sağlanması ve mevcudiyetinin korunması için savunulması gerektiği gibi Suriye topraklarının da böyle bir ideoloji ile anlamlandırılmasıdır. Hizbullah ideolojisinin ve kimliğinin temel öğelerinden olan "direniş" göstergesi, kendi kimliğine yönelik nerede bir tehdit ve saldırı varsa orada "üretilebilmekte" ve inşa edilmektedir.

Dolayısıyla Suriye'de rejim bölgelerine yönelik saldırılar, düzanlam seviyesinde sivillerin ve askerlerin hayatlarını kaybetmesine neden olmaktadır. Yananlam düzleminde "vatan" imgesinin koruyucusu Suriye ordusu ve Hizbullah savaşçıları, şehit olarak ulvi bir dava uğruna ebediyete intikal etmektedir. Bu anlamlar üzerinden inşa edilen mit ise emperyalizmin saldırısına karşı "direnen" bir cephenin varlığı ve bu cephenin bütünlüğünün korunması için tüm gerekli önlemlerin alınması gerektiğidir. Bu önlemlerin arasında düşman imgesine karşı şiddet araçlarının kullanımı da yer almaktadır. Bu mitin inşa edilmesinde Suriyeli silahlı muhaliflerin "katliamları" birer gösterge olarak rol oynamaktadır. Yukarıda alıntılanan sunucu konuşmasında görüldüğü üzere haber anlatısında karşı kimlik "silahlı" saldırganlar olarak inşa edilmekte, saldırıya uğrayan kişiler ise "vatandaş" olarak adlandırılmaktadır. "Vatandaş" göstergesi, vatan ile kurulan ilişki yoluyla anlam kazanmaktadır ve haber metni -bilinçli olarak ya da olmayarak- Suriye vatanı ile Lübnan vatanı arasında varoluşsal bir bağ kuruyor gözükmektedir. Haber sunuşunda olayın "Suriye" ülkesinde geçtiğinden söz edilmeden, izleyiciler tarafından bilindiği öngörüsü ile "Şam kırsalındaki Adra bölgeisndeki vatandaşlar"dan söz edilmektedir. Bu yolla Suriye vatanı ile Lübnan vatanı arasındaki sembolik sınırın kaldırılması, direniş söylemi çerçevesinde "Şam'ın kaderi ile Beyrut'un kaderi birbirine bağlıdır" anlamını ortaya koyabilmektedir. Görsel ve işitsel göstergeler ile inşa edilen simgesel sınır Lübnan ile Suriye arasında değil, "saldıran silahlı güçler" ile "direnen vatandaşlar" arasında çekilerek, siyasi sınırları aşan bir direniş cephesi bloku oluşturulmaktadır. Yani bu göterbegebilimsel kategorizasyon oluşturulmadan önce kimlikler Suriyeli ve Lübnanlı diye ayrılıyor idiyse, yeni inşa çalışmasıyla birlikte saldıranlar/teröristler ve direnenler/vatandaşlar olarak ikiye ayrılmaktadır. İzleyiciler de kendi kimliklerini bu karşıtlıklar üzerinden yeniden konumlandırmak durumunda kalabilmektedir.

Tablo 21

12 Aralık 2013 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***VTR:*** *Adra kentine silahlı gruplar sızdı ve burada [kentin] çocuklarından onlarcasına katliam yaptı. Suriye kaynaklarının katliamın detaylarına ilişkin açıklamasında Ceyş'ul-İslam ve Nusra Cephesi bünyesindeki silahlıların çarşamba sabahı kötü hava koşullarından faydalanarak Şam kırsalındaki Adradaki evlere sızdığı, aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu onlarca kişinin öldürüldüğü belirtildi.*
2		***VTR:*** *Suriye ordusu yüzbinlerce kişinin yaşadığı ve Suriye toplumunun çeşitli dokularını barındıran kentte güvenliği yeniden temin etmek için bir dizi operasyon hazırlığına başladı.*

Haberin içeriğinde daha önce simgesel olarak inşa edilen düşman kimliğinin içeriği somut olarak doldurulmaktadır. Suriye'deki çok sayıda silahlı muhalif gruptan Ceyş'ul-İslam ve Nusra Cephesi örgütlerinin kente saldırdığı belirtilmektedir. Saldırganların hedefinde ise "Adra kentinin çocukları" bulunmaktadır. Tıpkı Lübnan'ın Trablus kentindeki "Cebel Muhsin mahallesinin çocukları" gibi "adra kentinin çocukları" göstergesi, saldırılara maruz kalan, tehdit altında bulunan ve dolayısıyla korunması gereken topluluğa işaret etmektedir. Haber videosunda kullanılan animasyon görüntülerde de Adra kenti çevresine silahlı saldırgan görselleri yerleştirilerek "kentin çocuklarının" hedef tahtasında olduğu anlamı inşa edilmektedir.

Söylem düzeyinde aslında hedef tahtasında olan ise Suriye rejiminin hegemonyasıdır. Silahlı muhaliflerin saldırıları Suriye hegemonyasına karşı kendi

hegemonyalarını kurmak üzerine yürütülen savaşın bir parçası olarak yorumlanabilir. Silahlı muhalifler askerlere ya da sivillere saldırılar düzenleyerek aslında Suriye'nin baskıcı yönetimine bir başkaldırıda bulunmaktadır. Suriye ordusu ve Hizbullah bu saldırılara karşı koyarak kendi hegemonyalarını savunmaktadır. El-Manar haberlerinde Halep'te ölen Suriyeli sivillere yer verilmemesi, onların Adra kenti sakinlerinden daha az "vatandaş" ya da daha az "Suriyeli" olmalarından dolayı değil, onların bizzat Suriye rejimi saldırılarında öldürülmesinden dolayı olabilir. Dolayısıyla Halepli sivillerin öldürülmesi, Suriye ve Hizbullah hegemonyasının söylemsel düzeyde kurulması için bir fayda getirmemesinden dolayı gündemde yer bulmamaktadır. Adra'daki sivillerin öldürülmesi ise, öldürme eyleminin silahlı muhalifler tarafından gerçekleştirilmesi nedeniyle karşı konulması ve direniş gösterilmesi gerekilen bir olaydır. Halep'teki ve Adra'daki sivil ölümlerinin her ikisinin de aynı derecede sivil ölüm olmasına rağmen, hegemonya mücadelesinde taraf olarak El-Manar'ın bu ölümlere farklı anlamlar yüklediği gözlemlenmektedir. El-Manar televizyonu Suriye rejimi yanında duran ve korunmayı hak eden "bizim mahallenin çocukları" ile muhalifler yanında duran ve ölmeyi hak eden "diğer mahallenin çocukları" ayrımını dilsel olarak inşa etmektedir. Burada Adra kentinin çocuklarının, Suriye rejimine ve Hizbullah'a destek verdiği sürece koruma altında tutulacağı, muhaliflere destek verdiklerinde ise "ölmeyi hak eden diğer mahallenin çocuğu" kategorisine girecekleri anlamı da çıkarılabilmektedir.

Haberde ele alınan ikinci karede ise Suriye askerleri silahlı grupları cezalandırmak için harekete geçen kurtarıcı olarak inşa edilmektedir. Güçlü ve muktedir olarak anlamlandırılan Suriye güçleri karşısında silahlı muhaliflerin nasıl böyle bir katliama girişebildikleri sorusu, düşmanın kötü ve etik dışı karakterinde cevabını bulmaktadır. Düşmanın bu olumsuz özellikleri farklı haberlerde farklı göstergeler yoluyla inşa edilmektedir. Bu haberde ise düşman "kötü hava koşulları"ndan faydalanarak hileye başvurmuş ve Suriye güçlerini bu şekilde bertaraf edebilmiştir. Bu noktada kurtarıcı imge olarak Suriye ordusu -ve müttefikleri- güçlü ve kudretli olmanın yanı sıra hileye başvurmayan, ahlaklı, şeffaf ve mert bir karaktere sahiptir. Normal koşullar altında, "göğüs göğüse çarpışma" anında kurtarıcı imgesi düşmanı alt edebilecekken, düşmanın hilesi sonucu bir katliam yaşanmıştır. Dolayısıyla artık düşmanın cezalandırılması için kurtarıcı imgesi olan Suriye ordusu devreye girerek

operasyon başlatmıştır. Bu göstergeler yoluyla izleyicilerin Suriye ordusuna ve Hizbullah'a olan güvenlerinin ve desteklerinin korunması ve arttırılması hedeflenmiş olabilir. Düşmanın hileye başvurabilmesi ve kötü karakterli oluşu, ona karşı yapılacak mücadelenin daha şiddetli ve daha acımasız olması gerektiği yönündeki argümanı da güçlendirecek türdendir.

4.2.29. Mısır'da Mursi Destekçisi Gösteriler

1 Aralık 2013 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 25:36 ile 26:48 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Mısır'ın başkenti Kahire'de Mursi destekçileri tarafından düzenlenen protesto gösterisi konu edinmektedir.

> ***KAM/SPK:*** *Mısır polisi, tecritteki cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'yi destekleyen binlerce öğrencinin Tahrir meydanındaki gösterisini göz yaşartıcı bomba kullanarak dağıttı.*
>
> ***DSF:*** *Bu Mursi'nin geçtiğimiz 3 Temmuz'da tecrit edilmesinden bu yana ilk gösteri. Mudahele sonrası ara sokaklara dağılan göstericiler "halk rejimin düşmesini istiyor" ve "askeri yönetim sona ersin" sloganları attı. ...Göstericilerin çıkarılmasının ardından meydana giriş çıkışlar kapatıldı ve tamamen boşaltıldı.*

Mısır'daki Mursi taraftarlarının protestosu haberi, Mısır'daki siyasi krizin tanımlandığı ideolojik karşıtlıklar açısından diğer haberlerden farklılık göstermektedir. El-Manar haber bültenerinde daha önce ele aldığımız haberlerde Suriye, Irak, Filistin, İsrail, Bahreyn, Suudi Arabistan gibi aktörler, Hizbullah kimliği açısından belirli bir konuma yerleştirilebilen göstergeler olmuşlardır. Örneğin Hizbullah ideolojisi Suriye'de rejime destek verip muhalifleri düşman olarak tanımlarken Bahreyn'de rejimi düşman olarak tanımlayıp muhaliflere destek vermektedir. Mısır örneğinde bakıldığında ise siyasi krizin Abdülfettah Sisi'nin temsil ettiği Mısır ordusu ile Muhammed Mursi'nin temsil ettiği Müslüman Kardeşler arasında yaşandığı söylenebilir. Bu iki aktörün temsil ettiği ideoloji açısından Sisi yönetimi Suudi Arabistan ile yakın ilişki kurmakla birlikte Batılı ülkelerinin de desteğini almıştır. Askeri darbeyle görevden alınan Mursi'nin temsil ettiği Müslüman Kardeşler ideolojisi ise bir yandan Türkiye ile yakın ilişki içerisindeyken diğer yandan Suriye'deki bazı muhalif grupları da kapsamaktadır. Dolayısıyla her iki aktör de Hizbullah kimliği tarafından karşıt cephede konumlandırılmış ideolojilerdir.

Haberin VTR olarak hazırlanması yerine DSF formatında verilmesi, küresel televizyon kodları açısından ele alındığında ya haberin son dakikada geldiği ve bu yüzden detaylı kurgu için vakit olmadığı anlamına gelmekte ya da yeterince önem atfedilmediği için kurguya ihtiyaç duyulmadığı anlamını taşımaktadır. Haberde yer verilen göstergeler, El-Manar'daki diğer benzer haberler ile karşılaştırıldığında, Mısır'daki siyasi krizin ideolojik nedenlerinin arka planda tutulduğu görülmektedir. Bu haberde El-Manar televizyonunun Suriye, Irak, İran, Filistin ve Bahreyn gibi ülkeler hakkında yaptığı haberlerde karşılaştığımız türden bir "konumlandırma" gözlemlenmemektedir. Bu görece "tarafsız" dil, ancak televizyon kanalının diğer haberlerinde kullandığı dil ile kıyaslandığında belli bir yorum imkanı sağlamaktadır. Bu görece tarafsız dilin nedeni olarak, Mısır'daki siyasi krizin tarafı olan her iki ideolojinin de, Hizbullah ideolojisine karşıt olduğu söylenebilir. Buna rağmen, haberde göstericilerin sloganlar yoluyla taleplerini barışçıl ve demokratik bir yöntemle aktardıkları ama güvenlik güçlerinin müdahalesine maruz kaldıkları ortaya konulmaktadır. Sonuç olarak haberin yayın tarihi itibariyle Mısır'ın, hem ideolojik mücadele hem de stratejik mücadele bağlamında Hizbullah'ın çıkar alanına girmediği yorumu yapılabilir. Bu nedenledir ki Hizbullah, Mısır'daki hegemonya mücadelesinde taraf olmaktan kaçınıyor görünmektedir.

4.2.30. Lübnan Askerinin Cenazesi

23 Ocak 2014 tarihli El-Manar ana haber bülteninin 20:15 ile 22:14 süreleri arasındaki haber videosu analiz edilmiştir. Haberde Trablus kentindeki çatışmalarda hayatını kaybeden Lübnan askerinin cenazesi konu edinmektedir.

> **KAM/SPK:** Akkar'ın Habşit beldesi, Trablus kentinde aldığı yaralar sonucu hayatını kaybeden Lübnan ordusu askeri Hüseyin Saadeddin'i toprağa verdi.

Lübnan askerinin şehit cenazesi, Hizbullah'ın bu olaya yükleyeceği ideolojik anlamlar açısından önemlidir. Daha önceki analizlerde ortaya koyduğumuz üzere şehitlik imgesi yoluyla Hizbullah, Suriye'deki savaşını dini ve ideolojik açıdan meşrulaştırmakta ve kamuoyunda destek aramaktadır. Suriye'de hayatını kaybeden Hizbullah savaşçıları "cihat görevini ifa ederken şehit düşen" kutsal kahramanlar olarak temsil edilmektedir. Lübnanlı askerin şehit olması olayı ise kimlik açısından ele

alındığında farklı bağlamda yorumlanmalıdır. Hüseyin Saadeddin isimli bu asker, Lübnan askeri kimliği ile Lübnan'ın güvenliğini sağlamak için çalışırken hayatını kaybetmiştir. Şehidin meshepsel aidiyeti ya da hangi parti ideolojisine yakın olduğunun bir önemi bulunmamaktaır. Lübnan "vatanını" korumak için hayatını "feda eden" askerin cenazesi, bunu simgelemek üzere Lübnan bayrağına sarılmıştır.

Şekil 32: 23 Ocak 2014 Tarihli Haber Bülteni 20'52"

"Hizbullah şehidi" haberlerinde yer verilen Şii simgelerine kıyasla "Lübnan şehidi" haberinde Lübnanlı kimliğine ait simgeler öne çıkmaktadır. Düzenlenen resmi törende şehidin cenazesi üniformalı Lübnan askerlerinin omuzlarında taşınmaktadır. Lübnan bayrağının dışında hiçbir dini ya da siyasi simgeye yer verilmemiştir. Atılan sloganlar arasında da bu yönde bir simgeye rastlanmamaktadır. Şehit cenazesindeki simgelerin tam bir uyum içerisinde Lübnan kimliğini temsil etmesi, Lübnan vatanının savunmasının ülkedeki tüm mezhepleri/ideolojileri birleştiren bir güç olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla Lübnan ordusunda hayatını kaybeden askerler, topluluk kimlikleri ne olursa olsun Lübnanlı kimliği ile onurlandırılmakta ve yüceltilmektedir. Hizbullah ideolojisi Lübnan ulusal kimliğini yücelterek topluluk kimliğinin ve ulusal kimliğin birbiriyle çatışan kimlikler olmadığını ve bu kimliklerin bir arada bulunabileceği söylemini inşa etmektedir. Tıpkı Lübnan ordusunun yanı sıra bir silahlı güç olarak Hizbullah'ın Lübnan'da bir arada var olduğu gibi, Lübnan kimliği ile topluluk kimliğinin birbiriyle çatışmadığı anlamı, toplumsal gerçeklik olarak

sunulmaktadır. Bu tespiti destekleyecek şekilde haber videosu, şehit cenazesinin getirildiği beldeye asılan pankarttaki slogan ile başlamaktadır.

Tablo 22

23 Ocak 2014 Tarihli Haber Videosu Çözümlemesi

	Görüntü	***Metin***
1		***VTR:*** *Ey kahraman! Senin kanın ordu ve vatan için zaptedilmez kale olacak. Bu ifadeler ile Akkar'ın Habşit beldesi, oğlu şehit Hüseyin Saadeddin'i karşıladı, -ki o salı gecesi Trablus'ta silahlıların açtığı ateş sonucu aldığı yaralar nedeniyle şehit oldu.*

El-Manar haberinde Lübnanlı şehit asker "kentin çocuğu" olarak adlandırılmaktadır. Bu adlandırma daha önceki haberlede rastladığımız "Cebel Muhsin'in çocukları", "Adra kentinin çocukları" göstergelerini hatırlatmaktadır. Bu göstergeler televizyon izleyicileri için bahsi geçen "çocuklar"ın, "bizden biri" olduğu anlamını vurgulamaktadır. Yani izleyici ile haberde vurgulanan çocuklar aynı kimlik/ideoloji altında konumlandırılmaktadır. Lübnanlı şehit askerin dini/siyasi kimliği göz ardı edilerek sadece "Lübnanlı" olması nedeniyle "bizden biri" olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla El-Manar televizyonu, izleyicilerini bazen Suriye'de tekfirci ideolojinin hedefi olan kentte katliama uğrayan kişilerle, bazen de Trablus'ta silahlı kişilerin şiddetine uğrayan kişilerle aynı kimlik/ideoloji altında konumlandırabilmektedir. Bu haberde de Lübnanlı ulusal kimliği ile konumlandırılmktadır.

Hizbullah'ın mezhepsel kodlarla yüklü politikası, Lübnanlı olarak ulusal kodlarla inşa edilen politikaları ile karşıtlık içerisinde değil, yan yana yürütülebilen süreçler olarak yorumlanabilir. Yani Hizbullah'ın bir yandan Suriye'de cihat iddiasıyla savaşa katılması, diğer yandan Lübnan'ın ulusal güvenliğini ve çıkarlarını da

önemsediği iddiası, birlikte inşa edilmektedir. Hizbullah'ın Lübnan siyaseti bağlamında yaptığı açıklamalarda da Lübnan'da siyasi istikrarın sağlanması, huzur ve güvenliğin tesis edilmesi söylemini benimsediği görülmektedir. Hizbullah'ın Şii kimliği/ideolojisi ile yürüttüğü politikaların Lübnan ulusal kimliği/ideolojisi ile yürüttüğü politikalar ile uyumlu olduğu söylemi, Hizbullah tarafından inşa edilen bir mit olarak yorumlanabilir.

Bu mit ile görünmez kılınan gerçekliğin ise Hizbullah'ın bir otorite olarak kendi hegemonyasını kurmak için ulusal kimliği ve mezhepsel kimliği birer araç olarak kullandığı yorumu getirilebilir. Tıpkı mezhepsel karşıtlıkların toplumsal olarak inşa edilmesi gibi ulusal/milli karşıtlıklar da inşa edilmektedir. Hangi durumda hangi gerçeklik inşasının devreye sokulacağı ise her olayın kendi bağlamıyla ilişkilidir. Nitekim Hizbullah'ın Baabda Deklarasyonu'na rağmen Suriye'deki savaşa müdahil olması, bu savaşa "Lübnan vatanını" da dahil etmesi nedeniyle ve ülkeyi şiddete ve istikrarsızlığa soktuğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.

SONUÇ

İdeolojik bir aygıt olarak televizyon, her gün ekrana taşıdığı kişiler, olaylar ve nesneler hakkında olgusal iddialarda bulunmaktadır. Televizyon izleyicilerinin gerçek hayatta deneyimledikleri olaylar ile aynı olayı televizyon aracılığıyla deneyimlemesi arasında fark olduğu varsayılmaktadır (Shoemaker & Reese, 2013:39). Aktarılmış gerçeklik (mediated reality) olarak adlandırılan bu durum, televizyonun ekranlardan izleyiciye sunduğu dünyanın, çeşitli filtrelerden geçirilerek inşa edilmiş bir gerçeklik olduğunu vurgulamaktadır. Yani ideolojik bir aygıt olarak televizyon aynı zamanda gerçekliğin inşasında rol oynamaktadır. Haber ve eğlence dahil olmak üzere her türlü medya içeriğini üreten medya çalışanları, gerçekliği aktarırken sadece kendi mesleklerinin gerektirdiği süreçleri ve filtreleri devreye sokmakla kalmamakta, tüm bu işlemleri yaparken içerisinde yer aldıkları kültür, güç ve ideolojiler ağının anlam dünyası içerisinde hareket etmektedirler.

Dil ve toplumsal olarak kullandığımız diğer iletişim sistemleri gerçekliğin sunulduğu bağlamsal yapılardır. Saussure'un getirdiği bu yaklaşım, gerçekliğin, dil tarafından kelimeler ile adlandırılmadan önce var olduğu yönündeki genel yaklaşıma karşı çıkmıştır. Bunun yerine, kullandığımız dil sisteminin gerçeklik algımızı yarattığını ortaya koymuştur. Saussure'un ortaya koyduğu temel kavramlar, göstergebilimin bir bilim dalı olarak geliştirilmesine imkan tanımış ve çeşitli kültürel objeler üzerinde kullanılmıştır.

Toplumsal etkileşim sürecine müdahil olan diğer kültürel araçlar gibi televizyon da dil yoluyla anlam inşasına katkıda bulunmaktadır. Göstergebilimsel açıdan ele alındığında televizyon, görsel ve işitsel göstergelerin çeşitliliği ve birbirleri ile olan karmaşık ilişkisi sonucu ürettiği mitler sayesinde, ideoloji ile anlam arasındaki ilişkiyi görünmez kılmaktadır. Metin içinde düzanlam ve yananlam tarafından yürütülen süreç, düzanlamın ideolojiden arınmış tamamen doğal ve yalın bir anlam dizgesi olduğu görüntüsünü çizer. Barthes'e göre bu doğal görünme oyunu, baskın ideolojiyi gizlemek için bir araçtır. Althusserci bakış açısına göre de düzanlamları öğrendiğimizde, aynı zamanda baskın yananlamları da öğrenerek ideoloji içerisinde konumlandırılırız (Silverman, 1983:29).

Sürekli bir akış halindeki televizyon ekranı ile izleyicinin bu bilgi akışına verdiği karşılık, toplumsal etkileşim sürecini pekiştirmektedir. Çünkü anlam, aynı zamanda toplumsal süreç sonucu ortaya çıkmaktadır. Herbert Mead'e göre iletişimi içinde barındıran sosyal süreç, bu sürece dahil olan bireylerin tecrübesinde yeni nesnelerin ortaya çıkışından da sorumludur. Doğal süreçler ve tepkiler, bir anlamda karşılık verdikleri nesneleri inşa etmektedir (Mead, 1972:78). Televizyon da kişiler, olaylar ve nesneler hakkında olgusal iddialarda bulunarak, bunlara karşı nasıl tepkiler geliştirilmesi gerektiği, dolayısıyla ne tür anlamlar yükleneceği konusunda telkinde bulunmaktadır.

Berger ve Luckmann, Mead'in sosyal süreç ile anlam arasında kurduğu ilişkiye yeni bir boyut kazandırmışlardır. Toplumsal düzen, insan üretimi bir olgu olduğu gibi, toplumsal düzenin yeniden üretimi de sürekli devam etmektedir (P. L. Berger & Luckmann, 1991). Dışsallaştırma ve nesnelleştirme diyalektik bir sürecin aşamalarıdır. Bir sonraki aşama ise içselleştirmedir. Kurumsallaşmış dünya, topluma yeni katılan üyeler için önceden inşa edilmiş ve bu nedenle değiştirilmesi güç objektif gerçeklikler olarak görülmektedir. Bireyin dışında *orada* durmaktadır ve varlığıyla kendini bireye dayatmaktadır. Dolayısıyla birey, daha önceden inşa edilmiş objektif gerçekliklerin olduğu bir yapı içerisinde katılır ve bu yapıdan etkilenir. Dışsallaştırma, nesnelleştirme ve içselleştirme aşamalarını sırasıyla şu tespitlere denk düşmektedir: Toplum insan üretimidir. Toplum objektif bir gerçekliktir. İnsan, toplumsal bir üretimdir. (P. L. Berger & Luckmann, 1991).

Televizyon, belli bir sınıf ya da ideoloji tarafından üretilen subjektif anlamın dışsallaştırılmasında ve ekranlarda dolaşıma sokularak nesnelleştirilmesinde, daha sonra izleyici tarafından içselleştirilerek yaygınlaştırılmasında rol oynamaktadır. Bu sayede televizyon, kamuoyu oluşturma gücüne sahiptir. Ancak kamuoyu, televizyon mesajını doğrudan içselleştiren ve eyleme geçen edilgen bir yapı olarak düşünülemez. İnşacı yaklaşıma göre tutumlar ve kanaatler konumlandırılmıştır, yani bazı süreçlere bağlıdırlar ve değişkendirler. Öte yandan siyasal irade toplumsal ve siyasal söylemlerden bağımsız var olamaz çünkü dil yoluyla toplumsal olarak inşa edilmektedir

(Lipari, 1999:86). Edelman da, *gerçek* kamuoyunun var olmadığını ama dil ve sosyal etkileşim süreçleriyle toplumsal olarak inşa edildiğini vurgulamaktadır (W. L. Bennett, 1993).

Savaş ve kriz gibi olağanüstü durumlarda kamuoyunun desteğini almak daha önemli hale gelmektedir. Bir yandan siyasi otoritenin devamlılığını sağlamak, diğer yandan otoriteye karşı olası tehditleri bertaraf edebilmek için ulusal ve uluslararası kamuoyunun desteği aranmaktadır. Bu noktada kamuoyu, belli bir mesele karşısında ortak tutum ve kanaatleri paylaşan kişiler topluluğu olarak anlaşılabileceği gibi, bu topluluğun eyleme geçme kapasitesi bağlamında da değerlendirilmektedir. Yani kamuoyu bir kanaatler bütünü olduğu kadar aynı kanaati paylaşan bireylerden oluşan bir topluluktur. Çalışmamızın örneklemi olan ve analiz konumuzu oluşturan, Suriye'de geniş çaplı askeri ve insani bir krizin yaşandığı dönemde Lübnan'daki Hizbullah örgütünün kamuoyu oluşturma çalışması bu durumu teyit eder niteliktedir. Hizbullah bir yandan Suriye'deki savaşa katılma kararındaki haklılığını kamuoyuna aktarmaya çalışırken diğer yandan kamuoyundan aldığı destek ile Suriye'de savaşmak üzere adam temin edebilmektedir. Kamuoyunun Hizbullah'a desteği, Hizbullah tarafından inşa edilen gerçeklik temsilinin kamuoyu tarafından kabul görmesi doğrultusunda artmaktadır. Kamuoyuna ulaşmak için Hizbullah, diğer kültürel araçların yanı sıra kendi yayın organı El-Manar televizyonunu da etkin biçimde kullanmaktadır. Televizyon tarafından üretilen mitler, gerçekliğin çarpıtılmış bir türevini aktarak ideolojik bir işlev görmektedir.

2011 yılında Suriye'de sivil ayaklanmalar ile başlayan süreç, 2016 yılı itibariyle 500 binden fazla kişinin hayatını kaybettiği ve milyonlarca insanın mülteci haline geldiği, yüzyılın en büyük insani krizlerinden birine dönüşmüştür. Suriye'de yürütülen savaş, bir yandan silahların kullanıldığı kanlı bir savaş, diğer yandan ideolojik mücadele olarak iki boyutlu olarak ele alınabilir. Suriye'de savaşan taraflar arasında değişken ittifakların ve söylemlerin, savaşın bu iki boyutlu yapısı nedeniyle ortaya çıkan ayrılıklar ve birlikteliklerden ötürü geliştiği söylenebilir. 2011 yılında Suriye'de hükümetin değişmesi ve daha fazla özgürlük talepleriyle başlayan protestolar karşısında dünya kamuoyu, demokratik ve liberal bir söylem ile Esad'ın baskıcı ideolojisini

eleştirmiştir. Dolayısıyla bu tarihte söylem düzleminde demokratik-liberal ideoloji ile otoriter-baskıcı ideoloji arasında bir karşıtlıktan söz edilebilir. Beş yılda yaşanan gelişmeler sonucunda dünya kamuoyu Daeş terör örgütünün acımasız katliamlarına ve ABD, Rusya ve İran başta olmak üzere yabancı devletlerin müdahelelerine şahit olmuştur. Bu ve daha karmaşık diğer gelişmelerin neticesinde söylem düzlemindeki çatışma artık aşırıcı ideolojiler ile seküler ideolojiler arasındaki karşıtlığa indirgenmiştir. Suriye savaşının ideolojik karşıtlıklar üzerinden tanımlanmasında görülen bu değişim, anlamların akışkan olduğunu ve dolayısıyla kamuoyunun değişkenliğini ortaya koymaktadır.

Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, "Suriye düşerse Hizbullah da düşer, Filistin de düşer" diyerek, Suriye'deki savaşın kendileri için bir varoluş mücadelesi olduğunu vurgulamıştır ("PressTV-If Syria falls, so will Palestine," n.d.). 2012 yılı Ağustos ayından itibaren Hizbullah'ın fiili olarak Suriye'deki çatışmalara rejim güçleri safında müdahil olduğu belirtilse de, bunu teyit eden ilk açıklama 30 Nisan 2013 tarihinde Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah tarafından yapılmıştır (Sullivan, 2014:11). Dolayısıyla askeri gücüyle Suriye'deki savaşa müdahil olan Hizbullah aynı zamanda ideolojik mücadelenin de açık bir tarafı haline gelmiştir. Savaşa katılan taraflar açısından Suriye farklı anlamlar ifade etmektedir ve bu anlamlar savaşa katılan tarafların ideolojileri tarafından inşa edilmektedir. Bu anlamlar yüzeysel biçimde ele alındığında Suriye; ABD açısından "özgürleştirilmesi gereken baskıcı bir ülke", Rusya açısından "savunulması gereken sosyalist bir rejim" olarak yorumlanabilir. İran ve Hizbullah açısından ise Suriye "Batı emperyalizmine karşı direniş cephesinin önemli bir halkası" anlamına gelmektedir. Ne var ki ideolojiler, hegemonya kurma mücadelesini görünmez ve doğal kılmak için kullanılan sistemlerdir. Hegemonya kurma mücadelesinin Hizbullah boyutunu ele almak için, örgütün ideolojik işlev gören bir aygıtı olarak El-Manar televizyonunda yayınlanan haberlerin sınırlandırılmış bir bölümü analiz edilmiştir. Hall, ideolojinin bir metnin ya da temsil sisteminin içinde saklanmış bir mesaj olmadığını ama kendisinin bir temsil sistemi olduğunu ve bu sistemdeki öğeler için anlam bahşeden "sağduyu" (common sense) ilkeleri olduğunu vurgulamaktadır (Aktaran Allen, 1992:127). Bu araştırmada El-Manar televizyonu

haberlerinde inşa edilen mitler yoluyla gerçekliğin nasıl deforme edildiği ve yeni bir gerçekliğin toplumsal olarak nasıl inşa edildiği irdelenmiştir.

Bu araştırmada ele alınan Kasım 2013- Şubat 2014 aralığındaki dönem, Suriye krizinin etkilerinin Lübnan'da en yoğun şekilde hissedildiği, kanlı terör eylemlerinin, siyasi suikastlerin, mahalleler arası çatışmaların da yaşandığı bir dönem olmuştur. Böyle bir dönemde Hizbullah yayın organı El-Manar televizyonu üzerine eleştirel bir yaklaşım getirilmiş ve televizyon haberlerinin göstergebilimsel analizi yapılarak şiddet dili yoluyla inşa edilen mitler açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak Hizbullah'ın yayın organı olan El-Manar televizyonunun, aracısı olduğu iktidarın hegemonyasını güçlendirmek için farklı gerçeklikler inşa ettiği görülmektedir. Suriye'de yürütülen ve çok sayıda yerel, bölgesel ve uluslararası aktörün müdahil olduğu savaş Hizbullah açısından emperyalist Batı tarafından kurgulanan ve bölgeyi ele geçirmeye yönelik saldırılar olarak anlamlandırılmaktadır. Suriye'de özgürlük talepleri üzerine inşa edilen muhalif söylem Hizbullah tarafından görmezden gelinmekte ve bunun aksine Suriye'de farklı ideolojilere mensup silahlı örgütlerin şiddet söylemi gündeme alınmaktadır. Dolayısıyla "Batı emperyalizmi destekli Suriye silahlı muhalefetinin" eylemleri karşısında Hizbullah tarafından yine şiddet politikaları önerilmektedir. Öte yandan Suriye yönetimi ve Hizbullah'ın gerçekleştirdiği şiddet içeren eylemler ya görmezden gelinmekte ya da haklılaştırılmaktadır ve bu güçler Batı emperyalizmine karşı direniş bağlamında meşru şiddet uygulayan aktörler olarak konumlandırılmaktadır. Bölge ve dünya gündeminin ilk sıralarında yer alan Suriye krizi meselesi, kamuoyunda çeşitli kanaatlerin ve tutumların oluşmasına neden olmaktadır. El-Manar televizyonu haberleri Suriye'deki savaşı; iyi ile kötü arasında, emperyalist Batı ile direniş cephesi arasında bir mücadele olarak inşa ederek izleyicileri bu karşıtlıklar bağlamında konumlandırmaktadır. Dolayısıyla izleyici açısından doğru olan, makbul olan ve toplumsal olarak kabul edilebilir olan, bu olağanüstü koşullar altında Hizbullah ve müttefiklerine destek olmaktır. İnşa edilen "direniş cephesi" kategorisine girmeyen bireyler ya da bölgesel aktörler ise Batı ile işbirliği içindeki ve yanılgı halindeki aktörler olarak imgelenmektedir.

Lübnan iç siyaseti bağlamında da Hizbullah'a muhalif aktörler çeşitli imgelerle kodlanarak, Lübnan'ın istikrarı ve güvenliği için tehdit olarak inşa edilmektedir. Bu noktada küresel bağlamda emperyalist Batı - direniş cephesi ayrımına dayanan Hizbullah ideolojisi bunun yerel yansıması olarak 8 Mart - 14 Mart koalisyonu karşıtlığı üzerinden hareket etmektedir. El-Manar haberlerinde görüldüğü üzere 14 Mart koalisyonunun önemli unsurlarından Gelecek Partisi, ona destek veren yerel ve bölgesel aktörler nedeniyle selefi ideoloji ile aynı kategoriye yerleştirilmektedir. Lübnan'da yaşanan kanlı terör eylemlerini üstlenen örgütlerin de selefi ideolojiyi benimsediği yargısıyla Gelecek Partisi ile Lübnan'da sivillerin canına mal olan terör eylemleri arasında bağ kurulmaktadır. Hatta selefi ideoloji ile "işgalci Siyonist düşman" İsrail arasında simgesel ilişkiler kurularak Gelecek Partisi ile İsrail imgesi aynı kategoriye yerleştirilmektedir. Öte yandan Hizbullah'ın Suriye'deki savaşa müdahalesine karşı çıkan dönemin Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman'ın da Hizbullah tarafından itibarsızlaştırıldığı görülmektedir.

Çatışma/şiddet süreçlerinde medya tarafından üretilen mitler, izleyicilerin gerçeklik algısını yeniden tanımlamayı hedeflemekte, bu yolla sınıfsal çıkar elde etmektedir. Bunun en açık örneği olarak Hizbullahın, Suriye'deki savaşını cihat görevi olarak tanımlayarak meşrulaştırmasıdır. Lübnan'da yaşayan Şii topluluk üyelerinden bazılarının, Suriye'deki savaşa katılarak cephede hayatını kaybetmesi, bunun topluluk üyeleri tarafından şehitlik olarak tanımlanması ve kabullenilmesi, "cihat" ve "şehit" göstergelerinin üzerinden inşa edilen anlamlar ile mümkün olmaktadır. Şiddet dili üzerinden inşa edilen Hizbullah kimliği, şiddet araçlarının kullanımını meşrulaştırmak ve üyelerini şiddet eylemlerinde aktif rol almaya yönlendirmek gibi sonuçlar doğurmaktadır. Hizbullah'ın ideolojisi üç temel kabule dayanmaktadır: (a) İslam inancı, (b) cihat ve (c) Velayet-i fakih kurumu (Qassem, 2010:21). İslam'ın Şii yorumuna dayanan bu temel ideoloji kapsamında cihadın nasıl tanımlandığı önemlidir. Cihadın sadece zafer elde etmek için yapılması ya da yapılacak fedakarlıklar için bazı sınırların belirlenmesi, *fakih* tarafından objektif olarak belirlenmektedir . *Fakih*'in kararı kesin ve değiştirilemez olmasından dolayı bireyler kendi mantıklarını ve yorumlarını kullanarak bu kararı değiştirme gücüne sahip değildir (Alagha, 2011:102).

Suriye'deki silahlı muhalefetin bir bölümü, kendi söylemleri açısından "cihat görevi gereği" Lübnan'daki Şii hedeflere terör eylemleri düzenlerken, Hizbullah da "cihat görevi gereği" Suriye'deki Sünni-Selefi ideolojiye sahip silahlı muhalifler ile savaşmaktadır. Savaşan karşıt taraflar dini referanslara dayalı aynı simgeyi kullanarak kitleleri mobilize etmektedir ancak bu mitler açığa çıkarıldığında tüm grupların kendi otoritelerini tesis etmek için kullandıkları şiddet araçlarını cihat miti yoluyla görünmez kıldıkları anlaşılmaktadır. Cihat miti toplulukların inanç sistemindeki anlamları ve simgeleri sömürmekte, toplulukların tarihsel deneyimlerinden ve travmalarından beslenmektedir. Bu yönüyle televizyon izleyicisinin gerçeklik algısını çok boyutlu olarak tetikleme görevini gören cihat miti bu özelliği sayesinde ikna yeteneğini de arttırmaktadır. Şiddet eyleminin meşruiyetini sağlamak için dini simgelerin kullanımı, zaten tarihsel süreçte inşa edilmiş bazı mezhepsel karşıtlıklara ve gerilimlere yenilerini ekleyerek çatışmayı derinleştirme tehlikesini de beraberinde getirmektedir.

Bireylerin televizyonda inşa edilen gerçeklik çerçevesinde kendilerini konumlandırarak sürekli çatışma iklimi altında yaşadığı, yaratılan mitlerin bölge sorunlarının çözülemez olduğu algısını empoze ettiği görülmektedir. Hizbullah hem coğrafi ve fiziki olarak bir "direniş cephesi" çizmekte, hem de inşa edilen simgeler aracılığıyla bir "direniş topluluğu/ideolojisi" üretmektedir. Bu direniş cephesinin sınırları kesin olmadığı gibi muğlak ve değişkendir. Yemen, Bahreyn, Filistin, İran, Irak, Suriye ve Lübnan bu direniş coğrafyasının üyeleri olarak sayılabilir. Lübnan içerisinde de "direnişin kenti" olarak belirlenen bölgelerin yanı sıra karşıt ideolojiye destek veren ve tehdit olarak imlenen bölgeler bulunmaktadır. Direniş ideolojisi sadece Lübnan'daki Şiileri değil, farklı mezhep ve dine mensup bireyleri de kapsayan ve ulusal sınırları aşan yapısıyla geniş kitlelere ulaşabilmektedir. İdeoloji, doğası gereği gerçekliğin çarpıtılmış bir versiyonundan oluşan anlam dünyası inşa etmektedir ve bu yolla karşıt ideolojiler üzerinde hegemonya kurmayı amaçlamaktadır. Direniş ideolojisi, Batı müdahaleciliği ve emperyalizmine karşı mücadele ederek hem onun anlam dünyasına karşı konumlanmaktadır, hem de fiziksel olarak karşı koymayı gerektirmektedir. Dolayısıyla Batı saldırganlığının ve İsrail tehdididinin, direniş ideolojisinin meşruiyetini sağladığı ve anlam dünyasının inşasına katkı sunduğu söylenebilir. Direniş coğrafyasının ve direniş topluluğunun koşullara bağlı olarak

yeniden şekillenebilme özelliği direnişin sürekliliğini sağlamaktadır. Bu karşıtlıklar üzerine inşa edilen toplumsal gerçeklik, topluma yeni katılan bireylere kendini dil yoluyla empoze etmektedir. Berger ve Luckmann'ın belirttiği üzere bir gösterge sistemi olarak dil, objektif olma özelliğine sahiptir. Bireyin kendisi dışında bir durumdur ve bireyin üzerinde zorlayıcı bir etkiye sahiptir. Dil, bireyi kendi kurallarına uymaya zorlar (P. L. Berger & Luckmann, 1991). Bölgede şiddet dilinin gündelik siyasetin bir rutini haline gelmesi bunun kurumsallaşmasına yani nesnelleşmesine neden olmakta ve nesnel gerçeklik halini alan anlam kendisini toplumdaki bireylere dayatmaktadır. Bu algı bölgede şiddet dilinin geçerli olduğu, bunun dışında kalan dil sistemlerinin kabul görmeyeceği bir dünya temsili sunmaktadır.

Gerçeği yansıtma iddiasını güçlendirmek ve meşruiyet zemini oluşturmak için medya çeşitli kod, simge, gösterge ve mitlere başvurmaktadır. Televizyon haberinde görsel ve işitsel göstergeler yoluyla inşa edilen mitsel anlam, Hizbullah kamusunun kimliğinin inşa edilmesi ve topluluğun mobilize edilmesi için önemli bir araç görevi görmektedir. Barthes'a göre mit, doğa durumuna geçtiği andan sonra var olur (Barthes, 2014:189). Yani, Hizbullah'ın Allah yolunda cihadı ve haklı savaşı, ekrandaki göstergeler, simgeler ve kodların kullanımıyla doğal olarak akla geliyorsa, o zaman mit "aşırı ölçüde doğrulanmış bir söz" olarak dolaşıma girmektedir. Söylemsel pratiklere eklemlenen ideolojiler, doğallaştırılmış göründüklerinde ve sağduyu (common sense) olarak algılandıklarında daha etkili olmaktadır. Böylece insanlar eylem, temsil ve tanımlama yaparken söylem düzeyinde daha önceden sosyal pratikler olarak kurulmuş ve düzenlenmiş eylem, temsil ve tanımlama yollarına başvurmaktadırlar.

El-Manar televizyonu, sahadan görüntüler geçerek, özel haberler hazırlayarak, görgü şahitleri ile röportajlar yaparak, televizyonun gerçeklik mitini üretmektedir. Suriye ordusuna eklemlenmiş El-Manar muhabirleri, izleyicinin sahadaki gözü olma iddiasıyla Suriye ordusunun sahadaki mücadeleyi gözler önüne sermede şeffaf davrandığı mitini inşa etmektedir. Bu şeffaflık miti, Suriye ordusunun ve Hizbullah'ın davasının haklılığına göndermede bulunmaktadır. Haberlerde inşa edilen diğer bir mit, düşmanın niteliğine ilişkindir. "kötü" olan düşmanın kimliği şu göstergeler yoluyla inşa edilmektedir: (a) Suriye halkına zarar veren, (b) yabancı milletlerden ve (c) şeytani. İlk

iki gösterge "kötü" düşman imgesini insani özelliklerle tarif ederken, en vurucu gösterge olan "şeytan" imgesi insan dışı bir özellik atfetmektedir. Tıpkı İran resmi söylemi tarafından İslam dünyasında tüm felaketlerin sorumlusu olarak görülen ABD'nin "tüm kötülüklerin anası" ve "büyük şeytan" olarak tanımlaması gibi, "yabancı asıllı" düşmanlar şeytan olarak tanımlanmaktadır. Şeytanın, insani özelliklerden farklı olarak iyi olması mümkün olmadığı için onu değiştirmek imkansızdır, bu yüzden tek çözüm yolu onu yok etmektedir. Haberlerde şiddet dili yoluyla inşa edilen mit, şeytanı yok etmek için Hizbullah kamusunun savaşa destek vermesidir. Bu mit aynı zamanda, diğer haberlerde olduğu gibi Hizbullah'ın Suriye'deki varlığını ve kullandığı şiddet araçlarını meşrulaştıran bir söylem inşa etmektedir.

El-Manar haberlerinde yer alan göstergelerde Hizbullah ve Esad güçlerinin "barışı temin etmek ve korumak" için gerekirse "savaşan" unsurlar olarak inşa edildiği görülmektedir. Bu noktada "barış" göstergesinin içinin boşaltıldığı ve bölgedeki Şii güçlerin barışın savunucusu olduğu miti inşa edilmektedir. Şiddet dili yoluyla inşa edilen mitin görünmez kıldığı durum ise, birer otorite kaynağı olarak Hizbullah, Esad ve Maliki yönetimlerinin bu söylemi hegemonya kurma aracı olarak kullanmalarıdır. İnşa edilen düşman imgesine karşı yürütülen mücadele, inşa sürecinin mezhepsel karşıtlıklar üzerinden gerçekleştirilmesi nedeniyle, toplumda bölünmelere ve yeni travmaların oluşumuna zemin hazırlamaktadır denilebilir. Mezhepsel karşıtlıklar üzerine inşa edilen kimlikler, otorite kaynağı açısından toplulukların daha kolay mobilize edilmesini sağlamaktadır ancak toplum içindeki bölünmeleri de derinleştirmektedir.

Medya tarafından inşa edilen gerçekliğin, yerel ve uluslararası kamuoyunu etkileme yoluyla iktidar tarafından bir dış politika argümanı olarak kullanıldığı görülmektedir. Suriye krizi bağlamında El-Manar televizyonunda inşa edilen düşman imgesi, barındırdığı aşırılıkçı ideoloji ve şeytani özü nedeniyle Suriye rejimi ve Hizbullah'ın şiddet kullanımını meşrulaştırmaktadır. Öyle ki inşa edilen bu mit, uluslararası kamuoyunu da ikna ederek, Suriye rejimi ve onun destekçisi olarak Hizbullah'ın Suriye'deki "dini aşırılıkçı" ve "şeytani" örgütlerin yok edilmesine yönelik eylemlerine destek sağlamıştır. Uluslararası kamuoyu 2011 yılında Suriye'de ayaklanmayı başlatan özgürlükçü söylem ve ideolojiyi göz ardı ederek Suriye'de farklı

ideolojilerin şiddet içeren ve içermeyen çeşitli yöntemler kullanarak uyguladığı muhalefeti Daeş adı verilen düşman imgesine indirgemiş durumdadır. El-Manar televizyonu, Suriye'deki bu karmaşık gelişmeleri basit göstergelere indirgeyip mitler olarak yeniden inşa ederek, uluslararası kamuoyundaki söylem değişimine katkı sunmuştur. Sadece "direniş cephesi"nin değil, ABD öncülüğündeki Batı ittifakının da Suriye'deki savaşta temel önceliği Esad yönetimi değil Daeş terör örgütü haline gelmiştir. Bu değişim, medya tarafından inşa edilen mitlerin kamuoyu oluşturarak yönetimlerin politikalarına etki edebildiği varsayımını doğrular niteliktedir.

İsrail işgaline ve yayılmacılığına karşı bir direniş örgütü olarak kurulan Hizbullah, bugün Lübnan'da yasal bir siyasi parti ve meşru bir silahlı güç olarak mevcudiyetini korumaktadır. Bu nedenle Hizbullah'ın Lübnan'ın güvenliği ve istikrarı için önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir. Ancak Suriye krizi Hizbullah tarafından bir tehdit olarak algılanmış ve varoluş mücadelesine dönüşmüştür. Bu nedenle örgütün yayın organı olan El-Manar televizyonu, Hizbullah'ın Suriye'deki savaşını meşrulaştırmak ve kamuoyu desteğini sağlamak amacıyla mitler üretmektedir. Bu mitler, bölgedeki savaşın bir iktidar mücadelesi olduğu gerçeğini görünmez kılarak şeytani düşmana karşı verilen bir savaş ya da bir cihat olarak sunulmasını sağlamaktadır. Ne var ki mitlerin inşasında kullanılan kodlar, simgeler ve göstergeler, bölgedeki toplumsal ve mezhepsel ayrılıkları derinleştirme tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Bu sadece Hizbullah tarafından kullanılan bir yöntem değil, bölgedeki savaşa müdahil olan bölgesel ve küresel aktörlerin kamuoyu desteğini daha etkili şekilde sağlayabilmek için uyguladıkları bir politikadır. Bu noktada aynı coğrafyada yaşayan ve birbiriyle yaşamaya muhtaç olan aktörlerin, bölgedeki ayrışmaları derinleştirmekten kaçınmaları, aksine bir arada yaşamayı mümkün kılacak bir anlam dünyasını benimsemeleri gerektiği açıktır. Bu bağlamda bölgede etkili bir kitle iletişim aracı olarak televizyonda kullanılan dilin bölgesel barışa katkı sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ahmed, A. S., & Donnan, H. (2003). *Islam, Globalization and Postmodernity*. Routledge.

Aksan, D. (1994). Anlambilim, İlgili Alanlar ve Türkçe. *A.Ü. TÖMER Dil Dergisi*, (Doğan Aksan Özel sayısı), 118–124.

Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil: ana çizgileriyle dilbilim ; 3. Cilt*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Alagha, J. (2011). *Hizbullah's Identity Construction*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Allen, R. C. (1992). *Channels of Discourse, Reassembled: Television and Contemporary Criticism*. University of North Carolina Press.

Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: İthaki.

Armağan, İ. (1974). *Bilgi ve Toplum: Bilgi Sosyolojisine Giriş*. İstanbul: Otağ.

Aronoff, M., & Rees-Miller, J. (2000). *The Handbook of Linguistics*. Malden (Mass.): Blackwell.

Atabek, G. Ş., & Atabek, Ü. (2007). *Medya Metinlerini Çözümlemekİçerik, Göstergebilim ve Söylem Çözümleme Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Atabek, N. (2013). Türk Basınında Kamuoyu Araştırmaları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (17), 1–28.

Austin, J. L. (1962). *How to Do Things with Words*. Clarendon Press.

Babe, R. E. (2013). Theodor Adorno and Dallas Smythe: Culture Industry/ Consciousness Industry and the Political Economy of Media and Communication. In *Revisiting the Frankfurt School: Essays on Culture, Media and Theory* (Dr David Berry, pp. 91–116). Ashgate Publishing, Ltd.

Barker, M., & Petley, J. (Eds.). (2001). *Ill Effects: The Media Violence Debate* (2nd edition). London; New York: Routledge.

Barrett, M. (2004). *Marx'tan Foucault'ya İdeoloji*. (A. Fethi, Çev.) Ankara: Doruk.

Barthes, R. (1972). *Mythologies*. New York: The Noon Press.

Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. London: Fontana Press.

Barthes, R. (1990). *S/Z*. Oxford: Blackwell.

Barthes, R. (2012). *Göstergebilimsel Serüven*. (S. Rifat & M. Rifat, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Barthes, R. (2014). *Çağdaş Söylenler*. (T. Yücel, Çev.) İstanbul: Metis.

Bazzi, S. (2009a). *Arab news and conflict a multidisciplinary discourse study*. Philadelphia; Amsterdam: John Benjamins Pub. Co.

Bazzi, S. (2009b). *Arab News and Conflict: A Multidisciplinary Discourse Study*. Philadelphia; Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Bektaş, A. (1996). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. İstanbul: Bağlam.

Bennett, T. (1990). Theories of the Media, Theories of Society. In M. Gurevitch, T. Bennett, J. Curran, & J. Woollacott (Eds.), *Culture, Society and the Media* (New Ed edition, pp. 26–51). London ; New York: Routledge.

Bennett, W. L. (1993). Constructing publics and their opinions. *Political Communication*, *10*(2), 101–120.

Berger, A. A. (2000). *Media and Communication Research: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*. London: SAGE.

Berger, A. A. (2012). *Kültür Eleştirisi*. (Ö. Emir, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. England: Penguin Books.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*. İstanbul: Paradigma.

Berry, D. D. (2013). *Revisiting the Frankfurt School: Essays on Culture, Media and Theory*. Ashgate Publishing, Ltd.

Bignell, J. (1997). *Media semiotics: an introduction*. Manchester [England]; New York; New York: Manchester University Press.

Blumer, H. (1980). Mead and Blumer: The Convergent Methodological Perspectives of Social Behaviorism and Symbolic Interactionism. *American Sociological Review*, *45*(3), 409–419.

Blumer, H. (1986). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley: University of California Press.

Boas, F. (1911). *Handbook of American Indian languages*. Washington : Govt. print. off.

Bourdieu, P. (1997). *Televizyon Üzerine*. (T. Ilgaz, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bourdieu, P. (2014). *Eril Tahakküm*. (B. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Bağlam.

Bowman, G. (2012). *Sharing the Sacra: The Politics and Pragmatics of Intercommunal Relations around Holy Places*. Berghahn Books.

Boyle, K. (2005). *Media and Violence: Gendering the Debates*. London: SAGE.

Burr, V. (2003). *Social Constructionism*. New York: Routledge.

Carnap, R. (1948). *Introduction to Semantics* (Third Edition edition). Harvard University Press.

Carrette, J. (1999). *Foucault and Religion: Spiritual Corporality and Political Spirituality*. London ; New York: Routledge.

Chandler, D. (2007). *Semiotics: the basics*. London [etc.]: Routledge.

Chomsky, N. (2006). *Language and Mind*. Cambridge University Press.

Cobley, P. (2001). *Routledge companion to semiotics and linguistics*. London: Routledge.

Cohen, A. P. (1999). *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*. (M. Küçük, Çev.) Ankara: Dost.

Cohen, B. C. (1993). *The Press and Foreign Policy*. Berkeley: Univ of California Inst of.

Cook, G. A. (1993). *George Herbert Mead: The Making of a Social Pragmatist*. University of Illinois Press.

Curtis, M. (1998). Introduction to the Transection Edition. In *Public opinion* (pp. xi–xxxvi). New Brunswick, N.J., U.S.A: Transaction Publishers.

Cynthia, C. (2003). *Violence And The Media*. McGraw-Hill Education (UK).

Dabashi, H. (2008). *Post-Orientalism: Knowledge and Power in Time of Terror*. New Brunswick N.J: Transaction Publishers.

Dajani, N. (2005). The Refeudalization of the Public Sphere: Lebanese Television News Coverage and the Lebanese Political Process. Presented at the New Media in the Middle East International Conference, University of Southern Denmark.

Deleuze, G. (2006). *Nietzsche and Philosophy*. Columbia University Press.

Dijk, T. A. V. (2011). *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. SAGE.

Eco, U. (1976). *A theory of semiotics*. Indiana University Press.

El-Affendi, A. (2011). Political culture and the crisis of democracy in the Arab World. In *Democracy in the Arab World: Explaining the deficit* (Edited by Ibrahim Elbadawi ve Samir Makdisi, pp. 11–40). London; New York: Routledge.

Entman, R. M., & Herbst, S. (2001). Reframing Public Opinion as We Have Known It. In *Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy* (edited by W. Lance Bennett, Robert M. Entman). New York: Cambridge University Press.

Erdoğan, İ. (1998). Gerbner'in Ekme Tezi ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme. *Kültür ve İletişim*, *1*(2), 149–180.

Fairclough, N. (2006). Semiosis, ideology and mediation: A dialectical view. In *Mediating Ideology in Text and Image: Ten Critical Studies* (pp. 19–36). John Benjamins Publishing.

Ferguson, S. D. (2000). *Researching the Public Opinion Environment: Theories and Methods* (1 edition). Thousand Oaks, Calif: SAGE.

Fiske, J. (1990). *Introduction to Communication Studies*. Routledge.

Fiske, J. (2001). *Television culture*. London; New York: Routledge.

Fiske, J. (2003). *Reading Television*. Routledge.

Foucault, M., & Carrette, J. (2013). *Religion and Culture*. Routledge.

Fuchs, C. (2012). Dallas Smythe Today - The Audience Commodity, the Digital Labour Debate, Marxist Political Economy and Critical Theory. Prolegomena to a Digital Labour Theory of Value. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, *10*(2), 692–740.

Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. Basic Books.

Gerbner, G. (1992). Violence and Terror in and by the Media. In *Media, Crisis and Democracy: Mass Communication and the Disruption of Social Order* (Ed. Marc Raboy and Bernard Dagenais, pp. 94–107). London ; Newbury Park: SAGE.

Giddens, A., & Griffiths, S. (2006). *Sociology*. Polity.

Habermas, J. (1997). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. (T. Bora & M. Sancar, Çev.) İstanbul: İletişim.

Hales, S. D., & Welshon, R. (1994). Truth, Paradox, and Nietzschean Perspectivism. *History of Philosophy Quarterly*, *11*(1), 101–119.

Hall, S. (1980). *Culture, media, language: working papers in cultural studies, 1972-79*. London; [Birmingham, West Midlands]: Hutchinson ; Centre for Contemporary Cultural Studies, University of Birmingham.

Hall, S. (1997). *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage.

Hamilton, P. (2014). *Knowledge and Social Structure (RLE Social Theory): An Introduction to the Classical Argument in the Sociology of Knowledge*. Routledge.

Hammoud, M. M., & Afifi, W. A. (1994). Lebanon. In *Mass Media in the Middle East* (Yahya R. Kamalipour ve Hamid Mowlana, pp. 160–172). London: Greenwood Press.

Hanusch, F. (2010). *Representing Death in the News*. Palgrave Macmillan.

Harb, Z. (2011). *Channels of Resistance in Lebanon: Liberation Propaganda, Hezbollah and the Media*. I.B.Tauris.

Harle, V. (2000). *The Enemy with a Thousand Faces: The Tradition of the Other in Western Political Thought and History*. Greenwood Publishing Group.

Harris, R., & Taylor, T. J. (1997). *Landmarks in linguistic thought: the Western tradition from Socrates to Saussure*. London; New York: Routledge.

Hawkes, T. (2003). *Structuralism and Semiotics (New Accents)* (2 edition). Routledge.

Hayek, G. (2014). *Beirut, Imagining the City: Space and Place in Lebanese Literature*. I.B.Tauris.

Hegel, G. W. F. (2006). *Tüze Felsefesi*. (A. Yardımlı, Çev.) İstanbul: İdea.

Hennessy, B. C. (1975). *Public Opinion*. Duxbury Press.

Herbst, S. (1998). *Reading Public Opinion: How Political Actors View the Democratic Process*. Chicago: University of Chicago Press.

Hibberd, F. J. (2005). *Unfolding Social Constructionism*. New York: Springer.

Hjelmslev, L., Whitfield, Francis J. (1963). *Prolegomena to a theory of language*. Madison: The Univ. of Wisconsin Press.

Holdcroft, D. (1991). *Saussure: signs, system, and arbitrariness*. Cambridge [England]; New York: Cambridge University Press.

Jakobson, R. (1944). Franz Boas' Approach to Language. *International Journal of American Linguistics*, *10*(4), 188–195.

Jakobson, R. (1971). *Selected Writings: Word and Language*. The Hague: Mouton.

Jakobson, R. (1978). *Six Lectures on Sound and Meaning*. Harvester Press.

Jakobson, R., Waugh, L. R., & Monville-Burston, M. (1995). *On language*. Cambridge, Mass.; London: Harvard University Press.

Johnson-Cartee, K. S. (2005). *News Narratives and News Framing: Constructing Political Reality*. Rowman & Littlefield.

Jorisch, A. (2004). *Beacon of Hatred: Inside Hizballahs Al-Manar Television*. Washington, DC: Washington Institute for Near East Policy.

Kant, I. (2011). *The Critique of Pure Reason*. CreateSpace Independent Publishing Platform.

Kaplan, N. (2011). *Bilim Kurgu Sinemasını Okumak*. İstanbul: Derin.

Kellner, D. (2009). Critical Perspectives on Television from the Frankfurt School to Postmodernism. In *A Companion to Television* (Janet Wasko, pp. 29–47). John Wiley & Sons.

Kemerlioğlu, E. (1992). *Bilgi Sosyolojisinde Temel Görüşler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Khatib, L., Matar, D., & Alshaer, A. (2014). *The Hizbullah Phenomenon: Politics and Communication*. London: C Hurst & Co Publishers Ltd.

Kıran, A. E., & Kıran, Z. (2009). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Lacan, J., Fink, H., & Fink, B. (2006). *Ecrits.* New York: W.W. Norton & Co.

Leech, G. (1989). *Principles of Pragmatics*. London ; New York: Longman Group Limited.

Lesch, D., & Haas, M. (2012). *The Arab Spring: Change and Resistance in the Middle East*. Westview Press.

Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge University Press.

Levi-strauss, C. (1974). *Structural Anthropology*. Basic Books.

Levi-Strauss, C. (1983). *The Raw and the Cooked: Mythologiques, Volume 1*. Chicago: University of Chicago Press.

Lévi-Strauss, C. (2013). *Mit ve Anlam*. (G.Y. Demir, Çev.) İstanbul: İthaki Yayinlari.

Lewis, J. (2005). *Language wars: the role of media and culture in global terror and political violence*. Pluto Press.

Lipari, L. (1999). Polling as ritual. *Journal of Communication*, *49*(1), 83–102.

Lippmann, W. (1998). *Public opinion*. New Brunswick, N.J., U.S.A: Transaction Publishers.

Lyons, J. (1977). *Semantics:*. Cambridge University Press.

Machiavelli, N., & Goodwin, R. (2002). *The Prince*. Branden Books.

Magnani, L. (2011). *Understanding Violence: The Intertwining of Morality, Religion and Violence: A Philosophical Stance*. Springer Science & Business Media.

Manning, P. K. (2007). Semiotics, Semantics and Ethnography. In P. Atkinson, S. Delamont, A. Coffey, J. Lofland, & L. Lofland (Eds.), *Handbook of Ethnography* (pp. 145–159). SAGE.

Marcuse, H. (1990). *Tek Boyutlu İnsan* (A. Yardımlı, Çev.) İstanbul: İdea.

Martinet, A. (1977). Some Basic Principles of Functional Linguistics. *La Linguistique*, *13*(1), 7–14.

Marx, K. (1978). *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*. Ankara: Sol Yayınları.

Matthews, P. H. (2001). *A short history of structural linguistics*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

McCarthy, E. D. (2002). *Bilgi Kültürü/Yeni Bilgi Sosyolojisi*. (F. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Chiviyazilari.

McKinney, J. C. (1991). The Contribution of George H. Mead to the sociology of knowledge. In *Symbolic Interactionism* (Ken Plummer, Vol. I, pp. 113–118). England: Edward Elgar.

Mead, G. H. (1972). *Mind, Self, and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago, Ill.; London: The University of Chicago Press.

Mecmau'l-Lugati'l-Arabiyye. (2004). *el-Mu'cemü'l-Vasît*.

Meier, D. (2013). Borders, Boundaries and Identity Building in Lebanon: An Introduction. *Mediterranean Politics*, *18*(3), 352–357.

Milburn, M. A. (1991). *Persuasion and Politics: The Social Psychology of Public Opinion*. Pacific Grove, Calif: Wadsworth Pub Co.

Morris, C. W. (1972). Introduction. In *Mind, Self and Society* (George H. Mead, pp. ix–xxxv). USA: The University of Chicago Press.

Moy, P., & Bosch, B. (2013). Theories of public opinion. *Sociology Department, Faculty Publications*.

Nance, M. W. (2014). *The Terrorists of Iraq: Inside the Strategy and Tactics of the Iraq Insurgency 2003-2014, Second Edition*. CRC Press.

Neumann, E. N. (1998). *Kamuoyu : Suskunluk Sarmalının Keşfi*. (M. Özkök, Çev.) İstanbul: Dost.

Newton, D. E. (1996). *Violence and the Media: A Reference Handbook*. Santa Barbara, Calif: ABC-CLIO.

Nietzsche, F. W. (1907). *Beyond Good and Evil: prelude to a philosophy of the future*. Allen & Unwin.

Norton, A. R. (2007). *Hezbollah: A Short History*. Princeton University Press.

Nöth, W., & EBSCOhost. (1998). *Handbook of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.

Oskay, Ü. (1996). "Efendi/Köle" İlişkisi Açısından Şiddet ve Görünümleri Üzerine. *Cogito*, *6*, 185–196.

Potter, J. (1996). *Representing Reality: Discourse, Rhetoric and Social Construction*. SAGE Publications.

Price, V. (1992). *Public Opinion*. SAGE Publications.

Qassem, N. (2010). *Hizbullah (Hezbollah): The Story from Within* (Reprint edition). London: Saqi Books.

Richter, R. (2012). *Sosyolojik Paradigmalar*. (N. Doğan, Çev.) İstanbul: Küre.

Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*. İstanbul: Say.

Rifat, M. (2013). *20. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler 1*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rosenau, W. M. and W. (2011, September 8). 10 Years Later: How We Won. *The Atlantic*.

Rousseau, J. J. (1996). *Toplum Sözleşmesi*. (A. Erenulu, Çev.) Ankara: Öteki.

Sakr, N. (2007). *Arab Television Today*. I.B.Tauris.

Sampson, G. (1980). *Schools of Linguistics*. Stanford University Press.

Sanders, C. (2004). *The Cambridge Companion to Saussure*. Cambridge University Press.

Saussure, F. de. (1959). *Course in general linguistics*. New York : Philosophical Library.

Schwarzmantel, J. (2014). *The Routledge Guidebook to Gramsci's Prison Notebooks*. Routledge.

Searle, J. R. (1968). Austin on Locutionary and Illocutionary Acts. *The Philosophical Review*, *77*(4), 405–424.

Shapiro, M. A., & McDonald, D. G. (1995). I'm Not a Real Doctor, but I Play One in Virtual Reality: Implications of Virtual Reality for Judgments about Reality. In *Communication in the Age of Virtual Reality* (pp. 323–346). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Shoemaker, P. J., & Reese, S. D. (2013). *Mediating the Message in the 21st Century: A Media Sociology Perspective*. Routledge.

Silverman, K. (1983). *The Subject of Semiotics*. Oxford University Press.

Silverstone, R. (1981). *The message of television: myth and narrative in contemporary culture*. Heinemann Educational.

Spivak, G. (1998). Translater's Preface. In *Of Grammatology* (Çev. Gayatri Chakravorty Spivak, pp. ix–xc). Baltimore: John Hopkins Univ. Press.

Turner, B. S. (1999). *Classical Sociology* (1 edition). London ; Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications Ltd.

Turner, S. P. (2013). *Sosyal Teori ve Sosyoloji*. (E. Çelebi, Çev.) İstanbul: Küre.

Üstün, İ. S. (2011). Velâyet-i fakih (Vols. 1–43, pp. 19–22). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Vachek, J. (1966). *The Linguistic School of Prague: An Introduction to Its Theory and Practice*. Indiana University Press.

Vachek, J. (2003). *Dictionary of the Prague School of Linguistics*. John Benjamins Publishing.

Widdowson, H. G. (1996). *Linguistics*. Oxford University Press.

Williams, R. (1990). *Marksizm ve Edebiyat*. (E. Tarım, Çev.) İstanbul: Adam.

Williams, R. (2003). *Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim*. (A.U. Türkbağ, Çev.) Ankra: Dost.

Wilson, F. G. (1933). Concepts of Public Opinion. *The American Political Science Review*, *27*(3), 371–391.

Wodak, R. (2006). Images in/and News in a Globalised World. In *Mediating Ideology in Text and Image: Ten Critical Studies* (pp. 1–18). John Benjamins Publishing.

Young, M. (2010). *The Ghosts of Martyrs Square: An Eyewitness Account of Lebanon's Life Struggle*. Simon and Schuster.

Young, W., Stebbins, D., Frederick, B. A., & Al-Shahery, O. (2014). *Spillover from the Conflict in Syria: An Assessment of the Factors that Aid and Impede the Spread of Violence*. Rand Corporation.

Zvegintsev, V. (1966). Structural linguistics and linguistics of universals. *Acta Linguistica Hafniensia*, *10*(2), 129–144.

İnternet Kaynakları

Al-Akhbar, "Lebanon's $3 Billion Price Tag". (2013, December 30). *El-Akhbar*. Retrieved from http://english.al-akhbar.com/node/18071

Al-Akhbar, "Infographic: Hezbollah fighters killed in Syria", (http://english.al-akhbar.com/node/19226, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2015).

As-Safir Gazetesi, "طرابلس الجريحة: أكلاف الانسحاب والحسم... والنزف", (http://assafir.com/article/329188, Erişim Tarihi: 20 Aralık 2015).

Al-Jazeera, "Lübnan'da Suriye gerilimi". Retrieved December 20, 2015, from http://www.aljazeera.com.tr/haber/lubnanda-suriye-gerilimi

Al-Manar, "Our Great Martyrs...Hallmark of Victory: Ahmad Qassir". (n.d.). Retrieved January 12, 2016, from http://www.almanar.com.lb/english/adetails.php?fromval=2&cid=14&frid=46&seccatid=14&eid=34676

Anadolu Ajansı, "Suriye'deki saldırıda ünlü din alimi el-Buti hayatını kaybetti". (n.d.). Retrieved January 13, 2016, from http://aa.com.tr/tr/dunya/suriyedeki-saldirida-unlu-din-alimi-el-buti-hayatini-kaybetti/262894

BBC News, "Iraq conflict: Shia cleric Sistani issues call to arms". (http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27834462, , Erişim Tarihi: 11 Kasım 2015).

BBC News, "Israel kills Lebanese civilians". (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5182564.stm, Erişim Tarihi: 21 Aralık 2015).

Chatah, M. (2013, Aralık). Retrieved from https://twitter.com/mohamad_chatah/status/416465548185444352

Hizbullah Resmi Websitesi, " يوم الشهيد: يوم الشهادة حتى النصر.. أحمد قصير فاتح عهد العمليات الاستشهادية",(http://www.moqawama.org/essaydetails.php?eid=7502&cid=159#.VpUTaZOLRZ0, Erişim Tarihi: 20 Aralık 2015).

International Crisis Group. (2014). *Iraq: Falluja's Faustian Bargain - International Crisis Group* (No. Middle East Report N°150). Belgium. Retrieved from

http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/iraq-iran-gulf/iraq/150-iraq-falluja-s-faustian-bargain.aspx

Naharnet, "Suleiman Reiterates Call for Respecting Baabda Declaration", (http://www.naharnet.com/stories/en/81188, , Erişim Tarihi: 19 Kasım 2015).

Naharnet, " Families of Kidnapped Pilgrims Hold Sit-in near Presidential Palace", (http://www.naharnet.com/stories/en/65927, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2015).

Now Media, "Tripoli security placed under LAF control. (https://now.mmedia.me/lb/en/archive/523613-miqati-tripoli-to-be-placed-under-laf-control, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2015).

Open Society Foundations. (2012). *Mapping Digital Media: Lebanon*. Retrieved from https://now.mmedia.me/lb/en/lebanonnews/527342 - franjieh - warns - fait - accompli - cabinet - will - endanger - lebanon.

PressTV, "If Syria falls, so will Palestine: Nasrallah". (http://www.presstv.com/Detail/2015/07/10/419652/Hezbollah-Nasrallah-speech, Erişim Tarihi: 18 Kasım 2015).

Reuters, "Suicide bomber kills three in Lebanese Hezbollah stronghold". (http://www.reuters.com/article/us-lebanon-bomb-idUSBREA100FX20140201, Erişim Tarihi: 1 Şubat 2015).

Sullivan, M. (2014). *Hezbollah in Syria*. Washington, DC: Institute for the Study of War. (http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Hezbollah_Sullivan_FINAL.pdf, Erişim Tarihi: 19 Eylül 2015).

Thanki, N. (2011). *Brutal Syria Crackdown on Media Continues*. International Press Institute. (http://www.freemedia.at/newssview/article/brutal-syria-crackdown-on-media-continues.html, Erişim Tarihi: 13 Ocak 2015).

The New Hezbollah Manifesto, (2009). (http://www.lebanonrenaissance.org/assets/Uploads/15-The-New-Hezbollah-Manifesto-Nov09.pdf, , Erişim Tarihi: 13 Ocak 2015).

United Nations News Service. (2014, January 13). " In Iraq, Ban says political leaders must fulfil obligations to ensure social cohesion, protect citizens". (http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=46915#.VoZlopOLRZ0, Erişim Tarihi: 13 Ocak 2015).

WHO, "World report on violence and health". (http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/, Erişim Tarihi: 1 Kasım 2015).